

ICONES,
VITÆ ET ELOGIA
IMPERATORVM
ROMANORVM.

C. IVL. CÆSAR.

ICONES MPERATORVM ROMANORVM,

priscis Numismatibus ad viuum delineatæ, & breui Narratione Historicâ illustratæ per

VBERTVM GOLTZIVM.

cessit modo IMPP. ROMANO-VSTRIACORVM *Series, ab* LBERTO II. *Aug. ad vsque* RDINANDVM III. *Aug.* *annos* CC. *continuos deducta*

STYLO ET OPERA

ASPERII GEVARTII I. C.

Archygrammatei Antuerpiani,
& Historiographi Cæsarei.

IMP. CÆS. CONSTANTIN

IMP. CÆS. RODOLPHVS I. AVG.

ANTVERPIÆ, EX OFFICINA PLANTINIANA BALTHASARIS MORETI. M. DC. XLV

IMP. CÆS.
FERDINANDO III.
AVG. PIO, IVSTO, FEL.
GERMANIÆ, HVNGARIÆ,
BOHEMIÆ, ILLYRICI,
DALMATIÆ, CROATIÆ, ETC.
REGI:
ARCHIDVCI AVSTRIÆ, ETC.

MPERATORVM Romanorum ICONES, ab Hub. Goltzio, Antiquario celeberrimo, è priſcis Numiſmatibus delineatas, & breui narratione Hiſtoricâ illuſtratas, ad SACRÆ CÆSAREÆ MAIESTATIS TVÆ pedes adfero. Acceſsêre & eorum qui ex Auguſtâ AVSTRIÆ Tuæ Domo, con-

tinuâ ſerie feliciter Orbi imperarunt, ICONES & ELOGIA, ſuccincto ſtyli noſtri compendio deſignata. Quamquam equidem fatear, eam eſſe Ingenij mei tenuitatem, vt incomparabiles maximorum Heroum Virtutes minimè aſſecutus ſim.

Quis Martem tunicâ tectum adamantinâ
Dignè ſcripſerit? Aut puluere Troico
Nigrum Merionem? Aut ope Palladis
Tydiden Superis parem? Ait Lyricus.

Imò verò, quis laudatiſſimos Imperatores, DIVOS, inquam, Progenitores Tuos, RODOLPHOS, ALBERTOS, FREDERICOS; quis MAXÆMILIANOS, CAROLOS, FERDINANDOS, Pios, Iuſtos, Pacificos (vno verbo) AVSTRIACOS, Victores ac Triumphatores Auguſtiſſimos, dignè recenſeat? Quis præclara eorumdem aduerſus Ottomannicam rabiem & Orthodoxæ Religionis hoſtes facinora, atque in Rempub. Chri-

ſtianam

ſtianam merita enumeret? Quis propè Diuina, quæ in illis effloruêre, & in Te modò, CÆSAR, certatim elucent, Regiarum Virtutum decora & ornamenta, enarret? Iſta certè ——— *ſparguntur in omnes,* Claudian.

In Te mixta fluunt. Et quæ diuiſa beatos
Efficiunt, collecta tenes:

Heroicam, dico, in vtrâque Fortunâ Moderationem, Fortitudinem, Clementiam, Prouidentiam, IVSTITIAM.

Tantaq́ſe rudibus PIETAS *oſtendit in annis,* Idem de III. Conſulat. Honorij Aug.
Sic Ætas Animo ceſſit; quærerentur vt omnes
IMPERIVM *Tibi ſerò datum.* VICTORIA *velox*
Auſpiciis effecta Tuis.

Nam & Vrbes munitiſſimæ primis armorum tirociniis à Te expugnatæ ac receptæ ſunt, Ratisbona, Donauerda, NORLINGA, aliæque: deque Suecis ac Romani Imperij perduellibus VICTORIA longè clariſſima, Tuo & Sereniſſimi Principis FERDINANDI, Hiſpaniarum Infantis, ductu eſt

est relata. Et tum quidem ANTVERPIA, pro perpetuo suo in Augustam AVSTRIÆ Domum cultu, ARCV FERDINANDINO erecto, Epinicia sua & applausus publicos testata est. At tantus fuit eius Victoriæ splendor, vt longè infra eius dignitatem conatus nostros cecidisse fateamur.

Animosè olim Iphicrates, clarus bello Dux, cùm post insignem de Lacedæmoniis, ad Corinthum, partam Victoriam, Athenienses eius Honori COLVMNAM, rei gestæ monumentis inscriptam, dedicassent, ita eosdem est affatus:

Aristides Oratione περὶ τοῦ παραφθέγματος.

Ὑμεῖς μὲν, φησὶν, οἴεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παρ' ὑμῶν ταυτά μοι ΓΡΑΜΜΑΤΑ, καὶ τὴν ΣΤΗΛΗΝ εἶναί τι σεμνόν: ἐμοὶ δὲ ΣΤΗΛΗ ΟΥΡΑΝΟΜΗΚΗΣ ἕστηκεν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, μαρτυροῦσα τὴν Ἀρετήν. *Vos quidem*, inquit, *arbitramini, ò Athenienses,* COLVMNAM *istam, &* INSCRIPTIONES, *magnificum quiddam mihi à vobis contigisse: at mihi* COLVMNA CÆLVM ATTINGENS *in Peloponneso est erecta, Virtutis meæ testis.*

Potiori profectò iure Maiestas Tua de se meritò prædicare queat; Trophæum ad

Cælum vſque pertingens, de Romani Imperij, auitæq; Religionis hoſtibus, ad NORLINGAM ſibi eſſe erectum, perpetuum Virtutis Pietatisque Tuæ monumentum: nempe iis Armis partum, quibus veri cultus Diuini propugnatio & propagatio, Populique Salus, non Dominandi libido, ſcopus ac finis eſt propoſitus.

Iam verò, CÆSAR, quis Cæleſtem Animum Tuum, tot Diſciplinarum ſtudiis excultum, omniaque Humana ac Diuina Ingenio complexum, ex merito venerari poſſit? Illum, inquam, Animum,

ᾧ ὑπάρχει Διάνοια μεγαλοπρεπὴς, καὶ Θεωρία παντὸς μὲν Χρόνου, πάσης δὲ οὐσίας:
cui adeſt Mens excelſa, & Conſpectus omnis Æui, omniſq; Naturæ:

vt cum Platone loquar. Itaque, cùm non Lib. VI. de Repub. tantùm Maieſtatis Tuæ, ſed & Ingenij faſcibus, qualemcumq; Eloquij felicis præſtantiam procul à Te ſubmoueas; liceat mihi iis verbis quibus TITVM Aug. Orbis

Delicias, olim compellauit Plinius, Maieſtatem Tuam affari: *Te quidem in excelſiſſimo Humani Generis faſtigio poſitum, ſummâ Eloquentiâ, ſummâ Eruditione præditum, religioſè adiri etiam à ſalutantibus ſcio. Et ideò immenſa; præter cæteras, ſubit Cura, vt quæ Tibi dicantur, Te digna ſint.*

Et hoc quidem tantò magis, quòd non ita pridem à Maieſtate Tuâ CÆSAREI HISTORIOGRAPHI Munus decretum mihi & collatum ſit. Neque enim me latet, vt Alexander olim non niſi ab eximiis artificibus, Apelle & Lyſippo, exprimi effigiem ſuam paſſus eſt; ita etiam præclariſſimas eius expeditiones & Victorias, non niſi à ſummis viris, conſiliorumque eius conſortibus, memoriæ proditas eſſe: ab Ariſtobulo nempe & Ptolemæo, Lagi Fil. qui deinde Ægyptum Regno obtinuit.

Quin imò, Munus iſtud maximis & grauiſſimis Imperatoribus tanti viſum eſt, vt & ipſi illud à Dignitate ſuâ haud alie-

num iudicarent. C. IVLII CÆSARIS Commentarij etiamnùm in manibus omnium versantur. OCTAVIANVM AVG. TIBERIVM, CLAVDIVM, HADRIANVM, SEPTIMIVM SEVERVM, aliosque Cæsares, de Vitâ suâ Libros conscripsisse, Historici testantur. MARCVS Imp. Philosophus, Lib.I. ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ, T. ANTONINI PII Aug. Vitam moresque latè enarrat. Quæ exempla deinde & Byzantini Imperatores secuti sunt. Nam & CONSTANTINVS VII. Porphyrogenitus, LEONIS VI. Aug. Philosophi Filius, de Vitâ Rebusque BASILII Macedonis Aug. Aui sui, Historiam, quæ hodieque exstat, edidit: vt de Pandectis Historicis, curâ iussuque eiusdem concinnatis, nihil dicam. Sic & IOAN. CANTACVZENVS Aug. de Rebus à se & ANDRONICO PALÆOLOGO Aug. gestis, Libros IV. ad Posteros transmisit.

Sed ne tantùm Fortunæ Tuæ, CÆSAR, ſed & Auguſtæ Familiæ Exempla adferam; DIVI, MAXÆMILIANVS I. & CAROLVS V. Maiores Tui, de Vitâ Rebusque ſuis Commentarios reliquêre. Quod & Maieſtati Tuæ pronum foret, niſi (quæ Tua eſt de ſubditis populis cura) maior Tibi de rebus porrò fortiter gerendis, quàm de geſtis memoriæ mandandis ſolicitudo incumberet.

Roius *Annal. Auſtr. Lib.* VIII. Hieron. Ruſcell. *Epiſtolâ penult.* Princip. viror.

Dum enim tot Gentes coniuratæ, ac velut è Gallo Phrygiæ flumine potaſſent, lymphatæ, Auguſtam Domum Tuam, id eſt, ſuam aduerſus Ottomannicos Furores Propugnatricem, bello vndique aſſultant,

Naſo *Faſtor. Lib.* IV.

Claud.

—— LATIVMQVE *alternis ictibus anceps*
IMPERIVM *dum pulſat Hiems; nil feſſa remittit*
Officij, Virtus: contraq; minantia Fata
Peruigil, euentusq; ſibi latura ſecundos,
Maior in Aduerſis lucet.

Cùm

Cùm autem Poſteritatis interſit, perpetuos Tuos, Auguſtæque Domus, pro Repub. Chriſtianâ exantlatos labores, & incomparabilis Virtutis illuſtria Documenta Litterarum monumentis conſignari; illa profectò omnes præclaras Animas Æternitati ſuæ vectigales habebunt: nec Famam à cuiuſquam calamo accipient, ſed dabunt.

Interim ipſe Diuino Maieſtatis Tuæ Iudicio animatus, aſſumptâ Fiduciâ, cum priſco Oratore dicam: *Cedant priuatorum Studiorum ignobiles curæ. Perpetua mihi erit Materia dicendi, qui me probauerit* IMPERATOR.

Eumenius, Paneg. Constantini Aug.

Scribebam ANTVERPIÆ Ambiuaritorum, Anno, poſt Virginis partum, Milleſimo, Sexcenteſimo & Quadrageſimoquinto, ineunte: qui Annus modò agitur BIS-MILLESIMVS à Natali ALEXANDRI MAGNI, Macedonum Regis.

Natus eſt ALEXANDER *ante Chriſtianam Æram Anno* CCCLV.

gis. Quem Principem, vt Augustæ Domus Tuæ Maiestas à RODOLPHI MAGNI Pietate orta, ac felicissimâ propagine per Orbem diffusa, Regiis Virtutibus, Imperiíque Amplitudine ac Diuturnitate longè supergressa est; ita porrò PIETATE & IVSTITIA Tuâ ad Generis Humani commoda procuranda assiduè excubantibus, eadem vt perennet voueo,

SACRÆ CÆSAREÆ MAIESTATI TVÆ

Æternùm Deuotus

CASP. GEVARTIVS.

SVMMA PRIVILEGII
REGIS CATHOLICI.

PHILIPPVS IV. *Hispaniarum & Indiarum Rex Catholicus, & Potentissimus Belgarum Princeps, Diplomate suo sanxit, nequis* Icones IMPP. ROMANORVM, ex priscis Numismatibus ad viuum delineatas, & breui Narratione Historicâ illustratas, per Hubertum Goltzium; quibus accessit modò IMPP. ROMANO-AVSTRIACORVM Series, ab ALBERTO II. Aug. ad vsque FERDINANDVM III. Aug. per annos CC. continuos deducta Stylo & Operâ Casperij Geuartij I. C. Archigrammatæi Antuerpiani & Historiographi Cæsarei; *præter Balthasaris Moreti voluntatem vllo modo intra nouennium imprimat, aut alibi terrarum impressas, in Germaniæ Inferioris ditiones importet, venalésue habeat. Qui secùs faxit, confiscatione librorum & aliâ graui pœnâ mulctabitur; vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ* XIV. *Nouembris* M. DC. XLV.

Signat.

Steenhuyse.

APPROBATIO CENSORIS.

VITÆ & ELOGIA IMPERATORVM ROMANORVM, ab Huberto Goltzio pridem deſcripta, ac Stylo & Operâ Cl. Viri Caſperij Geuartij I. C. Hiſtoriographi Cæſarei, ad hæc vſque Tempora continuata & producta, *nihil continent Orthodoxæ Doctrinæ aduerſum; atque ad vſum Antiquitatis Studioſorum vtiliter in lucem proferentur. Actum Antuerpiæ* x. *Nouembris Anno* M. DC. XLV.

P. Coens S. T. Licent. Canonicus
Cathedral. Eccleſiæ D. Virginis,
& Lib. Cenſ. Antuerp.

TEMPO-

EMPORE QVO PRIMIS AVSPICIIS IN MVNDANVM FVLGOREM SVRGERET VICTVRA DVM ERVNT HOMINES ROMA, VT AVGERETVR SVBLIMIBVS INCREMENTIS FOEDERE PACIS ÆTERNÆ, VIRTVS CONVENIT ATQVE FORTVNA, PLERVMQVE DISSIDENTES: QVARVM SI ALTERA DEFVISSET, AD PERFECTAM NON VENERAT SVMMITATEM. EIVS POPVLVS AB INCVNABVLIS PRIMIS ADVSQVE PVERITIÆ TEMPVS EXTREMVM, QVOD ANNIS CIRCVMCLVDITVR FERE TRECENTIS, CIRCVMMVRANA PERTVLIT BELLA: DEINDE ÆTATEM INGRESSVS ADVLTAM, POST MVLTIPLICES BELLORVM ÆRVMNAS, ALPES TRANSSCENDIT ET FRETVM: IN IVVENEM ERECTVS ET VIRVM, EX OMNI PLAGA, QVAM ORBIS AMBIT IMMENSVS, REPORTAVIT LAVREÆ TRIVMPHOS: IAMQVE VERGENS IN SENIVM, ET NOMINE SOLO ALIQVOTIES VINCENS, AD TRANQVILLIORA VITÆ DISCESSIT. IDEO VRBS VENERABILIS, POST SVPERBAS EFFERATARVM GENTIVM CERVICES OPPRESSAS, LATASQVE LEGES, FVNDAMENTA LIBERTATIS ET RETINACVLA SEMPITERNA, VELVT FRVGI PARENS, ET PRVDENS, ET DIVES, CÆSARIBVS TAMQVAM LIBERIS SVIS REGENDA PATRIMONII IVRA PERMISIT. ET OLIM, LICET OTIOSÆ SINT TRIBVS, PACATÆQVE CENTVRIÆ, ET NVLLA SVFFRAGIORVM CERTAMINA, SED POMPILIANI REDIERIT SECVRITAS TEMPORIS; PER OMNES TAMEN QVOTQVOT SVNT PARTES TERRARVM VT DOMINA SVSPICITVR ET REGINA; ET VBIQVE PATRVM REVERENDA CVM AVCTORITATE CANICIES, POPVLIQVE ROMANI NOMEN CIRCVMSPECTVM ET VERENDVM. Ammianus Marcellinus lib. xiv.

IVLIVS CÆSAR non immeritò inter fortissimos numeratus est Heroas, qui præ aliis hominibus maximis ornati virtutibus Imperia administrauerunt: nam huius prudentiâ atque consilio Deus vltimam Monarchiam exordium sumere, totumq; Terrarum Orbem in optimum rerum statum redigi voluit. Hic igitur Iulius cùm totam Galliam (quam nunc partim Franciam, partim etiam Germaniam Inferiorem appellamus) grauissimis prælis vicisset; cùm Germanos bello vexasset, eorumque ciuitates plurimas Romano Imperio adiecisset, ingenti gloriâ Romam rediit; sibi Triumphum ac Consulatum in annum sequentem postulauit. Et quamuis ea petitiò Populo Romano placeret, multique Cæsarem ceu virum strenuum suspicerent, adeò vt ei Consulatus dignitas à Tribunis plebis promitteretur; non potuit tamen vni Cn. Pompeio persuaderi, quin is Iulio oppressionem intentare, apertoque prælio resistere cœperit. Hos tumultus vt sedaret M. T. Cicero, vtrique parti æquissimas ac tolerabiles conditiones adducebat, adeò vt etiam Iulium in suam sententiam traheret: ceterùm Pompeius omnes rationes improbè recusans, se non priùs pacis leges recepturum respondit, quàm amputatum Iulij caput sibi adferri videret. Hinc mox ciuile bellum adeò cruentum exortum est, vt Iulius, ex necessitate consilium sumens, ex Pompeij militibus supra quater centena millia occidisse feratur. Pompeius tandem in Ægyptum fugit; vbi à Ptolemæo Ægypti Rege iuniore per insidias occisus, eiusque caput ad Iulium delatum fuit: quod simul atque vidisset Cæsar, fleuisse admodum dicitur. Iuxta Larissam qui.è prælio superfuerant, in gratiam recepit; ac eis, quidquid in eum admiserant, libentissimè remisit. Nec vnquam habuit Orbis perinde potentem Principem, qui post victoriam maiori sit clementiâ erga suos hostes vsus, qui se vltrò dediderunt. Sæpenumerò eum dixisse ferunt, se ex bello ciuili non alium fructum percepisse, quàm quòd multos seruarat, quos prælio superatos trucidare poterat. Quinquagesies signis collaris pugnauit; neque vnquam quisquam feliciori Marte, bis vno die, cum centies mille hostibus dimicauit. Europam grauissimis præliis, Africam consilio, Asiam verò non minori ingenij dexteritate vicit, quàm prudentiâ seruauit. Quamobrem frequenter dicere solebat, se non suæ vitæ timere, sed casum suum Reipub. Imperioque Romano exitialem fore. Nec eum omen fefellit: nam stabilitâ iam in omnibus regionibus pace, postquam ei Senatores in gratitudinis argumentum Templum Clementiæ exstruxissent, eumque Dictatorem perpetuum patriæq; Patrem appellassent; eodem die quarta, &, vt quidam volunt, vltima Monarchia, sub hoc Principe initium sumpsit: tandem à Bruto, Cassio & Metello, in Capitolio quatuor & viginti vulneribus confossus est: eamque hi speciem prætexebant, quòd inhonestum esset Senatui Romano superiorem se in Imperio dominum ferre. Patrata fuit hæc cædes ab Vrbe conditâ anno septingentesimo decimo; quam hæc prodigia secuta sunt: Stella crinita per septem dies continuos fulsit: Bos aranti dixit, Citiùs deficient homines quàm iumenta: Tres Soles visi, statimq; in vnum corpus redacti sunt. At facinus tam immane non diu inultum reliquit Deus: nam quotquot conspirauerant in mortem Iulij (fuerant autem illi ex Pompeij militibus, quos Cæsar non modò in gratiam receperat, verùm & ad maximos honores prouexerat) non diu pòst & ipsi trucidari sunt. Diu admodum multumque deliberatum est, num percussores simul cum Capitolio igne consumere expediret: at illi mox strictis gladiis in publicum se proruerunt; ac sic tandem, Vrbe relictâ, fugâ vitæ consuluerunt. Hos continuò maximo cum exercitu secutus est M. Antonius Cos. qui & regnum affectabat: ac mox alterum est bellum ciuile subsecutum.

Romana Monarchia initium.

Bos aranti locutus. Tres Soles.

I.

SATIVS EST SEMEL MORI,
QVAM ASSIDVA SPE ET EXSPECTATIONE
VITAM PERDERE.

C. CAESAR. DICT. PERPETVO.

Anno Imperij v. ætatis verò LVI. inopinatâ cæde
oppressus perijt.

CÆSAR OCTAVIANVS ex testamento Iulij in eius familiam adscitus, atque ex adoptione Heres factus, ex Academiâ, cui iam annos aliquot, ad meliorem parandam animi culturam, in Græciâ operam nauarat, adolescens annorum circiter nouemdecim Romam reuersus est. Quò sanè cùm rediisset, ciuili bello etiamnum grassante, minimeque extincto, atque adeò in ipsâ flammâ, ope Ciceronis sese aduersus seditiosos coniuratosque nihil tale quidpiam opinantes confestim præbuit, sedemque patris Iulij auream in forum apportari fecit, in eaque sedens Tribunatum petit. Posteà verò ab Senatu pro Prætore comparato exercitui præesse iussus, vt cum A. Hircio ac C. Vibio Pansâ Coss. bellum contra Antonium conficeret, vimque eius armis comprimeret, ne qua noua de integro in Rempub. seditio exsurgeret, expeditionem quàm mox parauit. Sapienter quippe Senatores rati, amplissimum Imperium multo sanguine partum, aduersus Romanos suam iniuriam posse haud difficulter vindicare. Neque enim satis erat, percussores Iulij fuisse occisos, cùm ex eorumdem stirpe nonnulli etiamnum superstites velut pullularent, quos item multo sanguine multoque labore præcisos priùs oportebat. Cùm ergo hi ad istum modum vrbe exiissent, Pansa ex insidiis ab Antonio fuit interceptus, multique ex militibus eius occisi. Mox etiam Hircio idem contigit. Victus tamen fugatusque fuit Antonius. At Cæsar vt Antonium post fugam ab Æmilio Lepido receptum cognouit, societatem cum Antonio & Lepido iniit: ac nouum Magistratum instituentes, Regnumque in tria partiti, sese Triumuiros Reipub. constituendæ appellarunt. Deinde permutatione detestabili inimicos suos alter alteri necandos tradidit. Ex quâ quidem re ita ad eorum, quos odio prosequebantur, vindictam succensi erant, itaque eorumdem plenis (quod aiunt) buccis mortem sitiebant, vt ne amicissimis quidem parcere potuerint. Adeò in iis amor, fides, iusque sanguinis planè extinctum fuit. Præterea proscriptionum librum inter sese composuêre, in quo Ciceronem Cæsar, Paulum Lepidum fratrem suum germanum Lepidus, ac L. Cæsarem auunculum suum vnà cum matre Antonius, proscripserunt. Fuêre etiam in eodem illo libro proscripti Senatores centum & triginta duo, ex Equestri ordine triginta, ciues ex Optimatibus centum & triginta octo. Huiusmodi libro composito, in Vrbem cum omni exercitu redierunt: quodque antè animo conceperant, re perfecerunt, atque ipsos proscriptos partim laqueo, partim nece, partim incendio & spoliis, aliisque modis vitâ priuarunt. Cicero, posteaquam de proscriptionum libello audierat, nihil fugâ tutius fore ratus, in ipsâ fugâ abreptus, dextraque præcisâ, capite obtruncatur. Eius verò caput pro rostris, impositum hastæ, erectum fuit. His tandem ita perpetratis, in Græciam aduersus Iulij percussores profecti sunt: qui vbi se victos, infirmioresque quàm vt hostibus resisterent, cognouissent, semet interemerunt. Posteà quisque in Regnum, quod ex superiori diuisione sibi obuenerat, profectus est: Lepidus in Africam, Antonius in Asiam; atque in Europam, Romam nempe, Octauius. Hic Perusiæ, eo die, quo Iulius interfectus est, trecentos Optimates interemit, atque in arâ Iulij combussit. Pòst deinde Lepidum, leui atque exiguâ occasione motus, perpetuum Romani Imperij exsulem iudicauit. Tandem etiam se Antonio inimicum apertè professus est, quòd, repudiatâ sorore suâ Octauiâ, Cleopatram Ægyptiæ Reginam in vxorem duxisset. Quare Antonium acerrimo bello deuicit, & ad mortem etiam adegit. Atque vbi iam quinque illa ciuilia bella gessisset, Mutinense nimirum, Philippense, Perusinum, Siculum atque Actiacum; vtque Dalmatiam, Pannoniam, Cantabriam, Aquitaniam, Germanosque vltra Albim fluuium submouisset, Sueuos, Sicambros, ac Danos coërcuisset, domuissetque; cumque item & alias nationes malè quietas ad obsequium redegisset, pax terrâ mariq; illicò subsecuta est. In cuius profectò perpetuam memoriam militum sex millia in crucem egit. Atque ita tandem triumphans Romam rediit, templumque Iani pro more clausit: perpetuusque Tribunus, Pater patriæ, & Augustus, à populo salutatus ac nominatus; templumque Pacis illi decretum est, anno ab Vrbe conditâ DCCXXVI. ante natiuitatem verò CHRISTI anno XXV. qui quidem natus est, postquam hic Imperium annis propè XLII. administrasset.

II.

ROMAM LATERICIAM ACCEPI, MARMOREAM RELINQVO.

Cùm annos LXXVI. vixiſſet, Regni ſui LVI. anno veneno extinctus eſt.

IBERIVS Augusti priuignus fuit, filius Ti. Claudij Neronis & Liuiæ Drusillæ, qui vnà cum fratre N. Claudio Druso ab Augusto (cui tamen nepos ex filiâ erat) adoptatus fuit; idque impulsu atque hortatu Drusillæ, quam grauidam marito rapuerat. De Tiberio infante Mathematicus Scribonius præclara spopondit, etiam regnaturum quandoque, sed sine regio insigni. Huic Augustus filiam Iuliam, Druso verò fratri Antoniam M. Antonij filiam vxorem dedit. Strenuus vterque fuit, ac in re militari optimè instructus: verùm Drusus in Germaniâ bello perijt; cuius filium Germanicum Tiberius posteà adoptauit, quamuis & ipse filium haberet, qui Drusus appellatus fuit. Tiberius pro Augusto in Oriente præclarè multa gessit: Armeniis Tigranem Regem constituit, signaque militaria M. Licinio Crasso à Parthis adempta recuperauit. Deinde grauissimis præliis Germanos adortus, quadraginta millia captiuorum secum in triumphum duxit. Posthæc rursum Illyriam, Thraciam, Macedoniam & Mysiam, Romano iunxit Imperio, quæ anteà per ingentem M. Quintilij Vari stragem (hic in Germaniâ cum tribus Romanorum legionibus perierat) Regno desciuerant. Posteà iterùm in Germanos bellum mouit, tametsi dubio ferè animo, quòd animosos admodum illos videret: ac post biennium maximo cum triumpho, gloriâ & victoriâ, Romam rediit. Hic eum Augustus, ceu virum strenuum & in re militari peritissimum, coràm laudare cœpit, vnicumque Pop. Rom. refugium ac præsidium appellauit. Tum demum Liuia filium (cuius scelestissimum fucatumque ingenium perspectum habebat) ad Regnum promouere omnibus modis tentauit. Inerat enim ei ingenium pessimum, truculentum, auarum, insidiosum, simulans ea se velle quæ nollet: his quasi infensus, quibus consultum cupiebat; his verò quos oderat, quasi beneuolus apparens. Postquam igitur Liuia Augustum veneno necasset, Tiberius verò M. Agrippam, ne propter heroïcam faciem Regno præficeretur, occidi iussisset delatum à Patribus Principatum prolixâ fictaque oratione recusauit; Imperialis molestiæ magnitudinem declinauit: adeò vt eum omnes ex animo dixisse credentes, suffragia in Germanicum conuerterent, qui & post multas victorias signa militaria Varo à Germanis erepta restituerat, maximoque cum triumpho Romam redierat. Hic protinus Tiberius fucum detegens, quasi coactus recepit Imperium: nec tamen aliter, quàm vt depositurum se quandoque spem faceret. Hæc anno ab Vrbe conditâ septingentesimo sexagesimo nono, post natum CHRISTVM anno decimo sexto gesta sunt: eius verò Imperij anno octauo decimoq. CHRISTVS Ierosolymis cruci affixus, mortuus, sepultus, tertiaque deinde die è mortuis surrexit. Quod cùm Tiberius Pilati sui Præfecti litteris intellexisset, etiam præter Senatus voluntatem CHRISTVM inter Deos adnumerari voluit. Postquam per aliquot annos Romæ vixisset, nulli non voluptatis generi addictus, tandem in insulam Capreas secessit, vbi & luxuriæ, immanissimisque cædibus vacauit: nulli affinium vsqueadeò non pepercit, vt vel proprias proles veneno extinxerit. Indies multos è Senatoribus, Nobilibus, ciuibusque, crudelissimis necauit tormentis; quorum filios ac vxores in Gemonias pertractos ex alto præcipitari iussit: virgines, immaturasque puellas, quas more tradito strangulare nefas erat, primùm à carnifice vitiari, ac deinde strangulari iussit. Exterarum quoque nationum Legatos, ne eius sæuitia aliis innotesceret regionibus, atrocissimis suppliciis interfici iussit. Tum ab Imperio Romano desciuerunt Parthi, Armenij, Mœsij, Bulgari, Daci, Poloni; & Germani quoque, post defectionem, totam depopulati sunt Galliam: ac vt semel dicam, nulla vix toto orbe regio erat, quæ non multis scateret seditionibus.

III.

ME MORTVO TERRA IGNI MISCEATVR.

TI. CAESAR. DIVI. AVG. F. AVGVST. IMP.

Ætatis anno LXXVIII. Regni verò XXIII. veneno necatus est.

C. Germanicvs Germanici & Agrippinæ filius fuit, cuius patrem vnà cum duobus fratribus Nerone & Druso occiderat Tiberius, eiusque matrem formosissimam post charissimi mariti mortem nefando stupro commaculare studuerat: verùm illa assiduè flendo mori potiùs inediâ destinauit, quàm Tiberij scelestissimæ libidini satisfacere. Hunc C. Germanicus lento veneno, quemadmodum ille patrem Germanicum, extinxit: ac deinde sicut anteà fratres, ita & illum inediâ fameque consumi voluit. Posthæc Regnum adeptus est anno à Christo nato trigesimotertio. De eo tamen antè affirmauerat insignis Mathematicus Thrasillus, non magis Caium imperaturum, quàm per Baianum sinum equis discursurum. Quare Cæsar, non sine magnâ omnium admiratione, Baiarum medium interuallum & Puteolanæ molis, trium millium & sexcentorum ferè passuum ponte iunxit; per quem nunc equo, nunc curru vltrò citrò commeauit. Huius pontis & ad hunc vsque diem nonnulla adhuc visuntur monumenta. Hic Tiberium atroci crudelitate longe superauit. Ex homine principe versus est in monstrum: sæuitiæ atque adeò luxuriæ tam addictus fuit, vt cum omnibus sororibus suis, Agrippinâ, Drusillâ ac Iuliâ, stupri consuetudinem fecerit. Tandem nec propriæ filiæ, quam ex lasciuâ vxore Cæsoniâ susceperat, pepercit, quin iam ætati nondum integræ vim intulerit. Multorum ciuium formosissimas vxores à maritis perductas sibi coniunxit, breuique easdem repudiauit. Primus omnium apud Romanos purpurâ indutus, gemmisque ornatus est. Pium, castrorum Filium, Patrem exercituum optimum maximum, maximè strenuum Principem, Principum patrem, Deum denique Deorum se appellari iussit. Deorum simulacris caput demi, suumque imponi caput iussit, seipsum Latialem Iouem appellans. In templo ipsius simulacrum stabat aureum iconicum, quod amiciebatur quotidie veste quali ipse vteretur, eidemque summos honores & sacrificia exhiberi imperabat. Sui prætereà simulacrum per omnes regiones adorandum circumferri voluit. Quod cum Iudæi ceu legis diuinæ obseruantiores facere non vellent, in eos maximè iratus Cæsar, omnes eorum scholas ac synagogas euerti iussit: ac in Templo Ierosolymitano sui imaginem erigi, eidem honores ac sacrificia exhiberi, totumque templum diis statuisque Romanis impleri mandauit. Tyrannidem quoque maximam Romæ exercuit: nam horreis præclusis populo famem indixit, quò diutius cruciarentur. Romano Imperio casum, famem, pestilentiam, incendium, vastationem excidiumque imprecabatur, vt eius Imperij diuturna apud posteros esset memoria. Queri etiam palàm de conditione temporum suorum solebat, quòd nullis calamitatibus publicis insignirentur. Cùm ad saginam ferarum muneri præparatarum cariùs pecudes compararentur, ex noxiis laniandos adnotauit. Multos honesti ordinis aut ad bestias condemnauit, aut medios serrâ dissecuit, quòd male de munere suo opinarentur. Parentes supplicio filiorum interesse cogebat; quorum vni valetudinem excusanti lecticam misit; alium è spectaculo pœnæ epulis statim adhibuit, atque omni comitate ad hilaritatem & iocos prouocauit. Hunc in modum grassantem atque sæuientem C. Germanicum non defuit plerisque animus adoriri: sed vnâ & alterâ conspiratione detectâ, nemo ampliùs ne mutire ausus fuit. Postremò Cor. Sabinus, submotâ per conscios Centuriones turbâ, Cæsari maxillam discidit; ceteri vulneribus triginta confecerunt. Quod simulatque intellexissent Germani corporis custodes, nonnullos ex percussoribus, quosdam etiam innoxios Senatores interemerunt. Verùm ciuibus ilicò armatâ manu accurrentibus, eius quoque vxor Cæsonia gladio à Centurione confossa est, & filia parieti illisa. Tum Senatus in asserendâ libertate adeò consensit, vt quidam sententiæ loco abolendam Cæsarum memoriam, ac diruenda templa censuerint.

Ti. Clav-

IIII.

NIHIL MAGIS IN MEA NATVRA PROBO QVAM INVERECVNDIAM.

Ætatis anno XXVIII. Imperij III. menſe X. clanculùm extinctus.

TI. CLAVDIVS Drusi filius, & dicti C. Germanici (qui ob animi simplicitatem ac stoliditatem tempore Tiberij vitâ donatus est) patruus, Imperator à militibus contra Senatus Populique Romani voluntatem eligitur post natiuitatem CHRISTI anno quadragesimo quarto. Ex quo quidem factum est, vt multùm diuque in Capitolio (quod iam suis militibus inuaserat) consilio habito Senatus tandem decreuerit, violentâ manu Claudio resistendum fore, atque ex Optimatibus aliquem eligendum potiùs ad Imperium, iuxta eam consuetudinem, quæ à maioribus semper obseruata esset. Hoc eodem tempore Romæ erat Iudæorum Rex Agrippa, qui inter Senatum & Claudium multùm laborabat. Senatus volebat vt Claudius modis omnibus à militibus discederet: hic verò per Agrippam contrà respondebat, minimè sibi mirum videri, Senatum inuitò in nouam Cæsaris electionem consentire, ob immanem superiorum Cæsarum crudelitatem: verùm si suâ vsi fuissent clementiâ, non vt tyrannum se experirentur, sed vt bonum ac benignum Principem. Prætereà cùm initio ab exercitu vel inuitus electus fuisset, indignum esse aiebat, minimeque decere, vt quos sibi fidos ac gnauos semper habuisset, modò desereret. Respondebat autem Senatus, haudquaquam se subiici velle, posteaquam essent liberi. Quibus rursum per Agrippam respondebat Claudius, cum iis ergo se etiam inuitum dimicaturum, aduersus quos arma sumere nunquam decreuisset: & vt sibi extra vrbem locum designarent vbi conflictus pararetur. Indignum enim fore, addebat, si propter illorum vanitatem patria ciuium sanguine & latrociniis inficeretur. Mox cùm Claudius istiusmodi responsum remisisset, à Senatu discedunt milites, omnesque sese Claudio adiungunt. Senatus igitur vbi ad istum modum se omni vi ac præsidio destitutum videbat, tandem Claudio inaugurationem præstitit, qui sese ad omnem ciuilitatem, vitæq; humanitatem, formauit. Sed in ferendis ac pronuntiandis sententiis se vatij rariq; ingenij fuisse satis declarauit. Nonnunquam perspicax, prudens, atque acutus erat: nonnumquam verò ita properè itaque insulsè sententias tulit, vt quæ ad rem nihil interdum pertinerent. Cùm namque tempore quodam adulter quispiam ad eum productus fuisset, vt quid huic faciendum foret pronuntiaret, tantùm hoc adulterum admonuit, vt deinceps grandæuo suo corpori parceret, nec ita se fatigaret, disceretque olim cautiùs & occultiùs suum celare dedecus. Quid enim meâ refert, dicebat, tuam scire infamiam? Vno eodemque die interdum plusquam viginti promulgauit edicta, ex quibus illud præcipuum ac præstantissimum fuit, vt, cùm vuæ maturæ in vite penderent, tum vnusquisque dolia sua diligenter compicari curaret. Quod autem ad militare ipsius studium attinet, voluit aliquando virtutis suæ velut specimen quoddam edere, seq; Principem strenuum patriæ suæ exhibere. Quam ob caussam quarto Imperij sui anno cum magnâ militum multitudine in Angliam profectus est, quam cum quibusdam insulis aliis suo facilè subiecit Imperio, victorq; Romam inde triumphali curru reuersus est. Deinde verò ad magnifica altaq; ædificia animum appulit. Per montes & valles aquam longitudine ter mille passuum duxit vsque in Vrbem, quam de se Aquam Claudiam appellauit. Quod quidem opus, mille & triginta hominibus continuè laborantibus, vndecimo incœpti operis anno absoluit. Portum Hostiensem vtrimq; alto atq; honorifico ædificio muniit. Anno Imperij sui septimo accidit principium vastationis Iudæorum ex seditione quadam Ierosolymis circiter dies Azymorum coortâ, in quâ plusquam tricies mille Iudæi occisi ac sub portâ velut suffocati sunt. Caussa Romanus fuit miles impius, qui pudenda ante introitum templi omnibus visenda obscœnè denudabat. Vnde & posteà Claudius Româ omnes exegit Iudæos. Hunc item naturâ fuisse tyrannum, ex eo facilè constare potuit, quòd plerosque paruâ de caussâ bestiis dilaniandos subiecerit. Eo ipso die quo Agrippinæ nuptias celebrabat (postquam Messallinam concubinam suam strangulari curauerat) trigintaquinque Senatores, & Nobiles vltra trecentos, vario suppliciorum genere interemit; idque tantùm, vt ex eâ cæde animum suum oblectaret. Filiæ suæ maritum interfici quoque instinctu Agrippinæ curauit, vt hæc ita suum filium Neronem ad Imperium perduceret. Nam vbi eum Claudius adoptasset, ac filiam suam Octauiam in vxorem dedisset, Agrippina Claudium veneno sustulit, ac mortem eius tantisper celauit, donec filium ad Imperium perduxisset; Britannicum, verum Claudij filium, ipsa occultum seruauit, vti nemo eius ampliùs recordaretur.

Iudæorum deuastationis origo.

V.

NON EODEM MODO A PVLICE ET FERA BELVA CAVERI OPORTET.

TI. CLAVDIVS. CAESAR. AVG. P.M. TR.P. IMP. P.P.

Anno ætatis LX. Imperij XIIII. toxico ſublatus eſt.

NERO CLAVDIVS ope atque astutiâ matris suæ Imperium adeptus est à CHRISTI natiuitate anno quinquagesimo sexto, ætatis suæ anno decimo septimo. Fuit autem hic coniux prædicti Claudij filiæ, ac verus fili us Cn. Domitij Ænobarbi atque Agrippinæ,quæ Germanici Claudij fratris erat filia. Initio quidem se Principem satis benignum præbuit, verùm posteà temporis successu ita in homine omnis crudelitas, omnis sæuitia cum ætate accreuit simul; vt C. Germanicum auunculum suum non solùm in quacumque crudelirate imitatus sit atque expresserit, sed etiam improbitate longè superauerit. Ab ineunte suâ ætate ita penitus omni tyrannidi atque improbitati sese implicuit, vt ne à matre quidem suâ abstinere potuerit, quin sæpenumerò cum eâ rem habuisse, si quando lecticâ pariter veherentur, putaretur. Nec sacris virginibus Diisque perpetuò consecratis, quas Vestales dicimus, pepercit. Immania illa ac indigna flagitia quæ cum Sporo eunucho perpetrauit, hoc tempore recensere non libet. Postquam verò omnem medullam libidine penitus exhausisset, corpusque planè eneruasset, vt iam Veneri ampliùs operam dare non posset, omni crudelitati ac tyrannidi se totum tradidit. Quàm plurimos ex cognatis suis, atque optimos Romanæ vrbis patritios viros infinitos, veneno, latrocinio, ac miris cruciatibus interemit. Senecam præceptorem suum, quem nonnihil verebatur, coëgit, vt quo mortis genere mori vellet, eligeret, quamquam sæpenumerò ab ipso discedere relictis bonis optasset. Sed cùm animaduerteret se mortem effugere haudquaquam posse, elegit vt sibi in tepidâ aquâ constituto omnes aperirentur venæ, vt ita cum sanguine paullatim animam emitteret. Eodem hoc ferè tempore amica ipsius Poppæa, quam plurimùm amabat, Neroni ceu conuitium crebrò obiecit, quòd sui iuris non esset, ac matris staret imperio, ad cuius præscriptum ipse viueret. Quod illi frequenter nunc ioco, nunc etiam seriò, exprobrauit. Nam quamdiu Agrippina superstes erat, non ausa fuit Octauiam Neronis coniugem ita apertè lædere aut supprimere, vt cum eius marito matrimonium posset contrahere. Ab eo tempore cœpit Nero matri suæ inuidere ac molestus esse: quam cùm omni præsidio denudasset, palatio suo expulit, vndecumque sedulò quæritans, quâ viâ quáve ratione eam necare posset. Quod vbi iam ter quaterve veneno, aliisque modis nequidquam tentasset, postremò per vim strangulari curauit. Pòst deinde ad demortuum matris cadauer accessit, intima eius scrutaturus: quorum, omnia nimis quàm accuratè suis contrectans manibus, quædam laudauit, quædam verò vituperauit. Tum itidem & vxoris suæ Octauiæ iugulum frangi curauit, duxitque in vxorem Poppæam. Sed non multò pòst verberibus etiam hanc occidit, atque eius puerum in mari submergi fecit. Deinde & Romam incendi iussit: cuius incendij flammam adeò miserabilem, adeoque deplorandam, vt quæ sex diebus continuis ardere conspiciebatur, ex altissimâ quadam turri, Mæcenatianâ nominatâ, ouans exsultansque, ac subinde etiam Troianæ vrbis euersionem atque incendium cantillans, prospectabat. Posthæc Christianos multis variisque suppliciorum generibus persecutus est: quorum aliquos ferarum pellibus insui iussit, vt sic quatuor cursitantes pedibus, venatici canes aliaque animalia insequerentur ac dilaniarent. Aliquos præterea igne absumi, aliquos lanceis transfigi, aliquos denique in crucem agi præcepit: inter quos etiam Apostolus Petrus numeratur. Paulum item gladio obtruncari fecit: edixitque eadem vbique terrarum obseruari. Marcum præterea Euangelistam, vtrumque Iacobum, Bartholomæum, & Philippum interfici curauit. Non ita multò pòst vrbi Romæ (quæ iam pæne tota perierat) magna accidit calamitas. Peste enim infensissimâ enecata sunt ciuium circiter triginta millia. Anglia atque omnes aliæ Prouinciæ Orientales ab Imperio Romano discesserunt, & vbique magna Romanorum multitudo cædebatur, vt iam nusquam tuti esse possent. Ex quâ quidem re Senatus Populusq; Romanus Neronem Romani Imperij hostem declarauit. Proinde hic cùm ab omnibus suis centurionibus ac militibus se desertum videret, nocte intempestâ Româ effugit. In quâ fugâ clàm ipsi nuntiatum fuit, se ab Senatu militibusque diligenter inuestigari, vt sub cruce virgis ac loris ad mortem flagellaretur. Quamobrem sibi manum inferre conatus est; fecissetque, si non horrore manus nimiùm trepidassent. Orabat igitur Sporum, vt semet priùs laqueo strangulare vellet, haberetque ad cuius exemplum seipsum deinde audaciùs interficere posset. Epaphroditum præterea scribam suum, qui cum alio solus fugæ comes relictus erat, obsecrabat, vt suo eum gladio transfodere vellet. Qui cùm recusasset; Age, inquit Nero ad se, posteaquàm neque amicum neque hostem in hac re tibi inuenias, tu te ipsum admone; quod alius non vult, ipse perfice. Epaphroditus eius misertus, trepidantem manum iuuit; ac sibi ipsi iugulum præscidit. Atque ita sanè cum ipso tota Cæsarum prosapia funditus deleta fuit atque exstincta.

V I.

PRIAMVS MIRVM IN MODVM BEATVS FVIT, QVOD PATRIAM SIMVL CVM REGNO PERDITAM VIDIT.

Poſtquam annos XXXII. vixiſſet, XIIII. verò Imperium adminiſtraſſet, ſibi ipſi manum intulit.

ER. SVLPITIVS GALBA ex vetustissimo & nobilissimo adeoque Romano genere oriundus, miles fuit sanè fortunatissimus, ac Romani exercitus in Hispaniâ Imperator peritissimus. Hic cùm in nouâ Carthagine ius diceret, atque ipsi nunciaretur, Galliam, Britanniam, aliasque regiones à Romanis desciuisse, & iam certum Romanæ vrbi interitum imminere timeret, miserabilem præsentium temporum fortunam verbis conquestus est. Eâdem illâ tempestate per litteras admonitus fuit, vt se totum, tamquam humani generis assertorem, præsenti huic negotio daret. Quà in re non diu admodum cunctatus est: extemplò enim, conuocatis legionibus, de Rebuspub. Prouincialibus huiusmodi promulgauit edictum, Vt quisque omni diligentiâ communi saluti veniret auxilio, vt Respub. semel ab omni tyrannide vindicari queat. Ex quo quidem facto à militibus salutabatur Imperator: verùm hic respondebat, se non Imperatorem, sed dumtaxat Populi Romani Legatum esse. Intereà dum hæc agebantur, nunciatum fuit Seruio Neronem obiisse, Populumq; Rom. ipsi iurasse, atque inaugurationem vltrò promisisse: tum demum hic Imperatorium nomen libens etiam assumpsit, & cum magnâ militum copiâ Romam profectus est. Hæc ita gesta sunt anno post CHRISTI natalem septuagesimo primo. In ipso itinere passim vndecumq; Seruio offerebantur munera. Cumque iam Romæ in palatium ingressus esset, ingens accidit terræmotus, & sonus maximè terribilis auditus est. Prætereà visum est, cùm ipsis Kalendis Ianuariis Diis sacrificaret, Imperatorium diadema de capite eius in terram decidisse; quod ipse pro certo imminentis infortunij præsagio habuit. Inprimis debuit Sabinum armis compescere, qui ad Imperium peruenire plurimùm nitebatur. Atque vbi iam omnia tranquilla & benè constituta videret, animaduertens Vrbem etiamnum militibus præter consuetudinem grauari, missionem Germanis dedit militibus, eosque indotatos ad proprios lares remisit. Qui, cùm vt fortes stipatores suas virtutes probè satis hucusque spectatas ipsi fuisse putarent, Cæsarem ad Senatum detulêre, grauiterque de illo conquesti sunt; illud in medium adferentes, quòd in multis & magnis tempestatibus, in bellis maximè periculosis aduersus Gallos & Vindicem sese fortes fidosque cognouisset. Postremò, cùm iam nihil spei sibi relictum animaduerterent, omne Imperatori seruitium renunciarunt, nec nisi Senatui iurare voluerunt. Miserunt prætereà ad Prætorianos milites nuntios, sibi Galbam minimè placere, se alium facilè Imperatorem scire, qui omnibus probè placeret. Mox vt Galba hæc intellexisset, suspicabatur se non ob senectutem solùm contemni, verùm etiam quòd nullas haberet proles. Adoptauit igitur sibi in filium Pisonem Frugi Licinianum, adolescentem nobilem admodum ac prudentem. Cùm verò M. Siluius Otho spe adoptionis sese frustratum vidisset, aliumque impetrasse quod ipse peteret, cum seditiosis militibus fœdus init. Quod vbi audiuisset Galba, atque Othonem iam inuasisse Prætorium exercitum, aliqui consuluerunt, vt eò statim se conferret; suâ præsentiâ facilè effecturum, ne quid mali oriretur, aut si quid ortum esset, operam daturum ne quò latiùs serperet. Ceterùm istud consilium Galbæ adeò non placuit, vt se domi continendum consulius arbitraretur, asseruandumque se legionibus Illyrici exercitus, qui in diuersis locis castra posuisset, linteo inuolutum daret; certò tamen cognoscens, frustraneum esse aduersus tot militum gladios istud conari. Posteà Otho istiusmodi finxit commentum, rem inconsultò fuisse tentatam, & seditiosos milites ad vnum omnes esse occisos. Cui & illud paulò pòst accessit, aduenisse militem qui iactitaret se suâ manu Othonem interemisse. Quibus verbis factum est, vt vel hoc modo Galba in forum prodiret: quò cùm peruenisset, vnà cum Pisone filio suo adoptiuo, milites quibus istud negotium Otho mandauerat, vtrumque inuadunt: quibus Galba iugulum libens porrexit, inquiens, vt ipsum haud cunctanter peterent, posteaquàm ita illis placeret. Ad hunc modum ambo fuerunt interempti, qui ob patriæ salutem ac libertatem potissimùm venerant. Et quod magis mireris, ciues Imperatorem adeò fortem, adeò nobilem, adeò strenuum non solùm in isto periculo deseruerunt; sed & cadauer eius ita inglorium in publico foro reliquerunt, vt extra vnum militem veteranum, qui istud nocte intempestâ in suo horto sepeliuit, ne semel quidem attigerint. Sed caput eius præcisum, hastæque impositum, Othoni fuit præsentatum.

VII.

DISCE MILES MILITARE, ADEST
GALBA NON GETVLICVS.

Cùm vixiſſet LXXIII. annis, regnaſſet VII. menſibus,
ex inſidiis occiſus eſt.

SILVIVS OTHO, postquam vi Imperium adeptus esset, Romani omnes perterriti, animoque perculsi ob turpem ac miserabilem dicti Galbæ cædem fuêre. Nec verò ideò tantùm, sed etiam propter improbos mores præsentis huiusce Othonis, qui (vt iam satis nouerant) Neroni in omnibus suis exsecrandis flagitiis tamquam comes ac fidus socius perpetuò adfuerat. Verùm hic cùm iam dies ad vesperem vergere cœpisset, Senatum adiit, oratione eleganti luculentaque persuasit, vt quidquid factum esset, id omne ad Reipub. vtilitatem & commodum factum esse crederent. Atque ita tandem cum consensu vniuersi populi in Palatium venit, vbi omnem Imperij administrationem in se suscepit. Mox deinde omnes Neronis statuas atque imagines deiectas restaurauit, quæque à Galbâ fuerant ordinata atque instituta, vniuersa penitus abrogauit. Non multo tempore pòst nouus rumor ex illo exercitu, qui in inferiori Germaniâ castra fixerat, exortus est: nempe apud Coloniam prope Rhenum Senatus Populique Rom. nomine Vitellio iuratum fuisse, ipsumque iam cum magnâ legionum copiâ in itinere esse, ac Romam venire. Hic rumor longè profectò alios præcedentes superauit: ita permota ciuitas hoc rumore fuit, itaque repentè omnes timor inuasit, vt non modò Senatores, sed vniuersus etiam populus sollicitus, anxius, ac mœstus esse cœperit. Verebantur enim ne duo hi scelestissimi, impudicissimi, atque omnium improbissimi vniuersum Imperium Romanum subuerterent. Re itaque omni in eo statu iam constitutâ, Otho præter omnium opinionem omnem dementiam ac libidinem postposuit, seque & cuncta ad Reipublicæ commodum conuertit. Ob quam sanè caussam illi præsidia suppeditanda fore decretum fuit; quamquam istud Senatores contra voluntatem plebis, quæ etiamnum erat discors ac seditiosa, ob superiores tumultus & mutationes, fecerant. Ad istum ergo modum suscepto bello, Otho quatuordecim legionibus probè instructus, suos milites Româ vno itinere in Liguriam vsque eduxit; vbi ita Vitellianos adortus cinxit, vt nec procedere, nec recedere omnino potuerunt: sed Othonianis Vitelliani nimisquàm fortiter restiterunt. Maximâ vi vtrimque certatum est, fuitque pugna multò acerrima. In eâ enim cecidêre multa Vitellianorum millia, tametsi nec Othoniana acies mansetit incruenta. Mox denuò sese mutuò aggressi, atque vtrimque acriter pugnando Othoniani milites iam tertiò circumsepti fuere. Cumque alio tempore vtrasque copias ad Padum fluuium iterùm deduxissent, vtrimque dubitarunt, num omisso bello, omnique discordiâ, pacem componerent, remque inter sese decernerent, aut ad Senatum potiùs deferrent. Intereà, dum colloquium hoc inter vtrumque exercitum continuaretur, Vitelliani centuriones fraude vsi, paullatim suas cohortes ordine instructas in Othonianos impresserunt, aciemque diuiserunt ac perturbarunt. Attamen illi fortiter restiterunt, ita vt hinc prælium longè cruentissimum subsecutum sit. Ad postremum Othoniani cùm fugam coacti cepissent, multo sanguine fusi sunt. Quod audiens Otho sibi manum inferre voluit, non quidem metu aliquo, sed quòd Imperium possidere cum tanto Reipublicæ incommodo & periculo nollet. Familiares suos adhortatus est, vt quàm ocyssimè possint, sibi quisque prospiceret, atque in tutum reciperet. Et cùm quæ necessaria erant, perfecisset, omni se angustiâ & dolore exemit, ac seipsum confodit. Tum propere eius cadauer (vti iusserat) combusserunt, ne quâ etiam post obitum ignominiâ afficeretur. Cumque iam rogus accenderetur, multi fuêre milites, qui sese præ nimio dolore confoderunt. Alij tandem suis gladiis atque armis concurrentes, alter alterum, occiderunt.

VIII.

MVLTO MELIVS IVSTIVSQVE EST,
VNVM PRO MVLTIS,
QVAM PRO VNO MVLTOS INTERIRE.

M. OTHO CAESAR. AVG. TR. P. IMP.

Pro Republicâ ſeipſum vitâ priuauit IIII. menſe Imperij, ætatis XXXVIII. anno.

VITELLIVS ob felicem rerum suarum successum sese post mortem Othonis magnificè extulit; animoque ferox cum ingenti, militum manu ipse paludatus, ferroque accinctus, Romam profectus est. Et quidem cùm iam in itinere per illos campos, in quibus pugnatum erat, ac fusa Othonianorum corpora passim iacebant, profectionem pararet, fuère quibus teter ille cadauerum odor molestus erat, quique olidam cæsorum tabem abhorrebant. Sed hos ille voce nimis quàm exsecrandâ corripuit, optimè, inquiens, olere hostem occisum, at melius ciuem. Quâ quidem voce, quidnam Romæ acturus esset, satis apertè innuit. Fuère item, qui ob subitam fortunæ commutationem, considerantes etiam cæsorum copiam, collacrymarint. At Vitellius non modò ad tot cadauerum millia immotus permansit, sed & magnam inde cepit delectationem, Diisque eo in loco sacrificauit, ac festum totâ nocte peregit. Inde verò profectus, nuntios accepit, qui Vespasianum à militibus in Iudæâ in Imperatorem electum aiebant. Quæ res illi metum atque horrorem quemdam incussit. Perrexit tamen, vrbemque cum signis ac tubis paludatus (vti dictum est) gladioque succinctus introiit, comitatus sexagesies mille sagulatis militibus, ac stipatoribus, ad corporis custodiam olim institutis, pæne infinitis, derectis omnium armis. Post pedites eleganti ordine sequebantur equites; deinde centuriæ triginta quatuor extraneorum militum, ipsi posteà missæ. Tali honore atque apparatu per pontem Miluium in Capitolium triumphans venit: vbi primò Vitellius Germanicus Augustus appellatus, maximum Pontificatum, Consulatum, Tribunatumque perpetuum cepit. Non multo tempore pòst Vitellio nuntiatum est, Vespasianum in Italiam ingentem misisse exercitum cum ipso dimicaturum, cui fratrem cum classe ac tironibus & magnâ gladiatorum copiâ opposuit, vt hosti resisteret. Intereà, quos interficere decreuisset, clàm variis modis passim interemit. Nam publicè istiusmodi quidquam, præsertim tempore adeò importuno, tentare minimè audebat. Octauo igitur Imperij mense; postquam omnem, quam potuit, crudelitatem & sæuitiam, omnem tyrannidem, omnem amentiam & vecordiam, omnem denique superbiam Populo Romano exhibuisset, Mœsiorum atque Pannoniæ exercitus ab eo desciuerunt, & in absentis Vespasiani verba iurarunt. Vtque iam singula ad certum exitium rendere, ac Flauiani milites velut in limine adesse videbantur, Vitellius Imperio cedere sese vltrò professus est, reclamantibus ac planè dissuadentibus militibus, qui vitam animamque profundere atque amittere potiùs se paratos esse clamabant, quàm ipsum in aliquo desererent; saltem ne ipse deficeret, aut animum desponderet. Resumpsit itaque animum, Sabinumque Vespasiani fratrem & reliquos Flauianos nihil iam metuentes, vi subitâ in Capitolium compulit, succensoque templo Iouis optimi maximi oppressit. Incendium hoc è Tiberiano palatio inter epulas prospexit; ac tum demum facti pœnitens, culpamque in alios conferens, Senatoribus orans persuasit, vt legatos cum virginibus Vestalibus mitterent, pacem, aut certè tempus ad consultandum, à Flauianis petituros. Interim sese in Auentino monte coqui veste indutum abdidit. Verùm mox, vbi pacem quasi impetratam esse, leui incertoque rumore audiuisset, se in palatium referri passus est. Vbi cùm deserta omnia repperisset, seque ab omnibus planè desertum animaduertisset, rursum in ianitoris cellulam confugit. Postquam verò Flauiani extra muros Vitellianos multo sanguine fudissent, in vrbem eruperunt, cunctaque abdita sedulò rimantes, tandem Vitellium inuentum è latebrâ traxerunt; & iniecto ceruici laqueo, religatis post tergum manibus, descissâ veste seminudum in forum, maximis verborum ludibriis, mentoque mucrone gladij subiecto, ne faciem submitteret, minusque se visendum præberet, quibusdam insuper stercore & cœno incessentibus protraxerunt. Nec defuerunt, qui corporis vitia exprobrarent. Erat enim in eo enormis proceritas, venter obesus, ac facies rubicunda ex vinolentiâ. Atque ita tandem, cùm per vicos huc illucque raptus fuisset, apud Gemonias minutissimis ictibus excarnificatus atque confectus est; & inde vnco tractus in Tiberim.

I X.

OPTIME OLET OCCISVS HOSTIS, SED MELIVS CIVIS.

A. VITELLIVS. GERMANICVS. IMP. AVG. P. M. TR. P.

Postquam VIII. menses Imperio præfuisset, ætatis LVII. horribili morte occisus.

ESPASIANO absenti tantus Romæ ab Senatu Populoque honos exhibitus fuit, quantus Cæsaribus exhiberi solet aliis, idque anno post natum CHRISTVM septuagesimo secundo, & à cunctis mortalibus Princeps habitus fuit cùm bonus tum fortis, vt qui damna publica, bellaque, quæ tum passim vbique ferè terrarum oriebantur, facile arceret, ac componeret. Nam præter ciuilia bella, exteræ quoque nationes aliquot (vt erant Batani, Britanni, Daci, VValachi, & plures aliæ) sese Imperio Rom. rebelles opposuerunt, bellumque deintegro renouarunt. Præter hos verò motus, etiam Gallia atque Hispania intestinum bellum nimis quàm infeliciter agitare ob cædem Galbæ cœperunt. Similiter fecêre Germani Vitellij nomine. Post hæc item Mysia, Pannonia, ac tota denique Vindelicia, nomine Vespasiani arma sumpserunt. Vt igitur Senatus animaduertit, Vespasianum hunc prudenter & concorditer vnà cum filio Imperium administrare, ambo Consules creati sunt, iussique vt Iudaicum bellum perficerent. Alter filius Domitianus Tribunus in Germaniam missus est. Sub hæc tempora Vespasianus Alexandriæ in Ægypto agebat: vbi cum per nuntios Senatus decretum accepisset, ad intermissa bella sese probè expeditum denuò contulit. Cumque hic triginta & vnum propè millia Iudæorum fudisset, ac multas prætereà eorumdem vrbes pagosque funditus euertisset; quam plurimi ex pagis & oppidulis Ierosolymam Pascha celebraturi simul confluxère, vbi circa maximas rerum discordias ac dissensiones occupatos multo tempore obsedit Titus Vespasiani filius. Intereà temporis tanta in vrbe calamitas fuit præ fame, seditionibus & intestinis cædibus, quanta ab Orbe condito in ciuitate vllâ numquam fuisse legitur. Erant autem eâ tempestate in vrbe Ierosolymitanâ quidam exteræ nationis, Zelotes appellati, qui leges ac præcepta Dei maximo honore censentes, detestabilem Romanorum idololatriam ferro ab vrbe propellere conabantur. Hi in præsidium vrbis populum alienigenam, Idumæum nuncupatum, intra portas admiserunt: qui quidem tot & tantas in vrbe cædes prædasque perpetrauit, vt octo millia ac quingenti Iudæi laqueo fuerint strangulati. Deinde ex eâdem gente percussa sunt Nobilium duodecim millia. Sub hæc eadem tempora mulier quædam erat genere & facultatibus nobilis, quæ Ierosolymis reperta, communem cum omnibus obsidionis casum ferebat. Hæc impatiens inediæ, ac multâ fame ad quoduis facinus etiam contra naturæ leges armata, filium suum vnicum, qui etiamnum paruulus ab vberibus matris pendebat, in hunc modum aggressa est: Cui, inquit, te, mi fili, infelici matre longè infelicior, in bello, fame & direptione prædonum, reseruabo? Nam si quâ ratione vita sperari possit, Romanæ seruitutis iugo miserrimè vrgemur: atqui hanc ipsam seruitutem præuenit fames; atque his duobus malis prædones, in quorum manus alioqui incidendum est, multò sunt grauiores: age itaque nate mi, esto matri cibus, prædonibus furor, ac posteris fabula. His dictis filium iugulat, flammisque tostum in frusta discerpit; ac dimidium eius comedit, parte alterâ clàm sepositâ. Paullò pôst prædones odore carnis exciti ad matrem irruperunt, certam mortem minitantes, ni absque morâ cibos, quos coctos penes se habebat, proferret. Tum illa; Partem equidem, inquit, optimam vobis reseruaui. ac confestim quæ superfuerant membra retexit infantis, inquiens: Meus hic filius est, meus partus, ac facinus meum: edite; nam & ego prior, quem genui, comedi. Nolim profectò vos fieri aut matre religiosiores, aut feminâ molliores. Quòd si pietate quadam ducti cibos ac dona aspernamini aut exsecramini, mihi hæc residua relicta sint, vt iis vel denuò pascar. Hoc facinus tantum crudelibus istis prædonibus horrorem incussit, vt territi trementesque abire, & miseræ matri residuam cibi partem relinquere debuerint. Repleta autem mox vniuersa ciuitas tam nefarij sceleris nuntio fuit: atque ingens hominum multitudo fame interiit. Quod quidem vt ad aures Titi peruenit, illorum misertus, finem miseriæ ac tantæ calamitati fecit. Vrbem namque continuò, quamquam non sine magnâ suorum clade, inuasit; vbi in ipsâ templi direptione, quod à Sacerdotibus & Primatibus tenebatur, ingentem suorum multitudinem amisit. Post multas tandem cædes tota ciuitas vnà cum templo incenditur, ac mœnia funditus deuastantur. In hac vrbis deuastatione vndecies centena millia Iudæorum fame & ferro perierunt, nonaginta millia capti, ac per vniuersum Orbem diffusi fuerunt. Duo item millia Vespasianus secum in triumphum auexit, quos posteà etiam bestiis subiecit. Ob hanc victoriam Vespasianus ac Titus eius filius Romæ triumpharunt. Neque vmquam sane talis triumphus visus fuit. Nam inter trecentos & viginti triumphos, qui olim celebrati fuerant, numquam visum fuit patrem & filium in vno curru ob partam victoriam triumphasse. Vespasianus hic amicos sibi ex omnibus regionibus parauit, ac iam sextò templum Iani clausit. Vrbem Romam, ex maximâ parte incendio absumptam, vnà cum Capitolio integritati suæ restituit; ac Reipub. collapsæ plurima emendauit. Tandem, aluo repentè ad defectionem vsque solutâ, occubuit.

X.

BONVS ODOR LVCRI EX RE QVALIBET.

Ætatis LXXVIIII. Regni X. anno, primus Auguſtorum, omnium admiratione, ſiccâ morte occubuit.

ITVS cognomine paterno Vespasianus, qui superstite patre præsagio quodam, tamquam futurus Princeps, Cæsar appellabatur, & post sumptum Imperium Augustus, præesse cœpit Imperio post mortem patris, anno à CHRISTI natiuitate octuagesimo secundo. Bella ac seditiones, quæ iam aliquamdiu per vbique fere conquieuerant, rursum hoc tempore renouari, ob Regni ac Principum mutationes, cœperunt. Titi enim huius frater Domitianus quàm potuit citissimè ad milites sese recepit, Imperiumque plurimùm affectauit, militum animos miris sollicitans modis. Vtriusque autem pater Vespasianus militum tyrannidem, quam sub quinque Cæsaribus nimiùm exercuerant, legibus planè iam aliquantò coërcuerat, humanitateque & modestiâ multâ lenierat. Nam Ordines amplissimos variâ cæde exhaustos, ac veteri negligentiâ contaminatos, purgauit, numerumque eorumdem, recenso Senatu & Equite, suppleuit; summotis nimirum indignissimis, & honestissimo quoque in Ordinem allecto, omnem sæuitiam exstirpans; vti notum esset, vtrumque Ordinem non tam libertate inter se quàm dignitate differre. Ob quam rem prætereà pronuntiauit, ius fasque esse, vt Senatores Equitibus præessent, & electio quidem Imperatoris penes Senatum foret, censerentur tamen nihilominus pares libertate. Hos articulos equites peditesque Domitiano proposuerunt, asserentes nullâ se ratione eos transgredi velle. Ab illo igitur tempore ex Vrbe Domitianus egredi, quamprimùm posset, decreuit: atque istic noui quidpiam conari. Sed confestim equites, ipsum prosecuti, ex itinere retraxerunt, captumque ad fratrem suum Titum adduxerunt: qui vt ipsum interfici curaret tantum absuit, vt ne exsilio quidem multarit, quin & præter omnium opinionem ipsum velut Imperij collegam sibi assumpserit; vt quorum animos subita seditio perculerat, ac totos pænè occuparat, omni metu liberaret. Eodem die maximum Pontificatum ideò se accipere professus est, vt à Romanorum sanguine puras seruaret manus. Quibus verbis res ipsa fidem præstitit. Nullius enim posteà cædis vel auctor vel conscius fuit, quamquam plerique Nobilium ad Imperium peruenire aduersus hunc plurimùm conati fuissent, ita vt interdum vlciscendi caussa minimè deesset: adiurauit tamen, periturum se potiùs quàm perditurum. Proinde duos certò in Imperij affectatione conuictos, nihil ampliùs, quàm vt desisterent, amicè monuit: Principatum enim non industriâ, sed fato dari; & illi contingere, cui Deus largiatur. Si quod tamen prætereà desiderarent, se tributurum sponte promittebat. Et confestim quidem ad alterius matrem, quæ procul aberat, cursores suos misit, qui anxiæ filium saluum nuntiarent. Anno autem Imperij sui primo miserabile incendium Romæ per triduum totidemque noctes accidit, quo multa ac præclara ædificia absumpta fuêre. Non multo tempore pòst in Campaniâ, haud longè ab Neapoli, mons Vesuuius conflagrauit: cuius incendij flamma ita à summitate montis auolabat, vt ex eâ multa cùm oppida tum homines prorsus interierint. In his aduersis non Principis modò sollicitudinem, sed vnicum etiam parentis affectum præstitit, nunc per edicta consolando, nunc opitulando quatenus suppeteret facultas. Neminem sine spe aut consolatione à se discedere passus est, nec petenti quidquam vmquam recusauit. Quare cùm ex domesticis quidam, quasi plura polliceretur quàm præstare posset, admonuisset, Non oportere quemquam ait à conspectu Principis tristem discedere. Atque etiam vt quondam in cœnâ recordatus esset, se nihil cuiquam toto die præstitisse; *Amici*, inquit, *diem perdidi*. Vox sanè memorabilis, meritoque laudanda, vt qui nihil se beneficiorum in quemquam contulisse doleret. Eâ clementiâ & mansuetudine semper in plebeios vsus est, vt ab omnibus meritò nominari meruerit, Amor & deliciæ humani generis. Restituendæ Campaniæ è numero Consularium curatores sorte duxit, qui bona oppressorum in Vesuuio, quorum heredes non exstabant, restitutioni afflictarum ciuitatum attribuerent. Ceterùm in Vrbis incendio nihil nisi sibi periisse publicè testatus est. Cuncta etenim Prætoriorum suorum ornamenta operibus ac templis destinauit, officioq; Censoris optimi perfunctus est. Toto denique Imperij sui tempore nihil prius aut antiquius habuit, quàm vt collapsam Remp. in aliquo vel restauraret, vel etiam exornaret. Inter hæc morte præuentus cum maximo vniuscuiusque detrimento fuit. Quod vt palàm factum est, non secùs atque in domestico luctu, aut paterno funere, cuncti publicè mœsti fuerunt.

X I.

NEMO ME INIVRIA AFFICERE AVT CONTVMELIA POTEST: QVIA NIHIL AGO QVOD ALIOS LÆDERE POSSET.

IMP.T.CAES.VESP.AVG.P.M.TR.P.P.P.COS.VIII

Non ſine ſuſpicione veneni extinctus, cùm vixiſſet XLII. annos, & imperaſſet II. annis, II. menſibus & XX. diebus.

DOMITIANVS Imperium vſurpare cœpit anno poſt natum CHRISTVM octuageſimo quarto: quod adeò ſtudioſè affectauit, vt fratrem graui valetudine correptum, priuſquàm planè efflaret animam, pro mortuo deſeri iuſſerit, nulloq; defunctum præterquàm conſecrationis honore dignatus ſit. Inter initia Principatus quotidie ſecretum ſibi horarium ſumere ſolebat, nec quidquam amplius quàm muſcas captare, ac ſtilo præacuto configere; aſſueſcens interim cædes ac tyrannidem exercere; ita vt hinc vulgare prouerbium natum ſit: nam cuiquam interroganti, eſſetne quis intus cum Cæſare, vulgò reſpondebatur: Ne muſca quidem. Quod ſanè factum omnibus ideò magnæ fuit admirationi, quòd olim tantæ fuiſſet virtutis, vt Germanos bello domuerit; & modò ſeſe ad tam otioſa exercitia demitteret, ac pęnè nihil ageret. Sæpenumerò autem omnem vim dominationis tam licenter exercuit, vt iam tum qualis Princeps futurus eſſet, facilè oſtenderet. Quidquid libuit, ius faſque ſibi eſſe ratus eſt: ac breui tempore iſtud ex prauâ adminiſtratione omnino effectum fuit, vt iam patris fratriſque nomen odio eſſe & aboleri cœperit. Quod cùm aſturiâ quadam conſideraſſet, voluit ſeſe paullulum corrigere; plurimaque & ampliſſima opera incendio abſumpta, à patre quidem ac fratre denuò inchoata, ſed minùs abſoluta, prorſus reſtituit. In quibus & Capitolium erat, vnà cum nouis ædificiis duobus aliis; templo videlicet Pacis, quod tempore pacis patet inceperat, atque Amphitheatro, quod in medio Vrbis Auguſtus propoſuerat, tandemque Veſpaſianus ædificare cœperat. Similiter ædem Claudij in monte Cælio, ab Agrippâ inchoatam, abſoluit. Ita quoque quàm plurima alia templa, palatiaque, operaque præclariſſima ſuæ integritati reſtituit; ſed omnia ſub titulo tantùm ſuo, ac ſine vllâ priſtini auctoris memoriâ. In Capitolio autem Cuſtodi Ioui nouam excitauit ædem, templumque gentis Flauiæ. Fecit item ſtadium, in quo ſeſe curſores exercebant, odéum, & naumachiam. In his omnibus ædificiis victorias Iudaicas, ac Germanicas, artificioſè depingi curauit. Ceterùm modis omnibus ſpectacula iucunda, vtiliaq;, & ludos qui populo placerent, ſedulò excogitauit. Quare inter alia & quinquennale certamen Capitolino Ioui inſtituit; atque vnumquodque triplex, Muſicum videlicet, Equeſtre, & Gymnicum: quo fiebat, vt aliquantò eſſet plurium quàm olim coronatorum. Certabatur etiam & proſâ oratione Græcè, Latineque. Inter hæc & Comœdiæ agebantur. Tandem in Albano quoque monte quotannis Quinquatria Mineruæ celebrabat. Breuiter, non in Theatro modò huiuſmodi ſumptuoſa ac magnifica ſpectacula populo exhibuit, verùm etiam in Circo. Congiarium præterea populo nummorum trecentorum ter dedit, aliaq; non indigna Principe munera ſubinde publicè largitus eſt. Expeditiones deinde quaſdam ſponte ac non neceſſarias contra Dacos & Cattos, quos hodie Heſſos appellamus, ſuſcepit: poſtque adeptam victoriam duplicem triumphum egit, ac Germanici nomen ſibi aſſumpſit. Contra Sarmatas verò neceſſariam ſuſcepit expeditionem: in quâ legione cum Legato ſimul cæsâ, maximè laudauit occiſos, plurimumque triumphauit, perinde atque hoſtes cæſi fuſique fuiſſent. Poſteà edicta promulgauit, vti Chriſtiani variis atque atrocibus paſſim ſuppliciis afficerentur, bonaque eorum confiſcarentur: Ioannem Apoſtolum in dolium feruentis olei plenum coniecit; videnſque inde illæſum exiiſſe, in Patmos Inſulam eum ablegauit. Poſteritatem quoque Dauidis inquiri ac trucidari iuſſit, metuens ne fortaſſe quiſpiam ex eâ ſtirpe ſupereſſet, qui regnum Iudaicum in ſe reſtitueret. Eò tandem arrogantiæ & dementiæ peruenit, vt ſe Deum appellari atque honorari voluerit. Inter alia facinora mirum quàm in libidinem pronus fuerit, ita vt matronas virgineſque ſanè multas conſtuprarit. Tam interim callidæ inopinatæque ſæuitiæ fuit, vt Senatores, Conſulares, ac Doctos quoſque inueſtigato nouo quæſtionis genere clàm interemerit. Nonnullis manus pedeſque amputauit; atque immiſſo per obſcœna igne aliquos miſerè diſtorſit: alios cruci ſuffixit, alios canibus beſtiiſque laniandos obiecit. Philoſophos & Poëtas quò maiori ſtudio olim dilexerat, eò grauiùs perſecutus eſt, atque ex vrbe Româ omnes expulit. Per hæc terribilis cunctis & inuiſus, tandem oppreſſus eſt, amicorum libertorumque intimorum, ſimul & vxoris conſpiratione, acceptis vulneribus ſeptem, ignominioſeque ſepultus.

XII.

PAVCIS NOTVM EST, QVAM MISERA SIT PRINCIPVM CONDITIO: QVI A TYRANNIDIS FALSA SVSPICIONE TVM DEMVM LIBERANTVR CVM AGVNT ANIMAM.

IMP CAES DOMIT AVG GER COS XV CENS PER P P

Ab anno sui Imperij XV. vitæ XXXV. clàm occisus.

ERVA, vir grauis ac virtute clarus, ab Domitiani occisoribus Imperator eligitur anno CHRISTI nonagesimo nono. Cùm verò iam Domitianus paullò antè quàm periret facilè suspicaretur, esse qui vitæ suæ insidias facerent, cumq; suspicio hæc eius quò diuturnior eò grauior & anxia magis esset, grauissimis eos suppliciis enecabat, quos Imperio forsitan potituros suspicabatur. Quâ de causâ Nobilium quorumcumq; natiuitates conscribi, & in horoscopum referri studiosissimè curauit: inter quos Nerua, tamquam qui certissimè ad Imperium adspiraret, Domitiano delatus fuit. Proinde Nerua ab Astrologo quodam amico suo præmonitus, qui periculum ipsi imminere, multosq; clàm occisos enuntiatat, confestim fugit, vixque effugit. Attamen hac ratione Imperium adeptus est. Circa Principatus sui initium seditio planè detestabilis inter Prætorianos milites exorta est, qui sub Domitiano omni sæuitiâ ac tyrannide corrupti, sese ad rapinas furtaque rursum applicarant, statuerantq; ipsum Domitianum iam Diuum appellare, & mortem eius vlcisci, nisi duces defuissent. Nihilominùs tamen & paullò pòst idem perfecerunt, grauiterq; eos vindicarunt, qui Domitiano occasionem necis præstitissent. In istiusmodi tumultu Nerua Imperium assumpsit, & cum auctoritate Senatus publicè ad populum orationem habuit prolixam, quâ mortuum Domitianum contumeliosissimè atque acerbissimè lacerauit. In Vrbe Româ omnes eius imagines & clypeos publicè detrahi, nomina & titulos eradi curauit, vetuitque, ne quis eumdem deinceps Cæsarem appellaret, sperans hoc pacto omnem eius memoriam abolitum iri. Deinde etiam abrogauit, quidquid Domitianus per edictum promulgauerat. Christianos, Iudæos, & quotquot ab Domitiano in exsilium pulsi fuerant, in Vrbem reuocauit; iisque bona, quibus antè adempta constabat, restituit; atque Christianos pridem condemnatos omnino absoluit. Annuos Iudæorum census diminuit, ac capitali pœnâ interdixit, ne quis Christianos aut Iudæos in posterum accusaret, læderétve. Atque hinc quidem factum est, quòd Apostolus Ioannes Ephesum ex Insulâ Patmos redierit, numerusque Christianorum sub id tempus plurimùm in toto Orbe fuerit auctus. Vt verò Domitiani interfectores à militibus anxiè inuestigarentur, operam dedit, quò amicitiâ atque humanitate omnem è medio tolleret discordiam, grauiterq; sanguinarios militum animos reprimeret, mori satius esse inquiens, quàm Imperium sanguine conspurcari. Milites tamen horum quidquam nihil pensi habentes, multos ex his interfecerunt, qui in Domitiani necem conspirarant, Neruamque insuper coëgerunt, vt de sceleratis cæsoribus interfectis coram Populo Romano militibus gratias ageret. Deinde Calpurnius Crassus milites maximis muneribus ad se pellexit, ac cum his fœdere contracto Imperium plurimùm affectauit. Quod vbi Nerua percepisset, hominem cum vxore & liberis dumtaxat Tarentum misit: ob quam clementiam ab Senatu grauiter fuit obiurgatus. Post hæc animaduertens sibi magis magisque insidias fieri, seque ad extremam ferè senectutem modò peruenisse, Traianum ad Reipublicæ commodum adoptauit; vt quem non inidoneum Imperio fore sperabat ob immensas eiusdem virtutes; nihil interesse inquiens, quamlibet extraneus atque adeò Hispanus foret: in istiusmodi rebus non oportere genus aut nationem cuiusquam inspici, verùm potiùs virtutes ac prudentiam. Tanta eo tempore per vniuersam Italiam annonæ caritas fuit, vt sua hic ornamenta tam aurea quàm argentea diuendi curauerit, iusseritque egentes pecuniâ pasci publicâ. Misit præterea passim in oppida Italiæ commeatum satis vberem. Nullis exactionibus, nullis vectigalibus aut aggrauationibus populum onerauit, nihilque planè voluit tentare absque consilio prudentum. Ita denique omni virtute ornatus fuit, itaque ad omnem probitatem formatus, vt cùm de Regulo, omnium quos terra sustinet nequissimo, narrare audiisset, exanimis ceciderit atque illicò obierit.

XIII.

NIHIL ME FECISSE SCIO, QVO MINVS POSSEM, DEPOSITO IMPERIO, PRÌVATVS TVTO VIVERE.

Exacto Imperij anno II. ætatis LXXVII. extinctus est.

TRAIANVS Italicâ vrbe Hispaniæ ortus, mortuo Neruâ post CHRISTI natalem anno centesimo in castris prope Agrippinam ad Rhenum Imperium suscepit, iussu ac voluntate Senatus Populique Romani: per quos olim, Neruâ etiamnum superstite, cum magnâ militum copiâ in Germaniam missus fuerat. Eâ enim tempestate Romanis aduersus Germanos perinde pugnandum fuit, atque olim aduersus Iudæos: nec id quidem iniuriâ. Vt enim Iudæi nullâ ratione ab suis legibus & cærimoniis recedere voluerunt; sic profectò Germanis quoque libertatem pristinam retinere & defendere visum fuit, extremaq; potiùs subire, quàm vt se iugo subiici paterentur. Adeò hi semper libertatis cupidi fuêre. Proinde vbi Traianus neque edictis, neq; minis, neque etiam bellis quidquam efficere poterat, vicit tandem hos mansuetudine, clementiâ atque humanitate, totamque Germaniam Romano Imperio ceu Prouinciam adiecit: sic tamen vt eam deinceps neque exactionibus neque aliquibus aggrauationibus onerauerit. Quamobrem præter ceteros Romanorum Principes, vel hic præcipuè apud Germanos etiam dilectus summopere fidusque habitus fuit. Probitate tantum Imperium Rom. ampliauit, quantum vmquam alius. Germaniam cis Rhenum, Daciam, gentesq; vltra Danubium alias ditioni Romanæ subiecit. Parthos rursum coërcuit. Albaniam superauit, in eâque Regem instituit. Qui Euphrati & Tigri accolunt, prouinciales Imperij Rom. fecit. Profectus etiam tandem fuit ad Indiæ fines ac Mare rubrum. Sed in omnibus hisce expeditionibus tantâ in hostes cum grauitate vsus est amicitiâ, vt sæpenumerò ex amore potius quàm vi sese subactos dederint. Numquam sese à quoquam ad iram prouocari facile passus est: verùm eâ in omnes animi sui modestiâ ac temperantiâ, vti omnium qui antè imperarant, vbique terrarum habitus sit Princeps optimus. Cùm in omnibus Prouinciis Præsides designaret, gladium eis in manus porrexit, huiusmodi verba ad vnumquemque subiiciens: *Vtere hoc gladio aduersus hostes meos in caussis iustis: sin ego minùs iuste egero, tum in meipsum stringito gladium.* Similiter, cùm à suis consiliariis argueretur, quasi præter decorum omnibus nimiùm esset familiaris: talem se velle Imperatorem populo exhibere respondit, qualem ipse optaret si ex plebe esset. Posteaquam verò regnum Romanum latissimè ampliasset, multaq; passim boni Principis vestigia reliquisset, Romam insigniter triumphans reuersus est: ac plurimis persuasum fuit, ipsum diuinâ prouidentiâ collapsæ Reip. Principem datum fuisse, vt qui Senatui collabenti ac iam propemodum extincto subsidio foret. Romæ ita cum populo egit, vti omnes facilè Principes, qui ad eius vsque tempora fuerant, longè superarit. Magnoperè vtrumque Ius, Diuinum atque humanum, coluit: neque ex se solùm leges nouas tulit, sed & veteres diligentissimè obseruauit. Vnicuique ita charus, itaque familiaris fuit, vt à quibusdam idipsum illi vitio datum sit. Bonis moribus ita fuit exornatus, ita in omni vitæ modestiâ alios superauit, vt ad Reip. vtilitatem natum fuisse dixeris, nihilque aliud in vitâ egisse quàm quod publicum spectaret commodum. Senatum appellauit patrem suum, seque huius vicissim filium: per quem tantoperè seductus fuit, vt persecutionem etiam in Christianos meditaretur, timens (vt illi aiebant) ne Christianorum multitudo Imperio vim faceret. Ob quam rem equidem passus est Christianos vi apertâ affligi. Et tanta quidem Christianorum multitudo passim occidebatur, vt Plinius Secundus, qui tum etiam Prouinciam aliquam administrabat, multitudine interemptorum haud dubiè commotus, Traiano rescripserit, innumera hominum millia quotidie obtruncari, à quibus nihil omnino sceleris deprehenderetur admissum, neu quidquam Romanis legibus contrarium, nisi quòd antelucanos hymnos CHRISTO cuidam canerent Deo, Diisque aliis minimè sacrificarent. Hac ratione motus Traianus edictum promulgauit, vt Christiani ob fidem nihil quidquam paterentur: si qui tamen iniustè agerent, punirentur. Deinde in Babyloniam exercitum eduxit: vtque reditum post partam victoriam domum pararet, Seleuciæ Isauriæ ventris profluuio periit. Eius autem busta aureo inclusa vasculo, expressa eiusdem imagine, perinde atque in triumphis fieri solet, Romam delata sunt. Memoria demum eius tanti pretij apud posteros multis annis fuit, vt posteà semper, quoties Romæ in Senatu Imperator designaretur, publicis votis optari consuetum sit, vti felicitate Augustum, & probitate Traianum adæquaret.

XIIII.

FISCVS LIEN: QVIA EO CRESCENTE RELIQVI ARTVS OMNES TABESCVNT.

Romano Imperio præfuit XIX. annis, VI. mensibus, v. diebus, vixit LXIII. annos.

ADRIANVS, Traiani consobrinus, ab eodemq; adoptatus, Imperator eligitur ab Senatu Populoq; Rom. anno post CHRISTVM natum centesimo decimonono. Vir fuit hic magnæ eruditionis, atque adeò Romanus; qui id semper operam dedit, vt modis omnibus Athenienses imitaretur. Ornamentum sese præbuit vtriusque linguæ, Græcæ ac Latinæ; & Poëtam eiusmodi, qui scripta sua ac Comœdias venustis grauibusq; sententiis, verbisque elegantibus plurimùm ornarit; atque id quidem Græcè præcipuè, adeò vt Græculus vulgò appellatus sit. In respondendo atq; interrogando adeò fuit promptus, adeò acutus, vt ad grauiter interrogata, grauiter etiam respondent; ad iocosè, item iocosè: ac breuiter, sic sua responsa temperarit, vt vel ex tempore ad quæuis interrogata promptissimè responderit, non aliter atque si singula diligenter præmeditatus fuisset. In omni disciplinarum genere plurimùm fuit exercitatus, Mathematicus insignis, Astrologus & Geometra acutissimus, Musicus, ac Medicinæ minimè ignarus. Tantum denique à picturà & sculpturà valuit, vt ipse plurimas imagines suà manu depinxerit, & quasdam etiam in ære ac lapide artificiosè cælauerit. Rarum quiddam profectò fuit, & quod nemo non alienum ab huiusmodi homine putaret. Suprà quàm credibile cuiquam est, laboris patiens fuit, vt qui regiones ac ciuitates ipse frequentissimè peragrarit. Memoriæ adeò fuit tenacis, vt quo quid loco & tempore gestum fuisset, nominaque singulorum absentium militū, facilè meminisset. Circa initium Principatus, àuctoritate Senatus Populique, columnam altitudine pedum centum & quadraginta exstruxit, quæ etiamnum hodie superest. Hanc extrinsecus præclarè Traiani gestis exornauit, cuius etiam busta sub eàdem recondidit, referens ipsum inter Diuos: locumque in quo columnam istam statuerat, forum appellauit Diui Traiani. Sub id temporis incommodissima in Africà seditio passim inter Iudæos pullulabat, qui tantam multitudinem in Libyà, Ægypto & Alexandrià interemerunt, vt nisi Hadrianus aliunde secum qui agros colerent eò aduexisset, terra inculta ac planè deserta permansisset. Postquam verò miserabilem istam seditionem composuisset, ac penitùs extinxisset, Athenas in Græciam profectus est, ibique leges suas & statuta renouauit; Atheniensibus leges Solonis ac Draconis, vt petierant, confirmauit. Cumque isthic hiemaret, obtulerunt ipsi Quadratus atque Aristides (qui Apostolorum fuerant discipuli) libros Apologeticos in Christianæ fidei ac religionis defensionem à sese conscriptos. His autem commotus, ac iam aliquantulum in fide Christianà eruditus, probeq; in iisdem per Serenum Granium legatum suum instructus, rescripsit, indignum esse Christianos religionis causà passim occidi, effectusq; est eà instructione mirus fautor Christianorum. Scripsit ad Asiæ Proconsulem Minutium Fundanum litteras, quibus ne deinceps Christiani comprehenderentur, nisi aliorum scelerum rei testibus conuicti, mandauit. Cùm verò Cothebas, Iudaicæ factionis princeps, patriam suam cædibus contaminaret, ac Christianos variis multisque cruciatibus insequeretur, eò quòd arma aduersus Romanos mouere nolebant, Hadrianus omnes passim Iudæos interfici curauit, iussitq; ne Iudæorum cuiquam aditus ad Ierosolymam pateret: donauitq; ciuitatem mœnibus probè munitam Christianis, eam de suo prænomine Æliam appellans. Deinde necessitate compulsus, in Sarmatas, qui iam ab Imperio desciuerant, expeditionem parauit: quibus post multa bella deuictis, profectus est in Germaniam & Galliam, vbi illud summoperè conatus est, vt paci potiùs quàm bello consuleretur; studuitque milites in eà expeditione magis in officio continere, quàm vt armis quidquam tentarent. Posteaquam iam regiones & prouincias omnes pacatas tranquillasque fecisset, maximo sanè triumpho Romam reuersus, à Senatu Populoq; Pater patriæ salutatus est, vxorq; eius Sabina Augusta nominata. Atque ita quidem pace terrà mariq; partà, Romam magnificis multisq; ædificiis deinceps ornare aggressus est: quorum etiamnum hodie quædam supersunt, Castrum videlicet Angelicū, quod Moles Hadriani dicitur, & pons quidam, quem etiam nunc Pontem Ælium appellamus. Hac tempestate res Romanæ in summo loco fuerunt constitutæ. Reges enim magno pacem ab Hadriano redimebant; ita vt hinc ille sæpenumerò dicere solitus sit, plura se in otio fuisse consecutum, quàm armis & cædibus potuerant alij. Hic ergo vbi Orbem vniuersum, vrbemque Romam legibus ac constitutionibus latè exornasset, in diutinum morbum incidit, tandemque hydropicus vità decessit. Et quia Imperio Rom. ab omnibus Princeps facilè vtilissimus eorum qui ab Augusti temporibus vsque fuerant, habitus erat, inter optimos Cæsares relatus est.

X V.

SIC GESTVRVS SVM PRINCIPATVM, VT SCIAM REM POPVLI ESSE, NON MEAM PRIVATAM.

IMP CAES TRAIAN HADRIANVS AVG P M TR P COS II

Cùm regnasset annis XXI. & vixisset LXII. interijt.

NTONINVS, gener & filius adoptiuus Hadriani, Imperium suscepit à CHRISTO nato anno centesimo & quadragesimo. Princeps fuit adeò probus, adeò clemens acpius, vt auctoritate Senatus cognomento Pius sit appellatus. Nullius planè inuidiæ aut fraudis conscius erat, quem subditi magis amabant quàm timebant. Nulla bella penitus aggredi voluit: verùm id operam dedit, quò regiones suas ac prouincias tueretur magis quàm propagaret. Omni ratione paci consulendum ratus, exemplum cepit ab Hadriano, qui plus otiosus quàm in armis profecerat. Vnde & sæpè dixisse fertur: Honestius esse à Cæsare vnum ciuem seruari, quàm mille hostes occidi. Oportet etiam, dicebat, pastorem illum probumque apud suas continuè adesse ouiculas, easque solas pascere, nec ad alias deuiare. Cùm ergo ad istum modum Orbi propè vniuerso non armis, sed solà virtute, auctoritate, & famâ quæ de eo ferebatur honestà imperaret; Reges cuncti, prouinciæ, populiq; arma deposuêre, eoque erga ipsum animo fuêre, vt ex amore non Cæsarem ipsum, sed velut Patrem vniuersi cognouerint, vno ore fauorem & gratiam eius exoptantes. Inter hos etiam populi fuerunt Orientales, vt erant Bactri, Hircani atque Indi, quos nemo Cæsarum ditioni Romanæ, quamlibet copiis instructissimus, subiicere vnquam potuit. Hi ad Antoninum Legatos suos miserunt, solùm gratiam eius (quasi Deus quispiam è cælo fuisset) implorantes, sese vectigales Populo Rom. vltrò constituentes. Vir item hic fuit tantæ iustitiæ, vt exteri Reges & populi, si quid controuersiæ inter se habebant, id omne ad hunc tamquam iudicem incorruptissimum detulerint, iudiciumque de eo implorarint, ac neutra pars ab eius sententiâ vnquam fore recedendum fuerit arbitrata. Ita sæpenumerò maximas lites diremit, vt qui vtriq; parti æquè erat addictus, non asper aut durus, sed omnibus ex æquo benignus, mitis, ac liberalis. Non suum quærebat commodum, non vanam ambibat gloriam: adulatoribus nullas præbebat aures; tametsi quidem Cerdo & Valentinus plurimùm quotidianis suggestionibus & cauillationibus ipsum anno Imperij sui tertio aduersus Christianos, quòd apertam eorumdem hæresim deriderent, instigabant. Hi asserebant duos esse Deos, alterum bonum, alterum malum, & vtrumq; potentem iuxtà ac æternum. Probabilis doctrina hæc Gentibus rationiq; humanæ visa est. Sub hæc autem tempora librum de fide Christianâ conscripsit Iustinus Philosophus, quem biennio pòst Antonino nuncupauit. Quâ re ita Imperatorem in Christianos beneuolum reddidit, vt quietos ipsos in suâ religione perseuerare admiserit vsq; in Principatus sui annum decimumquintum. Tum enim Crescentis hæresis longè detestabilis pullulare cœpit. Erat autem hic Philosophus, docebatque CHRISTVM nihil penitus ex carne MARIÆ assumpsisse, ac per eam quasi per colum quoddam in terram exiuisse. Quam ille hæresim à prædicto Valentino sumpserat. Et quia Iustinus hunc veluti gulæ, luxui ac Veneri deditum, præuaricatoremq; philosophiæ insimulasset, modis omnibus Crescens eiusce rei vindictam in Christianos excogitauit. Plurima igitur falsa ac indigna flagitia commentus, Christianos nocturnas inter sese contiones agitare ad cœnam dicebat, vbi inter cetera occultas cædes in sua sacrificia perpetrarent, filios proprios necarent, eosq; Diis sacrificarent, atque ipsi posteà comederent; denique & post cœnam nefanda stupra ceu canes admitterent, rem cum matribus ac sororibus in tenebris haberent. Dicebat præterea, eos indies consultare, vires augere, præsidia confirmare, vt ita tandem ex suâ congregatione conscripto exercitu cædes, latrocinia, ac prædas in vulgus Imperiumque Rom. palàm exercerent. Hisce mendaciis in tantum odium apud omnes deuenêre, vt Antoninus cunctis Asiæ Præsidibus edicto præceperit, vti Christianos omnes euerterent, occiderent, ac penitus exstirparent. In hac persecutione etiam Iustinus Philosophus vitam pro Christi nomine martyrio libens promptusq; finiit. Eâ tempestate Antoninus propriis expensis plurimum adiumenti tulit in locis quibusdam muniendis, ad quæ Tiberinus fluctus alluens Romæ infinita damna indies dedit: à quâ tamen restauratione semper Senatus Populusq; Rom. abhorrebat. In hac re sanè opus memoratu dignissimum absoluit, Vrbemq; & commoda publica plurimùm auxit. Ad postremum febri naturæ legibus satisfecit, cum maximo luctu & dolore vniuersi ferè Orbis; ac miro quodam sepeliendi genere, multò aliter atque fuerunt alij, sepultus est.

XVI.

VELLEM ME SINE SENATORIO SANGVINE IMPERIVM TRANSIGERE.

ANTONINVS.AVG.PIVS.P.P.TR.P.COS.III.

Vixit LXXVII. annis, regnauit XLII.
naturali morte occubuit.

E

L. Avrelivs Vervs, & M. Avrelivs Antoninvs, Imperium administrare simul æquo iure cœperunt à Christo nato centesimo sexagesimo secundo anno, fueruntque ambo in filios ab Antonino Pio adoptati: quorum alteri, M. Aurelio, filiam Faustinam in matrimoniū dedit, ipsum suo cognomine Antoninum nominans: verus hic erat Annij Veri filius. Ceterùm L. Aurelio vxorem dedit Lucillam, M. Aurelij filiam, indito cognomento Veri, quod anteà proprium fuerat dicti M. Aurelij. Atq; illud quidem ideò fecit, vti amicè & concorditer ceu fratres Imperium simul administrarent. L. hic Aurelius naturalis erat filius L. Ceionij Commodi, quem adoptauerat Hadrianus, quemq; suo prænomine donauerat, appellās eumdem L. Ælium Cæsarem. Quoniam verò hic ante Hadrianum moriebatur, in eius locum adoptatus est Antoninus Pius; idq; eâ lege, vt defuncti filium (qui etiamnum infans erat) adoptaret, atque ad Imperium surrogaret. Verùm Antoninus ita publici commodi rationem semper habuit, vt Imperij gubernacula soli L. Vero cōmittere noluerit, (eò quòd aliquantò durior, astutior, ac voluptuosior sibi videbatur) sed huic tradiderit veluti collegam M. Antoninum, qui contrà mitis, placidus, ac clemens in omni probitate sanè quàm honestissimè versabatur, quiq; ob egregiam suam virtutem, in omni honestâ actione enutritus, pænè à puero aduersa iuxtà ac prospera perferre solebat, eiusdem semper vultus atque animi. Præter hæc naturæ bona etiam non vulgari præditus erat scientiâ, quam ab Oratore Cornelio Frontone acceperat, ita vt meritò sanè abs quolibet Philosophus habitus sit haud indoctus. Habebat item frequenter in ore sententiam hanc Platonis: Tum demum cum ciuitatibus benè beateque agi, si aut eas Philosophi administrent, aut earū Principes philosophentur. Ob hanc igitur causam sic Antonino Pio placuit, vt vterque eiusdem potestatis Imperio præesset: duoq; hi primùm simul Imperatores fuerunt. Hi Antoninum Pium, eiusq; coniugem Faustinam, inter diuos Senatus Populiq; Rom. consensu annumerarūt. Mox vt Vologesus Parthorum Rex mortem Antonini accepisset, conscripto exercitu Armeniam, Cappadociam, ac Syriam inuadit: quæ res Romanis summæ tristitiæ ac dolori fuit. Verebantur enim, ne ex illo tumultu grauior insuper oriretur, quemadmodum iam sæpè contigerat. Omnis tamen spes in duobus hisce Principibus posita erat, quos pariter præsenti obiectabant infortunio. L. Verus dux exercitus statuitur, vt qui erat durus fortisque, quemadmodū diximus. At quoniam M. Antoninus philosophiæ magis deditus videbatur, publicè ratum fuit, hunc magis aptum, magisque necessarium fore, qui ciues Romanos in officio contineret, omnem seditionem facilè præcaueret, iusque ipsum administraret. Ac postquam cum ingenti exercitu L. Verus Athenas Diis sacrificaturus peruenisset, ingens ac terribilis flamma in aëre apparuit, quæ ab ortu Solis ad occasum vsq; ardere conspiciebatur. Quod quidem signum hominibus horribile visu fuit, & plerisque præsagium mutationis futuræ. Deinde Parthiam ingressus, bellum non minùs fortiter quàm fortunatè mouit, res graues ac difficiles expediuit: nec nisi domitis Parthis, repetitâ Armeniâ, in eaque Rege constituto, qui populum in Imperio Romano contineret, & à cunctis malis defenderet, cessauit. Hinc deinde in Syriam profectus est, vrbemque munitissimam Seleuciam ad Hydaspem fluuium sitam, militum quater centenis millibus deuicit. Atque ita hostibus superatis, singulisque in pace & tranquillitate in intimam vsque Iudæam constitutis, in Italiam rediit, Romæque honorificè triumphans in curru aureo ad Antonini latus assidens exceptus est: vbi cùm ad Capitolium hoc pacto simul peruenissent, vtrique cognomen inditum est Parthici, Maximi, atque Armeniaci. Verùm Antoninus, nec Armeniaci, nec Maximi titulum agnoscere voluit, vti eo honore vel solus victor potiretur. Non multò pòst L. Verus numine ictus obiit.

XVII.

VXOR DIGNITATIS NOMEN EST, NON VOLVPTATIS.

L.AVR.VERVS.AVG.ARM.PARTHICVS.MAX.

Æquali imperio cum Aurelio illi in fratrem dato,
XI. annis regnauit, apoplexiâ ictus interijt.

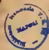

AVRELIVS ANTONINVS, post obitum L. Veri, solus Imperij gubernaculis potitus est, defunctumque (vt optimis Cæsaribus fieri consueuit) Diis connumerauit: deinde multis passim Prouinciis grauamina ac vectigalia vltrò ademit, vti cuncta tranquilla perseuerarent, regeretque absque cædibus. quare & seueriores leges nouis constitutionibus relaxauit, atque omnino mitigauit. Postea item monumenta fiscalium titulorum in foro publico combussit. Quibus sanè gestis populo adeò gratus fuit, vt à plurimis totius Orbis defensor, & ob singularem iustitiam Verissimus, speculumque Virtutis appellatus sit. Plurimùm deinceps honore, regnis, bonisque comparandis profecit, animumque ad scribendum appulit; adeò vt eius libri etiamnum exstent, & in magno apud eruditos habeantur pretio. Persecutio autem Christianorum, quæ à temporibus Antonini Pij necdum cessauerat, sub hoc plurimùm aucta fuit. Quo quidem factum est, vt hac motus occasione Melito, insignis Christianorum patronus ac defensor, ad Imperatorem litteras scripserit huiusmodi: *Quod antehac*, inquit, *factum est numquam, modò vsu venire videmus, nempe pios persecutionem pati, profligari vndiq; nouis decretis per totam Asiam promulgatis. Impudentes namq; homines & calumniosi, qui rapere aliena desiderant, occasione acceptâ Imperialium præceptorum, more prædonum die noctuq; grassantur & diripiunt innocentes. Atque hæc quidem si iubente te faciunt, en prompti libentesq; quosuis cruciatus, imò & mortem ipsam perferimus, quam ex iusti Principis edicto irrogari certò cognoscimus. Maximè tamen te oratum volumus, vt rem iusto examine perpendas, diligenterq; discutias, num ad istum modum homines necari ministris tuis mandatum sit. Si enim inscio te immane istud ac planè tyrannicum edictum exierit, oramus, ne nos despectus habeas, nec patiaris nos pios religiososq; ciues tuos tam publico latrocinio iugulari.* Quoniam verò sub eam tempestatem fatale ac prorsus detestabile malum passim pullulabat, ita vt hinc quàm plurimæ ciuitates terræmotibus atque inundationibus miserè vastarentur, peste multa hominum millia absumerentur, quæ vsqueadeò in vniuersâ grassata Italiâ est, vt terras atque homines funditus subuerterent; cumque ad hæc mala etiam ingens copia locustarum accederet cum maximo ægrorum detrimento, omnis infortunij culpa in Christianos conijcitur, idque ob splendida Crescentis mendacia, quemadmodum in Antonino Pio diximus. Quare hic inter cetera Rescripti verba ita ad Asiæ Præsides scripsit: *Non equidem dubito, quin Dijs ipsis curæ sit, ne quis noxius lateat, conuenitq; his multò acerbiùs eos punire qui immolare nolunt, quàm nobis. Quemadmodum igitur vos intelligo communes hosce casus in Christianos ex merâ inuidiâ transferre, eosq; vel ad necem vsque persequentes: ita paternam secutus sententiam, deinceps volo, vt si quis Christianum quempiam, eo nomine saltem quòd sit Christianus, accusauerit, reus quidem absoluatur, aliusq; eam pœnam subeat, quam Christiano intentabat.* Edictum hoc Ephesi in Comitiis publicè propositum fuit. Cum verò diu multumq; passim omnia quieta tranquillaq; fuissent, nouus de improuiso in vniuersâ Europâ tumultus exortus est. Germaniam enim, Sarmatiam, Illyriam, ac Galliam, vti Romanorum seruitute soluerentur, iam bella parare certus rumor ferebatur. Quâ re Romani magis fuêre perculsi, quàm si regio desciuisset alia. Porrò hic Antonino philosophia sua adeò non nocuit, vt potuerit etiam sese promptissimè ad bellum accommodare, quamquam philosophiæ maximè cupidus fuerit, vt qui Apollonium philosophum, ac Sextum Plutarchi successorem audiuisset. Vt igitur ad resistendum expeditionem parare debebat, ciuitatesq; ob decennale bellum plurimùm depauperatæ erant, ita vt exactionibus Imperium ampliùs grauare noluerit; omnia sua Imperialia adeoq; vxoris ornamenta in foro Traiani diuendidit, exercitumq; conscripsit, atq; ita in Germaniam cum filio suo M. Commodo probè expeditus contra Venedos, Quados, & Sclauos profectus est: tandemq; post multas cædes cum suo exercitu in Quadorum regionem, nunc Austriam appellatâ, peruenit; vbi ab hostibus circumseptus, magnâ laborauit aquæ penuriâ. Cùm verò iam in Germanico & Sarmatico exercitu horribile tonitru auditum fuisset, fulmenque ingens apparuisset, ac grandis imber cecidisset, eâ re attonitos profugosque Romani aggrediuntur, cæduntque. Deinde exercitum in Pannoniam atq; Illyriam duxit, ac post magnam victoriam morte naturali obijt. Nemo fuit qui non mortem huius cum lacrymis exceperit.

XVIII.

ÆQVIVS EST ME TOT TALIVM AMICORVM
CONSILIVM, QVAM TOT TALES MEAM
VNIVS VOLVNTATEM SEQVI.

IMP.CAES.M.AVR.ANTONINVS AVG.GERM.SARMATICVS

Cum genero suo L. Vero Imperio præfuit XI. annis,
solus IX. obijt ætatis LX. anno.

M Ælius Aurelius Commodus, cognomento paterno Antoninus, anno post natum Christum centesimo octuagesimo secundo, statim atque pater obijsset, in publicum prodijt; sedemq; inter milites collocatam conscendens, Orationem habuit huiuscemodi: *Nunc me vobis, fortissimi milites, defuncto patre, fortuna Principem, non quidem electum vti antehac fuêre ceteri, sed in palatio Imperiali natum atq; educatum dedit, quiq; nec in plebeiis aut obscuris vagyt cunabulis. Simulatq; enim me mater in lucem edidit, vestibus ornamentisq; sanè Imperialibus amictus fui. Eodem momento me Sol hic Principem hominemq; aspexit. Igitur his ita probè consideratis, Principem vestrum honorate vti Cæsarem. Ideo enim pater hinc ad Superos commigrauit, vti nobis, ad quos totius Orbis administratio veluti iure spectaret, humanarum rerum cura deinceps incumberet. Ac si gnauiter prælium cœptum perfeceritis, finesq; Romani Imperij ad magnum vsq; Oceanum propagaueritis, ingentem certè gloriam vobis, namenq; ætati meæ amplissimum parabitis; & omnino illud quaque efficietis, vt barbaris Germanis initio Principatus nostri depressis, nullus sese aduersus ætatem nostram erigere meq; contemnere ausit, sed præcedentis tacturæ metu domiti omnes facilè permaneant.* Hæc cùm dixisset, in milites magnam pecuniæ vim sparsit, vt ita equites peditesq; sibi beneuolos redderet; decreuerat enim voluptuosè vitam transigere. Ad istum igitur modum Germanicum bellum sibi à patre relictum, cùm iam res ad victoriam inclinaret, turpiter deserens, contempto amicorum equitumq; consilio, Romam properauit. Cùm verò non longe Româ abesset, Senatus Populusque vniuersus venienti obuiàm processerunt, fausta ac læta precantes: sparsis insuper flusculis sertisq; odoriferis, vt Cæsarem, spe tamen illâ, tamquam qui paterna vestigia in omnibus secuturus foret, exceperunt. At contra omnium opinionem vetustissimos quosque patris sui amicos Senatu mouit, etiam illos qui aut nobilitate, aut probitate, aut etiam prudentiâ præstabant ceteris. Quàm plurimos doctos, quibuscum magna patri intercesserat familiaritas, quos nonnihil verebatur, ac qui libidini eius velut obstaculo erant, in exilium misit & relegauit. Deinde ad tantam crudelitatem, superbiam, ac libidinem lapsus est, vti Vestales omnes constuprarit, ac ne à sorore quidem propriâ Fadillâ sese cohibere potuerit. Ob quas quidem res ipsi varias struxerunt insidias, atque inprimis eius soror Lucilla, quæ operâ cuiusdam Quadrati adolescentis nobilis ac venusti conata est eum in angulo quodam Theatri obscuro confodere. Is autem occultum gladium properè educens, altâ voce exclamat: Hoc te Senatus donat. atque in pungendo errantem Commodi stipatores inuadunt. Quæ res non modò adolescenti & Lucillæ, sed & vniuerso Senatui pernicies fuit sanè maxima. Nam certò iam cognoscens sese multis odio esse, magis magisq; sæuiit. Ac postquam Senatores omnes, & optimos quosq; vrbis Romæ è medio sustulisset, plurimùm Perennius eius œconomus Imperium affectauit, Deinde & Maternus miles oppidò quàm fortis, ac Cleander stipator, vitæ eius insidias fecerunt. Verùm quemadmodum rem propositam perficere non potuerunt, ita ipsi contrà fuêre enecati. Commodus vitæ suæ periculum apertè considerans, forti se & magnâ custodiâ muniit, pluraq; indies crudelia perpetrauit: atque eò tandem dementiæ venit, vti paternum nomen contemnens, abiectis ornamentis Imperialibus, se Herculem Romanum Iouis filium appellarit. Exuuias leonis induit, manumq; clauâ armauit; atq; sic Romæ quotidie incedebat: cum bestiis pugnauit; statuasq; fieri iussit velut Herculis, intenso arcu, vultu seuero innuens fortitudinem suam, ac iaculandi peritiam. Vrbem Romam, Senatum, Populumque, de se Commodianos appellauit. Paulò pòst noluit Hercules, sed pugil nobilissimus salutari. Nudus frequentabat ludos omnes ac gymnasia, miscuitque sese omni hominum generi in diuersis concertationibus. Quam quidem rem vti Romani ægrè tulere, sic & indignam tanto Principe fuisse manifestum est. Hinc ab omnibus humani generis hostis iudicatus est, etiam qui ad omnem malitiam, impudicitiam, impuritatem, libidinem, ac crudelitatem natus esset. Deinde paulò pòst, operâ Marciæ concubinæ suæ (necatâ vxore suâ Crispinâ) nocte in somno laqueo strangulatus est.

XIX.

AB INCOLVMI, QVAMVIS PAVLATIM, NEGOTIA PERFICI POSSVNT; A MORTVO NIHIL.

M. AEL. AVREL. COMM. AVG. P. FEL.

Imperauit XIII. annis; laqueo vitam finiuit, cùm vixiſſet XXXII. annis.

HELVIUS PERTINAX Imperator, eâ ipsâ nocte quâ Commodum interfecerant, eligitur, anno CHRISTI centesimo nonagesimo quinto; idque hac viâ: Lætus Tribunus militum atque Electus Commodi cubicularius, perempto domino suo, rati sunt neminem profectò Pertinace magis probum aut idoneum esse, qui populo in Cæsarem offeratur, quo item cuncti in pace perseuerare, ac iam multâ diuturnaque oppressi tyrannide, animum tandem resumere queant. Nam hic Pertinax domi militiæque iuxtà promptus erat. In omnibus istis prælus, quæ aduersus Germanos, aliasque nationes, Romani absoluerant, mirum quàm fortem, quàm strenuum sese gesserat; ita vt haud dubiè ex fortissimis atque amicissimis, quos Commodus interfecerat, solus hic superstes relictus fuerit. Nulli item Commodus tantam vim & potentiam reliquerat atque huic, siue ob fortitudinem & strenuitatem eius, siue etiam ob eiusdem inopiam ac tenuitatem. Cùm ergo Lætus Electusque cum suis adhærentibus nocte intempestâ ad Pertinacis ædes properassent, ostiarium mox excitarunt: qui vt eos vidisset, properè ad herum suum accurrit, atque istiusmodi adesse viros nunciat. Pertinax ostium aperiri absque morâ iubet, hoc modo inquiens: Nunc mihi malum istud præ oculis est, quod antehac sæpiùs adfuturum metui. Nihilominùs eâ fuit fortitudine animique constantiâ, vt lecto non exierit, nec aliqua mutatio vultus in eo deprehendi potuerit. Mox vt Lætus atque Electus ingressi fuissent, ita iis locutus est: Hunc vitæ meæ exitum iam multis noctibus semper exspectaui, eò quòd solus ex amicis paternis superstes relictus sim, adeoque miror, quamobrem hucusque rem distulerit. Quid hic statis? quin perficitis quod vobis mandatum est? Quin, inquam, hoc agitis, vti me omni curâ ac sollicitudine exemptum videam? Respondit Lætus: Missa isthæc fac: neque enim venimus vt te occidamus, sed potiùs vt tibi Imperium tradamus, cùm tyrannus ille perierit, dignasque pœnas suæ tyrannidi dederit. Tum Pertinax: Vobis, inquit, ità lubitum est me deridere, antequam moriar, & mihi vitam adimatis? At istiusmodi signa ei ostenderunt vt iis crediderit, totumque se in illorum manus tradiderit. Hac re ita inceptâ ad milites sese contulerunt, quibus rem omnem aperuerunt. Cùm iam propè lucesceret, populusque rumorem hunc intellexisset, tota vrbs gaudio perstrepebat, cunctique Pertinacem patrem appellabant. Deinde pro more illi iuratum est. Et cùm etiamnum dubitaret num Imperium susciperet, coëgerunt ne recusaret, rogaruntque vti ob senectutem filium suum sibi collegam adiungeret. Verùm hoc ille recusauit, inquiens: Sufficit me vel inuitum imperare. Pòst palanum ingressus, omnia honestè atque vtiliter restaurauit. Atque vt eius probitas latè se diffundebat, cunctæ nationes promptæ fuerunt ad omnem eidem deferendum honorem & obsequium. Eodem modo & barbaræ nationes, quæ ob vectigalia à Commodo imposita Imperio defeciuerant, iam vltrò sese in nouitij Imperatoris potestatem dederunt, idque ob fortitudinem quam in bellis iampridem exercuerat. Sed his ille omnia vectigalia sustulit, legesque duras aut asperas aliquantulum relaxauit, exhibens legatis vultum mitem, placabilem atque amicum. Hoc autem inquietis militibus pati durum fuit: verebantur enim ne liberale hoc ac ciuile Imperium sibi pudori & damno foret, quòd hinc facilè confidebant sibi liberum arbitrium in omnibus sublatum fore. Quare concluserunt, ne vllâ ratione talem ferrent Imperatorem, seque inprimis rebelles exhibuerunt. Deinde verò inter sese egerunt, vti interficeretur, aliusque facilè inueniretur, qui tantæ probitatis, concordiæ, aut vrbanitatis non esset. Hinc ergo deiectis hastis gladiisque eductis ad palatium contenderunt. Pertinax autem eâ seditione intellectâ, quamquam ei fuga consulebatur, populique subsidium inclamare, respondit, vtile quidem fore, minimè verò honestum, nec Imperatore dignum. His ille prodiit, sperans feroces militum animos se verbis leniturum. Nihilominùs fuerunt aliqui qui ob venerabilem eius senectutem Imperialemq; dignitatem reuerebantur: sed alij verba eius adulatoria esse rati, ipsum inuaserunt ac multis vulneribus occiderunt. Huius nefandæ cædis Populum Rom. plurimùm pœnituit, eò quòd inuitus Imperium suscepisset. Tandem vt Pater Patriæ inter Diuos relatus est. Et cùm iam nullus esset qui mortem eius vlcisci auderet, præsertim quòd fortissimi quique Româ aufugerant, milites ex prætorij muris proclamarunt, Imperium esse venale, eius fore, qui maiori id pretio emerit.

XX.

SANCTIVS EST INOPEM REMPVB. OBTINERE, QVAM AD DIVITIARVM CVMVLVM PER DISCRIMINVM ATQVE DEDECORVM VESTIGIA PERVENIRE.

Septuagenarius per VI. menſes regnauit, miſerabili modo occiſus.

M. Didivs Severvs Ivlianvs clarissimus Iureconsultus, litterarumque peritissimus, cùm iam nemo ex Senatoribus aut Nobilibus ad muros Prætorios accedere auderet, nec tam turpiter atq; ignominiosè Imperium emere affectaret, solus accessit, cœpitq; altâ voce exclamare, paratum sese esse tantum numerare quantum peterent, se auri argentique vim habere maximam. Illi scalis demissis Iulianum ad se receperunt: verebantur enim portas aperire, antequam de pecuniâ conuentum esset. Confestim autem vt in medio esset exercitu, pollicitus est Commodi statuas per Senatum Populumq; destructas sese restauraturum; illisque omnia, quæ libuisset facere, permissurum, sicuti Commodi temporibus consueuerant: præterea vnicuique equiti ac militi tantum se pecuniæ numeraturum, quantum neque sperare neque optare possent, atque id quidem propediem. His moti milites, Iulianum in Cæsarem suscipiunt, illique pro more iuramentum præstant, attributo cognomento Commodi. Deinde signa atque arma cuncta prorsus auferunt, ac Iuliani imaginem insigniaque in eorum locum substituunt: atque ita ipsum circum Prætorium vehere cœperunt. Postquam verò iuxta veterem consuetudinem Diis in exercitu sacrificasset, solitò maiori equitum militumque multitudine euehebatur in Vrbem. Et quidem, quoniam per vim, Senatu Populoq; Romano inuito, electus esset; præterea quod non minùs ignominiosè quàm turpiter Imperium pretio emisset, populum nonnihil metuit. Ob quam item caussam equites iuxta ac milites sese quàm potuerunt maximè obarmarunt, suumque Imperatorem in medio constituerunt, vt ita fortiter circumcinctus facilè ab omni vi, siqua forsan exoriretur, foret tutus. Ad hunc sanè modum ipsum in palatium vsque deduxerunt; & Populus, qui consuerat Imperatoribus fausta omnia lætaq; precari, infausta atque infelicia huic ominatus est. Circa hæc tempora Equitum laudatissimi mores in vitia ruere, atque auri cupiditas apud quosque cum Cæsareæ Maiestatis contemptu passim cœpit exoriri. Cùm enim nemo esset qui Pertinacis mortem vindicaret, cumque milites Imperium tam turpiter emptum viderent, nec esse qui contradiceret, ad omne sese flagitium atque inobedientiam dederunt; vsqueadeò, vti auaritia contemptusque Maiestatis Imperatoriæ magis magisque indies augmentarentur. Vbi iam Iulianus Imperium velut pleno iure sese possidere arbitraretur, ad omnem libidinem ac luxum se totum transtulit, adeò vt in publici commodi administratione inutilis planè fuerit. Præterea militibus spem ademit omnem, eò quòd opes eius tantæ & tam amplæ non essent atque iactitasset, ita vt promissam pecuniam militibus numerare minimè potuerit. Erat autem & publicum ærarium magnis atque inutilibus sumptibus, quos fecerat Commodus, planè exhaustum. Hinc Iulianus militibus cœpit esse odio, atque cuncta eius opera ipsis displicebant: adeò vt in prætereundo sæpè verbis iniuriam ipsi intulerint, atque indignam eius libidinem acerbissimè exprobrarint; idque non priuatim modò, sed & publicè in foro, in maximo populi conuentu; dixerintque hominem ipsum esse omnium quos terra alat nequissimum, atque impudicissimum, & id genus alia plura, quæ obiiciebant. Vt verò Senatus Populusque Romanus considerabat, Iulianum minoris indies apud milites equitesq; fieri, & plerisque odio esse ac contemni; neque item esse qui mortem Pertinacis aut Imperij ignominiam vindicaret; elegerunt C. Pescennium Nigerium tamquam Romani Imperij totiusq; mali vindicem: ipsum obsecrarunt, vt quàm ocyssimè cum omni exercitu Romam veniret, ac Romanos à tantis contumeliis assereret. Hæc vbi Iuliano nuntiata essent, audieratq; etiam L. Seuerum in Pannoniâ aduersus se moliri, non quidem vt Cæsarem, sed vti necis Pertinacis vindicem, à quo in Pannoniam cum exercitu missus erat, facilè suspicatur secum penitus actum fore.

XXI.

ETSI ALTERVM PEDEM IN SEPVLCHRO HABEREM, ADHVC ADDISCERE VELLEM.

IMP.CAES.M.DID.SEVER.IVLIAN.AVG.

Imperio mortem licitatus est, cui vix VII. mensibus præfuit.

PESCENNIVS NIGERIVS Senator fuerat Romanus, ac deinde vniuersæ Syriæ Præses. Hunc Romani honestissimum fortissimumq; æstimarunt, vt qui vniuersæ Phœniciæ & totius regionis ad Euphratem vsque dominator esset. Erat præterea eius ætatis, vt facilè pro honesto ac pacis studiosissimo coli potuisset. Ferebatur & in rebus magnis atque arduis clemens, mitisque: ac tamquam iustitiæ cultor celeberrimus passim laudabatur; adeò, vt nihil dubitarent quin Pertinacis vestigia sequeretur: quibus ille Romani Populi fauorem sibi facilè promeruit. Quæ cùm in se ita esse intelligeret, spem sanè habuit amplam ad Imperium perueniendi: passim in vulgus spargi curauit, non fraude se Imperium velle adipisci, sed iis venire subsidio qui id à se tantoperè flagitassent. Hinc ad ipsum vniuersi, qui in Asiâ Populi Romani amicissimi erant, venerunt, obsecraruntque, vti quàm primùm Rempublicam capesseret. Cùm iam videret cuncta ex animi sui sententiâ succedere, conuocatis equitibus ac militibus orationem habuit huiuscemodi: *Quàm mite ingenium nostrum sit, quantaque nobis in rebus gerendis arduis prudentia, equidem vos satis scire arbitror: neque enim huc ad vos processi de istiusmodi verba facturus, sed vti vobis indicarem, quemadmodum Romani me assiduè fatigent, eò quòd, vt sibi manum salutarem porrigam, flagitare non desinant. Præterea æquo animo ferre nequeo, tam excellens tamque gloriosum à maioribus relictum Imperium, ita turpiter iacere abiectum. Et quemadmodum quidem facinus audax temerariumq; foret, rem tantam absque occasione aliquâ aggredi: ita profectò nec timiditatis aut proditionis notam effugias, si opem implorantibus deneges. Ob hanc ego caussam nunc ad vos prodij, vt quid vestrum in hac re consilium sit, scirem.* Ad hunc igitur modum, vbi quid Romæ cum Senatu Populoque ac Iuliano ageretur, ordine recitasset, vniuscuiusq; sententiam hac in re scire laborans, continuò à militibus vulgoq; Imperator atq; Augustus salutatus est. Deinde amictum purpurâ, reliquisque ornamentis Imperialibus, præcedente etiam igni, in Antiochiæ templum deduxerũt. Qui quidem rumor vbi passim increbuit, vniuersæ Europæ nationes pro se quæque festinare, vt Nigerio obsequium præstarent. Reges item & Satrapæ ad Euphratem Tigrimque habitantes, legatos suos Antiochiam gratulatum misêre, operamq; omnem illi polliciti fuêre. Interea dum hæc à Nigerio in Asiâ agebantur, Seuerus etiam in Pannoniâ extemplò sese Romam parauit; qui in rebus gerendis homo erat admodum vehemens, ferox, vitæ duræ atque asperæ nimium, promptus in rebus excogitandis, acerque ad miraculum vsque in perficiendis. Hic vt Imperij Principatum velut suspensum, ac quasi direptui expositum vidit, Iulianum quidem vt desidem, Nigerium verò vt parum efficacem ad Imperium administrandum, contemptui habuit. Quare non modò tamquam vindex Pertinacis, verùm etiam tamquàm Imperator Romam proficisci decreuit. Atque vbi equitum suorum militumque animos sibi probè conciliatos animaduertit, oratione blandâ eò cunctos pellexit, vti se faustis acclamationibus cũncti Augustum Pertinacemque appellarint, iurauerintq; omnem opem vel in extremum euentum sese præstituros. Atque ita tandem properè Romam profectus est. Quod vbi Iuliano nuntiatum esset, pecunias è templis Romæ vndique direptas in milites diuisit, vt vel eo pacto rursum eorum beneuolentiam redimeret. Quare multis etiam precibus tantum apud ipsos egit, vt ad resistendum sese armarint. Præterea & elephantes omni apparatu bellico onerauit. Verùm cùm iam fama erat Seuerum non longè ab Vrbe abesse, conuenerunt Senatores ac ciues vniuersi, quemadmodum fieri consuetum erat, siquando de Imperio aliqua oriebatur controuersia; atque Iulianum quidem morti adiudicarunt, Seuerum verò Imperatorem elegerunt.

XXII.

VIVVS PLACERE VOLO, MORTVVS ETIAM LAVDARI.

IMP. CAES. C. PESC. NIGERIVS. AVG.

Simul cum Seuero, eo tamen inuito, rerum habenas tenuit III. annis: tandem occisus est.

SEPTIMIVS SEVERVS PERTINAX in exercitu non longè agebat ab Vrbe Româ, anno à CHRISTO nato nonagesimo sexto; vbi audito Senatusconsulto, magis ac magis de vlciscendis Pertinacis interfectoribus propositum confirmauit auxitque. Quare tantum egit apud Tribunos Plebis, vti interfectores illos modis omnibus ad præstandum sibi obsequium & obedientiam inducerent, atque insuper edictum promulgauit, vt vniuersa arma deponerent, in habitu pacis exirent, ac sibi tamquam Cæsari inaugurationem iuramentumque præstarent. Qui quidem per Tribunos, Plebis persuasi Iulianum deseruêre: qui suum deplorans infortunium, permisit vti Imperium sibi abiurarent, omniaque ornamenta Imperialia omni vi in nouitium Imperatorem Seuerum transferrent. Ad hunc illi modum, laureis redimiti sertis, ad Seuerum supplices venerunt; vbi armis ac viris circumuenti illicò fuêre. Mox Seuerus irato animo huiusmodi ad ipsos orationem habuit: *Posteaquàm modò nostrâ virtute ac prudentiâ victi sitis, certè haud indigni hic adstatis, qui Imperia iure optimo litemini, viraq; illi magnificentissimo, quem cùm defendere meritò debebatis, turpiter interemistis. Præterea illustre hoc Imperium, quod à maioribus nostris perpetuâ gloriâ ac virtute summâ, maximaq; nobilitatis nomine partum fuit, illud (inquam) Imperium longè clarissimum vos sceleratissimi fœneratores tam turpiter tamq; ignominiosè vendidistis: quasi verò res nihili ac nullius planè momenti aut pretij fuisset. Ob quæ sanè indignissima flagitia, etiam atque etiam considerate & perpendite, quidnam sitis meriti. Nihilominùs nullius sanguinem fundam: nec tamen decet, vt deinceps vestris manibus Imperiali sanguine infectis cuiquam Cæsarum inseruiatis. Mando igitur meis Equitibus, vt omnem habitum equestrem vobis auferant, nudosq; abire permittant. Iubeo item, vti vos procul hinc cedatis, nec vestrûm quisquam ad centesimum miliare prope Romam deprehendatur, alioqui capite puniendus.* Hi verò vbi sese ad istum modum nudos conspiciebant, mœsti ac lacrymabundi abierunt. Intereà, dum hæc in castris ante Vrbem aguntur, Iulianus bonâ spe fretus in palatio Imperiali mansit. Proinde Tribunus Plebis quispiam, cui istud negotium ab Senatu Populoque Romano commissum erat, Iulianum obtruncat, rostrisque miseri Imperatoris caput præfixit. Deinde Seuerus eleganti militum ordine Vrbem ingressus est, multisque magnum timorem atque horrorem suâ præsentiâ incussit: facilè enim apud sese eius fortitudinem ac seueritatem perpendebant. Senatus atque vniuersi ciues ipsi obuiàm sertis ornati laureis processerunt, & à cunctis Pertinax salutatus est, eò quòd primus necem Pertinacis, grauissimamque Imperij ignominiam absque vllâ sanguinis effusione vindicarat. Et postquam Ioui Capitolino sacrificasset, in palatium Imperiale profectus est. Postero autem die orationem habuit coram Senatu sanè luculentam amicamque, & quæ spei prudentiæque multum polliceri videbatur. Ex optimis tamen quibusque plerique erant, qui sese mentem eius optimè scire aiebant, quique inter se mutuò clanculum dictitabant, ipsum inconstantem esse, callidum, aliud ore loqui, atque aliud sub pectore reconditum seruare: præterea susque deque ferre fidem, iuramentumque frangere, dummodò ex eâ re quid lucri exspectaret: quod etiam posteà satis manifestum fuit. Nam vbi iam dies aliquot Romæ imperasset, populumque, Equites ac milites magnificè donasset, euestigiò suo exercitu ciuile bellum aduersus Nigerium in Oriente parauit, vti ipsum planè perderet: facilè enim considerabat multas esse nationes, quæ Nigerio concorditer adhærebant. Britannicos præterea nonnihil metuit, qui omnes viri erant sanè robusti fortesque, ac Tribunum habebant D. Clodium Albinum, claro nobilique Romano genere ortum, opibus potentem, fortem, victoriosum, atque omni virtute ac probitate ornatum. Quibus rebus motus callidè Seuerus, hunc tamquam Imperij collegam sibi adiungere cogitabat; ne interim dum in Oriente bellaret, hic sibi Imperium affectaret. Atque hac quidem ratione viro optimo atque amicissimo spem magnam præbuit ad Imperium olim perueniendi, eò quòd in suâ epistolâ ipsum Cæsarem nuncupasset.

XXIII.

TVRBATAM REMP. VBIQVE ACCEPI, PACATAM ETIAM BRITANNIS RELINQVO.

L.SEPT.SEV.PERT.AVG.IMP.VIII.

Romanos ſub iugo habuit per annos XVIII. vixit LXV. non ſine ſuſpicione dati veneni occubuit.

CLODIVS ALBINVS sub id temporis cum toto exercitu Pop. Romani nomine agebat in Angliâ; atque vti Seuerus inter se Albinumque æqualem Imperij administrationem redderet certiorem, idipsum Senatui Populoque Rom. indicauit, sine quorum consensu Imperium diuidere noluit. Iussit insuper Albini nomine atque effigie nummos percuti, Albinumque Septimij cognomento appellauit, vti ceu fratres Imperium æquo iure defenderent, administrarentque. Statuit item Albino imagines, secumque vnà Consulem creari curauit; breuiter, in omni honore Imperiali Albinum sibi adæquauit. His ita peractis, ad Albinum litteras scripsit oppidò quàm humanas; in quibus, vt Imperij curam boni consuleret, obsecrauit: eò enim virum nobilem, fortem ac strenuum, vt is esset, requiri. Præterea, quoniam ob senectutem articulari morbo, chiragrâ podagraque supra modum laborabat, ac filio ea ætas nondum esset vt Imperio commodè præesse possit, orabat, vt ipse quàm accuratissimè fidelissimeque regnum administrare vellet. Albinus, istiusmodi nuntio accepto, libens istam in se prouinciam suscepit, gauisus summoperè quòd absque conflictu aliquo aut detrimento ad optata peruenisset. Cùm iam omnia à Seuero ita sapienter essent peracta, nec quidquam mali ex Angliâ ampliùs timeret, mox ingenti ac pænè incredibili militum copiâ Orientem versus terrâ mariq; profectus est. Proinde vbi Nigerius Seuerum Romà portum, atque à Senatu Populoque Romano in Cæsarem electum, & iam in itinere esse, ac ingentem expeditionem aduersus se instruxisse, accepisset; confestim sese ad resistendum parauit, iussitq; Prouinciarum Præsides aditus præcludere, portus viasque arctas diligenter obseruare: deinde collectis suis copiis Seuero obuiàm profectus. Pugnam vtrimque acerrimè adorti sunt; at victoria post magnam cruentamque dimicationem penes Seuerum fuit. Ac postquam Nigerij milites fugati cæsiq; fuissent, Nicæni in Bithyniâ equites milites que profugos exceperunt. Deinde iterùm Nigerianis cum ingenti rusticorum manu (qui omnes Nigerio adhærebant) eductis, postquàm acerbè vtrimque pugnatum esset, etiam secundò Seuerus victoriâ potitus est. Nigeriani in extremas summitates montis Tauri fugâ elapsi sunt, ac Nigerius ipse profugit in oppidum Antiochiam. Intereà Seuerus exercitum suum è Bithyniâ ac Galatiâ in Cappadociam duxit, vbi propugnacula ac robustissima quæque munimenta cœpit oppugnare. Sed ita Nigerius mœnia modisque aliis singula accuratè præmunierat, vt istinc Seuerus facilè repulsus sit. Interim rursus magnam vim militum colligebat Nigerius. Cùm verò intellexisset Taurum montem à Seuero fuisse expugnatum, dici vix posset, quantus repentè timor dolorque hominem occuparit. Attamen tertiò suos properè eduxit; itaque fors tulit, vt vtraque acies sub vesperem sese mutuò contigerint, ac postero die orto sole pugna vtrimque visu planè horribilis fuerit. Cæsorum autem tanta fuit multitudo, vt campus cruore inundaret. Superantur Orientales, atque ipse Nigerius in fugâ occiditur: cuius sanè propinqui ac familiares à Seuero miris posteà cruciatibus etiam trucidantur. Vt igitur cuncta in Oriente pro animi sui sententiâ Seuerus perfecisset, restabat etiamnum Albinus, quicum pari ratione se acturum sperabat. Verùm indignum fore arbitrabatur, rem tam aperto Marte aggredi, eò quòd nullam habebat caussam. Quamobrem aliquos potiùs subornabat, qui hominem aut veneno, aut re qualibet aliâ è medio tollerent. Ceterùm Albinus, cùm ex iis ipsis, quibus istud à Seuero demandatum erat, rem certò cognouisset, decreuit hosti manifesto armis resistere. Quod vbi Seuerus, ità velut œstro percitus, excandescens intellexisset, statuit nihil ampliùs celare, quin odium in apertum potiùs esse proferendum: atque ita tandem cum ingenti exercitu contra Albinum profectus est, qui item cum suis confestim ratibus traiecit ex Angliâ, castraque in Galliâ fixit ad littora maris, atque inde mox Lugdunum petiit. Deniq; Seuerus cum suo item victorioso exercitu Galliam ingressus, varias circa principia excursiones fecit, tulitque. Postremò autem infensissimè prope Lugdunum pugnatum est, in quo certamine victoria diu multumque anceps, tandem penes Seuerum fuit, atque eo in loco Albinus cum ingenti hominum multitudine fusus occubuit.

XXIV.

EGO CÆSAREVM NOMEN NOLO:
DII FAXINT VT NE ALII QVIDEM VELINT:
SENATVS IMPERET.

Imperio vt Cæsar admiſſus à Seuero per III. annos, tandem ab illo occiſus.

G

AVRELIVS ANTONINVS, qui etiam Caracalla dicebatur, Imperator anno post natum CHRISTVM centesimo nonagesimo octauo à patre suo Seuero in Albini Cæsaris interfecti locum subrogatur, vt æquali iure Imperium secum administraret. Hi simul post superiorem conflictum ciuitatem Lugdunensem extemplò spoliarunt, deuastarunt, atque incendio funditus euerterunt. Mortuum item Albinum miserè detruncarunt, caputq; Romam missum, in commune suspendi patibulum, ac reliquam corporis partem in minutula frusta concisam [illegible] Rhodanum fluuium proiici curarunt. Deinde traiecti in Angliam, omnia pro arbitrio [illegible]uerunt; regnique administrationem in duo partiti, sumpto etiam de Albini propinquis ac familiaribus supplicio, rectà petierunt Romam, secumque vniuersum exercitum adduxerunt, vt vel eo pacto magis essent formidabiles: plurimùm enim adhuc Iuliani, Nigerij atque Albini familiaribus, qui etiamnum supererant, succensebant. Ad istum modum Romam ingressi, à Senatu Populoque Rom. (animo quamlibet mœsto) vt Cæsares inuictissimi salutati fuêre. Attamen istud facilè Romani suspicabantur, idem ius sibi cum ceteris apud hos fore, vt qui naturà truces, crudeles, ac humani sanguinis auidissimi essent: quodque imprimùm occasio quærebatur, quibusdam per fas & nefas iniuriam inferendi, eò quòd iam euidentem propemodum odij caussam facilè habere poterant. Posteaquàm ergo palatium ingressi fuissent, ambo in Imperiali solio sederunt, omnesque Iuliani, Nigerij & Albini familiares detestabili irà laqueo strangulare cœperunt. Primùm omnium vxores ac liberi trium prædictorum in exilium detrudebantur. Deinde incredibilis hominum multitudo, quòd ex eorumdem prosapiâ essent, miserè occidebatur: inter quos sanè complures erant ex optimis quibusque potentissimisq; dominis, ciuibus ac feminis Vrbis Romæ. Ita ad omnem tyrannidem incendebantur, vt ne vni quidem, cui familiaritatem cum tribus prædictis fuisse vel admodùm leuicula prodebat suspicio, pepercerint. Præterea tanta illis insedit auaritia, vti eos nihil planè puduerit, multos Senatores vnà cum vxoribus ac liberis suis enecare, & bona ipsorum velut confiscanda pronuntiare, quamquam nulla iis cum tribus suprà dictis intercesserat familiaritas, ac ne notitia quidem aliqua. Cumq; iam ad istum modum vnumquemque necando & strangulando suæ libidini satisfecissent; non ignari ex ciuili hac victoriâ nullam gloriam nullumq; triumphum sese posse exspectare, eò quòd in eâ re ne alicuius quidem gloriæ caussa lateret, decreuerunt aliunde sibi gloriam de barbaris exterisq; nationibus potitâ victoriâ comparare. Ob hanc caussam Seuerus & alterum suum filium Septimium Getam ad Imperium adsciuit; cui, vt Romam in obsequio fideliter contineret, præcepit. Deinde magno cum exercitu, vnaque cum Antonino filio Orientem versus profectus est: vbi aduersus Barsemium Atreniensium Regem, qui etiam à Nigerio anteà steterat, primum bellum instituit. Inprimis sese Armeniæ Osrhoënorumque Reges, Romanis sponte dediderunt. Pòst verò per Armeniam Albaniamque profecti, in Felicem peruenêre Arabiam. Hic vbi oppida locaque vniuersa expugnassent, ac regnum prorsus spoliassent, deinceps in Atreniense regnum profecti sunt: vbi tam fortiter his resistebatur, vt grauissimâ clade acceptâ milites abiecto animo terga vertere coacti fuerint; idque adeò, vt vel ipse Seuerus, qui anteà vincere solitus erat, iam penè animum despondéret. Deinde ex improuiso obruêre Parthos, atque omnes, qui resistere conabantur, illicò fudêre. Post plurima oppidorum incendia ac detrimenta, tandem Ctesiphonta eius regni caput, in quo & potentissimi Regis Artabani aula erat, armis inuaserunt, feminasque omnes & pueros vnà cum thesauris ac vniuersâ supellectile secum istinc eduxerunt. Vt verò iam cuncta passim suis armis subegerant, rursum Occidentem versus profecti, Romam insigniter triumphantes reuersi sunt; vbi populi acclamationibus multa sibi ab nationibus, quas vicerant, agnomina compararunt. Permisit præterea Senatus, vti vtriusque effigie numismata cum istiusmodi circumscriptione, IMPP. INVICTISS. cuderentur. Postquam autem Romæ multùm diuque egissent, Vrbemque multis ac magnificis ædificiis exornassent; Anglos à Romanis discessionem parare, certus interim rumor perlatus est.

XXV.

QVIA OB RES A ME GESTAS VOS MIHI INVIDERE SCIO, IN ARMIS SVM, STIPATVS MILITVM AGMINE.

Cum patre Romanos molestauit XIIII. annis, solus VI. ætatis suæ XLIIII. anno trucidatus.

P. Septimius Geta cum patre Seuero, ac fratre Antonino, anno post Christvm natum ducentesimo octauo, cum omni copiâ militari Oceanum traiecit; Britanniamque magnis grauissimisque bellis aggressus, victoriâ haud incruentâ inuasit. Intereà in Seuero morbus ille articularis, quo miserè laborabat, magis magisque inualuit. Quare Antoninus filius sub prætextu salutaris remedij patri sæpè venenum porrigere conatus est: sed pater rem longè aliter ratus, nempe vitam suam diuturniorem anxium habere adolescentem, sumere quidquam recusauit. Nam & paternis Medicis ac ministris subinde persuadere conabatur, vti senem è medio vel quoquo modo tollerent, vitamque breuiorem redderent; atque id toties cum iis egit, vt mœrore magis pater quàm morbo aliquo consumptus interierit. Post obitum autem patris, Medicos multosque ex ministris comprehendit, postque infinitos pænè cruciatus vltimo supplicio vniuersos affecit, eò quòd sibi minùs obtemperauerant. Prætereà etiam illos omni crudelitate torquere haud cessabat, qui patrem ipsius fidelissimè obseruarant. Atque hæc quidem omnia ideò fecit, quòd interitum patris perniciemq; fratris affectabat, vt vel eo pacto solus Imperij administrationem, ac victuriam Britannicam obtineret. Vt iam cum fratre concordiam iniisset, quicum odium plusquam detestabile exercuisset, omne bellum penitus absoluerunt; atque ex Britanniâ soluentes cum patris reliquiis Romam contenderunt, victoremque exercitum secum adduxerunt. In hunc modum ceu victores Vrbem ingressi, à Senatu Populoque Romano Britannici primùm salutati fuêre. Cùm verò diuisis pro suo vterque arbitratu Regiis seorsim habitarent, magisque commendaretur Geta, quòd probitatis quamdam ostenderet opinionem, atque humanum se mansuetumque in congressibus præberet, magna hinc rursum exorta est in Antonino æmulatio, ac suspicio iniqua in Getâ. Quamobrem vtrique visum fuit Imperium diuidere, hac quidem lege & conditione, vti Europam atq; Africam Antoninus, reliquam verò mundi partem nimirum Asiam Geta possideret, tum enim sibi latissimo maximoque diuisis Oceano iniquam omnem facilè suspicionem fore perituram. Concludebatur etiam, vti Antoninus castra prope Constantinopolim haberet, Geta autem ad Chalcedonem Bithyniæ oppidum, vt vterque ita commodè suum tuerentur Imperium, alterque alterius traiectionem inhiberet. His super rebus consultum fuit coram optimis quibusque Vrbis Romæ, qui quidem tacentes mœsto vultu terram intuebantur. Tum Iulia vtriusque mater exsurgens, his ita locuta est: *Terram quidem & mare, ô filij, quemadmodum diuidatis sanè iam probè inuenistis, matrem verò quonam quaso modo diuidetis? Quâ obsecro ratione ego mater inter vtrumque vestrûm misera dissecabor? Itaque me primùm occidite, ac dimidiam vterque apud se partem sepeliat, vt & ego vnà cum mari terrâque ipsa inter vos diuidar.* Hæc multis cum lacrymis locuta, vtrumque complexa est. Tum illicò tumultu vniuerso in populo exorto, vtriusque consilium planè displicere cœpit. Quare vterque in sua se palatia recepêre. Deinde verò Antoninus vsqueadeò totius Imperij cupiditate accendebatur, vt apud se iam certò deliberatum haberet, insigne quiddam aut facere aut pati. Obquam rem magno sanè tumultu fratris palatium irrumpit, ipsumq; in matris gremio multo vndantem sanguine obtruncat. Quo quidem facto, cum suis stipatoribus euestigiò ad milites in Prætorium effugit: quâ de causâ ingens populi tumultus exortus est, quòd ita properè mediam per vrbem in castra aufugisset. Tum ita ipsum fideliter milites armis defenderunt, vti iam nemo in illum quidquam moliri auderet. Cuius rei occasione eò crudelitatis atque insaniæ lapsus est, vt ne ab vllo quidem scelere manus abstinuerit. Ad omnem planè sæuitiam ac tyrannidem incendebatur. Coniugem suam Plautillam, fratris, Pertinacisque filium, Fadillam Commodi sororem, multosq; alios variis cruciatibus interfecit; idque tantùm ex eâ re, quòd fratris Getæ necem apud matrem deplorabant. Prætereà Senatorij ordinis quicumq; vel leuem aliquam cum Getâ notitiam habuissent, vniuersi interimebantur. Postremò quidquid ex cognatione Imperatoriâ, aut in Senatu ex Patriciâ nobilitate supererat, planè quasi ab stirpe abscindebat, misereque trucidabat. Ac tandem vt Parthis bellum inferebat, vtque apud Edissam ciuitatem ad naturæ requisita solus secedebat, ab aliquo è corporis sui custodibus pugione traiectus interijt.

XXVI.

TV QVI NVLLI PARCES, POTES ETIAM FRATREM OCCIDERE.

Romanis cum patre & fratre præfuit XIIII. annis, insidiosè à fratre occisus.

OPELIUS SEVERUS MACRINUS, anno à CHRISTI natiuitate ducentesimo decimo nono Imperium hac ratione adeptus est: Post interitum Antonini, vbi Artabanus Parthorum Rex magnis copiis aduentare, exercitumq; Romanum apertâ vi petere nuntiabatur, Imperatorem sibi Macrinum, qui secundus ab Antonino iam antè in castris fuerat, elegerunt, iuramentumque atque inaugurationem ipsi Senatus Populusque Rom. præstiterunt. Hic Antonini corpusculum confestim igni tradidit, reliquiasque in vrnam coniectas matri ad sepulturam transmisit. ea tum agebat Antiochiæ. Verùm vt tristem miserabilemque liberorum suorum calamitatem misera accepisset, sibi ipsa mortem consciuit. Intereà dum hæc aguntur, Artabanus in Mesopotamiam eò vsque venit, vt iam non longè multis copiis ac viribus ab exercitu Romano abesset. Tum Macrinus orationem ad milites habuit huiuscemodi: *Iam tempus monet, commilitones fortissimi, imminenti periculo quàm ocyssimè occurrere. Videtis enim Parthorum Regem cum maximâ totius Orientis multitudine iam iam nobis instare, iustasq; belli caussas protendere, adeoq; in vindictam nos vocare: siquidem priores nos illum rupto pacis fœdere ad bellum prouocauimus. Iam, inquam, vniuersum Imperium Romanum in vestram recumbit virtutem fidemq;: est enim nobis bellum cum Rege potentissimo sanè difficillimum; non quidem de finibus Imperij propagandis, sed de omnibus simul vniuersi Rom. Imperij fortunis, vt qui liberos suos consanguineosq; contra nos vltum veniat. Igitur arma capiamus, atque (vti Romanis consuetum est) ordinem in bello seruemus, quo Barbaros facilè superabimus.* Hæc postquam locutus est, postero die Sole oriente Romani Artabanum plurimas secum copias adducentem eminus conspiciunt. Vtq; Solem de more Parthi adorarunt, ingenti clamore edito in Romanos extemplò concurrunt. Ceterùm Romani postquam equitatu multitudineq; camelorum premebantur, simulatâ fugâ murices proiiciebant, qui sub arenâ adeò delitescebant, vt facilè conspici nequirent. Et tametsi quidem murices isti equitibus Maurisq; camelorum insessoribus perniciem adferebant, pugnatum tamen vtrimque est vno alteroq; die à manè in vesperem vsque acerbissimè, ita vt nox ipsa prælium dirimere debuerit. Tertio rursum die vtrimque copias in campum educunt: in quo conflictu tanta virorum iumentorumque cecidit multitudo, vt omnis propè campus iis compleretur. Postquam vtrique in sua sese castra receperunt, itinera aditusq; obiectis cadauerum cumulis velut aggere propugnaculoque alter alteri præcluserunt. Ac cùm iam Parthi quarto die sese rursum ad certamen pararent, cognouit Macrinus Artabanum non aliâ de caussâ tam acriter ac pertinaciter pugnare, nisi quòd aduersus Antoninum confligere se arbitraretur. Quare Artabano mittit legatos cum litteris, indicauitq; Antoninum iampridem occisum, debitasque luisse pœnas: sibi à Romanis Imperium esse concessum, ac summam rerum traditam, & ob id se cupere illum ex inimico amicum facere, pacemq; fœdere, iureiurando ac libaminibus sancire. Quibus lectis Artabanus, edoctusque iam à legatis Macrinum Antonini necem curasse, fœdus cum ipso feriit, ac Macrinus cum suo exercitu Antiochiam reuertitur, vbi ipse quidem in oppido agebat; exercitus verò foris. Hinc item litteras tam amicas tamque humanas ad Senatum Populumque Rom. dedit, vt iis lectis ipsum vniuersi illicò non Imperatorem modò salutarint, verùm & iam iam præsentem optarint, vti Imperialem ipsi honorem & obsequium præstare queant. Facilè enim nouerant, huius operâ sese ab Antonino clàm liberatos. Neque etiam Senatus tantoperè lætabatur ob pacem Parthicam, quàm quòd Antoninus esset interfectus. Nam vt auctoritate quisque aut dignitate ac potentiâ præcellebat, ita maximè imminentem suis ceruicibus gladium Macrinum depulisse arbitrabatur. Verùm milites vbi intellexissent Antonini percussorem à Macrino fuisse subrogatum, alieni iam Imperatorem contemnebant ceu æquo mitiorem, occasionemque saltem leuem dari optabant, vti necem Antonini in ipso vindicarent. Hæc vbi percepit Macrinus, filium Diadumenum in castra ex oppido adduxit, ac militibus conuocatis, sellam, quæ in medio erat exercitus, conscenderunt; filiumque Macrinus, vti secum pari iure imperaret, instituit, ac mutato nomine ipsum Antoninum Diadumenianum appellauit, vti militum animos aliquantulum sedaret.

XXVII.

DII FAXINT VT FILIVS ANTONINI MERITVM EFFINGAT: ET EGO QVI SVM PATER ANTONINI, DIGNVS OMNIBVS VIDEAR.

IMP. CAES. M. OPEL. SEV. MACRINVS. AVG.

Anno regni primo, menſe II. decrepitus immeritò miſereque vitâ priuatus.

M OPELIVS ANTONINVS DIADVMENIANVS, cùm iam breui tempore cum patre Macrino Imperium æquali iure administrasset, exitium vtrique præsentaneum subitò imminuit. Nam milites, qui vel leuissimam vndecumque captabant occasionem, facilem miramque inuenêre ad ea, quæ animo conceperant, perpetranda; idque in hunc modum. Antiochiæ habitabat anus quædam Iulia Mæsa nomine, cui soror erat Iulia Domna L. Septimij Seueri coniunx, ac mater Imperatorum Antonini & Getæ: ea, viuente etiamnum sorore, multos annos inter Cæsares in aulâ vixerat Imperatoriâ; sed Getâ à fratre Antonino interfecto, simul cum sorore Antiochiam in patriam profecta est. Erant item huic filiæ duæ, quarum altera Iulia Soæmias, altera Iulia Mammæa appellabatur. Prior filium habebat nomine Bassianum, posterior Alexianum; amboque sub matribus auiaque educabantur. Ac Bassianus quidem eâ tempestate annos natus erat circiter quatuordecim, Alexianus verò iam annum attigerat decimum. Sacerdotes ambo Solis erant, qui tum à Phœniciæ incolis Heliogabalus dicebatur, colebaturque maximè. Huic templum exstruxerant sanè operosum, auro argentoque plurimo, ac lapidum eleganti magnificentiâ exornatum. Proinde Bassianus sacerdotio maximè fungebatur, vestes serico purpuraque indutus varias, auro intextas: item capite coronam gestabat pretiosis gemmis vndique onustam, omnium interim quos terra ferat formâ pulcherrimus. Hunc itaque cùm sacra celebrantem, chorumque circa altaria ad tibias, fistulasque, & omnis generis organa instaurantem, mortales cùm alij, tum Romani etiam milites admirabundi inspectarent; cumque religionis nomine Romani equites templum hoc crebriùs frequentarent, eò quòd formam ætatisque florem in eo adolescente nimis quàm libenter intuebantur; his clàm auia ipsius tandem suggessit, istum profectò esse Antonini filium, quamquam alterius putaretur: nam Antoninus (aiebat) rem cum filiabus meis eo tempore habuit, quo Romæ ego vnà cum sorore in palatio agitabam, hosque duos liberos ex iis interim suscepit. His ab equitibus intellectis, rem in omnem sparsere exercitum. Ad quod etiam porrò Mæsa aceruos nummorum habere maximos ferebatur, quos militibus facilè esset elargitura, si modò liberi eius Imperium adipisci queant. Tum vniuersi, Iam, inquiebant, occasio data est optima Macrinum semel vindicandi, quòd Antoninum horum liberorum patrem interemerit: atque eâdem illâ nocte anum cum filiabus ac nepotibus è ciuitate milites in castra clàm admiserunt, vbi Bassianum & iuramento Imperatorem & nomine paterno Antoninum declararunt, Macrinumque ac filium Diadumenianum hostes proclamarunt. Quæ vbi Macrino sunt nunciata, credere haud potuit, remque omnem ceu puerilem contempsit. Verùm cùm nuntiatum esset, milites incluso exercitu paullatim discessum parare, misit Iulianum ducem cum stipatoribus ac Prætorianis aliquot equitibus, qui rem cautiùs explorarent. Qui quidem vt ad castra iam peruenêre, statim inclusi milites Imperatorem suum, sacculosque nummorum plenos de turribus ac pinnis ostentarunt: quibus equites stipatoresque moti, Iulianum obtruncarunt, caputque ad Macrinum ac filium eius remiserunt. Quo animaduerso, Macrinus omnem Imperatorium cultum detrahit, vestes alias assumit, barbam demit, atque vnà cum filio ac paucis comitibus ocyssimè dies noctesque Romam profectus est, vt Romani Populi fauore ac beneuolentiâ tutaretur. Ceterùm cùm Propontidis fretum traiicerent, vento aduerso in Chalcedonem repulsi sunt. Hic vbi in suburbano quodam latitarent, grauissimè cœpit Macrinus laborare, perpetuo itinere fatigatus attritusque. Quod simulatque Antoninus accepisset, occisores eò misit illicò; qui senem miserè laborantem vnà cum filio interemerunt, atque vtriusque capita ad Antoninum retulerunt. Hic miserabilis Macrini Diadumenianique exitus fuit: hoc crudelitatis Antonini initium. Deinde sese parabat exercitus, vti Imperatorem Romam deducerent, atque ita ipsum omni vi in Imperium ære mercatum restituerent: quod vt Romani intellexissent, animo vniuersi fuere perculsi.

XXVIII.

PATER QVIDEM CVRABIT NE DESIT IMPERIO: EGO AVTEM ELABORABO NE DESIM NOMINI ANTONINORVM.

Vt Cæſar cum patre imperauit annum vnum, adoleſcens miſerè interfectus.

M. AVRELIVS ANTONINVS, qui Heliogabalus appellabatur, à CHRISTO nato anno ducentesimo vigesimo primo, cum fratre Alexiano, cumq; suis ac vniuerso exercitu, ex Oriente Romam profectus est. Hi Vrbem ingressi plerisq; admirationi fuere, quòd duos Antonini filios etiamnum superesse haudquaquam putarant. Vt autem cum matre auiaq; Mæsâ in palatium venêre, Antoninus in Imperiale solium sese deposuit. Vtq; indomitum hoc animal die postero in Capitolium venisset, matrem suam Soæmiam in Senatu ante omnes Senatores semper præsidere & voluit & iussit: atque illicò feminis insignem construxit Senatum, in quo mater, ac Mammæa huius soror, fratris parens, Consules essent, haberentq; facultatē cum ceteris matronis Consularibus condendarum legum, edictorumq; promulgandorum, quâ ratione sese viri circa naturæ exercitia haberent: item quæ mulieres quo vestitu incederent, quæ cui cederet, quæq; alteri surgeret. Exstruxit etiam templum Heliogabalo, quem velut Iouem ac summum Deum vti colerent vniuersi edicebat. Omnes sanè Deos sui Dei ministros esse aiebat, alios nempe eius cubicularios, alios œconomos, alios qui ei essent à poculis, ab epulis, rebusque aliis. Litabat etiam huic in hostias pueros per vniuersam Italiam nobiles ac decoros, patrimos & matrimos: nec verò volebat vsquam gentium alicui Deo sacrificari aut coli, nisi in memoriam veri Dei Heliogabali. Cùm iam mater eius tantæ Romæ esset auctoritatis, nihil penitus egit absq; illius consilio & voluntate, tametsi quidem mulier adeò erat probrosa, adeò in omni viuens turpitudine, vt dici nequeat. Et quemadmodum ipse ex patre crudeli ac meretrice probrosissimâ prognatus erat, ita in omni turpitudine, in omni nefariâ illicitaq; libidine secundum habebat neminem. Quare satius esse existimo (nisi series Imperatorum cogeret) eius memoriā penitus exstirpare, quàm vitam impurissimam litteris prodere. Conuocabat Romæ omnes meretrices ac lenones, atq; in concione publicâ coram iis orationē pulchram & prolixam habebat de laude artis meretricię. Nominabat eas cum magnâ reuerentiâ populum sanè honestissimum ac piissimum, iactabatq; se omnes matronas artem doctutum meretriciam, eas ad istiusmodi honestum ac pium exercitiū instigans admonensq;. Nihil enim aiebat feminis nobilibus ac formosis melius esse, quàm si se publicè prostituant, atque in meretricum publicarum catalogo inscribantur, vti viris quibusq; promptæ paratæq; sint. Mirabatur etiam plurimùm, quamobrem tam bonum ac pium exercitium perficere recusarent, cùm omnes ex æquo meretrices essent: quamquā eius nominis illas puderet, cùm pudor nullus esset, sed ingens potiùs honos. Honestius enim meretricari publicè, quàm priuatim. Decreuerat autem edictum promulgare, vti feminæ quibuscumq; viris publicæ ac paratæ forent. Istâ oratione absolutâ, his qui suam libidinem profitebantur, ternos aureos donatiuum pronuntiabat: dicebatq; eos optimos sibi esse amicos, proximos, & quos in summo haberet pretio. In omnibus honestis ac publicis Vrbis & Prouinciarū officiis lenones exoletosq; instituebat, qui etiam in aulâ primi erant. Tum ex homine bestia tam impudica efficiebatur, vt omni turpitudine cōtaminatus, nullam probitatis rationem penitus haberet. Virgines Vestales viuas terrâ obruebat. Sæpiùs ipse nudus aut in curru aut lecticâ insigniter excultâ insidebat, vehebaturq; per totam ciuitatem à formosissimis mulieribus, quæ & ipsę nudæ ac sine pudore erant. Cumq; iam planè eneruatus rem cum feminis ampliùs habere nequiret, sese subagitandū ineundumq; dedit exsectis virilibus, vestitu mulieri vitum sibi adiungens. Seuerissimè item edicebat, vti deinceps Bassiana tamquam femina appellaretur; dabatq; vniuersum Imperium Alexiano fratri, Alexandri nomine indito, quòd pater olim Antoninus ipsum Alexandro magno comparasset. Addidit & eidem Seueri cognomen auitum. Verùm vt id gratum esse Populo Ro. cognouit, atque ideò summoperè lętari, neq; esse qui non omnem Alexandro deferret honorē; facti pœnituit, quòd ita se omni potestate ac vi nudasset: sed consilio astutiaq; matris Imperium recuperauit, atq; id quidem hoc modo, vt ipse pater, Alexander verò filius haberetur. Tum sese à turpissimâ libidine ad tyrannidem longè immanissimam transtulit, ita vt optimas horas trucidando, feriendo, iugulando ac strangulando traduxerit. Ex cruentis spectaculis magnam capiebat voluptatem. Ingratum erat, quidquid ex se nullum præbebat sanguinem. Denique iuuabat maximè, si quid crudele, sæuum, horrendum ac tyrannicum planè, in eos præcipuè excogitasset, quibus ipse displicebat. Proinde vbi etiam simili ratione milites aggredi conabatur, subitò ipsi omniū malorum vindicta imminuit.

XXIX.

QVID MELIVS, QVAM VT IPSE MIHI HERES SIM, ET VXORI MEÆ.

Pro arbitrio Romanos insolenter vexauit IIII. annis, vixit XVIII. dedecorosè perijt.

M Aurelius Severus Alexander, postquam anno Christi ducentesimo vigesimo quinto Imperium vnà cum fratre Antonino administrasset, fraternæq; ipsum crudelitatis, suprà quàm credi possit, tæduisset, ita vt in nullo scelere voluerit germano suo participari; ferre profectò debuit se quotidie continuis insidiis ac veneno peti, nec se solum, sed & optimos illos equites, qui in suscipiendo Imperio faustis acclamationibus ipsum consalutarant. Verùm enimuerò eius tandem odiosa tyrannis finem cepit huiuscemodi: Vt enim equites plerosque arripere conabatur, magna extemplò nata est militum seditio, quibus item vulgus sese permiscuit. Hi igitur hoc ipsum vlciscendi tempus fore commodissimum rati, Antoninum, matremq;, vt scelestissimos interfecerunt, cadaueraq; per totam vrbem ceu canes traxerunt dilaniaruntque, voce altâ isthusmodi inclamantes: Hi sunt canes isti, quos nulla libido potuit satiare. Et cùm ad istum modum satis diuq; per vicos raptata fuissent, in communes abiecta fuêre cloacas, nomenq; Antonini Alexander ex publicis monumentis permissu Senatus omnino erasit, atq; inter infelices deinceps numerauit. Tum populus vniuersus incredibili perfusus lætitiâ, feliciora sperabat tempora. Quanto enim ille erat sæuior, atque humano generi magis infestus, tantò hic probior mitiorque habebatur; adeò vt vel vnicum omnis virtutis ac probitatis exemplar dici potuisset: qui sese ad instaurationem Reip. iam superioris Imperatoris administratione propèmodum collapsæ, quàm mox totum dedit. Huc item laborarunt Consiliarij eius, Iulius Frontinus, Vlpianus, & Paulus Iuris ciuilis peritissimi. Mater eius Mammæa Antiochiam profecta est, vbi ab Origene presbytero in sacrosanctâ Christianæ fidei religione probè instructa, Christiana item effecta est. Deinde etiam Alexander per matrem eruditus, Christum atque Abrahamum Diis ipsis annumerauit: nec solùm Christianos haud est persecutus, verùm & templum iis ædificauit. Intereà dum in omni se officio humano exercebat, tantâ sapientiâ ac prudentiâ ceteros antecelluit, vt iam nullâ ratione à quoquam falli posset. Ad omnes sese artes liberales totum dabat. Pictor erat sane egregius: multarum linguarum peritissimus, Poëta Oratorque adeò insignis, vt dici haud queat. Neminem à suo latere mœstum submouebat, sed omnibus æque blandum se affabilemque præbebat. Atque vt mater auiaque nimiam ei ciuilitatem obiicientes sæpè dicerent, nimiùm familiarem mollioremq; ipsum sibi Imperij potestatem fecisse, quàm decebat: respondit, Sed & securiorem atque diuturniorem. Quin & illa e sacris Litteris petita auditaque à Christianis sententia ei frequens erat in ore: Quod tibi nolis, id in alterum facere caueas. Quam sententiam vsqueadeò dilexit, vt & in palatio & in publicis operibus perscribi iusserit: ac tandem etiam re ipsâ perfecit, cùm Q. Camillus Imperium clàm seduloque affectaret, eique nuntiatum esset; tum enim Camillo gratias egit, quòd curam Reip. quæ recusantibus bonis imponeretur, spontè ac libens reciperet: deinde ipsum ad Senatum secum eduxit, timentemque etiamnum mali quidpiam in palatium recepit, conuiuio adhibuit, ornamentis Imperialibus affecit, & participem Imperij appellauit. Simile & in rebus aliis egregiè perfecit, ita vt tredecim annis imperauerit absque cæde aliquâ, adeoq; quòd nemini in quoquam culpandus existeret. Posteà verò ipsi haud opinato litteræ è Syriâ Mesopotamiaq; redditæ à Præsidibus fuêre, in quibus, Artaxarem Persarum regem, Parthis iam deuictis, atque Artabano eorum Rege interfecto, in Romani fines Imperij excurrere, vicinosq; Barbaros subigere, scriptum fuit. Alexander, his intellectis, summoperè perturbatus fuit. Et postquam verbis blandis minisque ad pacem Persas reducere conabatur, etiam illarùm victoriarum eos admonuit, quas Augustus, Traianus, L. Verus, ac auus Seuerus contra eos adepti fuissent. Proinde vbi considerabat minimè eos armis desistere velle, ingentem aduersus illos exercitum eduxit. Ac inprimis quidem magnum passus est detrimentum: deinde verò insigni victoriâ Persas deuicit. Diripuit iis septingentos elephantos, currus falcatos mille, equitum centum millia, & cataphractorum millia decem. Intereà temporis Germani ab Imperio desciuere: quæ res Alexandro magno fuit timori. Sed contra hos tandem etiam cum suis militibus profectus est, iterque quàm ocyssimè absoluit. In eius exercitu dux erat Maurorum ac tyronum Maximinus quidam nomine, cuius deinceps historiam in sequentibus ordine describemus.

XXX.

EGO NON PATIAR MERCATORES POTESTATVM.

Imperium administrauit egregiè magnaque laude XIII. annis, XXVI. ætatis interemptus.

MAXIMINVS ex ignobili quodam Thraciæ vico oriundus, parentibus Germanis, altero nimirum ex Alanis, alteroq; è Gotthiâ, prognatus est: homo planè barbarus, qui iam inde à pueritiâ pastor fuerat ouium, eaque demum corporis magnitudine, vt plurimi è longinquis sedibus conspiciendi gratiâ ad ipsum aduolarint. Tantæ prætereà ferebatur edacitatis, vt vel vno prandio carnis libras absumpserit quadraginta aut quinquaginta, biberitq; nouem aut decem vini sextarios. Hunc Alexander Imperator, quocumq; iret, ceu spectaculum quoddam secum duxit. Et quamquam vastitas illa longitudoque corporis mores homini adderet incompositos, pòst tamen aliquantò elatiori animo effectus, miles adeò fuit strenuus, adeò fortis, vti in certamine quodam vno sudore milites fortissimos sedecim facilè deuicerit. Hinc plurimùm Alexandro acceptus, quatuor legionum Tribunus constituitur: iussus item, vti tyrones ad vniuersa equitum munera exerceret, atque ad bellandum idoneos redderet. Qui sanè dum horum nihil prætermittit, sedulò apud quosque suo perfungens officio, magnam ab omni exercitu iniit gratiam. Appellabant ipsum alij Antæum, alij Milonem, alij denique Herculem. Tandem etiam Alexander suo maximo incommodo Maximinum vniuerso exercitui præfecit. Hic complureis Mauros, ac ingentem vim sagittariorum aduersus Germanos instruebat, quòd hi Germanos maximè infestarent, cùm & longiùs iacula intorqueant, & faciles sint ad cursus recursusque inferendos. Nonnumquam tamen aduersus Germanos pugnam committerunt, ex quâ Germani haud impares sæpè Romanis abierunt. Quod quidem animaduertens Alexander, decreuit ad illos, vt olim ad Persas, mittere, qui de pace cum iis agerent: præcipue verò nunciarent, Imperatorem illis omnia, quorum foret opus, præbiturum polliceri, daturumque pecuniæ vim maximam. Nouerat enim eos in primis pecuniæ esse auidos, & quòd pacem Romanis auro sæpè vendidissent. Quamobrem istiusmodi Alexander illis proponebat, vt cui charius esset pacem fœderaque pretio emercari, quàm bello vindictam sumere. Intereà exercitum quàm fidelissimè recensuit: Imperator enim tam erat insignis, tam ad Principis munia obeunda diligens, vt interdum vel integras cohortes exauctorauerit, ac nobilitate ipsâ priuauerit. In his atque in rebus aliis Vlpiani consilio vsus est, qui eius, vt suprà dictum est, præcipuus erat consiliarius. Hunc milites adeò indignè tulère, vt in eum simul irruentes gladiis hominem perfodissent, ni Alexander confestim prosiluisset, corpusque suum Vlpiani periculis interposuisset, ipsum suo tegens pallio: vt intelligerent, Cæsarem corpore vitaque Iustitiam tutari debere, atque huic iniuriam fieri, si quam consiliarius inflixerint. Cum iam verò milites, suapte naturâ ad res nouandas oppidò quàm procliues, longum eius Imperium diutiùs ferre pigeret, aspernari Cæsarem cœperunt, quòd sub matris atque Vlpiani auctoritate etiamnum viuere putabatur, sine quorum consiliis quidquam in Repub. agere noluit. Prætereà & verbis nonnumquam facilè indicarunt, sese sperare alium Imperatorem electuros, qui inopinatò, ac præter exspectationem Principatum adipisceretur, & ad quem maiorem vtilitatem, studium atque honorem deferrent. Hinc decreuère Alexandrum obtruncare, ac Maximinum Tribunum suum vocare Augustum, vt qui rei militaris peritiâ præsenti bello finem facilè imponeret. Huc etiam accedebat, quòd Germanis ob corporis vastitatem animique magnitudinem futurus esset formidini. Cùm igitur frequentes in campum conuenissent, & Maximinus, vt solitus erat, tyrones exerceret instrueretque, etiam hi in eius electionem proni fuere: quamquam incertum, ignarúsne horum fuerit, an re priùs compositâ. Mox purpurâ indutum Imperatorem salutarunt. Ille primò reniti, & abiicere purpuram. Vt autem nudos intentari gladios à militibus vidit, futurum quàm præsens periculum præoptauit, Imperatoriaq; induit ornamenta, inquiens, quæ vellent, perficerent. Tum statuerunt Alexandrum incautum, ac rei totius ignarum, armis obruere. Quod vbi Alexandro nunciatum esset, puluereméq; venientis populi eminus ipse vidisset, ac magnę multitudinis voces exaudiisset, magnoperè timuit: cumq; ad eos processisset, iugulum aduenientibus porrexit, atque vnà cum matre & amicis illicò interfectus est. Cædes autem hæc indignissima ad Rhenum contigit prope Moguntiam.

XXXI.

QVO MAIOR FVERO, HOC MAGIS LABORABO.

Romanis vel inuitis per totos tres annos imperauit, tandemq́ue vt ceteri gladio perijt.

IVLIVS VERVS MAXIMVS ad Imperium, tamquam qui cum patre Maximino æquali iure simul administraret, assumebatur anno à CHRISTI natiuitate ducentesimo trigesimo octauo. Ab his duobus Populus Romanus cœpit plurimùm abhorrere, ita vt inter eos iam publicus esset luctus, non aliter atque si patrem quisque amisisset, quòd indies è Germaniâ homines adeò crudeles, adeoque barbaros, in patres exspectarent, deberentque moribus optimis priuari. Hi autem vt se Populo Romano inuisos, ac Senatoribus, Nobilibus, opulentisq; contemptui esse cognoscerent, puduit eos tantoperè sui generis, vti quoscumque nossent, occiderent, saltem ne cuiquam quidquam de eorum prosapiâ constaret. Amicos suos, quorum subsidium abundè, cùm tenuior iis esset fortuna, pridem senserant, omnes interfici curabant. Deinde rati Imperium multò sibi sæuitiâ stabilius fore, amicos Consiliariosque Alexandri omnes è Senatu exigebant, omnique priuabant honore, vt soli essent in exercitu, neminemque prope se haberent nobilitate potiorem, atque ita tyrannidi suæ liberè vacare possent. Nam quoscumque legatos Romani ad ipsos mittebant, eos variis affectos cruciatibus interemerunt. Cuius quidem rei caussam huiusmodi fuisse ferunt; Pontem super Rhenum fluuium construxerat Maximinus, quà aduersus Germanos transiret: atque iis, quibus custodia pontis curaque fuerat demandata, persuasum dicebatur, vt simul ac Maximinus in alteram ripam peruasisset, ponte absciſſo, redituque intercluso, Germanis eum proderent. Quod vbi intellexissent, variis in eos modis animaduerterunt. Alios enim viuos equorum boumque cadaueribus insui curabant, vti eo-pacto à vermibus corroderentur, absumerenturque: alios autem leonibus ac rabidis canibus laniandos obiiciebant. Postquam hæc ita crudeliter patrassent, pontem transgressi sunt, secutaque eos est magna Maurorum sagittariorumque Barbarorum multitudo. Cuncta in hostili terrâ depopulabantur incendebant diripiebantque. Percurrebant vniuersam Germaniam ad Cheruscos vsque, & inde Francos. Deuastatâ igitur ad istum modum Germaniâ, deflexerunt in Hungariam, vbi pugnam istam, aliaque fortia facinora per litteras Senatui Populoque Rom. significarunt, indeque tabulas pingi & antè Capitolium dependi curarunt, vt non tam audire quæ gesta forent, quàm etiam oculis subijcere Romani possent. Eas tabulas, vnà cum reliquis ipsorum honoribus, deinde sustulerunt Romani. Proinde cùm iam nunciatum esset, Imperatores haud longè ab Italiâ esse, magnus illicò timor Populum Romanum inuasit. Consultabant diligenter, quemadmodum in præsenti periculo se tuerentur: nusquam non sacra Diis victimasque offerebant, precabanturque ne quo tempore Imperatores viui Romam reuerterentur. Nec verò Romani solùm hoc curabant, vt ab ipsis multi passim discederent, verùm & milites contra eos emittebant. Hinc sanè qui in Africâ erant, M. Antonium Gordianum, nobilem illum Principem Romanum, Præsidem suum, Imperatorem fecerunt; idque hac ratione: Postquam Carthaginenses Procuratorem suum, cui, vt Maximini filijque fauorem aucuparetur, nihil ad extremam vel sæuitiam vel asperitatem planè deerat, occidissent, nocte intempestâ ad ædes venère Gordiani, qui multarum antè Prouinciarum rector fuerat, & in maximis, quæ feliciter absoluerat, spectatus negotiis. Quamobrem etiam statuebant, vti ipsum ad Imperium suscipiendum facilè admonerent, excitarentque. Cùm verò ipsum eductis gladiis supra grabatum quiescentem offendissent, senem purpurâ induebant, honoribusque Imperialibus consalutabant. Gordianus re subitâ exterritus, insidiasque & dolum in se compositum ratus, humi se ex grabato deiiciebat, obsecrans seni parcerent, à quo iniuriarum nihil accepissent. Tum vnus ex interfectoribus Procuratoris fisci; E duobus, inquiebat, periculis, quorum alterum præsens manifestumque, alterum futurum incertumque, eligendum tibi hodie alterutrum est, vt aut nos tecum vnà serues, aut iam iam nostris manibus intereas. Gordianus, his auditis, in illorum sese manus prorsum tradidit.

XXXII.

EX PESSIMO GENERE NE CATVLVS EDVCANDVS.

Romanorum Cæſar à patre factus, illis biennio præfuit;
proq́ue eorum more gladio interemptus eſt.

M. ANTONIVS GORDIANVS postquàm Imperium suscepisset, vniuersa Africa summoperè gauisa fuit, sublatisque Maximini & filij Maximi honoribus, pleræque ciuitates in eorum locum Gordiani imagines ac statuas posuêre, ipsum à patriâ Africanum nominantes. Præferebantur etiam ei virgulta laurea, atque ignis, quo Cæsares ab aliis Principibus dignoscebantur. Sequebatur deinde ipsum Imperatoria pompa, milites omnes, iuuenesque vrbis Carthaginensis bello idonei: qui quidem haud aliter Gordianum cuncti circumfluebant, atque hi facere consueuerunt, qui Romæ Imperatoribus à corporis dicebantur esse custodiâ. Extemplò litteras ad Senatum Populumq; Romanum dedit, in quibus magnam libertatem, beneficia innumera, humanitatemq; cum maximo Reipublicæ commodo pollicebatur. Curabat item Vitellianum præfectum Prætorij, hominem ob animi crudelitatem Maximino charissimum, interimendum; quod per adolescentem audaculum callidumque effectum est. Dein Gordiani epistola coram Senatu Populoq; recitari: vniuersus illicò populus passim furenti similis discurrere; statuas imaginesque Maximini, eiusque filij, titulis suis atque ornamentis priuate, deijcere: & odio, quod hucusque clausum fuerat, modò patefacto, omnes delatores vnà cum amicis ac procuratoribus occidere, atque in cloacas protrudere. Mox Senatus ad omnes scripsit Prouincias, quemadmodum Gordianum, nobilem illum Romanum, ad Imperium adoptassent, Maximinumq; ac eius filium Romani Imperij hostes declarassent, ideoque se præsidium vndiq; flagitare, vti duos hosce canes semel è medio tollant. Quæ postquam Maximino nuntiata sunt, ita ità accendebatur, vt non hominem sed belluam putares. Caput parieti illidebat, exclamabat inconditè, terram furentis instar pedibus conculcabat, atque educto sæpè gladio Romanis minitabatur, quasi verò omnes occideret. Vt autem ad se redijt, omnes conuocabat milites, tribunal inscendebat, atque è libello orationem ab amicis compositam iis recitabat. Et quidem cùm iam illis questus esset, quomodo Imperium Romanum ab omni vi Germanorum defendisset, ac modò hanc ab ipsis referri gratiam, vt à se filioq; suo Imperium transferant in alium; cumq; vrbi Romæ ac Senatui atrocia quæque minitatus fuisset, profectionem edixit in Italiam. Intereà autem dum in itinere est, res illis Carthagini præter spem optimè successerunt. Capellianus enim Mauritaniæ Præses magnum contra Gordianum eduxit exercitum, in quo sanè viros habebat cùm ætate florentes, tum omni armorum genere instructissimos. Quod vt Gordiano nuntiatum est, extremâ ipse affectus formidine est cum vniuersis Carthaginensibus, eò quòd nullas esse in Africâ copias videbat. Filium igitur ducem sibi, relicto in oppido ob senectutem patre, instituerunt, atque ita aduersus hostes profecti sunt. Proinde vbi ad manus ventum est, Gordianenses magnis copiis in fugam versi arma omnes abiecêre, quòd iaculatoribus Numidis resistere non poterant. Præterea ipsi se ita mutuò trudebant ac proculcabant, vt à seipsis maius detrimentum paterentur quàm ab hostibus. In hac pugnâ & Gordiani filius cecidit, ac pauci admodum Carthaginem reuersi sunt. Vt verò Gordianus intellexisset hostes ita repentè in vrbem peruenisse, ac feminarum eiulatus, quarum amici ante oculos tam miserè occidebantur, audiisset, deploratâ salute intra cubiculum se quasi dormiturus recepit; colloque zonæ, quâ præcinctus fuerat, inserto, laqueo vitam finijt. Eo die tanta Gordianensium cecidit multitudo, vt Gordiani filij corpus inter occisorum cadauera inueniri haud potuerit. Verùm hostes vrbem ingressi, omnes qui à Maximino desciuerant, ac Gordiano adhæserant, magnis multisque cruciatibus neci dederunt. Hinc in omnes ciuitates Africæ profecti, quæ Maximini honores sustulissent, eas cædibus, direptionibus atq; incendiis penitus euerterunt. Hæc autem vbi Romæ nuntiata sunt, confestim Senatus in templum Iouis (quod in Capitolio erat) confugit.

XXXIII.

OSTENDENT TERRIS HVNC TANTVM FATA, NEC VLTRA ESSE SINENT.

Octuagenarius Imperio coactus præfuit vno anno, VI. mensibus, laqueo sibi vitam finiuit.

LODIVS PVPIENVS MAXIMVS, fabri ferrarij filius, & D. CAELIVS BALBINVS ex nobili Senatorum prosapiâ oriundus, post mortem Gordiani Imperium hoc modo adepti sunt: Cùm Senatus clausis foribus coram Ioue summo Deo, quem omnium, quæ agerent, velut inspectorem testemque implorabat, de electione Imperatoris multùm diuque consultaret, visum fuit, vti, qui ceteros ætate ac dignitate anteirent, paulisper secederent, quò suffragia de iis colligerentur. Facilè enim considerabant, præsens periculum postulare virum herclè fortem ac prudentem, quòd iam minimè dubitarent, quin Maximinus nemini foret parsurus, posteaquam belli caussam haberet iustam aduersus Romanos. Creati igitur Imperatores plurimis fuere suffragiis duo suprà dicti, vt æquali iure Imperium administrarent, ne rursum Principatus in nouam laberetur tyrannidem. Pupienus miles erat sanè strenuus, prudens atque ingeniosus, & qui Romanis exercitibus persæpè præfuerat, ac deinde Vrbis præfectus: in quibus omnibus ita honestè itaque sapienter vitam instituit, vt magnam de se spem Romanis præberet, vtpote qui eos ab omni duorum præsentium tyrannorum sæuitiâ facilè vindicaret. Balbinus verò bis Consul multas Prouincias sine vllâ querelâ administrauerat. His de caussis ambo ad Imperium electi, Augustique appellati fuêre. Prætereà concludebatur, vti Balbinus Romæ sese contineret, ac Rempublicam domi administraret: Pupienus autem foris hostium iniuriam in castris & in acie propulsaret. Dum hæc aguntur in Capitolio, vulgus intereà rumoribus excitum ad portas Capitolij concurrere, vicos omnes confertâ multitudine occupare, lapides fustesque in Capitolium mittere, displicere quæ istic ab Senatu agebantur, Pupienum reijcere, quòd esset seuerior: postremò dicere, nullum se Imperatorem poscere quàm ex genere Gordiani. Verùm Pupienus & Balbinus Equestris ordinis auctoritate freti, militibusque vrbanis cum gladiis vndique stipati, omni Imperiali dignitate è Capitolio ad Imperatorium palatium egredi conabantur, sed lapidibus ac fustibus fuêre repulsi. Quod vbi Senatus animaduertit, puerum quemdam euestigiò etiam Gordianum nomine, ex Gordiani Cæsaris filiâ natum, ad sese adferri iussit. Hunc cùm domi cum ceteris pueris ludentem offendissent, humeris impositum per mediam pertulerunt multitudinem in Capitolium, vsque populo subinde acclamante, & puerum conspergente frondibus. Cùm itaque Senatus Cæsarem illum declarasset, quando adhuc per ætatem Rempublicam gerere non poterat, iræ multitudinis resederant: passi videlicet sunt in aulam palatinam senes Imperatores commigrare. Intereà dum hæc Romæ aguntur, venit Maximinus in Italiam, quem multitudo Germanorum sequebatur haud contemnenda, quam partim armis partim amicitiâ sibi comparauerat. Assumebat item secum omne genus armorum, quibus Italicas ciuitates oppugnare posset, eaque trans Alpes magnis sudoribus transuexit; quod suum etiam iter aliquantulum remoratum est. Exercitus Hungaricus qui præcesserat, portas vrbis Aquileiæ offendebat clausas; quam fortiter oppugnarunt, donec Maximinus cum potentissimâ iaculatorum Orientalium ac Maurorum copiâ adueniret. Tum bellica ista instrumenta quæ secum adduxerat, parantur sedulò, & quidquid ad bellum idoneum esse posset. Sed fortiter vrbani resistebant, cuncta occludebant templa, ædesque vniuersas; ita vt nec femina nec puer quispiam esset, qui non pro patriâ animosè dimicaret. Intereà res Romanæ pessimè sese habuerunt inter ciues ac milites Prætorianos, eò quòd milites aliqui fuerant interfecti, qui Maximino inseruierant.

XXXIV.

MVLTOS TIMEAT NECESSE EST, QVEM MVLTI TIMENT.

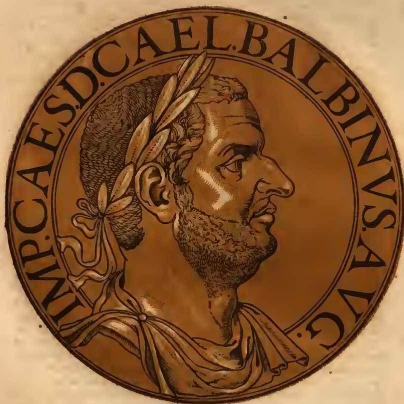

Regnauit cum Balbino & puero Gordiano II. annis; iniuſtè occiſus periit,

D. Cælivs Balbinvs postquam Vrbis custodiam ac tutelam sibi commissam haberet, videretq́; quotidie infinitos pænè ciues trucidari, ac ciuitatem ipsam humano passim cruore contaminari; populo per edictum obnixè supplicabat, monebatq́ue, vti cum equitibus & militibus in gratiam rediret, ac potiùs præsentis casus, communisque patriæ detrimenti, vellet meminisse. Pollicebatur etiam equitibus, omnium, quæ hucusque patrauerant, obliuionem atque impunitatem. Sed id neutris persuadere potuit, gliscente indies malo. Ac tametsi quidem Romæ ob intestina hæc bella pessimè agebatur, res tamen tempusq́ue acriorem ciuium pugnam contra Maximinum absque morâ aliquâ aggrediendam admonebat. Pupienus igitur collecto exercitu Româ probè expeditus discessit, vti Maximino resisteret. Vt autem milites, qui in Prætorio agebant, penuriâ conficiebantur, vniuersi parentibus portis eruperunt, congressiq́; multitudinem fugientem in Vrbem vsque persecuti fuerunt, ignemq́; domibus passim admouerunt, vt iam bona pars Vrbis conflagrarit, pluresque ædes ex eo perierint incendio, quàm in plerisque ciuitatibus essent. Intereà dum hæc Romæ aguntur, res ad finem paulatim deducta est. Nam cùm Aquilienses Maximiniensibus insignia atque imagines Imp. Pupieni, Balbini ac Gordiani, coronis lauroque redimitas ostendissent, ita grauiter Maximinus suis militibus succensuit, vt plurimos extremo supplicio affecerit: quasi verò per eorum sterisset inertiam, quò minùs ciuitas capta fuisset. Hinc milites seditionem aduersus ipsum excitabant, obrutumque tandem vnà cum filio Maximo obtruncabant. Neque enim iis clam erat, quàm duo hi vniuerso orbi essent odiosi, quamque nemo foret, qui non in horum necem iurasset. Capita igitur amborum præcisa, hastisque imposita Aquiliensibus ciuibus ostendebant, ex quâ re pax illicò vtrimque conciliata est. Cadauera verò canibus dilanianda proiiciebant, ac capita tantùm Romam Imperatoribus perferri curabant. Equites qui capita hæc ferebant, in itinere Pupienum in vrbe Rauennâ inuenerunt, ei victoriam ac successus rerum prosperos nunciantes. Pupienus capita dimittebat Romam; vbi ea Balbinus contis infixa ante rostra populo conspicienda ostendebat. Deinde vbi Balbinus victimam hecatomben appellatam (hoc est, in quo sacrificio ex quocumque animalium genere centena mactabantur, vt centum boues, centum sues, &c.) immolasset, capita in Campo Floro magnâ cum lætitiâ populi combussit. Hac subitâ rerum mutatione omnis tristitia vrbis Romæ sedata est. Intereà Pupienus Rauennâ profectus Aquileiam peruenit, vbi omnes Maximini milites parato habitu laureati obuiàm ipsi procedebant: quos vbi Pupienus oratione amicâ benignè in gratiam recepisset, cum omni militari copiâ Romam reuersus est, venientemq́; Balbinus, ac Gordianus, Senatus Populusque Romanus lætis acclamationibus veluti triumphantem exceperunt. Confestim Parthi cornua aduersus Imperium erigere, itemq́ue Germani cœperunt; ita vt Pupienus ex decreto contra Parthos, & Balbinus contra Germanos, cum totâ militum multitudine proficisci debuerint. Inter hos duos discordiæ quædam nascebantur tacitæ. Balbinus Pupienum quasi ignobilem ac fabri dumtaxat filium contemnebat, atque hic illum contrà ceu hominem effeminatum, debilem, luxuriosum ac socordem. Quare alter alterius vitæ insidiabatur; sed quia vterque fidissimis stipatoribus, adeoque Germanis, probè munitus erat, res perfici non poterat. Interim noua deintegrò coorta inter Prætorianos milites seditio est, qui Germanis militibus quotidie dira minitabantur, ac pigebat modò quòd Pupienum tantâ fide ac reuerentiâ in Vrbem deduxissent. Facilè autem suspicabantur, si quid inceptassent, milites Germanos id fore vindicaturos. Quamobrem iratis animis ex Prætorio strictis ensibus ad Palatium vnanimiter concurrerunt, ac turbatis ianuarum custodibus, impetuq́; facto in aulam irruerunt, ac senes Imperatores ambos detractis laceratisq́; vestibus nudos ex aulâ abstraxerunt. Deinde, euulsis etiam barbis & supercilijs, ignominiosè ipsos, nullo non ludibrio affectos; per mediam Vrbem ad castra deduxerunt. Decreuerant enim eos non in Palatio, sed in Prætorio interficere; ac lento priùs mortis genere excarnificare, quò dolorem diutiùs paterentur. At verò vt comperierunt, Germanos raptis armis in auxilium concurrere, statim vtrumque Imperatorem in viâ trucidarunt, corporaque dilaniata sparsim reliquerunt.

XXXV.

BONIS NOCET, QVISQVIS PEPERCERIT MALIS.

Imperium vnà cum Pupieno & Gordiano iuniori per II. administrauit annos: ignominiosè perijt.

ANTONIVS GORDIANVS Imperium solus, cùm annum ageret decimum tertium, adeptus est anno CHRISTI ducentesimo quadragesimo primo. Amabatur autem plurimùm à Romanis ob pulchritudinem ac bonos mores. Nec istud sanè infimâ laude dignum, quòd in suâ adolescentiâ sapientiæ amator fuerit tam eximius, vt bibliothecam librorum haberet circiter sexaginta duorum millium. Admodum adhuc adolescens bellum contra Persas (qui in Romanas prouincias passim incurrebant) aggredi demortuo Pupieno debuit. Verùm ei Senatus dedit in subsidium ac ducem exercitus Philippum ex Arabiâ oriundum, militem satis laudatum. Atque ita quidem Gordianus, cùm Tranquilliam, Misithei viri honestissimi filiam, vxorem duxisset, multis copiis omniq́ue vi militari instructus, Orientem versus profectus est. Postquam verò in Asiam traiecisset, ita se cuncta pessimè habere offendit, vt ad socerum suum Misitheum, qui adhuc domi relictus erat, litteras scripserit huiusmodi: *Nisi Dij omnipotentes Romanum tuerentur Imperium, imperitiâ certè, socordiâ ac perfidiâ hominum diu stare non posset.* Scribebat etiam, quosdam sibi in aulâ displicere: querebaturq́; *Imperatorem sanè miserum esse, apud quem vera reticentur; qui cùm ipse publicè ambulare non possit, necesse est vt delatores tantùm audiat, & audita ab ijs confirmet.* Vt autem frequentibus prælijs Artaxerxem Parthorum Regem deuicisset, Saporem Persarum Regem aggressus est: quem eò redegit, vt regnum suum etiam libens in Prouinciam Romanis tradiderit. Inde per Syriam in Antiochiam venit: quam à Persis possessam recuperauit. Hinc rursum iter in Thraciam ac Mœsiam fecit: in quibus breui tempore tantum vicit, tantum deleuit, fugauit, expulit atque submouit, vt plurimas inde sibi victorias compararit. Namque omnes istas regiones Imperio Romano iterùm recuperauit; ita vt hinc ad Senatum scripserit, obsecrans, vti se suo nomine Diis commendare vellent: omnemq́; honorem socero adscribebat, illi soli gratias agens, quòd eius ductu, vt aiebat, & dispositione cuncta transegisset; ac quæ deinceps esset peracturus, eius item fierent operâ & consilis. Philippus, quoniam propter Misitheum voti compos fieri haudquaquam poterat, clàm veneno hominem interemit. Deinde ipsum Gordianus fecit præfectum Prætorij. Hic autem vbi secum cogitaret, quàm ex humili genere fortunâque tenui ad eam dignitatis sublimitatem subuectus fuisset, cœpit superbire, cornuaque sumere, vt pauperes solent dum è sordibus paullò nitidiores emerserint; atque id sedulò indies operam dare, quâ ratione Imperium adipisci posset. Nunc hoc, nunc verò istud studiosè excogitabat: postremò rem ita aggressus est. Naues frumentariæ, quæ commeatum ex Ægypto atque Italiâ ad exercitum conueherent, auersæ aliò deflectebant, vbi exonerari haud poterant, ita vt hinc seditio inter milites coorta fit. Ea res Philippo ex sententiâ optimè succedebat, studebatque inde etiam vultum fingere, tristitiam simulare, quasi militibus condoleret. Prætereà inter milites passim spargebat, Gordianum esse adolescentem imperitumque, ac melius fore si alium eligerent, qui in periculis suâ prudentiâ gubernare posset. Atque ita extemplò illi Imperium demandabant, vti iuxta Gordianum imperaret. Verùm hoc ei satis non erat. Gordianum prope esse æquo iure ferre non poterat: studebatque diligenter, quâ viâ Gordianum Imperio prorsum expelleret. Semper ipse apud milites esse, facere quò iam naues frumentariæ aduenirent: denique ipsum milites ceu vnicam exercitus salutem colere. Quod quidem Gordianus molestè tandem ferre occipiebat, ac militibus querebatur, ipsum beneficiorum, quæ in eum contulisset, planè esse immemorem: at nihil petitus impetrabat, quin magis aduersus ipsum incendebantur. Petebat vt saltem Cæsaris loco se haberi paterentur; quod minimè potuit obtinere. Dein petebat, vt vel præfectus Prætorij, quod antè Philippo concesserat, esse posset: sed nec id quidem impetrauit. Tandem cùm ab omnibus sese derelictum animaduerteret, petebat vt saltem posset viuere: quod quidem ei Philippus annuit, sed falsò prorsus animo. nam simul atque potuit Gordianum clàm in secessu aliquo deprehendere, laqueo ipsum strangulauit; idq́ue ideò, ne successu temporis Gordiano Imperium restitui posset.

XXXVI.

MISER IMPERATOR APVD QVEM VERA RETICENTVR.

Vnà cum Pupieno & Balbino duobus annis Imperio præfuit, ſolus VI. anno XX. ætatis laqueo extinctus.

ROMÆ ab Senatu, statim atq; scelus Philippi in Principe suo Gordiano (qui Vrbem à multis periculis grauissimisq; hostibus vindicarat) cōmissum populo innotuerat, Marcus quidam nomine Imperator eligebatur. Hic vbi morte subitâ decessit, SEVERVS HOSTILIANVS Imperium tamquam successor adeptus est. Volebant enim Romani Philippum, profugi cuiusdā latronis ex Arabia filiū, pro Imperatore haud quaquā agnoscere. Quamquam verò & Hostilianus non multò pòst ex incisione venæ interierit, tamen tamdiu imperasse, iudicio Æneæ Vici Parmensis dicitur, vt & nummos suâ effigie ac titulo percuti iusserit. Nam in libro suo secūdo, cui titulus, *Discorsi sopra le medaglie*, taxat notatq; grauiter Iacobum de Strada Mantuanum in suâ Epitome Thesauri Antiquitatū, quòd Hostilianum hunc rarâ barbâ depinxerat nomine M. Seuerum Osthilianum. Nec sanè huius tantùm nomine ita in illum Æneas inuehitur, sed & multorum aliorum, quasi sit figurarum, titulorum, partiumq; auersarum fictor. Quare & huic placuit hoc in loco eiusmodi ponendū numisma, cuiusmodi ipse atque alij duo in Italia habēt, quale & mihi vnum est facie iuuenili, imberbe, ac sine serto laureo, cum inscriptione huiusmodi: C. VALENS HOSTIL. MES. QVINTVS N.C. in dorso: PRINCIPI IVVENTVTIS. Princeps dextrâ Signa tenet, sinistrâ lanceam. Æneas hic & Iacobus multos errores ac controuersias inter Antiquarios concitarunt. Ac dubiū quidē mihi fit, num vterque erret. Nummum siquidem habeo, quem hic expressi, cui est in parte auersâ femina vestita stans columnę innixa, dextrâ supra caput leuans, cum circumscriptione, SECVRITAS AVGG. Ex quo sanè liquidò constat, duos fuisse æquali iure Imperatores, quodq; Senatus hunc, iuxta Æneæ Vici sententiā, Cæsarem Marco etiamnum in viuis agente fecerit, ac posteà Augustum. Atqui id cum omnibus pugnat Historicis. Iam verò Valentiæ in Hispaniā inter antiquas descriptiones reperiuntur & hæ tres: Q. HERENNIO ETRVSCO MESIO DECIO NOBILISSIMO CÆS. PRINCIPI IVVENTVTIS VALENT. VETERAN. ET VETERES.

C. VALENTI HOSTILIANO MESIO NOBILISSIMO CÆSARI PRINCIPI IVVENT. VALENT. VETERAN. ET VETERES.

CNÆÆ SEIÆ HERENNIÆ SALLVSTIÆ BARBIÆ ORBIANÆ AVG. CONIVGI DOMINI NOSTRI AVG. VALENTINI VETERANI ET VETERES. Cum igitur iam certò cōstet, Q. Herennium Decij Imperatoris ac Cneæ Seiæ Herenniæ filium fuisse, ac C. huius Valentis Hostiliam, cognomēto Mesij, (quod & Decij cognomen fuit) hic mentionem fieri, dubito equidem an & Decij filius fuerit. Multa mihi hinc inde cum peritissimis Antiquarijs, ac viris grauissimis, Marco Laurino D. in VVaterliet, & Antonio Morillonio Secretario Episcopi Attrebatensis, disputatio huiusce caussâ numismatis (quod apud me non sine admiratione viderunt) fuit. Verum haud dubiè Hostilianum hunc Decij fuisse filium arbitrantur. Quapropter equidē præclarissimos viros, prudentissimos peritissimosq; Antiquarios, tamquam eius rei minimè ignaros, in testes duorum istorum numismatū adduco, nominoque, D. Antonium Perenotū Atrebatensem Episc. D. Maximilianum Morillonium Antonij Morillonij fratrem, Valerium Schottum Mediolanensem, Iulium Calistanum Parmensem, Stephanum Pighium, Melchiorem Schettum, Antonium de Taxis, Maximilianum VVaelscappse, Abrahamum Ortelium, & tandē eruditissimum virum Cornelium Scribonium Grapheum vrbi Antuerpiensi à Secretis, atq; eius filium Alexandrum. Iam nec apud aliquem Historiographum, quàm apud Eusebium in historia Ecclesiasticâ libro septimo capite primo, legitur Decius duos habuisse filios. sic enim ait: *Postquam Decius nondum integrè annos imperasset duos, cæsusq; fuisset vnà cum filiis, ac successisset ei Gallus*, &c. Refert item Aurelius Victor, temporibus Decij Imperatorem effectū fuisse Valentem Licinianum, ac post mortem Decij ab Senatu Imperatorem fuisse creatum Hostilianum Perpennam, & mox pestilentiâ consumptum. Quoniam ergo pauca de Decio eiusq; filiis memoriæ prodita extāt, multaq; in nummis deprehendas, quorum apud Historicos ne mentio quidem fiat, rem certè exactius diligentiusq; dispiciendam opinor. Proinde Iacobum de Strada fictorem esse figurarum, titulorum, partiumq; auersarum, doctis peritisq; omnibus satis manifestū est. Nam numismata ex historiis aut fingere aut corrigere ausus est, vt in Nigerio patet, quem perinde atque historiæ, Nigrum vocat: quod si negat, fateatur necesse est, nullum se huius Nigerij numisma habuisse: quo quid turpius esse potest? Alterutrum itaq; & in Q. Herennio Etrusco, Decio, Heraclio, ac multis aliis commisit. Mihi verò placet historias cum numismatis conferre, atq; hinc eas potiùs restituere: siquidem historiæ numismata sequantur necesse est, dummodò vere sint antiqua, nec contrà. Antiquiora enim ac veriora numismata sunt historiis. Sic & Guilielmus de Choul in lib. de Priscâ Romanorū religione, numismata ex historiis corrigit, vocatq; M. Æliū Aurelium Commodum cum Dione Cassio atque Eutropio L. Ælium Aurelium Cōmodum. Si sic numismata tradendâ forent, satius profectò esset tacere, atque à scribendo abstinere. Ita enim si gloria nulla parabitur, certè nec dedecus. Nolo equidē veteres Historicos vituperare aut contemnere, sed illud ausim dicere, exiguam eos nominum habuisse rationem, ideoq; plurimùm in iis errasse. Ausim illud quoq; affirmare, quāplurimos nempe errores ex translatione de Græco in Latinum, ac descriptione veterum librorum in nouos irrepsisse. Si quis me in his culpare ac cōtrarius esse velit, næ ille doctis peritisq; scriptoribus haud parū ridiculus videbitur.

XXXVII.

Ita eum sæuissima pestis abstulit, vt vix eius memoria, nomenque, nedum dictum aliquod posteritati relictum sit.

Ivlivs Philippvs cum toto exercitu (quem Gordianus ex Oriente in Italiam reduxerat) non longè agebat ab Vrbe Romã, iam certus fieri haud posse, vt Imperium, nisi multo sanguine, queat obtinere. Verùm simulatque Hostilianum Imperatorem obiisse audierat, recepit animum, cogitauitque vel inuito Senatu Populoque Romano se Imperium reseruaturum. Consilium inuenit huiusmodi: Gordianus ab Romanis plurimùm fuerat adamatus, ideoque priusquam alius in Hostiliani locum succederet, conatus est suspicionem cædis à se falsò remouere, se plurimùm inquiens dolere, & sine consensu suo rem indignam patratam fuisse: cœpitque passim omnes Gordiani cædis conscios interficere. Intereà ad Senatum Populumque Rom. scripsit quàm fieri potuit humanissimè, culpam reiiciens in nebulones aliquos improbos, excusans etiam totum exercitum, vt fauorem beneuolentiamque militum sibi integram retineret. Quare item cupiebat, vt se Imperatorem (creatum quidem à militibus) & eligere & confirmare vellent. Istiusmodi adulationibus ita populi aures obturabat, vt fidem ipsi adhiberent. Necdum enim probè hominem nouerant. Nam Philippus insignis erat veterator, callidus, qui verba colorare, ac vultum simulare optimè callueràt; animo ita planè peruerso, improbo atque astuto, vt innatam sibi ambitionem fuco quodam tegere callidè potuerit. Cùm igitur Senatus Populusque arbitrabatur cum ista ex animo velle ac sentire, vt qui ab intestinis bellis plurimùm abhorrebant, hos Arabes ac ferocissimos Mauros Imperatores elegerunt. Tum ingenti pompâ ac triumpho Romam ingressus, secum adnehebat magnam vim Orientalium animantium cuiuscumq; generis, vt erant elephanti, rhinocerotes, leopardi, onagri, camelopardi, leones, &c. quæ omnia Gordianus collegerat, & in Festum Sæcularium ludorum reseruarat. Hos instituisse fertur exactis Regibus P. Valerius Publicola; itaque à sæculo appellasse, quòd humanæ vitæ terminus sit; ac centesimo quoque anno celebrari consueuerunt. Hos item celebrare cogitabat Gordianus istis animantibus anno ab Vrbe conditâ millesimo, qui iam tum instabat. Sed hoc ei Philippus ademit. Postquam ergo hic anno Christi ducentesimo quadragesimo septimo Imperium adeptus fuerat, mox eâ tempestate Gothi limites transgressi, factâ irruptione in Boreales partes ac Romani Imperij Prouincias, vrbes & agros vastare, prædas abducere, cædes vndique facere, incendia suscitare, domos, villas, tuguria euertere, denique ita cuncta armis peruertere cœperunt, vt vniuerso Orbi metum intulerint haud inanem. Prætereà & prodigium, quod iam antè tum apparuerat, magis singulos deterrebat. Solis enim eclipsis visa fuerat adeò tenebrosa, vti interdiu vbiuis gentium candelis passim vti debuerint quasi fuisset nox. Similiter & ingens contigerat terræmotus, quo multa cùm oppida tum homines interierant. quæ quidem omnia interpretabantur in perniciem Populi Romani. Cùm mihi plurima deinceps Gothorum facienda erit mentio, operæpretium fore duxi, paucis eorumdem referre originem. Gothi sunt Germani ex insulâ Gothiâ oriundi, ac semper vsi fuêre linguâ Germanicâ. Regio hæc adeò fuit populosa, vt patriæ angustiam sæpenumerò questi incolæ, in alias regiones coloniam ducere debuerint. Primùm Boreales plagas omnino oppleuerunt: cumque in iis plurimùm essent augmentati, multis copiis inde in varias mundi partes eruperunt. Mirabantur passim vnde id genus hominum prodiret. Erant enim Gothi turpes, staturâ admodum proceri, fortesque, moribus adeò incompositis, vt eos exspectare nationes ceteræ non ausæ, relictis sedibus aufugerint. Quamobrem deinde in Thraciam, atque Hungariam, tum Pannoniam appellatam, profecti sunt; inuaseruntque paruas illas regiones circa Constantinopolim. Quo quidem tempore Romanis visum fuit sese ad resistendum expellendumq; parare. Sed iam aliud cogitarat Philippus, quod maioris sibi fore momenti putabat, præsertim quòd ad fidem Christianam iam aures accommodarat. Facilè item sciebat Gordianum fuisse conatum Gothos istos expellere, sed nihil profecisse. Nihilominùs simulabat se exercitum aduersus eos parare, vt ita filium suum Cæsarem vnà crearet.

XXXVIII.

SI VIOLANDVM EST IVS, REGNANDI GRATIA VIOLANDVM EST.

Imperium Romanum dolo ſibi adſciuit, illiq́ue præfuit VIII. annis, tandemq́ue occiſus.

M IVLIVS PHILIPPVS ad Imperium à patre Philippo Principatus sui anno primo in Cæsarem, regnique collegam, assumebatur. Hi inter omnes Cæsares primi fuêre, qui fidem Christianam publicè professi sunt. Posteaquam enim Christiani effecti fuissent, pridie Paschatis eò venerunt vbi eius diei sacra peragebantur, volueruntque participes sacrosanctæ Eucharistiæ cum ceteris fieri: verùm iis recusauit summus Christianorum Pontifex Fabianus, nisi priùs crimina confessi inter pœnitentes sese collocassent; quod etiam libentissimè fecerunt. Pater fidem Christianam re verâ, licet verbis dumtaxat, attigit: filius autem cùm verbis, tum opere, eam ipsam satis expressit; Deum quippe plurimùm metuebat. Iam verò Germani illi Gothi quantumuis longiùs proficisci facilè potuissent, dum iam eos ceteri mortales verebantur, partaque iis sæpenumerò esset victoria; mansêre tamen in Thraciâ ac Pannoniâ, sedesque in eâ fixêre, nec vlteriùs procedere voluêre ob eiusce terræ fertilitatem. Romæ itaque sese Imperatores quietos continebant, erantque toti in apparandis iis quæ ad Sæculares ludos pertinerent. Cùm iam triennio imperasset, tediit Vrbis conditæ annus millesimus: qui dum ab vniuerso populo ingenti pompâ magnoque sumptu & apparatu celebraretur, varia animantium genera in Amphitheatrum inducta fuêre, vti magnâ cum lætitiâ strangulanda spectarentur. Amphitheatrum hoc Circus erat sanè ingens ac rotundus, circumquaque gradibus pulchrè ædificatus, in quibus vniuersi commodè sedere ac ludos spectare poterant. Huc enim Populus Romanus atque etiam exteri confluebant, ludosque absque vllo impedimento facilè omnes spectabant. Vt igitur Amphitheatri pauimentum arenâ vndique esset conspersum, ne pugiles interfectorum sanguine inficerentur, néve cruor spectatores forsan deterreret, foribus Amphitheatri apertis populus intromissus est, Cæsaresque item inter Senatores assederunt. Cumque pugiles (quorum pars morti adiudicata, pars in bello capta, in hos ludos fuerat reseruata, coactaque vt cum bestiis vel ad necem vsque concertaret) parati essent, armisque instructi, antra in quibus bestiæ illæ detinebantur, fuêre reclusa, atque item in Amphitheatrum admissa. Interim dum cruentus hic ludus, qui cum ingenti, horribili ac miserabili luctu celebrabatur, perageretur, cœpit Philippus pater paulò petulantiùs cachinnari: quamobrem à filio suo auerso vultu notatus est. Hic enim adolescens adeò fuit seueri ac tristis animi, vt à quinquenni ætate nullo prorsus cuiusquam commento ad ridendum solui potuerit. Ob quam etiam caussam tantò herclè magis ipsum puduit videre patrem adeò dissolutè ridentem. Hoc die plurimi cùm homines tum bestiæ interierunt. Deinde in Campo Martio varij ludi populo exhibiti fuerunt, quos tribus diebus totidemque noctibus peruigil spectabat. Sic & diuersæ Comœdiæ ac Tragœdiæ actæ fuerunt. Breuiter, nihil, quod ad tristitiam & triumphum possit attinere, omissum fuit. Non multo tempore pòst Imperatores rem insperatò tristem accipiebant, quæque animos eorum magis percellebat quàm Romanum Imperium; nempe Marinum ducem ab ipsis desciuisse, qui Populi Romani nomine, cum exercitu Illyricorum, in Sarmatiæ finibus ad repellendos coërcendosque Scythas castra habebat: qui postquam ab Imperio discesserant, nusquam non in Romanas Prouincias irrumpebant. Vt enim Marinus hic audiisset, atque ipsemet etiam considerasset, Imperatores socordiæ sese dedisse; cùm nihilominùs causam haberent legitimam aduersus Gothos bellandi, se facilè cogitabat Imperium adepturum. Quod cùm Imperatores minimè ferre possent, contra ipsum miserunt Decium, militem sanè fortissimum ac clarissimum. Hic vbi ad conflictum peruenit, cecidit Marinus. Interim thesauros suos Imperatores dono dedêre Fabiano summo Christianorum Pontifici: quâ de re iratus Decius, vt qui idolis seruiebat, Romam properè rediit: cui Philippus pater obuiàm profectus est. Conuenerunt vnà Veronæ; vbi Philippus medio capite supra ordines dentium præciso interijt.

XXXIX.

NON EST EIVSDEM ET MVLTA ET OPPORTVNA DICERE.

A patre Cæſar factus, eo officio functus ſeptem annis, XII. ætatis religionis ergò vitam amiſit.

MESSIVS QVINTVS DECIVS TRAIANVS, canis ille humani ſanguinis ſitientiſſimus, Imperium adeptus à CHRISTI natiuitate ducenteſimo quinquageſimo. Hic irâ excandeſcens cum omni militari expeditione Romam ingreſſus, Philippum filium Chriſtianiſſimum Imperatorem, vt Chriſtianis eſſet formidini, interfecit. Deinde & Fabianum ſummum Pontificem martyrio ſuſtulit è vitâ. neque id quidem illi ſufficere potuit. Odium iſtud quod in Philippos Chriſtianorum nomine ſuſceperat, multo ſanguine extingui debebat. In Chriſtianos igitur eâ tempeſtate ob odium Principum multò magis ſæuitum eſt quàm Maximini temporibus, propter odium quod inter ipſum atque Alexandrum, eiuſque matrem Mammæam item Chriſtianam, coaluerat. Nam in hoc Decius etiam cunctis rem gratam præſtare voluit, inquiens ſe ſingulari quodam eſſe amore in Deos ac Romanos propenſum. Vtque Chriſtianos hoſce duos enecaſſet, ſperabat ſe & integram deinceps religionis Chriſtianæ ſectam exſtirpaturum ac planè deleturum, vti nulla eius in poſterum memoria reliqua eſſet. Huius igitur edicto multa millia Chriſtianorum paſſim nouis atque inauditis cruciatibus interierunt; inter quos fuere Serapion, Meniacus, Abdon, Sennes, Olympiades, Hippolytus cum ſuis ſociis, Maximus, Polychronius, Apollonia, ac Victoria. Ante eius oculos Romæ diris cruciatibus enecabantur, ſummus Pontifex Cornelius Fabiani ſucceſſor, deinde & huius ſucceſſor Sixtus cum Archidiacono ſuo Laurentio, & complures alij. Breuiter, tanta hac tempeſtate in Chriſtianos excitata eſt perſecutio, vt paucæ ciuitates, atque adeò paucæ domus huius calamitatis expertes fuerint. In quâ temporis anxietate Cyprianus Carthaginenſium Pontifex miſerabiles infeliceſque Eccleſias litteris paſſim conſolabatur, atque ad conſtantiam hortabatur. Plurimi tamen à fide Chriſtianâ deſciuerunt. Cùm iam Decius ſanguinis humani ſatur ac plenus eſſet, expeditionem parauit aduerſus Germanos & Gothos, vt Barbaros iſtos Romano Imperio rurſum vi ſubigeret. Ac tametſi quidem in Chriſtianos ſe tyrannum præbuiſſet, ſummopere tamen laudatus fuit, quòd abſque Senatus auctoritate nihil quidquam inceptabat. Vir ſanè erat artibus probis, vitaque honeſtâ excultus, modeſtus, acutus in negotiis gerendis, & qui grauiſſimas etiam ſeditiones in Galliâ ſedabat, vt Imperium per Gothos amiſſum Romanis reſtitueret. Verùm antequam Gothicum bellum aggrederetur, voluit, vti eius filius Q. Herennius Decius Imperator ac ſucceſſor patris crearetur: quod à Senatu, ordine Equeſtri, Populoque Romano, facilè impetrauit. Nonnulli volunt hunc fuiſſe à Senatu coactum, vt filium ſibi Imperij collegàm de more aſſumeret. Alij autem, huc à militibus atque equitibus impulſum.

XL.

AVCTORITAS RERVM GERENDARVM TELVM.

Annis III. Imperio præfuit, primus Auguſtorum qui hoſtili gladio perijt, ætatis L.

HERENNIVS ETRVSCVS MESSIVS (siue MESIVS) DECIVS postquam ad Imperij administrationem à patre ceu collega assumebatur, in Pannoniam aduersus Gothos omni militari expeditione vnà cum patre profectus est. Ex quâ quidem regione Imperatores erant oriundi, nati videlicet in ciuitate Bubaliâ. Cùm iam res se Gothi ad resistendum Romanis fortiter parassent, Danubiumque traiecissent, de improuiso ab Imperatoribus opprimuntur, ita vt eorum ceciderint circiter triginta millia, non tamen absque clade Romanorum. Verùm quoniam Gothi numero erânt trecenties mille, virique omnes strenui, parui stragem istam fecerunt, vt qui plus spei in multitudine quàm in acie ordinatâ collocabant. Rursum igitur cum Romanis in pugnam descenderunt: quos ita cinxere, quasi laqueo capti fuissent. Romani autem considerantes se tantæ multitudini difficulter posse resistere, tantùm corpora ab imminentibus sagittis tutati, cogitarunt se honestè satis pugnaturos, si absque cædibus euadere queant. Verùm cùm iam multùm diuque, clypeis instar muri coniunctis oppositisque, acriter vtrimque pugnassent, tandem seiuncti cessare, armaque abijcere, ac tergum vertere debuerunt. Hac fugâ ita se mutuò oppresserunt, vt maius detrimentum à seipsis quàm ab hostibus paterentur. In eo conflictu Decius filius iaculo transfixus, cum maximâ parte sui exercitus interijt; quâ re mœstus iratusque Decius summopere est: nihilominùs ita fortiter se in fugâ defendit, vt suâ manu triginta occiderit. Sed cùm ea regio ob Danubium lutosa ac palustris sit, Decius ab hostibus fugatus, seque victum cognoscens, equo in voraginem paludis desilijt, nec vmquam eius cadauer posteà repertum. Hinc tanta Romanis tristitia luctusque fuit, vt dici haud possit; vtpote quòd ad istum modum Imperatores suos exercitumque amisissent; qui tamen fide, constantiâ ac fortitudine priscis Ducibus essent meritò annumerandi. Omnes, qui fugâ elapsi erant, ad fines Mœsiæ profugerunt. Ex hoc rerum successu Gothi multò plura conati, nunc demum Romanis irasci cœperunt: quamobrem se in expeditione continentes, suis sedibus contenti esse noluerunt.

XLI.

TIMIDI NVMQVAM STATVERVNT TROPHÆVM.

A patre Romanis in Cæſarem datus, primuſque Cæſarum omnium hoſtili gladio percuſſus.

C. Vibivs Trebonianvs Gallvs, Patritiorum familiâ ortus, Dux ac Præses Mœsiæ iam olim à Decio institutus, agebat eâ tempestate in eius Prouinciæ finibus, quò profugerant quotquot fugâ e suprà dicto conflictu euadere poterant. Cùm iam dispersus ille exercitus se aliquantulùm collegisset, milites inito in agris consilio, Gallum vnanimi voce Imperatorem fecerunt, idque à Christo nato anno ducentesimo quinquagesimo septimo. Romæ item alius Imperio præficiebatur: verùm vbi Gallum a militibus electum audierant, horum electionem Senatus Populusq; Romanus confirmarunt, Gallumque pro more Augustum appellarunt: quâ in re plus ei fortunæ quam fidei fuit. Intereà dum hæc Romæ aguntur, fœdus cum Gothis (quorum aliqui Scythę nominabantur) turpissimè percussit, pacemque ab iis mercatus est drachmis aureis ducentis, non sine maximâ Romani nominis ignominiâ. Prætereà se totum seruitio Gothorum addixit, ne saltem, quia etiamnum debilis & inermis esset, ab iis opprimeretur. Gothi autem vbi se formidini esse intellexerant, insolentiores facti suprà dicto auro contenti esse noluerunt, atque in circumiacentes terras incursiones facere, prædas abigere, ingentique agmine terrâ marique facere cædes atque incendia cœperunt. Depopulabantur Dardaniam, Thraciam, Thessaliam, Macedoniam & Helladam. Deinde mare traiecti Hellespontiacum, venère in Asiam, ita vt vel nulla propè regio ab eorum incursionibus potuerit esse libera; atque adeò ne Italia quidem, cui rursus dira minitabantur. Vt vero Gallus Imperator nihil spei amplius vidisset, properè Romam rediit. Quo quidem audito, Senatus Populusque Rom. plurimùm doluit, certum Imperij exitium metuens. Deinde præter omnium spem atque opinionem fors veteranum peritumque Cæsarem Æmilianum dabat, qui interfecti Marini loco dux limiti Sarmatico in Mœsiâ à Decio ad resistendum Scythis præpositus, sæpenumerò furentes Gothos repulerat. Quod sanè ob facinus Imperator ab exercitu suo eligebatur. Quo audito Gallus, qui tum Romæ agebat, confestim Volusianum filium suum Imperij consortem fecit.

XLII.

PRÆSTAT HABERE ACERBOS QVAM SVAVES AMICOS.

Imperium gubernauit II. annis, mensibus VIII. & occisus XLVIII. ætatis anno.

VIBIVS VOLVSIANVS, poſtquam ad Imperium à patre Gallo aſſumptus fuiſſet, vt id ſimul adminiſtraret, ambo ad ciuile bellum aduerſus Æmilianum ſeſe pararunt. Res enim dignitatem eorum concernebat Imperatoriam, minimè verò Reipublicæ commodum. Atque in hoc quidem cum Philippo ſuperiori optimè comparandi ſunt, qui ſimili ratione Imperij iacturam, perniciem atque exitium per Gothos æquiori ferebat animo, quàm ſi quidquam à dignitate titulóve perdidiſſet. Ita profectò & hi patiebantur Gothos Imperium paullatim arrodere, atque (vt ferrum rubigo) excedere; idque adeò, vt poſteris difficile fuerit, idipſum repurgatis ſordibus in integrum reſtaurare. Gallus itaque & Voluſianus ad opprimendum interficiendumque Æmilianum profecti ſunt: qui item cum ingenti Illyricorum exercitus multitudine properè in Italiam contrà proceſſit; primuſque conflictus habitus eſt prope Interamnam in Vmbriâ. Cùm autem eò res vtrimque deductæ eſſent, vt iam acerbiſſima pugna immineret, vterque Gallus ac Voluſianus à ſuis militibus ſunt interfecti. Deinde milites Æmiliano hæſerunt, Imperatoremque ſtatim appellarunt. Erat enim vir prudens, ſagax, atque in re militari probè expertus. Verùm Gallus & filius Voluſianus maiorem capiebant voluptatem in ciuilibus negotiis, & dum Romæ agitabant, ſtudioſiùs Chriſtianorum perſecutionem curabant, quàm quæ ad Imperium maximè ſpectabant. Dionyſius Alexandriæ Pontifex in hunc modum de eo ſcribit: Nec Gallus quidem ab Decij impietate potuit abſtinere, quin & ipſe eidem ſe illiſit lapidi, viroſque pios ac ſanctòs perſecutus eſt. Tanta ſub id temporis peſtis paſſim ſæuiit, vt ne mentio quidem Chriſtianorum tandem fuerit. Hac prætereà tempeſtate Chriſtianus ille Philoſophus ac Preſbyter Origenes, annum agens circiter ſeptuageſimum, obiit mortem; cuius item ſanguine Gallus ſe libens contaminaſſet, niſi diuina prouidentia hunc ab eius ſanguinolentis manibus præſeruaſſet. Poſteaquam igitur Gallus ac filius Voluſianus eſſent interempti, Æmilianus cum toto exercitu Interamnâ Spoletum profectus eſt, eo animo vt hinc Romam peteret. Ceterùm & litteras ad Senatum Populumque Romanum dabat oppidò quàm amicas, quas ex itinere præmittebat, promittens ſe Thraciam, Meſopotamiam & Armeniam recuperaturum, neque liberaturum dumtaxat patriam, ſed Gothos etiam depulſurum, populumque in omnem libertatem reſtituturum, & ab omni ſeruitute, in quam eos Gallus aſſeruiſſet, vindicaturum. Quamobrem ſe electum quidem ab equitibus militibuſque Imperatorem, etiam ab Senatu cupiebat confirmari.

XLIII.

NON OMNINO TEMERE EST
QVOD VVLGO· DICTITANT.

A patre Cæsar factus, vnà cum patre interfectus est.

EMILIANVS natione Maurus, erat ex Libyâ Africæ humili genere ortus; quamobrem & Romanis minùs profectò acceptus, vt qui genus ac familiam pluris quàm egregia claraque gesta faciebant. Ac tametsi quidem illos ex miserâ anxietate atque ingenti crudelium Gothorum periculo tam fideliter præter omnium opinionem liberasset, dici tamen vix potest, quàm parui eius petitionem æstimarint. Intereà dum iam multum diuque Romæ consultabatur, milites in Germaniâ Valerianum alium Imperatorem fecerunt, Augustumque nominarunt. Quæ quidem res vbi Romæ nuntiata est, etiam Gallienum eius filium Imperatorem elegerunt. Erant enim nobilissimo genere Romanorum prognati, Liciniorum videlicet, Corneliorum & Valeriorum. Vt autem milites Æmiliani istiusmodi accepissent, etiam scelerati insidique effecti, suum Imperatorem absque occasione aliquâ interfecerunt; idque sub specie quadam boni, quasi Barbarus esset, atque ideò timerent, ne olim sæuior crudeliorque effectus, in nobiles Romanos desæuiret. Qua re magnam apud Valerianum, Gallienum ac Senatum Populumque Romanum gratiam inire volebant. Ad hunc ferè modum propè omnes Romani Imperatores à suorum militum gladiis fuêre interempti. Si quando enim Imperatorem quempiam fecissent, qui per omnia illorum votis minimè respondebat, eum illicò, non aliter atque si canis fuisset, occidebant: & quò probior erat, eò minus apud illos potuit impetrare. Raro etiam inuenitur occisores fuisse punitos: idque, vt plerique existimant, ideo, quod cùm miles aliquis audierat Imperatorem militibus parum fuisse beneuolum, huic extemplò visum fuit rem gratam exercitui præstare, atque Imperatorem è medio tollere. Atque hinc quidem factum est, vt ab Iulio ad hunc vsque Æmilianum dumtaxat nouem naturali morte obierint. Quatuor fuêre extincti veneno, duo ab hostibus cæsi, tres qui sibi mortem consciuerunt, ac viginti sex suorum aut militum aut domesticorum gladiis in ciuilibus bellis interfecti. Pari modo & cum sequentibus aliis actum est, vsque ad Carolum primum Imperatorem Germanum. Tum enim religio esse cœperat, Cæsares ita apertè circumuenire ac trucidare: obquam caussam eos clàm veneno tollere quasi deinceps successit. Huius Æmiliani temporibus mores equitum militumque adeò ex Imperatoriæ Maiestatis contemptu degenerarunt, vt hinc nationes Barbaræ originem cœperint in suâ quæque regione creandorum Principum. Imò & vnaquæque natio omnem adhibuit operam, vti Romanos sibi subijceret; atque ipsum etiam Imperium ludibrio habuit, variis id incessans dicteriis, quasi nullam deinceps auctoritatem, potentiam aut vim haberet. Atque ita quidem strenuus ille Imperator Æmilianus indignè occisus est, qui paullò antè Romanos ab omni periculo ac pernicie vindicarat.

XLIIII.

GENEROSITAS VIRTVS, NON SANGVIS.

Regnauit, & fideliter patriam Romanam IIII. mensibus tutatus est: at quia Barbarus, à militibus occisus.

LICINIVS VALERIANVS, anno à CHRISTO nato ducentesimo quinquagesimonono, ex Germaniâ Romam profectus, Imperium adeptus est. Erat quidem hic nobili genere ortus, sed stolidus, & multùm iners, neque ad aliquem Reipublicæ vsum aut re aut consilio accommodatus. Iam antè & Censor fuerat Romanorum; quod illi Decius demandauerat. Romanis item leges tulit, atque eius mira passim ferebatur sanctimonia. In Principatus sui initio pios ac Dei cultores summo colebat opere, ita vt domus eius templum Dei sit appellatum. Verùm hinc tandem discessit, atque ab istiusmodi moribus plurimùm mutatus, Ecclesiam persecutus est. Quod quidem plurimi admirabantur, nec intelligebant quâ ratione hic fautor amicusque Christianorum tam subitò in hostem insecutoremque mutaretur. Eius crudelitas eò serpsit, vt Christiani omnes per vniuersas Romani Imperij Prouincias, qui idola aut honorare aut colere recusabant, variis cruciatibus sint interempti. Præcipui autem, qui sub hoc Imperatore passi fuêre, sunt hi: Cyprianus Carthaginensium Pontifex Christianorum doctor eximius, Valentinus, Quirinus, Romanus, & Concordia. Cùm iam Barbari rerum passim potirentur, fecit Valerianus filium suum Gallienum Augustum, ac Saloninum Valerianum Gallieni filium Cæsarem. Deinde ad bellum expeditus, cum suo exercitu Orientem versus profectus est, vt inprimis Sapori Persarum Regi bellum inferret. Primus igitur conflictus habitus est in Mesopotamiâ, ex quo captus atque oculis cassus, à Sapore in perpetuum carcerem abductus est: & quamdiu vixit, Rex Persarum incuruati eius ceruici pedem imponens, equum ascendebat. Hanc ignominiam, atque hoc turpe seruitium, in innoxij sanguinis vindictam, vel ad necem vsq; perferre debuit. Proinde capto ad istum modum Valeriano, fusoque in Oriente exercitu, tota Asia Gothorum armis obruitur. Nihil non cædibus, incendiis, ac direptionibus prorsum absumebant. Tum item vniuersa Macedonia ac Pontus euertebantur, adeò vt iam nulla propè esset natio, quæ non aduersus Romanos insurgeret. Germani magnis copiis veniebant in Italiam, cunctaque miserè depopulabantur Rauennam vsque: sed hinc reuersi, Galliam cædibus, direptionibus atque incendiis opprimebant. Ad hunc sanè modum vniuersum Imperium Romanum extinguebatur. Vt enim Persæ ac Scythæ Orientem, ita Occidentem deuastabant Germani. In his tumultibus etiam Africa sese vndique Imperio opponere cœpit, atque vnaquæque natio iam vlciscendi tempus esse cogitabat.

XLV.

AMICVM INIMICVM FVGITO.

Poſtquam regnaſſet VI. annis, captus ab hoſtibus, in ignominioſâ ſeruitute LXX. ætatis anno diem ſupremum clauſit.

P. LICINIVS GALLIENVS agebat Romæ luxui ac popinis deditus, nec Imperij quidquam pensi habebat. Hic compertâ patris captiuitate gaudebat, vt solus Imperio potiretur, atque inultum patrem apud Barbaros relinquebat, excusans subinde se dicto istiusmodi philosophico, Non mirum sibi videri patrem aut mortuum aut captum esse, quòd eum mortalem sciret. Verùm cùm animaduerteret Romanos vndique à diuersis nationibus opprimi, adeò fuit patris captiuitate motus, vt iam tum Christianis mitior paullò esse cœperit, persecutionisque suæ finem fecerit. Tantum enim negotij illi cetera facessebant, vt Christianorum planè obliuisceretur; aut certè iudicio Dei permotus, istorum meminisse nolebat. Nam facilè considerabat, patrem suum meritas dedisse pœnas, eò quòd incantationibus erat deditus, Christianosque, qui iis resistebant, persequebatur. Siquidem infantes sæpiùs perimi fecerat: cumque è teneris istis artubus vitam sustulisset, etiam in venis sua incantamenta perficere conatus erat. Igitur Gallienus exemplum cepit à patre suo, passus nihilominùs maxima ac varia detrimenta, ob immensam suam detestabilemq; libidinem. Nam præter seditiones ac turbas quas barbari dederant, etiam vniuersus Orbis Imperio Romano fuit incommodo. Hinc inde varij exciti fuère tyranni, ita vt multis indies ciuilibus bellis ortis infinitum passim Romani fuderint sanguinem. Primus enim, qui ex tyrannis Imperium affectabat, erat Cyriades, atque occidebatur prope Myrsam. Item Postumus etiam in inferiori Germaniâ (quæ tum Gallia Belgica dicebatur, atque vbi tum Franci habitabant) tyrannidem affectauit, cum maximo Reipublicæ commodo. Siquidem fortiter probeque Imperium decennio administrauit; repulsis insigniter hostibus, amissas terras rursum suæ integritati restituit. Victorinus vnà cum filio suo Coloniæ, cùm iam noui quidpiam molirentur, fuère occisi. Victoria autem cum suo filio ad Imperium à Germanis eligebatur. Deinde & Tetricus Aquitaniæ Præses subsecutus est. In Oriente Odonatus ingenti collectâ multitudine, Persas & Gothos è Syriâ expulit, ac Mesopotamiam rursum recuperauit. Trebellianus in Isauriâ Imperium plurimùm affectabat, sed breui tempore occisus est.

XLVI.

OMNIA DECRESCVNT, VBI QVO CRESCANT, NON HABENT.

Poſtquam cum patre atque filio VI. annis Imperium diuexaſſet, ſurrexêre triginta tyranni;& IX.annis pôſt occiſus,L. ætatis anno.

SALONINVS VALERIANVS cum patre Gallieno habitabat Romæ: sed cùm nullum Reipublicæ remedium amplius sperabant,ac iam facilè considerabant eò cuncta fieri deteriora, quò diuturniora; Mediolanum profecti, Imperium planè deseruerunt. Proinde horum nihil Salonino imputandum est, vt qui necdum decimum annum excesserat. Cùm verò indies Gallieno nuntiabatur,vniuersum Imperium terrasque Romanis per vim eripi,fertur respondisse: Equidem mihi abundè satis seruabo. Atque ita omnem vitam,luxui, libidini, popinis, meretricibus ac turpibus voluptatibus deditus, traduxit. Hinc complures exorti tyranni, illorum quisque Imperium affectabat, ita vt eâ tempestate tyranni simul fuerint triginta. Quantum miseriæ & calamitatis tum temporis vniuersus Orbis perpessus sit, haud difficilè perpendi potest. Ad vnum quippe omnes multo sanguine fusi sunt. Mæonius in Oriente Imperium sumpsit, atq; Odenatum interemit,qui & ipse posteà occisus fuit. Ingenuus Panoniæ Præses à suis militibus Imperator dictus est: ac deinde ab iis,qui ab Gallieno stabant,interfectus. Regillianus Illyrici dux à suis item Imperator factus, posteà in conflictu à Moscouitis occisus est. Confestim in huius locum subrogabatur Aureolus, quem itidem Claudius habito cõflictu interfecit. Macrianus vir probus ac senex defendere Imperium volebat,quare cum militibus suis profectus contra Gallienum, ab Aureolo cum filio in acie interemptus est. Quietus alter Macriani filius, post mortem patris ac fratris, à residuis militibus Imperator consalutatus,ab eodem Aureolo interfectus est. Piso Frugi,quem Macrianus in Thessaliam aduersus Valentem miserat,etiam à suis militibus factus est Imperator, sed ab Valente paullò pòst occisus. Æmilianus in Ægypto coactus Imperium sumpsit: at deinde à Theodoro captus, ac Gallieno viuus transmissus,laqueo in carcere strangulatus est. Celsus volens noui quidpiam in Africâ moliri,die Principatus sui septimo à suis peremptus est. Herodes, Herennianus, & Timolaus fratres atque Odenati filij, vnà cum matre Zenobiâ, per vim Imperium susceperunt, diuque in Oriente vixerunt: sed eos tandem superauit Aurelianus. Saturninus vir prudentiæ singularis, grauitatisque insignis, à suis militibus ad Imperium coactus est. Hic multis aduersus Barbaros Populi Romani nomine victoriis potitus, tandem à suis militibus interemptus est. Balista vir insignis,& ad gerendam Rempublicam oppidò eruditus, cùm inter ceteros etiam tyrannidem affectaret, in tentorio suo à milite quodam gregario occisus est. Titus à Mauris Imperator salutatus est, atque à suis quoque militibus trucidatus. Extemplò vxor eius Calphurnia Imperium suscepit. Vsqueadeò se Gallienus in Imperatoriâ dignitate deiecit, vt ne feminas quidem puduerit Imperium affectare.

XLVII.

MAGNVM SATELLITIVM AMOR.

Cum patre tamquam Cæſar regnauit, & poſt IX. annos vnà cum patre interijt.

M Cassius Latienus Postumus, quotquot suo tempore tyranni Imperium affectabant, facilè omnes virtute superabat. Vniuersas hasce inferiores ditiones fortiter defendebat, quæ itidem vt ceteræ pænè fuerant perditæ. Et quidem dum Populi Romani nomine apud Francos Præses esset constitutus, gesta meherclè insignia fortiaque Francorum fide ac præsidio perpetrabat. Verùm vt paullò dilucidiùs de Francorum dignitate differamus, præsertim quòd eorum in toto hoc libro nobis facienda sit mentio, operæpretium fore arbitramur, si ab origine primâ eos paullò altiùs repetamus. Ob quam equidem caussam Postumum primo loco præ ceteris tyrannis ponere cum suâ imagine visum fuit, quamquam cum reliquis inter Cæsares haudquaquam numeretur. Expressè igitur litteris proditum habemus, captâ Troiâ Priami nepotes ex Asiâ in Europam profugisse, partemque in Italiam Romam deuenisse, & partem sedes in iis fixisse terris vbi Danubius mari immergitur, atque hinc ortos Sicambros. Id autem contigit anno ante natum Christvm millesimo centesimo octuagesimo tertio. Ceterùm cùm à Gothis, qui ingenti multitudine ex insulâ Gothiâ erumpebant, plurimùm infestarentur, ita vt in istis locis quietos esse nón liceret, educti à Rege suo Marcomiro alias quæsierunt sedes. Hic vbi Diis de more sacrificasset, in somnis clàm accipit, vt istuc cum suis proficisceretur, vbi Rhenus mari illabitur, se istic pacatum fore. Et quidem vt aliquantò certior redderetur, item nocte huic prodigiosa quædam visio apparuit. Erat autem monstrum triceps, cuius alterum caput Aquilæ, alterum Bufonis, ac tertium Leonis. Caput itaque Aquilæ Marcomirum ita allocutum est: Tui, ô Marcomire, nepotes olim me Leonemq; oppriment, & Bufonem enecabunt. Quo quidem significabatur, eius posteros in Romanos, Germanos, & Gallos, olim fore dominaturos. Aquila enim Romanum denotat Imperium, Germaniam Leo, ac Bufo Galliam, quæ ab hoc populo Francia appellata est. Hic posteaquam istam visionem satis edidicisset, cunctis ad profectionem paratis eò suos confestim educebat, vbi mare influit Rhenus: eaque regio ab his Sicambria nominata est. Contigit autem id anno ante natum Christvm trecentesimo trigesimo quarto. Proinde vt à Saxonibus amicè exciperentur, eorumque proximi vicini, amici ac cognati dicerentur, oppidum construxerunt, quod suo idiomate *Nevvmagen*, Latinè autem Nouiomagum appellarunt. Item Rhenum circa ea loca, in quibus ciuitatem illam ædificarant, nominabant *VVal*, terramq; circumiacentem *VVelan* & *Batu*, quasi per electionem (quam illi *Ervvelung* vocant) aquæ ac nouæ regionis commodum vtilitatemq; iam percepissent. Exstruxerunt præterea ciuitatem, quam Arlemiam & Germanicè vocarunt *Adlerheym*. Siquidem is locus erat, quem demonstrarat Aquila. Multa in iis locis oppida condiderunt, quibus & nomina indiderunt ab occasione quâ in ista loca deuenerant: cuiusmodi etiamnum hodie quædam exstant, vt sunt *VVeick, Groll, Hadervveick*, &c. Hi ipsi populi, quos Geldrenses nominamus, etiamnum eo modo regionem, fluuium, oppidaque vocitant. Neque enim verè Teutonicè loquuntur. Vbique pro h proferunt k: & pro s, t. Temporibus Iulij Cæsaris Regem habuerunt nomine Francum, qui in præliis tot tantisque victoriis potitus est, vt ab eo Franci, nec Sicambri ampliùs dici maluerint. Iulius vocat eos Menapios ac Batauos. Bataui autem sic dicti sunt à *Batu*: ac versus Occidentem sese extendunt ad mare vsque Septemtrionale. Drusus regionem hanc temporibus Augusti ac natalis Christi Prouincialem fecit, atque etiamnum pars illa, quæ inter *Venlo, Nevvmagen, Calcar*, & *Santem* sita est, non Geldria, sed Prouincialis, atque illorum idiomate *Vogtey* appellata est, eò quòd Romani in eâ parte Prouinciam constituerunt. Hos Francos sibi Postumus comparauit, Imperiumque apud hos decennio possedit, atque ex eâ occasione primùm Franci ad bellum exciti fuerunt. Cùm enim Postumus rebellione quadam ab equitibus Romanis vnà cum filio suo esset interfectus, Franci in expeditione militari perseuerantes, Lollianum in Postumi locum Imperatorem subrogarunt.

XLVIII.

FORTES FORTVNA FORMIDAT.

Horum triginta afflixerunt orbem terrarum, qui non Cæsares, sed Tyranni dicti sunt. Hic X. Imperij sui anno confossus est.

LAVDIVS, dux ille sub Gallieno ac Salonino perquam fidus fortisque, vt Tyrannum Aureolum, qui Imperatorem Mediolani obsidebat, vi repulisset, morientis Gallieni sententiâ Imperator designatus est, ab eodemq; Imperialia ornamenta suscepit. Cùm namque Censorinus, Marius, Cecropius, & complures Tyranni alij cum Aureolo conspirassent, quasi Reipublicæ prodesse voluissent, istorum tandem industriâ Gallienus interemptus est: ceterùm priusquam moreretur, cum Claudio ita egerat, vti paullò antè dictum est. Mox Lollianus cum exercitu Francorum è Galliâ petebat Italiam, vbi tantum hoc Francorum effecit præsidio, vt Germani, quorum copiæ istic passim agebant, Romam viâ aliquâ inuadere haudquaquam potuerint. Deinde reuersus in Galliam, collapsas destructasque à Germanis arces vel in Hispaniam vsque restituit. Intereà verò, cùm ab Senatu Populoque Romano Claudius Imperator susceptus, Augustusque appellatus esset, etiam Lollianus occultâ proditione occisus est. Atque hinc primùm quidem Franci sese Romanis opposuêre, eaque ex re in Germaniâ & Galliâ deinceps potentissimi facti fuêre, vt qui in isto bello victoriâ fortunaque amplissimâ fuerant potiti. Claudius igitur, educto Româ exercitu, contra Aureolum ceterosq; Tyrannos profectus est: quos vt à Reipublicæ gubernaculis depulisset, ipse Imperium, nomine tenus sectum raptumque in partes, sibi arripuit. Id autem accidit anno post CHRISTVM natum ducentesimo septuagesimo quarto. Proinde cùm iam equites Aureoli exercitus communesque militares legiones Claudio sese adiungebant, ac pro Imperatore ipsum venerabantur, grauissimum in Italiâ conflictum aduersus Germanos habuit. Germanorum erant circiter ducenta millia, quorum pars dimidia vix superfuerat. Quamobrem illi à Senatu constituta est aurea galea ac statua, atque in Capitolio clypeus aureus, itemque aurea imago. Prætereà & Gothos bello sanè acerrimo adortus est; qui iam annis quindecim Illyricum, Macedoniam, Salonicam, Thessaliam, Lacedæmoniam, itemque Orientem versus in Asiâ Pontum, Chalcedona, Mœsiam, Pamphiliam, Mesopotamiam, Syriam, & ceteras regiones deuastarant, funditusque euerterant; atque etiamnum in suâ potestate obtinebant Sarmatiam, Daciam, Thraciam, Dardaniam, Bulgariam, Transsiluaniam, ac partem præcipuam Pannoniæ. Horum tantam multitudinem Claudius bello apud Danubium fudit, vt victoriâ potitus litteras scripserit huiusmodi: *Deleuimus trecenta viginti millia Gothorum, duo millia nauium submersimus. Tecta sunt flumina scutis; spatis & lanceolis littora omnia operiuntur. Campi ossibus latent tecti, nullum iter purum ex fœtore cadauerum. Omnes prouinciæ seruis captiuisq; Gothorum scatent.* Cumque Romam triumphans ingressus esset, cognomento Gothicus appellatus est, atque incredibili lætitiâ à cunctis exceptus.

XLIX.

QVOD, DVM PRIVATVS ERAM, NEC LEGES CVRABAM, ABSTVLI; HOC FACTVS IMPERATOR RESTITVO.

Postquam Imperio præfuisset I. anno & IX. mensibus, mortuus est.

VINTILLVS à fratre suo Claudio Præfectus atque Italici præsidij Dux instituebatur, vt ab omni tyrannorum rebellione securus Barbaros posset oppugnare. Erat autem Quintillus hic homo planè ciuilis ac modestus; quâ virtute solâ fratrem Claudium anteibat. Verùm Claudius tametsi & ipse multâ probitate ac virtute præditus esset, vir tamen erat insuper strenuus fortisque, ac iuris obseruantissimus, & qui ad Rempublicam maximè natus videri possit. Traiectus igitur cum omni exercitu in Africam Claudius, Libyam, Numantiam atque Ægyptum recuperauit, Imperiumque ex parte aliquâ paullatim instaurauit. Cùm iam vniuersum ferè orbem peragrasset, plurimaque & fortia bella victor perfecisset, repentè in morbum incidit; ac Sirmij, priusquam expeditionem absoluisset, vitâ decessit. Senatus, Equitesque, atque vniuersus exercitus, nuntiatâ Romæ morte Claudij, Quintillum Cæsarem fecerunt, Augustumque appellarunt. Tantus Romæ Claudio post obitum ab Senatu honos exhibitus fuit, vt Diuum ipsum appellarit, atque inter Deos etiam connumerauerit. Complures tituli sanè magnifici, inscriptionesque in perpetuam eius memoriam marmori insculptæ consecrabantur, quæ insignes ac præclaras eius victorias aduersus Germanos & Gothos testabantur; cuiusmodi etiam nunc Romæ liquidò conspici queunt. Quintillus verò eâ tempestate cum suo exercitu agebat Aquileiæ; & cùm iam rumor esset, Aurelianum alibi à militibus Imperatorem lectum fuisse, ita ab ciuili bello planè abhorrebat, vt manum sibi ipse intulerit. Narrant aliqui, ipsum se, cùm suos milites Aureliano fauere animaduertisset, paullò seueriorem aduersus eos præbuisse, ideoque ab iis decimoseptimo die Imperij fuisse occisum. Habebat & alium fratrem Crispum nomine, vnde genus suum sequens Constantini familia sumpsit. Nonnulli volunt & hunc Crispum in catalogum Imperatorum ingerere, idque ex numismate Crispi cuiusdam sequentis, qui Constantini Maximi erat filius. Mille equidem vidi numismata, sed Crispos duos facie diuersos numquam offendere potui: nec vmquam ab iis, quibus antiqua numismata curæ sunt, audiui, se aliquod in iis deprehendisse discrimen. Præterea quod in nummi dorso est ALEMANIA CAPTA, facilè indicat illum non hunc esse Crispum. Nam Constantij primò temporibus Germania nomine tenus partita fuit. Franci inferiùs ad Rhenum siti, à Germanis ac Sueuis nomen *Garman* linguâ Sueuicâ adepti sunt: atque hi contrà suo idiomate Germanos ac Sueuos vocarunt *Aleman*: quæ duæ dictiones *Gar*.& *Al* Teutonicæ sunt. Ceterùm Romani & hos & illos vno nomine Germanos appellarunt; habito tamen discrimine nomenclaturæ Inferioris, quâ Germani inferiores denotantur. Atque ita sanè Franci, qui in Galliâ Celticâ modò agitant, dictionem illam *Aleman* retinuerunt; quemadmodum & Geldrenses etiamnum hodie *Al* pro *Gar* vsurpant. Verùm Franci qui inter Danubium ac Mœnum siti sunt, successu temporum, eò quòd prope Germanos habitabant, etiam Germanicè loqui assueuerunt.

L.

HONESTA TVRPITVDO,
MORI PRO BONA CAVSSA.

Decimo Imperij ſui die ſeipſum occidit.

VRELIANVS natione Germanus, ex ignobili quodam rustico in Vindelicia oriundus, cùm superstite etiamnum Quintillo à militibus Imperator lectus esset, mortuo iam illo etiam ab Senatu Populoque Romano susceptus, Augustusq; appellatus est, anno CHRISTI ducentesimo septuagesimo sexto. Fuit autē hic Princeps staturâ procerus, neruis validissimis, atque in bello fortissimus, sed seueritatis immensæ, sanguinarius, & ad tyrannidem nimiùm procliuis: in castigandis commilitonibus ac prauis moribus admodum diligens. Primus apud Romanos diadema capiti innexuit; gemmisque, & auratâ omni veste, quod adhuc ferè incognitum Romanis moribus videbatur, vsus est. Præterea & porcinæ carnis vsum populo instituit. Intereà verò dum hæc Romæ agebat, Prouinciæ Septemtrionales aduersus Romanos conspirarunt, Italiamq; maximo cum detrimento, cuncta loca passim cædibus, incendiis, ac direptionibus deuastantes, inuaserunt. His sese Franci adiunxerant, qui Romanis longè erant infestissimi. Nam præter ceteros Germanos hi maximo semper studebant opere & Prouincias obruere, & Romanum nomen prorsus extinguere. Hos contra profectus est Aurelianus: sed magnâ clade affectus, atque in fugam pulsus, cum exiguâ multitudine vix saluus euadere potuit. Quo quidem infortunio Romani adeò grauiter fuêre perculsi, vt potentissimi quique fugam ex Vrbe iam iamque adornarent. Verùm enimuerò Aurelianus collecto rursum ingenti exercitu, & secundò hostes aggressus est, victorque tribus prœliis exstitit; apud Placentiam nempe, iuxta amnem Metaurum, ac postremò in campis Ticinensibus. Tot eo tempore Barbaros fudit, vt iam nullus esset qui auderet resistere. Ab sexcentis millibus virûm superfuerant vix centum milia. Francos non longè à Moguntiâ ad Rhenum ita grauiter adortus est, vt ferè omnes istic interierint. Refert Theoclius, Aurelianum ducem fuisse in bello adeò fortem, adeò strenuum, vt manu suâ vno die viros quadraginta & octo interfecerit, pluribusque diebus & diuersis vltra nongentos quinquaginta. Cùm iam Aurelianus multis copiis è Germaniâ in Galliam proficisceretur, Tetricus (cuius paullò antè mentionem fecimus) vniuersum Gallicum prodidit exercitum, atque Aureliano in manus tradidit: quâ quidem re tota Gallia pacata fuit. Extruebat autem ciuitatem ad Ligerim, quam de suo nomine appellabat Aureliam. Deinde hinc versus Orientem proficiscebatur, atque Imperatricem Zenobiam vnà cum filio, de quibus in præcedentibus dictum est, suo Imperio subijciebat. Atque ita rursum ab Oriente cum Septemtrionalibus ad Occidentem vsque cum Australibus cuncta recuperauit. His itaq; ad istum modum gestis, denuò Gothi vltra Danubium nouam parant rebellionem, eoque profectus est Aurelianus cum toto exercitu, & præcipuè cum Germanorum ac Francorum præsidio: atque ingentem hominum multitudinem, simulque regem illorum Canabam interemit: inter quos & mulieres decem habitu virili, quæ fortiter dimicauerant, captæ fuerunt. Iam ergo Gothis domitis, incredibili triumpho Romam reuersus est. Ante currum Tetricus ac Zenobia cum filio suo catenis ferreis ornati incedebant. Milites qui currum præcedebant, quique sequebantur, prædas titulosque ingentes præferebant, cum viginti elephantis, ac ducentis feris cuiuscumque generis Orientalibus atque Africis. Præcedebat item magna multitudo captiuorum Barbarorum; cuiusmodi erant Persæ, Arabes, Gothi, Alani, Sarmatæ, Franci, Germani, &c. atque omnes manibus ibant in tergo reuinctis. Non multo tempore pôst à militibus Aurelianus interemptus est: Imperiumque septem mensibus sine Imperatore aliquo fuit.

L I.

SVBLIMIVS EST REGERE ALIQVAM ITALIÆ PARTEM QVAM TRANS ALPES REGNARE.

Cùm Imperium v. annis & vi. mensibus gubernasset, atque ab omnibus Tyrannis vindicasset, occisus est.

ANNO à CHRISTO nato ducentesimo octuagesimo primo, ab Vrbe autem conditâ millesimo trigesimo secundo, milites Imperatorem creare nolebant, omnemque electionem ad Senatum referebant. Indignum quippe rati, ex iis, qui Principem adeò insignem trucidassent, Imperatorem facere. Sed nec Senatus volebat, sciens lectos à se Principes militibus non placere, remque ideò ad milites referebant: atque hi rursum ad illos; qui item, cùm recusabant, ad milites rursum referebant. Tum tertiò milites rescribebant, nolle se ex eorum numero qui tam indignè cum Principe suo Dominoque egerunt, Imperatorem pari, nedum legere, obsecrantes vt ex suo Ordine Senatus eâ prudentiâ ac sapientiâ, quâ semper præditus fuit, Augustum legeret: eam nempe suam esse sententiam ac voluntatem. Tandem inter Senatores quispiam exsurgens ita infit: *Exercitus sine Imperatore aut Principe, rectè diutius stare non potest: quare deligendum aliquem esse ipsa cogit necessitas. Germani enim, Franci ac Gothi, limitem trans Rhenum rupisse dicuntur, Vrbes validas ac potentes occupasse, Romanos nobiles interfecisse, Prouincias cædibus, direptionibus atque incendiis euertisse.* Atque ita Senatus communibus suffragiis deligebat M. CLAVDIVM TACITVM, virum ex Senatorio ordine ob virtutem Reipublicæ planè idoneum. Erat item homo magnâ vitæ temperantiâ, ætate prouectâ, atque in consiliis sanè prudentissimus. Et cùm iam senectutem suam excusaret, Senatus respondit, ipsum se Imperatorem, non militem facere; eius animum, non corpus eligere, vt saltem iubeat, ac milites pugnent. Deinde ad Senatum versus, auream statuam Aureliano ponendam petiit; vtque Aurelianum omnes pictum in ædibus haberent, inter Deos connumerarent, legesque ac statuta eius confirmarent atque approbarent. Cùm ergo omnia ista facilè impetrasset, Imperium, quod iam septem totis mensibus Principem non habuerat, auctoritate Senatus, Equestris ordinis Populique Romani, suscepit. Vniuersum patrimonium in milites erogauit, petens, vt Aureliani leges militares etiam approbarent, quæ erant huiusmodi: *Vis tribunus esse? imò vis viuere? manus militum contine. Alter alterum ne opprimat, confodiat, interficiat aut capiat. Vuam nullus auferat, segetémve conterat. Oleum, sal, lignum alterius nemo exigat. Quisque stipendio suo contentus viuat. De prædâ hostis, non de lacrymis prouincialium milites ditescant. Arma tersa sint, ferramenta samata, calceamenta fortia. Vestis noua vestem excludat veterem. Stipendium in baltheo quisque, non in popinâ habeat. Torquem brachialem & annulum seponat. Equum sagmarium aut grauem nullus habeat. Alter alteri quasi seruus obsequatur. A medicis quisque gratis curetur. Aruspicibus nihil dent. In hospitijs castè se habeant. Qui litem fecerit, vapulet*, &c. Deinde illos diligentissimè inquisiuit, qui Aureliani mortis aur re aut consilio forent conscij. Inuentus igitur Mnestheus quidam Principis demortui Cancellarius, qui dictitasset, Aurelianum quosdam totius exercitus nobilissimos occisurum; quo tantum quidem effecerat, vt Aurelianum interfecerint. Atque ob hanc caussam postea Mnestheus hic ad stipitem surrectus, bestiis obiectus est. Interfectis igitur Aureliani percussoribus, Tacitus sese ad Imperium deinceps propagandum tuendumque parans, etiam à suis militibus, quemadmodum eius præcessores, tandem interemptus est.

LII.

MALVS QVI SVA CAVSSA BONVS.

Poſtquam Imperium VI. menſibus adminiſtraſſet, immeritò à militibus interfectus eſt.

MANNIVS FLORIANVS ſtatim poſt mortem fratris ſui Taciti Imperium arripuit, quaſi hereditarium fuiſſet: quamquam ſciret Tacitum fratrem in Senatu adiuratum, cùm in extremis ageret, vt nec fratrem nec liberos, ſed optimum aliquem Principem faceret, qui Reipublicæ Romanæ vtilis eſſet, ac Senatui placeret. Suſcipiebant autem hunc milites, volebantque experiri, ſi quid ſecùs ac rati eſſent ageret, viam facilè ſcire quâ vti ceteros è medio ipſum tollant; ſin probus, vtilis atque idoneus foret ac placeret, non alium petere. Verùm vbi conſideraſſent, in multis ipſum fratri eſſe haud diſſimilem, niſi quòd Imperium paullò auidiùs affectaſſet, nimis quàm ſtrenuus iis videbatur, cogitabantque iam quâ ratione hominem interficerent. Florianus autem ſeſe ſemper in medio corporis ſui cuſtodum continebat, qui vt plurimùm Germani erant. Igitur cùm milites ſe fruſtrà in eo necandi occaſionem quærere animaduertebant, ſublatà conclamatione Probum è Sirmio Pannoniæ oriundum Imperatorem properè legebant, vt electionem Senatus citò præuerterent, quòd Senatui ac Tacito eam tradidiſſent. Acclamatum erat ab omnibus militibus: Probe Auguſte, dij te ſeruent. Probus facilè nouerat militum mores ac tyrannidem: quamobrem ſe excuſare exemplo cœpit, ac dicere ſæpiùs, non benè eos ſecum agere, ſe militibus haudquaquam expedire; idque ideò, quòd iis blandiri non nouerat. Sed nequidquam hæc omnia: ipſum ſolum cupiebant, ac miris laudibus efferebant. Quod vt Floriano nuntiatum eſſet, tantus ipſum metus extempſo inuaſit, tantumque crudelitatem militum metuit, vt ſolutis ſibi venis animam ſimul cum ſanguine effuderit. Geſtum autem id eſt in Ponto, eo in loco vbi Tacitus necem fratris viderat. Eò enim Tacitus exercitum ſuum duxerat eo animo, vt interim Gothos profligaret, dum eorum milites optimi quique cum Germanis ac Francis in Galliâ eſſent. Tradunt aliqui, milites Florianum adhuc viuum offendiſſe, ipſumque ſuis gladiis interfeciſſe. Probus confeſtim ad Senatum Populumque Romanum iſtiuſmodi litteras dedit, vt iis in Concordiæ Templo lectis, ab omnibus acclamatum ſit: Probus Auguſtus ſemper viuat, feliciter imperet. multoſque ei titulos, nomina & honores attribuerint. Quæ quidem omnia & Senatus confirmauit: tantumque lætitiæ Romæ quantum in exercitu fuit. Hinc omnis triſtitia in gaudium verſa eſt: luxerant enim iam anteà Aurelianum, ac deinde Tacitum & Florianum.

LIII.

QVI VNI FACIT INIVRIAM, MVLTIS MINATVR.

In Imperio vixit II. mensibus & XX. diebus: cùm autem dubitaret quòd regno deponeretur, sibi ipse manum intulit.

PROBVS pollicebatur Romanis sæculum planè aureum absque bellis aliquibus, nec milites ampliùs fore necessarios dicebat, quòd breuî vniuersum orbem Imperio Romano subiicere decreuisset: nullus deinceps mereret stipendia; quin aratro potiùs posthac vtendum foret, pascenda pecora, equi, boues, aliaque id genus armenta; agri colendi serendique: mortales haud immeritò exultare inquiebat, ob felicia illa tempora, quæ iam adfore promittebat. Atque hoc quidem pacto Probus Imperium adeptus est anno CHRISTI ducentesimo octuagesimo secundo. Iam verò Germani, Franci & Gothi, post mortem Aureliani occupabant Galliam: aduersus quos Romanus Imperator Probus cum omni exercitu proficiscebatur, vt eam recuperaret; atque ex Barbaris istis fudit propè quadringenta millia, ciuitates recepit sexaginta: Reges nouem ad pedes eius supplices stratique iacebant, seruitium perpetuum offerebant, atque illi vectigal pendere obsequiumq; præstare pollicebantur. Hinc in Germaniam inferiorem profectus, ad Francos venit, eosque multo sanguine expugnauit. Hinc rursum in superiorem iter flexit Germaniam, ac Cheruscos sibi armis subegit. Post hæc verò Illyricum petijt, vbi tantum Sarmatas ceterasque gentes, quæ sese hostes illi præbebant, in Thraciam vsque contudit, vt ne hiscere quidem auderent. Domuit item Gothos; ac Saturninum, qui Orientis Imperium Byzantij arripuerat, Marte aperto occidit. Intereà sese Proculus ac Bonosus Imperatores prope Agrippinam fecerant, omnemque sibi Hispaniam, Galliam Braccatam ac Britanniam subegerant. Verùm cùm Germanos ad auxilium togassent, nec ab iis impetrare, quod peterent, potuissent, à Probo vterque interfectus est. Atque vt rem paucis complectar, sic Probus hic pacem vniuerso terrarum Orbi restituit, vt iam nemo aduersus Imperium Romanum vel mutire auderet: ac passim vulgò ferebatur, *Mures rebelles nullum audire.* Tum & exercitus palàm dictitabat, etiamsi illi Probi nomen non fuisset, saltem cognomen adipisci potuisse; vtpote qui verè erat probus, nec frustrà illi nomen Probi inditum esset. Hoc illud erat sæculum, quod Romanis Probus promiserat. Cùm iam inuictissimum hunc Imperatorem Romam reuersurum vbique nuntiaretur, tantâ vniuersus populus per Italiam lætitiâ perfundebatur, vti omnes ouantem triumphantemque passim honorificè exceperint, fueritque sanè singulis perquam gratus. Vt ergo non longè ab Vrbe Româ abesset, obuiàm ipsi Senatus Populusque Romanus laureis sertis ac palmiferis ramis processit, altisque vocibus à cunctis acclamatum est: Probus viuat, Probus imperet iugiter. Ante currum suum triumphalem captos ducebat Germanos partim superiores, partim inferiores quingentos. Ponè sequebatur inuictus ille exercitus, infinitis spoliis onustus. Ducebat etiam secum ingentem ferarum cuiuscumque generis multitudinem, vt in Amphitheatro cum captiuis de vitâ concertarent. Et ad istum quidem modum Probus Romam ingressus est. Cumque spolia diuiderentur, turpis illi equus indecorusque sorte tantùm obtigit. At verò iam pace terrâ marique partâ, dicebat, minimè profectò conuenire, otiosum esse quemquam; nec decere, vt cuiquam gratis alimenta suppeditentur: iam tempus esse, quo milites in campis nulli futuri sint necessarij. Varias militibus permittebat regiones, easque in suâ cuique patriâ, vti vineas deinceps colerent. Adducebat item secum in patriam multa militum millia; quos circa oppidum natale Sirmium fodere, aggeremque conficere, iubebat. Cuius rei cùm iam tædium illos cepisset, Probum interemerunt. Debebant etenim Imperatorem habere sanguinarium, & qui præter bella ac cruorem nihil propemodum sitiret.

LIV.

ANNONAM GRATVITAM MILES COMEDERE NON DEBET.

Cùm Imperio magnâ cum laude VI. annis & IIII. mensibus præfuisset, indignè strangulatus est.

CARVS natione Gallus, Narbonæ genitus, ſtatim vt Probi mors Romæ eſſet nunciata, à militibus in Prætorio Imperator Rom. creatus eſt, vt ſic in electione Senatum præuenirent ac præuerterent. Et tametſi quidem miles hic fuerat ſanè perquam ſtrenuus fortisque, (vt cui ob virtutem fortitudinemque inſignem Probus miſſis ad Senatum litteris ſtatuam collocandam iam antè cenſuerat) haud libens eum tamen Senatus ſuſcepit; idque ob Carinum eius filium, adoleſcentem omnium perditiſſimum, ſceleſtiſſimum, nequiſſimum, ac patri in omnibus planè contrarium. verebatur enim ne quaſi iure hereditario ſibi olim Imperium arriperet. Id autem ita geſtum eſt anno ab CHRISTI natiuitate ducenteſimo octuageſimo octauo. Vbi igitur primùm Carus hic Imperium acceſſiſſet, Romæ nuntiatum fuit, Perſas iam expeditionem paraſſe: quare liberis Cæſaribus nuncupatis, Carinum in Galliam cum viris lectiſſimis deſtinabat, ne Germani, Franci, Gothi, ac Barbaræ gentes aliæ, interim dum in Oriente abeſt, patriam opprimerent ſuam: proficiſcebaturque, ducto ſecum Numeriano altero filio, omni cum exercitu atque expeditione militari Orientem verſus, vti rebelles Perſas expugnaret. In itinere offendebat Sarmatas, qui morte Probi auditâ Imperio Romano deſciuerant, paſſimque Prouincias Romanas inuaſerant, ac miſerè deuaſtarant. Horum Carus vnico conflictu fudit propè quadraginta millia, cepitque immenſam multitudinem, quam ſecum duxit in Perſiam. Cùm iam Carus Perſas vi deuiciſſet, eorumque ciuitates præcipuas funditus euertiſſet, Meſopotamiam recuperaſſet, Parthos expuliſſet, atque omnes Orientales regiones Imperio Romano ſubieciſſet, caſtra prope Tigridem fluuium collocauit, vbi tanta illicò tonitrus ac fulminis tempeſtas exorta eſt, vt ipſa terra concuti planè videretur. Tandem Carus fulmine ictus interiit. Ita fieri ſolet, ſiquando regnum aliquod ſit interiturum: ita, inquam, primùm Duces, Principesque laudatiſſimi, qui iſtud tutarentur, vel manu diuinâ, vel enſe, vel fulmine è medio ſuſtolluntur. Imperium enim poſt mortem Probi, qui illud reſtaurarat, paullatim indies deficiebat: ac contrà Barbaræ nationes magis magiſque efficiebantur potentiores, maximè verò Germani, Franci & Gothi; quemadmodum ex ſequentibus conſtabit.

LV.

BONVS DVX BONVM REDDIT COMITEM.

Sæuâ morte abſumptus II. Regni ſui anno.

VMERIANVS ab militibus Pop. Rom. Imperator Augustusque mortuo patre salutabatur. Quamquam enim Carinus natu maior esset, nimis tamen longè à militibus aberat. Id ita actum est anno post CHRISTVM natum ducentesimo nonagesimo. Hic autem Numerianus vir fuit admodum doctus, Poëta haud vulgaris, & Orator adeò potens, adeò eloquens, vt omnes sui temporis facilè superauerit. Adeò, inquam, quocumque dicendi genere disertus, vt Senatus illi statuam in bibliothecâ Vlpianâ ponendam decreuerit, cum inscriptione huiuscemodi: NVMERIANO CÆSARI ORATORI TEMPORIBVS SVIS POTENTISSIMO. Hic Antiochiæ Christianorum templum ingredi volebat, vt eorum officia mysteriaque oculis notaret. Sed cùm id fieri Cyrillus Christianorum Pontifex vetabat, dicebatque indignum esse, vt arcana cognosceret diuina, posteaquam sacrificiis idolorum contaminatus esset; ita his accendebatur, vt ense educto Cyrillum confoderit. Et quidem cùm iam exercitum victorem ex Asiâ in Italiam Romam reduceret, oculis cœpit adeò laborare, vt occlusâ lecticâ ferri (ne aut aër, aut sol, aut etiam puluis obesset) in itinere debuerit. Tum autem soceri sui Apri industriâ clàm est interfectus, vt sic ipse Imperium inuaderet. Longè lateque per plurimos dies mortuum Numerianum vehebat, cumque à militibus de salute Imperatoris quæreretur, respondebat, optimè valere. Tandem detestabilis Apri factio (qui mortem Imperatoris tantisper celare, donec Imperium adeptus foret, decreuerat) diutiùs latere non potuit, resque cadaueris fœtore prodita est: tum hic à militibus raptus comprehensusque, Diocletis manibus interfectus est: quem confestim milites ad Imperium subrogarunt, ac Diocletianum Latinè appellarunt. Iam verò Carinus in Galliâ etiamnum erat superstes: agebat istic securè omnia pro animi sui libitu, omnemque sollicitudinem in Carausij Tribuni sui humeros imponebat. Hic cum suis copiis Bononiâ per Galliam Belgicam proficiscebatur ad Mare Britannicum, vt illud à Francorum & Saxonum oppressione ac direptione tutum redderet. Et quantumuis Carausius plurima sæpè Francis ac Saxonibus abstulisset, opesque pænè infinitas à captiuis corrasisset; nulla tamen spolia vel Romanis Imperatoribus vel Galliæ Præsidibus numerabat, sed sibi omnia retinebat. Ob quam equidem caussam in eam vulgi incidit suspicionem, quasi prudens sciensque Francos & Saxones Gallicam regionem inuadere permitteret, vt spolium iis toties auferre, seque ita ditare possit, ac tandem Imperium adipisci; quemadmodum res ipsa etiam posteà comprobauit.

LVI.

QVOD VIDERI VIS, ESTO.

In Imperio II. annis patri auxiliatus, peremptus est.

CARINVS post patris ac fratris obitum è Cæsare factus est Augustus; quod iampridem Senatus summoperè timuerat. Scelestus enim hic bonis omnibus erat inuisus. Quamobrem illi pater, dum viueret, sæpiùs cogitauit Cæsaris nomen abrogare; fecissetq; vtique (vt Pomponius Lætus existimat) si non morte præuentus per fata minùs potuisset. Negabat item hunc aliquoties suum esse filium, statuebatq; ipsum occidere. Omnibus enim sese sceleribus nimis quàm turpiter inquinabat. Pater ipsum Galliæ, Hispaniæ, Britanniæ, Africæ, Illyriæ atq; Italiæ defensorem decreuerat; sed eâ lege, vti nihil faceret, nisi quod Senatus Romanus iuberet. Lusoribus, mimis, nebulonibus ac lenonibus suum implebat palatium, vt qui stuprator erat contaminarissimus, omnisque probitatis corruptor flagitiosissimus. Plurimos ex optimis quibusque, quos nonnihil verebatur, fictis criminibus partim occidit, partim in exsilium misit: & qui illi maximè fauebant, optimeque consulebant, eos turpiter aulâ exegit, & in eorumdem locum nebulones atq; improbos quosque substituit. Litteras ad Senatum dabat superbas: omnes matronas nobiles viriabat; & si qui hinc toruè ipsum intuebantur, his minitabatur mortem. Vxores simul ducebat nouem; atque ex his si quæ prægnans esset, à se repellebat. Denique bestia erat adeò crudelis, adeò ferox, adeoque vitiis enormibus infecta, vt cunctis passim horrori esset mortalibus. Nec Prouincias verò indefensas solùm relinquebat, sed Carausium etiam constituebat, qui Francos, Saxones, aliasque nationes Barbaras ad se quasi in prædam alliceret. Ceterùm vt Sabinus Iulianus Imperium inuadere conabatur, hunc contra Carinus omni vi in Italiam proficiscebatur, atque in campis Veronensibus occidebat. Non multo tempore pòst Tribuni sui cuiusdam dexterâ (cuius coniugem dicebatur polluisse) trucidatus est. Intereà dum res in Galliâ atque Italiâ agebantur, milites Orientales post Numeriani obitum multùm diuque in campis consultabant, atque ad extremum (quamquam Carinus adhuc in Galliâ viueret, vt suprà dictum est) Diocletem Imperatorem faciebant, Augustumque appellabant. Qui quidem simul ac Imperium suscepisset, nomen suum Græcum in Latinum mutauit, atque ex Dioclete fecit Diocletianum. Operæpretium autem est, adeoque necessarium ob mutationem Principum, & quòd Augustorum & Cæsarum nomina inter sese commiscebuntur, annorum seriem hoc in loco recensere, vt alterum ab altero faciliùs dignoscamus. Anno CHRISTI CCXC. DIOCLETIANVS Imperator factus est. Anno CCXCI. Diocletianus MAXIMIANVM Cæsarem nuncupauit. Anno CCXCV. Diocletianus MAXIMIANVM fecit Augustum. CONSTANTIVM verò hi ac GALERIVM MAXIMIANVM Cæsares nuncuparunt. Anno CCCIX. Diocletianus & Maximianus Imperij sceptra deposuerunt, CONSTANTINVMque & GALERIVM MAXIMIANVM crearunt Augustos. Tum Constantius filium suum CONSTANTINVM Cæsarem appellauit: itemque & Galerius Maximianus MAXIMINVM ac SEVERVM Cæsares nominauit. Anno CCCXI. CONSTANTINVS post mortem patris Augustus in eius locum successit. Anno CCCXII. MAXENTIVS sese Augustum Romæ nuncupauit. Tum Maximianus, qui Imperium paullò antè deseruerat, rursus regni sceptrum suscepit, ac Galerius LICINIVM Cæsarem fecit. Anno CCCXVI. fuêre simul Augusti quatuor, MAXENTIVS, MAXIMINVS, CONSTANTINVS, & LICINIVS. Anno denique CCCXXIII. Licinius M. MARTINIANVM Cæsarem nuncupauit. Atque ita tandem Constantinus vnicus Monarcha effectus est.

LVII.

POPVLO CEDE, NE PARE.

Cum patre & fratre II. annis in Imperio sedit, posteà Augustus factus, gladio concidit.

DIOCLETIANVS Romanæ Monarchiæ Imperium ſuſcepit anno poſt CHRISTVM natum ducenteſimo nonageſimo. Ortus autem erat Salonis Dalmatiæ, vir diligens, probus, ſubtilis, acutus, modeſtus, in rebus ciuilibus ac militaribus iuxtà peritus, & qui conſideratè omnia cum iudicio aggrediebatur. Cæſar quidem, vt dictum eſt, in caſtris poſt mortem Numeriani lectus erat à militibus, verùm Senatus ipſum poſt Carini obitum primò Auguſtum nuncupauit. Circa Principatus ſui initia paſſim variæ oriebantur in vniuerſo Orbe ſeditiones ac tumultus. Nam dum Carinus omni vi è Galliâ aduerſus Sabinum Iulianum in Italiam proficiſcebatur, noui in Galliâ deintegro inter ruſticos, quos Bagaudas vocabant, motus exorti ſunt, qui Amandum ſibi atque Æmilianum Duces ac Tribunos conſtituerant. Tum Diocletianus ſibi Maximianum militem fortiſſimum Cæſarem creabat, ablegabatque confeſtim cum omni copiâ in Galliam contra ſeditioſos factioſoſque ruſticos. Interea Carinus in Italiâ confoditur. Tum in Imperio Romano cuncta perturbari, ob multitudinem Tyrannorum qui paſſim exoriebantur. Carauſius (qui Galliam Belgicam ab incurſionibus Francorum & Saxonum tueretur) purpurâ indutus Britanniam inuadebat, Achilleus Ægyptum, Quinquegentiani Africam, Narſeus Perſarum Rex Orientales paſſim regiones quatiebat. Eâdem hac tempeſtate Maximianus in Galliâ factioſos illos Bagaudas fudit deleuitque; atque inde inſigniter triumphans reuerſus eſt. Tum illum ſibi Diocletianus faciebat Auguſtum. Facilè enim animaduertebat, iſtiuſmodi motus per vnum aut alterum ſedari vix poſſe. Ob quam rationem legebat Maximianum, vt pari iure ſe iuxta imperaret. Duo hi æquali poteſtate imperantes, appellabantur Auguſti. Hi autem Auguſti & alios duos ſibi legebant, non quidem vt eiuſdem ſecum eſſent poteſtatis, ſed tamquam Imperij ſucceſſores, quos non Auguſtos, ſed Cæſares appellabant. Diocletianus Galerium Maximianum Cæſarem faciebat, Maximianus verò Conſtantium. Confeſtim inter ſeſe Regna ac Prouincias partiebantur, quò quiſque pugnaturus proficiſceretur. Diocletianus Ægyptum ſibi capiebat, ſeque cum omni exercitu ratibus committebat, atque in Ægyptum per mare Mediterraneum traijciebat. Hîc Achilleum Alexandriæ, quam octauo menſe expugnabat, obſeſſum trucidabat, ciuitatemque (quæ ceteras Africæ vrbes opibus facilè ſuperabat) militibus ſpoliandam dabat. Denique breuî vniuerſam Ægyptum in priſtinum ſtatum reſtituit, magnâque potitus victoriâ in Italiam redijt; ac mira deinceps Romæ perficere occœpit, vt in ſequentibus dicetur latiùs.

LVIII.

NIHIL DIFFICILIVS QVAM BENE IMPERARE.

Poſt XIX. annos Imperio ceſſit, multosq́ue Regno præfecit.
LXXIII. ætatis anno ſeipſum interfecit.

MAXIMIANVS Hungarus erat, naturâ ferus, incompositus, stolidus, ardens libidine, parentibus operariis atque agrestibus ortus. Haud enim longè à Sirmio pater eius in campis opera exercuit mercenaria. Huic Africa obtigerat, vti Quinquegentianos domaret. Atque ita quidem hic (quemadmodum in Ægyptum Diocletianus) cum omnibus copiis traiecit in Africam. In hoc autem bello Maximianus incredibili victoriâ Reges quinque deuicit,qui inter sese appellabantur Germani. Hîc tantam Quinquegentianorum fudit multitudinem, vti nullus ei resistere ampliùs potuerit; redijtq; item (vt Diocletianus) Romam insigniter triumphans; vbi pari iure Imperium pacificè administrarunt. Diocletianus se Iouium,ac Maximianus Herculeum, tamquam Iouis filium,sese appellabat.Intereà dum ambo Cæsares circa exteras regiones erant occupati; nempe Constantius circa Occidentem aduersus Gallos & Francos,Galerius verò Maximianus circa Orientē contra Persas;cœperunt Augusti inter sese consultare, quemadmodum cum Christianis ageretur. Nam de religione dissentientes opiniones diutiùs ferre minimè volebāt. Huic rei non leuem occasionem præbebat hæreticus ille Manes temporibus Felicis summi Christianorū Pontificis. Hic Manes se Christum asserebat verumq; Messiam,atq; eò planè efferebatur,vti duodecim etiam Apostolos selegerit,quos in vniuersum orbē ablegabat,vti cunctos mortales ad suam fidem raperent. Varias,peruersas,impias,ineptas insulsasq; diuersorum hæreticorum collegerat opiniones, quibus venenum suum ita latè effundebat, vt hinc Manicheorum secta originem suam duxerit. Rerum omnium duo statuebat principia,alterum quidem bonum,omnis videlicet boni ac lucis; alterum verò malum, totius nimirum mali ac tenebrarum: & quidquid sub aspectum nostrū cadere possit,id omne à malo Deo fuisse conditum; à bono autem Deo quod oculis cernere non possumus. Statuebat item Deum lumen esse amoris corporeum: diabolum à se principium sumpsisse,atque à Deo minimè fuisse creatum, sed naturam & οὐσίαν esse mali, vt Deus est natura atque essentia boni. Prætereà mundum diaboli esse opificium, quemadmodum etiam ad eumdem humani generis creationem referebat. Hinc enim matrimonium ex diabolo prouenisse aiebat,infantesq; ab eodem in matribus procreari, nec coniugatos fore resurrecturos. His ille rationibus matrimonia prorsus contemnebat. Tandem etiam ignominiosè impieque in Deiparam virginem MARIAM bacchatus est, vanum esse phantasma inquiens,asserere CHRISTVM ex MARIA natum: haud enim credi posse tantam Maiestatem eò se humiliasse, vt in hominis corpus descenderet. Affirmabat item CHRISTVM non verum fuisse hominem, sed corpus quoddam imaginarium humanis oculis apparuisse. Huiusmodi articulos collegerat aduersus Christianos quinquaginta, qui Augustino atq; Hieronymo plurimùm fecerunt negotij. In quantam calamitatem miseriamque hæreticus hic Christianos protraxerit, mox audies.

LIX.

SATIVS EST MORI, QVAM PRIVATVS VIVERE.

Hunc Diocletianus Cæſarem, pòſt anno IIII. Auguſtum ſecum conſtituit; anno XV. vterque Imperio ceſſit. ætatis anno LX. ſuſpendio perijt.

ONSTANTIVS Cæsar in Galliâ cum exercitu suo agebat in castris apud Lingones, vbi primùm quidem ab Francis Germanisque tanto impetu opprimebatur, vt sese in fugam cum suis vertere debuerit. Ad propinquam vrbem fessus se properè conferebat, cuius portæ hostili metu occlusæ fuerant: & nisi ab incolis agnitus demisso fune per muros sublatus fuisset, eum haud dubiè insequentes hostes captiuum abduxissent. In vrbe hortabatur suos, qui eò antè confugerant, ne talem ignominiam paterentur, suum honorem defenderent, ac se à Francorum Germanorumque iniuriâ vindicarent. Concionabatur etiam ciuibus, qui sumptis armis victis Romanis auxilium præstabant. Itaque apertis portis irati in hostes irruperunt. Mox fortunâ ad Constantium versâ, Germani ac Franci superabantur, in fugam vertebantur, & propè sexaginta millia cædebantur. Atque ita Constantius vno die aduersam & secundam fortunam expertus est, adeò vt hac insigni victoriâ tota Gallia pacata fuerit, potentiaque Francorum plurimùm arctata. Sic & Carausius, qui aduersus Constantium fuerat destinatus, ab Alecto socio suo clàm interficiebatur, cùm iam septennio tyrannidem exercuisset. Hinc tandem Constantius in Britanniam delatus, totam insulam suo Imperio recuperauit. Vxorem duxit Helenam captiui Regis filiam, repudiatâ priore coniuge Theodorâ Maximiani nouercâ, ex quâ tamen nonnullos susceperat liberos. Tantæ erat clementiæ ac modestiæ, vt à Britannis & Gallis plurimùm fuerit adamatus. Sub hæc tempora Franci à Sueuis Mœno fluuio, qui prope Moguntiam Rhenum influit, diuisi fuere: nomenque Alemani tum primò cœptum est, Sueuisque propriè attributum. Ita enim ab inferioribus Germanis vt plurimùm sunt appellati; atque hi contrà ab illis Germani, exceptâ Francorum Regione, cuius capitalis ciuitas Herbipolis est. Hac etiam tempestate Alemani cum Saxonibus vicinis suis fœdus concordiamque inibant, ac Diocletianus simulque Maximianus Romæ in summo habebantur honore. Diocletianus gladium suum, vestes calceamentaq; gemmis exornabat, seque vt Deum adorari iubebat. Sed eam gratiam apud Romanos haudquaquam promeruerat. Nam præterquam quòd inciuilis planè erat ingenij, naturâ etiam erat ferus, crudelis, asperitatem suam etiam vultus horrore significans, inuidus, libidine ardens, ambitiosus atque in consiliis stolidus. Coniugem duxerat Eutropiam è Syriâ oriundam, ex quâ Maxentium filium ac Faustam filiam suam suscepit, quæ Constantino huius Constantij filio posteà nupsit.

L X.

VIRTVS EXERCETVR, NON PERIT.

In Cæſarem à duobus Auguſtis creatus, ac XIIII. anno
pòſt vbi Imperio cedunt, Auguſtus factus,
II. poſteà anno naturæ conceſſit.

ALERIVM VALERIVM MAXIMIANVM alterum Cæsarem Dacia nobis parentibus agrariis genitum dabat, vt qui cum patre inter rusticos armentorum fuerat pastor. Hic autem ad bellum se etiam quàm instructissimè parabat. Erat siquidem corpore pulcher, bellatorque sane felix atque eximius. Commissum igitur huic erat bellum (vt dictum est) Orientale contra Persarum Regem Narseum. Ac duobus quidem prœliis feliciter habitis, tandem inter Gallicinum Carrasque congressus, superatus est. Eâ fortè tempestate Diocletianus Augustus in Orientem Mesopotamiam concesserar, ad quem victi Galerij milites confugerunt. Tantaque ab ipso Galerius insolentiâ exceptus est, vt ad Principis vehiculum aliquoties pedes cucurrisse tradatur. Quæ quidem ignominia Galerium ad alteram expeditionem adeò excitauit, vt i arma rursus contra Persas ceperit, nouisque contractis copiis eos tandem deuicerit. Cum iam cuncta tranquilla pacataque forent, Diocletianus Maximianusque Christianorum persecutioné, hic in Occidente, ille in Oriente, adeò procurarunt, vt persecutiones alias superiores facilè superauerint. Dici etenim vix potest, quanta quotidie hominum multitudo in diuersis Prouinciis fuerit interempta, idque annis decem continuis. Numquam Christiana respublica adcò fuit contristata, adeoque pænè radicitus exstirpata. Constat vno mense variis inauditisque cruciatibus fuisse interfecta circiter septemdecim millia. Cuncta passim Christianorum templa funditus euertebantur. Præterea & libri Noui ac Veteris Instrumenti cum aliis Christianorum libellis variis comburebantur. Oppidum quoddam Phrygiæ cum vniuersis mortalibus incendio prorsum absumebatur, quòd idolis sacrificare ciues recusabant. Sub id autem temporis Nicomediæ regium exurebatur palatium: & cùm falsâ suspicione captus Diocletianus, fraude Christianorum incendium paratú fuisse putaret, infinitos Christianos in flammam viuos conijci iubebat. In Palæstinâ multi bestijs obiecti fuère; nec vllum tormenti genus potuit excogitari, quo non Christiani afficiebantur. Nonnullis sub vnguibus asperas infixère spinas; atque id quidem cùm feminis, tum puellis etiam teneris. Quin & eadem in occultis pudendisque corporis partibus horrendè perpetrarunt. Alijs item candenti ferro oculi effodiebantur. Hæc persecutio etiam trans Oceanum in Angliam serpsit, multosque illic trucidauit. Pari ratione & in Africâ atque Ægypto gestum est. Ita enim inquit Eusebius: *Equidem ipse meis vidi oculis innumeros in Aegypto mortales supplicio affectos fuisse, quorum alter alterum præcedere optabat; erantque omnes non aliter affecti, atque si ducerentur ad quoddam tripudium.* Diocletianus itaque humani cruoris satur ita ad Maximianum scripsit: Sibi visum fuisse istiusmodi opus committere alteri: ac quia iam ingrauescente æuo parum ambo deinceps Imperio forent vsui, placere, commodiorem vitam agerent, stationemque tuendæ Reipublicæ viridioribus iunioribusque mandarent. Cui ægrè quidem primò Maximianus obtemperauit: posteà tamen naturæ suæ indulgens vterque, vno die Imperij insignia, vestes potestatemque vniuersam deposuit; ac Diocletianus quidem Nicomediæ, Maximianus verò Mediolani, Imperium Constantio ac Galerio committens, Augustosque creans.

LXI.

SPONDE, NOXA PRÆSTO EST.

Duo Augusti hunc in Cæsarem elegerunt, XIIII. annis pòst, cùm illi regnare desierant, Augustus factus, sexto deinde anno crudelissimâ morte animam egit.

MAXIMINVS, qui & ipse persecutionem contra Christianos perquam sedulò procurabat, Cæsar ab Galerio creatus est, Constantinusque à patre Constantio. Proinde ita tum Imperium diuisum fuit, vti Constantius Italiam, Britanniam atque Africam possideret; Galerius verò Illyrico, Asiæ atque vniuerso Orienti imperaret. Sed Constantius nomine ac dignitate Augusti contentus, administrationem Africæ atque Italiæ recusauit, præfuitque tantùm Galliæ ac Britanniæ, quam non ita pridem è Francorum & Germanorum manibus vindicauerat. Ad extremum etiam filio suo Galliam reliquit, atque ipse concessit in Britanniam. Galerius igitur animaduertens Constantium reliquisse Italiam & Africam, duos sibi adoptauit Cæsares, Seuerum & Maximinum: illum Italiæ & Africæ præfecit, hunc Orienti, vt & hinc Christianos expelleret: atque ipse Illyrico solus imperauit. Hîc Maximinus tam truculentè Christianos insecutus est, vt iam propè nulli in plateis conspicerentur mortales. Certè templa cuncta, carceres, domus, penaria, ædiumque abdita Christianis onerabantur. Cumque iam nullus locus vacuus reperiebatur, nec in quem eos ampliùs detruderent ac seruarent, ingens sanè multitudo educta est ac bestiis obiecta. Sacerdotes in spectaculum Orbis atque Angelorum diuersis cruciatibus trucidabantur. Nullus herclè cædendi, laniandi ac fodiendi finis. Tortores iussit pro ferreis dentibus ollarum ac vitrorum frustis carnem cutemque Christianorum ita laniare, ita lacerare ac rapere, vt integri nihil in iis remanserit. Feminas penitus denudabant, vt pudenda facilè conspicerentur. Præterea & gladiis suis atque hastis eas, altero pede circumiecto, alteroque capiti subiecto, alligabant, ac totis ita diebus suspendebant. Nonnullas item eò pertrahebant, vbi arbores duæ prope se coniunctim excreuerant, quarum summitatibus depressis alterum pedem huic arbori, alterum alteri alligabant; vt cùm se arbores in altum reciperent, eas medias discerperent. Atque vbi Christiani lubentes plenâ fiduciâ morti sese manciparent, paululùm tyrannorum animi fuère commoti, nec minùs tamen seuerè cum iis egerunt. Magna item in Ægypto Christianis adhibebantur tormenta. Nonnulli enim postquam virgis cæsi fuissent, aut comburebantur, aut capite obtruncabantur, aut submergebantur, aut etiam fame enecabantur. Alexandriæ actum sanè est turpissimè: quibusdam enim aures, nares, manus membraque cetera præcidebantur, atque ita dimittebantur. Antiochiæ craticulis impositi viui carbonibus assabantur. Duo erant adolescentes nobiles, quos, vti Diis sacrificarent, cogebant. Illi autem respondebant: Ducite nos ad aram. quò cùm duxissent, manum vterque suam in ardentem flammam extendebant, atque inquiebant: Tum nos sacrificasse credite, cùm hinc manus extraxerimus. Atque ita manus in igne continentes immoti perstiterunt. Ad istum igitur modum Maximinus in Oriente sæuijt. Sed huius rabies multum boni Christianis præstitit; tantum abest, vt detrimenti quidpiam adtulerit. Nam virtute ac constantiâ, quâ in perferendis cruciatibus præditi erant, magis magisque celebres ac gloriosi reddebantur.

LXII.

MISERA FORTVNA QVÆ CARET INIMICO.

Galerius Maximianus hunc Cæſarem creauit; duobus annis pòſt aſſumpto Auguſti nomine horribili morte interijt.

SEVERVS, cui in Italiâ persecutio commissa erat, se etiam Christianorum sanguine contaminauit ac miserè cruentauit. Nam in iis etiam regionibus varia tormentorum genera, nunc hæc, nunc illa recenter excogitata proferebantur. Atque inprimis quidem à capite ad pedes vsque miserè excoriabantur. Dein verò bestiis obiiciebantur, quas igne aliisq; modis ad insaniam & furorem anteà prouocarant. Vsqueadeò sese mortales, bestiæ atque elementa aduersus miseros Christianos obarmabant. Cumque ita eos excoriassent, atque in arenâ posuissent, feras in caueis suis antè ad iram ac rabiem concitatas emittebant, vt in Christianos impetum facerent & sæuirent, qui eas læti exspectabant. Et id quidem ita multis in locis multis annis continuatum est; tantâ etiam multitudine, vt sæpè illis dies priùs defecerit, quàm sua potuerint explere tormenta. Quæ tamen omnia nec vir, nec femina, nec etiam puer vmquam expauescebat: sed id potiùs quisque metuebat, ne non breuitate diei impeditus, maturè satis Martyrum catalogo posset inscribi. Atque ita constantiâ quadam fidei præsentem mortem tamquam melioris vitæ principium ouantes exoptabant; nec alter alterius cruciatibus ac morte languescebat, sed vniuersi Domino psalmos atque hymnos diuersis vocibus mortem exspectantes decantabant. Galerius item in Illyrico suo cum exercitu indigna incredibiliaque perficiebat tormenta. In Ponto plerisque plumbum liquefactum in dorsa effusum est: plerisque item in eas corporis partes, quas natura tegi voluit. Feminarum puellarumque pudendis candentia ferra intulerunt. Dici herclè non potest, quantis Ethnici Christianos affecerint cruciatibus; quos illi perstrenuè læti ac lubentes etiam obierunt, superaruntque. Cùm igitur iudices quasi suâ tyrannide essent saturati, animaduerterentque ciuitates suis orbari ciuibus, parentes liberis, ac liberos parentibus, agrique essent absque cultoribus, ita edictum paullò mitigarunt: *Posteaquam indignum est tot passim ciues suis sententiis immorientes trucidari, decreuimus iis parcere: ac si qui eius opinionis deinceps deprehendantur, his dexter oculus effodietur, notaque perpetua genu sinistro & candenti ferro inuretur, atque ita deinde passim per omnes prouincias in metalla lapidesque damnabuntur.* Intereà Romæ Prætoriani per seditionem Maxentium Maximiani filium Augustum crearunt. Quod cùm Maximianus intellexisset, spem cepit repetendi Imperium, quod Diocletiano auctore inuitus deposuerat, incredibilem: proptereaque Lucaniâ Romam petiit. Diocletianum item litteris admonuit, vti relictum Imperium rursus assumeret. Sed huic ille acquiescere omnino noluit: Galerius autem aduersus Maxentium ingenti cum exercitu Seuerum misit: qui vbi ad vrbem citò venisset, ipsam fortiter obsedit. Sed milites ipsum illicò deseruerunt; ac Maxentio, instinctu equitum, quorum fraude erat proditus, sese tradiderunt. Quod vt Seuerus animaduertit, in Illyricum fugere conatus, ab iis in itinere apud Rauennam occisus est, quos ipsum insecuturos miserat Maxentius.

LXIII.

QVANTO MAGIS RESISTITVR, TANTO MAGIS ADDISCITVR: CHRISTIANORVM SANGVIS, CHRISTIANORVM SEMEN.

Galerius hunc cum Maximino Cæſarem fecit, nec multò pòſt interfectus eſt.

MAXENTIVS postquam ita per seditionem Imperium fuisset adeptus, conatus est hunc suum filium Maximianus(quòd erant inter se diuisi exercitus)Imperio priuare. Sed cùm id milites indignati ferre minimè vellent, illicò concessit in Galliam, falsò se conquerens à filio pulsum, vt ad generum suum Constantinum ita commodè veniret, ipsiq; clanculum insidias (id enim quærebat) pararet, ac Regnum inuaderet, qui iam placidè in Galliis tranquilleque imperitabat, plurimumque à ciuibus ac militibus diligebatur. Re igitur per filiam suam Faustam apertâ, ac marito indicatâ, properè Maximianus discessit. Verùm Constantinus ipsum secutus, Massiliæ captum laqueo strangulauit. Sub hæc tempora Constantius pater Constantini Eboraci in fata concessit. Tum Constantinus è Cæsare factus est Augustus. Iam verò Maxentius omnem Romæ perimebat honestatem, Romanis per vim suas abripiebat coniuges, multasque matronas in aulam accersebat, vt cum iis libidinem expleret suam. Contigit, vt cùm Sophronia vrbis præfecti coniunx per libidinum ministros ad ipsum accersita sollicitaretur, ægerrimè id tulerit, ac marito rem lacrymis aperuerit: qui graues ex imo pectore educens gemitus, tandem hoc saltem respondebat: Quid facias? aut obsequendum homini, aut moriendum. Matrona autem vt considerabat maritum metu mortis ad stuprum conniuere, ac planè in dubio esse, rem secum penitiùs perpendens, à lenonibus præstolantibus ornandi tempus flagitabat. Ingressa ergo cubiculum sibi manus inijciebat, malens ita Deo pudicitiam suam offerre, ac mori, quàm impudicè viuere. Prætereà etiam tempore quodã suis Maxentius præcipiebat, vt per vniuersam vrbem discurrerent, confoderent quoscumque Senatores in plateis offenderent: quorum plurimos occiderunt ac disturbarunt, falsâ moti ratione ac testimonio. Tantus item Magus erat, vt multas mulieres grauidas in suis cruentis sacrificiis iusserit super aram cacodæmonis aperiri & dissecari, quò infantes inde eximeret: quos itidem trucidauit, vt horribilẽ suum euentum ex iis prænosceret; atq; ex artubus illis tenellis, quos vita antè priuarat, vocem posteà in venis inquisiuit. Formosos etiam adolescentes cultro aperuit, atque ex eorum extis diuersa rimatus est vaticinia. Similes artes magicas etiam in Oriente Maximinus exercuit, qui Magis & id genus impostoribus certum quoque stipendium statuit. Magnam enim auguriis atque eius farinæ nugis ceteris fidem adhibebat. Verùm Christianis (qui istiusmodi planè contemnebant) tantò erat truculentior. Peruetusta templa renouauit, atque inibi iuxta veterem ritum Diis sacrificare statuit. Post mortem verò Seueri, Galerius cùm decennio Christianos, auxilio duorum Cæsarum Maximini ac Seueri, ab Diocletiani & Maximiani temporibus fuisset persecutus, in grauissimum incidit morbum, ita vt corpore putrefacto cuncti eius præsentiam abhorruerint. Multos Medicos, qui aut desperabant, aut fœtorem corporis, vnde vermes pullulabant, ferre minimè poterant, occidit. Virilia eius planè exedebantur. Creabat nihilominùs Cæsarem Licinium in Seueri locum, hostisque Maxentio vel ad mortem vsq; permanebat. Cepit tandem finem sanè horrendum. Nonnulli referunt ipsum finem haudquaquam exspectasse, sed sibi mortem consciuisse. Orosius autem ait, cùm à Medicis suis quispiam esset subornatus, qui illi dicere auderet, morbum istum Diuinam esse vindictam, eiq; remedia deesse; quòd decreta tum reuocauerit, quæ aduersus Christianos promulgarat, iubens insuper eos redire in patriam: cùm verò dolorẽ diutiùs perpeti haud poterat, quòd tum sibi manum ipse intulerit. Atq; hac quidem re Maxentius summopere gauisus fuit.

LXIIII.

PHRYGES NON NISI ICTI SAPIVNT.

Romanos adflixit IIII. annis, & in Tyberim submersus est.

ICINIVS statim post Galerij obitum sese Augustum nuncupabat, nec inuito id quidem Constantino, vt qui Constantiam ei sororem suam in coniugem dederat, pactumq; cum ipso aduersus tyrannos Maxentium & Maximinum inierat. Id autem Maximinus ægerrimè ferebat, quòd Licinius nempe (qui non ita pridem secum Cæsar fuisset effectus) iam cum alio conspiraret. Quare ad ciuile bellum sese parabat, appellabatq; etiam Augustum. Atque ita quidem Imperium Romanum eâ tempestate quatuor habuit Principes, Maxentium videlicet, Maximinum, Constantinum & Licinium: qui sese omnes Augustos nuncupabant; erantq; eiusdem potestatis, sed cum magnâ discordiâ. Nam dum in Oriente Maximinus ac Licinius ciuile bellum aduersus se mutuò mouerent, Senatus Romanus Constantinum è Galliis in Italiam accersiuit, vt patriæ suæ subsidio veniret, ipsamq; è tyrannide Maxentij vindicaret. Itaq; & Constantinus in Occidente ciuile bellum contra Maxentium parauit, eiusq; exercitum variis excursionibus oppressit. Nihilominùs Constantinus nonnihil Maxentium, quòd magicas exerceret artes, veritus est. Verùm, cùm multum diuq; dubitaret manus cum Maxentio conferere, etiamnum paganus spem tamen auxiliumq; à superis postulans, in somnis versus Orientem in aëre istiusmodi conspexit ☧ signum hisce Græcis litteris conspicuum; quod CHRISTI nomen exprimens, in ipsum ardenti fulgore irradiabat. Quo quidem visu territus, audire videbatur Angelum se in hæc verba alloquentem: Constantine, in hoc vinces. Atq; illicò signum istud in suis vexillis depingi curauit. Cumque iam ab Vrbe Romà Constantinus haud longè abesset, castraq; prope Tyberim ad Pontem Miluium fixisset, Maxentius haud multùm cunctatus, & suum contrà exercitum Vrbe expeditus educebat. Constantinus autem sibi præferri signum istud curabat, ita vt cùm iam manus vtrimque consererent, Maxentius magnâ strage victus sit. Quare ipse fugiens, in Tyberim vnà cum equo insiluit, submersusq; est. Tum Romani Vrbem egregiè expolierunt, ac Constantinum ingenti lætitiâ introduxerunt. Intereà verò Licinius in Orientem venit: aduersus quem vbi Maximinus exercitum educebat, inopinata ipsum tormina inuasere, quibus excruciatus in summam incidit desperationem. Huius Maximini malum ferè Galerij morbo simile fuit. Nullius cibi aut potus odoratum aut gustum ferebat. Quo quidem nomine cùm ex diuturnâ abstinentiâ debilis languidusq; esset effectus, ita eius intestina in vlcera putruerunt, vt inter ipsum ac demortuum cadauer nullum pænè fuerit discrimen. Ex omnibus etenim corporis partibus vermes passim pullulabant, sanie putridâ fœtidaq; adeò diffluebat, vt nemo ei adesse posset. Atque hæc quidem purulentus ille patiebatur, vti iram Diuinam in se vltionemq; Christiani sanguinis certò cognosceret. Postremò dolore ac cruciatibus infinitis medullitus consumptus infeliciter periit. Licinius autem rerum successu etiam elatus, magnum inter se ac Constantinum excitabat dissidium, ortaque est inter ipsos (Regnum enim non fert duos) ingens discordia. Nam quemadmodum in initio Christianis fauere simulabat, sic posteà (cùm Constantino cuncta probè succedere animaduerteret) inuidiæ stimulis ita agitabatur, vt quasi Diis gratificaturus per suos ministros ac socios Constantinum clàm intercipere fuerit conatus. Quæ res cùm parum succederet; apertum bellum aggressus, Christianos truculenter crudeliterq; persecutus est. Verùm id Constantinus ægrè ferens, vt qui hactenus concordes imperauerant, Licinium sæpè obsecrauit, vti ab istiusmodi proposito desisteret. Sed Licinius in suâ perseuerans insaniâ, Christianos ceu bestias trucidabat, frustaque in mare proijciebat. Regiones nouis vectigalibus onerabat, matronas ac virgines constuprabat; ac breuiter, Maximino haud erat inferior. Tum Constantinus sese ad bellum parauit, profectusque est Orientem versus: vbi cùm primo conflictu apud Cibalas ad paludem Hiulcam ipsum in castra impetu facto oppressisset, Licinius fugâ elapsus properè Byzantium venit, & M. Martinianum ibic Cæsarem fecit.

LXV.

SPADONES ET AVLICI SVNT TINEÆ ET SORICES PALATII: VIRVS AC PESTIS PVBLICA SVNT LITTERÆ.

Galerius Maximianus Cæſarem hunc loco Seueri ſubſtituit; & poſtquam cum Conſtantino XIII. annis regnaſſet, LX. ætatis anno interfectus eſt.

MARTINIANVS anteà Magister fuerat officiorum, cuius exigua sanè apud Scriptores fit mentio. Verùm cùm pòst Augustus etiam effectus sit (testimonio quidem numismatum, quæ Antuerpiæ apud studiosissimum virum antiquitatum Abrahamum Ortelium vidi) visum fuit ipsum hoc in loco recensere: quamquam apud Sex. Aurelium Victorem Cæsar dumtaxat sit appellatus. Sed huius Victoris tantùm habemus Epitomen, quæ breuiter cuncta ac concisè tradit. Tempus itèm edax rerum optimam librorum partem consumpsit. Sic rabidi illi Barbari insensissimi omnis eruditionis artiumq; hostes, ita rerum vniuersa corruperunt, disturbarunt ac penitus extinxerunt, vt iam multorum certa ratio reddi haud possit. Cùm iam ergo Licinius crebris terrâ mariq; pugnis sæpè in fugam fuisset actus, postremò in Bithyniâ prope vrbem Nicomediam grauissimo conflictu superatus, rursum turpiter aufugit. Insequebatur autem ipsum Constantinus, apprehensumq; cogebat, vti Imperio decederet, vestesq; & Imperiale diadema deponeret, ac per coniugem suam transmitteret. Tandem vbi hunc etiamnum Constantinus timeret, vt qui naturâ erat ambitiosus, crudelis, moræ omnis impatiens, artium ac doctrinæ planè inimicus (scientiam enim Reip. pestem appellabat) ambos, Licinium nempe & Martinianum, Thessaloniæ cepit atque interfecit; idque animo prorsus inuito. Siquidem Licinius haud incommodus ei fuerat: eius enim solius operâ ad Imperium peruenerat; multosque tyrannos alios, vt erant Valens, Alexander, &c. qui Imperium in Asiâ atque Africâ inuadere conabantur, interemerat, ac Christianos tranquillitati in Oriente restituerat; eorumdem sanguine ita probè in ipsis tyrannis vindicato, vt Diocletianus (omnis tyrannidis auctor) cùm sententiam ac mentem huius Licinij animaduerteret, adèò inde horrere cœperit, vt sibi manum intulerit, quamquam iam tum priuatus viueret. Namque ita planè quieti sese dederat, vt Maximiano (cùm litteris ei persuadere conabatur, vti Imperium depositum rursus assumeret) responderit: Vtinam Dij concedant faxintq; videas Solonis hortos atque herbas, quas meâ manu seui, non iterùm me ad Imperium sollicitares aut prouocares. Hîc quæso Fortunæ ludum aliquantisper considerare. Extollit suos è luto ad astra sursum, indeque eosdem deprimit ac deiicit vel in ima maris. Hic enim Diocletianus empticiis seruis genitus ad summum Imperij culmen adscendit, ac deinde in nihilum propè vltrò redactus est. Reliquit tamen posteris de se opus insigne ac memoriâ haud indignum; thermas nempe, quæ infinitis sumptibus fuere instar cuiusdam oppidi extructæ: cui operi ac labori Christiani multis annis destinabantur. In his loca quædam erant ad sudorem prouocandum idonea, quæ salutaribus aquis, partim naturâ partim artificio calefactis, humectabant: eratq; Imperatoribus exercitium quotidianum in his sese cum populo lauare. Æstate iuuenes quidam ter, quidam quinquies aut septies sese lauare interdiu solebant, hieme verò bis: atque in iis etiam noctu cœnarunt. Prætereà & feminas huc intromittebant, efficacissima luxuriæ ac libidinis prouocamenta. Horti hic erant amplissimi, ambitus latissimi, in quibus scamna erant, vt in iis periti Oratores ac doctissimi quique variis de rebus disputarent, præcipuè quæ ad eruditionem spectarent. Huic opificio adiunctum erat Theatrum, hoc est, domus in quâ varij ludi exhibebantur, & quò populus conueniebat, vti homines cum bestiis pugnare commodè videret: eratque semicirculus gradibus extructus, ex quibus populus spectabat. Amphitheatrum enim vndique rotundum est, ita appellatum Græcè, quòd ludi in eo circumquaque spectentur. Etiam illud sciendum est, eos qui cum bestiis pugnabant, potissimùm fuisse Christianos, qui cum hostibus in bello captis morti erant adiudicati. Nec verò putes pugiles hosce instar globi bestiis fuisse obiectos. Nihil herclè minus. Oportebat enim voluptatem ex dilaniatione diutinâ captare. Atque id quidem in hunc modum fiebat; Inprimis circuli pauimentum arenâ consternebatur, quæ sanguinem illicò imbiberet, ne pugiles eo inficerentur, aut populus ab istiusmodi pugnis abhorreret. Deinde in theatrum pugiles seminudi inuehebantur vnico armati pugione: tum famelicæ bestiæ antris emittebantur. Prætereà suauiter canere ac variis instrumentis musicis ludere incipiebant, ne miserorum lacrymis populus commoueretur. Adeò ethnici in humana viscera sæuierunt. De his plura in M. Iulio Philippo, pag.78 & mox in Constantino, pag.134.

LXVI.

Cùm vnà cum Licinio breui tempore Imperio præfuisset, ab Constantino occisus est.

ONSTANTINVS Princeps ille celeberrimus, potentissimus, atque in bellis sanè felicissimus, ex Oriente versus Occidentem in Italiam reuersus, magnâ Pop. Rom. lætitiâ Romam deductus est, attributumq; sibi cognomen MAXIMI eodem illo die accepit. Gestum autem id est à CHRISTO nato anno trecentesimo vigesimo tertio, cùm iam antè cum aliis imperasset annis XIIII. ac modò solus Imperium (ceteris tyrannis interfectis) possideret. Nam quidquid hic animo concepisset, id etiam efficere omnino conabatur. Cùm enim ab initio sui Principatus ad quamdam Orbis Monarchiam adspiraret, eò omnes ingenij corporisq; vires tendebat, vti Deorum ministros ac defensores interimeret. Quamobrem in eius honorem Arcus Triumphalis constitutus est cum inscriptione istiusmodi:

IMP. CÆS. FL. CONSTANTINO MAX. P. F. AVGVSTO, S. P. Q. R. QVOD INSTINCTV DIVINITATIS MENTIS MAGNITVDINE CVM EXERCITV SVO TAM DE TYRANNO, QVAM DE OMNI EIVS FACTIONE VNO TEMPORE IVSTIS REMPVBLICAM VLTVS EST ARMIS ARCVM TRIVMPHIS INSIGNEM DICAVIT.

Quibus etiam alibi additum erat, LIBERATORI VRBIS, FVNDATORI QVIETIS. Fuit autem vir planè probus, omni laude atque encomio omnium iudicio dignissimus, & quem meritò quis cum optimis quibusque potentissimisque conferat Principibus. Siue enim vires ingenij siue corporis respicias, in vtroque suprà quàm credi possit excelluit. Equestris gloriæ oppidò quàm erat auidus, in prælius fortunatus: honestas liberalesque artes semper quamplurimi faciens, iustitiæ æquitatisque obseruantissimus, & qui amari potiùs quàm timeri optabat. Clementiâ ac liberalitate omnium sibi fauorem beneuolentiamque comparabat, ita vt nullus ferè esset, qui non huic cuperet inseruire. Multas ferebat leges, & siquæ nimis erant duræ, eas mitigabat, superfluas item resecabat. Christianis pacem quietemq; concedebat. Tum Christiani animum recipere, & ad sese redire, plurimumque lætari cœperunt. Et cùm iam deinceps se totum Diuinis dabat institutis, edictum promulgauit, vti absq; Christianorum cædibus paganorum templa passim occluderentur. Ceterùm idola templis exigere necdum sanè audebat, idq; metu populi, qui etiamnum ea ex magnâ parte colebat. Vrbem Romam multis egregiisq; ædificiis plurimùm exornauit, etiam thermas suas fecit, vt paulò antè dictum est; sed non ita magnas, neque in eum finem, vt in iis tam sæua cruentàque ederentur spectacula. Nam istiusmodi theatra honestis etiam ludis, probis ac iuuenilibus erant vsui. In his Comici & Tragici poëtæ suas exhibebant fabulas: dumq; horum Comœdiæ, Tragœdiæ ac Poëmata agebantur, Senatus cùm Imperatore in medio graduum considebat. Locus enim hic erat, ex quo optimè commodissimeque prospiciebatur. Hic & Equites sua obtinebant loca. Gradus autem in semi hoc circulo, aut etiam rotundo, ita erant ordine collocati, vt qui in supremis agerent, ceteris viderentur magis proceri, nec nisi eminentia proceul capita conspiciebantur. Atque ita insignes in iis exhibebantur ludi. Vt autem rem summatim perstringam, varia in hisce thermis delectamenta exercebantur. Ac præcipuæ quidem thermæ, quas Romæ habuerunt, sunt Antonini, Diocletiani & Constantini. Multæ prætereà aliæ Romæ habebantur, quas alij construxerant Imperatores, sed non ita magnæ ac sumptuosæ; vt erant Agrippæ, Neronis, Tatianæ, Traianæ, Seuerianæ, Philippianæ atque Olympiadis. Fuère etiam thermæ aliæ multis impensis exstructæ, sed quæ ad nullum vsum præterea alium erant idoneæ; cuiusmodi sunt Alexandri, Gordiani, Aureliani ac Nouatiani. Quid autem Constantinus antè egerit, & quemadmodum sedem Imperialem Byzantium (quam ciuitatem de se Constantinopolim appellauit) in Orientem transtulerit, in sequentibus, cùm ad eius liberos peruenerimus, deinceps dicemus. Huius enim temporibus multæ variæque rerum exortæ sunt permutationes, in quibus multa etiam memoratu digna incidere solent, quemadmodum eo in loco commodè dicetur, vbi à Pontifice summo Romana Monarchia rursum ex Oriente transferetur ad Germanos. Constantinus igitur ad postremum Cæsares creauit Crispum filium suum natu maximum, & Licinium interempti Licinij ac sororis suæ Constantiæ filium.

LXVII.

IMPERATOR NEMINI, NE SVIS QVIDEM PROPRIIS MEMBRIS, PARCERE DEBET, PVBLICÆ TRANQVILLITATIS CONSERVANDÆ CAVSSA.

Imperauit annis XXXI. vixit annis LXVI. Christianorum persecutionem abrogauit, idolorum templa clausit, Imperium in Orientem transtulit, tandem veneno extinctus.

IVLIVM CRISPVM ex Mineruinâ coniuge, siue concubinâ, susceperat Constantinus. Hic iuuenis erat adeò formosus, vt eius amore Fausta Constantini vxor capta fuerit: sed cùm ad libidinem sollicitanti renuisset, infensissimo odio eumdem est prosecuta. Constantinus extemplò vnà cum filio ingenti exercitu aduersus Gothos profectus est, qui in Sarmatiâ Romanorum Prouincias obruere occipiebant. Horum illi ingentem fuderunt multitudinem. Intereà igitur dum eo in loco circa Gothos plurimùm essent occupati, nec Franci accepti damni ab Constantio fuêre immemores, rursum Galliam inuaserunt. Hos contra Constantinus cum omnibus proficiscebatur copiis: Francos campis expellebat, Regesque eorum Ascarichum ac Ragaysum capiebat; atque vt terrorem Francis incuteret, bestiis laniandos obiiciebat. Necessarium est hîc considerare, Francos hac tempestate fuisse diuisos, duosque peculiares habuisse Reges: atque eos, qui in Sicambriâ aut Geldriâ remanserunt, vnà cum his Francis, qui in Franconiâ apud Sueuiam ac Vindeliciam agunt, plurima aduersus Gallos ac Romanos, qui Galliam occuparant, mouisse bella, victoriaque sæpissimè potitos fuisse, & interdum etiam succubuisse. Prætereà & multos secum habebant Germanos aut Alemanos, vt eos appellabant Franci, quemadmodum paullò antè apud Constantium audiuimus, ac deinceps in sequentibus latiùs sumus audituri. Cùm iam ergo Constantinus victoriâ apud Francos potitus Istriam rediisset, ac Polæ in oppido degeret, vt hinc in Cyprum traijceret aduersus Calocerum, qui iam seditiones aliquot ac turbas excitasset, Fausta priuignum suum ad patrem detulit, quasi minùs honestè pudicitiam eius sollicitasset, & cùm parêre recusasset, tum vim inferre voluisset. Quare Constantinus coniugis suæ verbis fidem habens, Crispum interfici iussit. Verùm pòst audiuit filium fuisse extra noxam; ac coniugem potiùs adolescentem eò verbis sæpiùs pertraxisse, vt hac occasione ipsum interimeret, ne suis liberis foret impedimento, quò minùs ad Imperium peruenirent. Vt autem Constantini mater Helena ex magnâ commiseratione innocentis filij mortem assiduè increpabat, Faustam tandem instinctu Helenæ in balneum ardens coniecit atque interemit. Ab eo Constantinus mutatus tempore, crudelior paullò effectus, infinitos ex amicis ac propinquis interfecit: inter quos etiam Licinius eius ex sorore nepos fuisse fertur. Porrò cùm iam ita sæuiret, ac complures adhuc in eo essent virtutes; leprâ diuinitus ictus, vnà cum matre Helenâ ab Siluestro summo Christianorum Pontifice baptizatus est Romæ, nec animæ tantùm curatus leprâ, sed & corporis. Hac viâ ac ratione Constantinus fidem adeptus est Christianam, omniaque deinceps ad vtilitatem & commodum conatus est Ecclesiæ.

LXVIII.

HOMO EXTRA CORPVS SVVM EST IRATVS.

Hic à patre suo Cæsar factus est: & cùm adulterium fugeret, falsâ accusatione miserè præfocatus est.

ONSTANTIVS à patre Constantino Cæsar in Crispi locum efficiebatur, qui & Dalmatium ex fratre nepotem loco Licinij Cæsarem iuxta hunc Constantium creabat. Porrò Dalmatius, iuuenis felicis planè indolis, patruo haud dissimilis, breui tempore pòst à militibus occidebatur. Quod factum Constantius eius patruelis magis admittebat, quàm iubebat. Sub hæc tempora, Constantino ac Constantio filio Imperatoribus, à Christianæ fidei puritate Arius Presbyter ac professor Alexandriæ in Ægypto desciuit. Hic portentosa ac noua quædam in vulgus dogmata seminauit, nouasque scriptorum opiniones in publicum protulit: at breuî Vrbe ab Alexandro Alexandriæ Pontifice pulsus est. Ac quoniam multos hic secum eiusdem habebat sententiæ & opinionis, Constantinus Concilium Nicææ in Bithyniâ habuit, in quo congregati erant Pontifices trecenti atque octodecim, qui omnes Arij dogma condemnabant. Quare ab Constantino destitutus proscriptusq; è Regno est. Atqui huius filius Constantius eidem Ario posteà planè adhæsit. Cùm ergo Constantinus diu Romæ imperasset, Byzantium cum tribus suis filiis totaque aulâ profectus est. Hanc ille ciuitatem plurimùm ampliauit, restituit, atque ita breui tempore exornauit, vt ad Romam facilè potuisset comparari: ipsamque de suo nomine Constantinopolim appellauit; eo certè animo, vt deinceps hîc aula foret Imperialis. Tandem autem parans sese omni expeditione aduersus Parthos & Persas, qui iam tum Mesopotamiam deuastabant, & alios suos filios Cæsares nuncupauit, Imperiumque iis erogauit: Asiam nempe, vniuersumque Orientem Constantio, sedemque eius Imperialem Constantinopoli fixit. Constantino autem dabatur quidquid situm erat infra Alpes, tota videlicet Germania ad Septemtrionem vsque, Gallia, Hispania, Britannia, ac regiones illæ quæ versus Occidentem tendunt. Constans denique natu minimus Italiam, Illyricum, ac totam Africam quà ad Meridiem vergit, in partem accepit, sedemque suam Imperialem collocauit Romæ. Vt igitur Constantinus mare Ponticum traiecisset, apud ciuitatem Nicomediam veneno sublatus est: auctor cædis numquam sciri potuit. Cadauer eius Constantinopolim delatum est, atque in æde Apostolorum sepultum. Ante mortem ingens aliquot mensibus apparuit Cometa, visu admodum horribilis, qui horrida illa miseraque bella portendebat, quæ mortuo Constantino statim insecuta fuêre. Hic idem ille fuit Constantinus, qui Romanum Pontificem vt caput omnium Christianorum honorauit, quique coronam suam auro gemmisque insignem de suo capite cum Imperiali diademate, veste purpureâ, ac scipione aureo, Papæ Siluestro fertur imposuisse, induisseque.

LXIX.

PRINCEPS ET INIQVA ET ÆQVA PARITER AVDIAS.

In Oriente regnauit XLII. annis, eius frater in Occidente; post huius mortem solus vniuersum obtinuit: mortuus est XLV. ætatis anno.

CONSTANTINVS post obitum patris vnà cum suis fratribus Imperium adeptus est, anno CHRISTI trecentesimo quadragesimo primo. Imperaret hic quidem in Gallijs; sed parte sibi testamento paterno attributâ minimè contentus, deintegro per legatos suis cum fratribus partiri voluit. Quod cùm fratres recusabant, rem armis aggredi conatus est. Fretus enim optimis suis militibus, ac præcipuè Gallorum opibus, equitibus Hispanis, peditatuque Alpino, facilè his sperabat se fratres suos superaturum; petebatque ita vi magis quàm iure instructus Aquileiam in Italia. Hic Constans, qui in Sarmatiâ aduersus Gothos iam tum agitabat, insignem exercitum contra ipsum eduxit, saltem qui Constantino resisteret, qui militum multitudine ac copiâ longè vincebat. Constantinus copias fratris contemnens, ac suis viribus fisus, bellum incautiùs securiusque aggressus est. Verùm hunc illicò fratris sui militibus circumuentum, atque in ipso conflictu deuictum, equus, cui insidebat, vulnere ictus in terram deiecit, incognitusque ita multis ictibus confossus est; atque in Alsan fluuium, haud longè ab Aquileiâ, proiectus. Atque ita quidem Constans solus Occidentalium regionum imperio potitus est, quemadmodum Orientalium eius frater. Iam verò tametsi Constantinus Magnus Francos in Galliâ deuicisset, atque expulisset; non omnino tamen eorum vires fregit. Mox enim arma capessentes, damna recuperare, iniuriámque vindicare conabantur. Et quamquam quidem statim post Constantini Magni obitum Rhenum ac Mosam traijcere, nonnullasque facere excursiones, ac fines passim depopulari incipiebant: omni tamen vi ac copiâ (dum hi fratres inter se bellum mouebant) vndique Gallorum Prouincias cædibus, incendijs ac direptionibus miserè aggrediebantur, sperabantque ita vel totum nomen Romanum exstirpare. Hæc enim natio præter ceteras libertatis maximè cupida, nullâ ratione Imperio Romano subesse voluit. Quamobrem non exspectarunt tantisper, donec Romani in suas venirent regiones; sed ipsi vicinas Romanorum Prouincias passim oppresserunt, vt hinc Romanis tantum facesserent negotij, quò sic quieti in suis se continerent regionibus. Quâ quidem re eius fuêre apud Romanos æstimationis, vt de ijs vulgò dictum sit: FRANCVM AMICVM HABE, VICINVM VERO MINIME. Itemque & hoc: MALE QVI VELIT PVGNARE, CVM GERMANIS PVGNET.

LXX.

IN MAGNIS ET VOLVISSE
SAT EST.

Poſtquam in Occidente III. annis regnaſſet, vixiſſetq́ue XXV. annis, in ciuili bello interfectus eſt.

ONSTANS tertius Constantini filius, quàm potuit ocyssimè fratris interempti Imperium inuadere atque occupare properans, primùm omni conatu Alpes superauit; hinc Prouincias omnes Transalpinas, Galliamque biennio in suam potestatem penitus redegit. Namque illi quàm fortissimè resistebant Franci, ita vt bellum sæpenumerò aduersus hos ancipiti planè fortunâ mouerit. Ad extremum tamen eos domuit, pacatosque reddidit. Atque hac quidem viâ Constans partem fratris assecutus est, anno CHRISTI trecentesimo quadragesimo tertio; vt Eusebius quidem censet. Eutropius verò refert, hac tempestate Constantem Imperio Romano subiecisse; quod mihi non fit verisimile. Nam paullò pòst Coloniam Agrippinam inuaserunt, plurimumque hîc negotij fecerunt Iuliano. Ex quo illud sanè liquidò constat, Constantem illinc quidem Francos repulisse, ac tranquillos fecisse, sed minimè Romanis subiecisse. Refert Blondus, Constantinum ante obitum ita Francos prælijs in Francia fatigasse, vt mœsti se in suis regionibus ad tempora vsque Honorij continuerint. Quæ omnia profectò cum Historicis, penes quos rerum fides est, minimè conueniunt. Hic autem Constans primò optimum egit Principem, pòst ad delicias animum flexit, effectusque est difficilis, morosus, austerus, prouincialibus grauis, ac militibus illiberalis; quæ res posteà seditionem peperit. Milites enim Imperatorem fecerant Magnentium, qui Augustæ conuiuium militibus exhibuit à manè ad vesperas, Barbaricæ gentis more. Inde cubiculum ingressus, statim egressus est indutus purpurâ, multis satellitibus cinctus, quasi verus fuisset Imperator. Hinc à plurimis Imperator Augustusque salutatus est. Et quamquam multi essent, quibus negotium istud minimè placebat; fuêre tamen coacti assentiri ac tacere. Res hæc etiamnum celabatur, mittebanturque extemplò percussores, qui Constantem nihil tale cogitantem interciperent, qui iam tum venatibus operam dabat, ludebatque cum formosis pusiunculis. Cùm igitur quodam tempore fessum in tentorio se quieti dedisset, clàm ab ijs, quos miserat Magnentius, interfectus est. Scribunt aliqui, eum procul cognouisse parricidas, & abijsse in propinquum templum, & insignia Imperij deposuisse, & ab altaribus tractum cæsum fuisse. Atque id quidem contigit prope oppidum Helenam, haud longè ab Hispanijs, ad montem Pyrenæum.

LXXI.

FELIX SE ERIGENDO FELICITATEM AMITTIT.

Vbi XIII. annis in Occidente imperasset, & XXX. annis vixisset, occisus est.

MAGNENTIVS modo prædicto Imperium primò quidem dolo, deinde verò per vim ad se rapuit, anno post natum CHRISTVM trecentesimo quinquagesimo tertio. Perfidus hic beneficij, quod dominus in ipsum suus contulerat, planè immemor exstitit. Cùm enim aduersus Francos præliarentur, ipseque in hostes fortè incidisset, hunc suâ manu Constans defendit, atque hostibus vi eripuit. Vt autem Galliæ iam, Hispaniæ, Italiæ, Africæ, atque, vt rem paucis complectar, vniuersum Constantis Imperium obtineret, noua deintegro in Illyrico coorta seditio est. Hîc enim milites Veteranum (qui Pannoniæ fines ab Gothorum incursionibus tuebatur) Imperatorem eligebant. Erat autem vir hic grandæuus, rudis, rerum artiumque omnino imperitus. Porrò vbi Constantius verus Imperator fratris cædem in Oriente percepisset, ac parricidam Magnentium in eius locum Imperium possidere, etiam Illyrici exercitum Imperatorem legisse Veteranum, mox expeditionem parauit, vti horum omnium vindictam sumeret. Ante omnia tamen Gallum patruum suum Cæsarem fecit, atque Antiochiam in Syriam misit, vt istic regiones defenderet Orientales. Ipse verò ingenti comparato exercitu Hesperios petiit, vlturus fratris necem. Atque vt Sirmium quidem venit, milites Veterani ad ipsum omnes sese receperunt, ac Veteranum in eius manus tradiderunt: qui ab Constantio in gratiam receptus, Imperio tantùm priuatus fuit; plurimis alioqui donatus, magni deinceps habebatur. Intereà Nepotianus, Eutropij sororis filius, Romæ à populo Imperator creabatur, Augustusque salutabatur. Verùm die Principatus sui decimo octauo instinctu Magnentij ab Heraclide clàm interficiebatur, caputque eius per vniuersam Vrbem in spectaculum circumferebatur. Hinc mox Romæ Magnentius crudelitate sæuiit incredibili, iussitque trucidari quidquid Constantio vmquam adhæserat. Interim Constantius ad Vrbem cum suo exercitu properabat, mittebatque ad Magnentium, qui dicerent, si arma deponeret, Italiam atque Africam relinqueret, concessurum se illi Galliam, si modò eâ contentus esse vellet. Sed Magnentius conditioni isti acquiescere noluit, se facilè victurum sperans. Consultum enim ipsi erat à Magis, vt priusquam congrederetur, virginem iugularet, cruorem vino misceret, potandumque militibus præberet; tum enim se haud dubiè victorem fore. Deinde insignem quemdam statuit percussorem, qui traiecto mari, Antiochiæ nouitium Cæsarem Constantium Gallum interimeret. Hac occasione sperabat Constantium Imperatorem in Orientem reuocare. Verùm occisor hic Antiochiæ proditus, cum suis comitibus ab Gallo fuit interemptus. Cùm igitur res ea Magnentium fefellisset, omne negotium Magis tradidit, ac Româ in Galliam profectus est; vbi, ingenti conscriptâ multitudine, fecit quæ Magi consulebant.

LXXII.

PVDOR SENI PVDOR, IVVENI DECOR.

Aggreſſus eſt Imperium Occidentale, violentâque manu tenuit per III. annos: quinquagenarius ſibi manum intulit.

ECENTIUS Româ cum fratre Magnentio cesserat, ab eodemque Cæsar Mediolani creabatur, vt Galliam Insubriam tueretur. Interim Constantius omni vi propè sequebatur. Pugna magnis vtrimque fiebat copiarum viribus ad Mursam. Tyrannum vincebat Constantius magnâ hostium & suorum strage. Magnentius pedes dimisso equo aufugiebat, vti minùs esset notus, atque ita se in munitionem Mursæ recipiebat. Hîc equites suos solari conabatur, sed animum penitus abijciebant; nec ita amicè ipsum intuebantur, vti solebant anteà, sed assiduè conclamabant, O Cæsar Constanti. Victor Constantius die posterâ tumulum conscendebat, ex quo cæsorum cadauera conspici poterant. Cæsa autem vtrimque fuerant supra quinquaginta quatuor millia pugnatorum, ex Constantij exercitu triginta millia, ex Magnentij verò viginti quatuor. Hac pugnâ vniuersæ populi Romani vires adeò attritæ fuerunt, vt eas recolligere in posterum haudquaquam potuerint. Perierant quippe milites optimi, vt deinceps Barbaris resistere nequirent. Magnentius nouum colligebat exercitum, cupidus rursum aleam dimicationis tentare: & priusquàm experiretur, legatum mittebat ad Constantium, petens vt Galliam sibi concedere tantùm vellet, relinqueret ipsi Italiam atque Africam. Sed hunc Constantius reijciebat, opinatus illum speculatorem venisse. Pòst iterùm saltem hoc cupiebat tantùm, vt liceret Ducis militare titulo, nihil Prouinciarum quærens. sed nihil huic à Constantio responsum est. Quamobrem milites eius præcipui metu victorem Constantium adibant. Quod vt Magnentius vidit, intelligens etiam sibi dimicandum fore, & secundò fortunæ aleam tentans, cum Constantio armis congressus est. Sed rursum victus vix euadere potuit, aufugitque Lugdunum. Cùm verò animaduerteret se à Lugdunensibus obseruari, vt captum Constantio traderent, atque eius ita beneuolentiam captarent; ensem, qui parieti appendebat, arripiebat, ac velut mente captus, fodiebat, secabat, feriebatque obuium quemque, & multos ex amicis & proximis occidebat, vulnerabatque, ac tandem etiam seipsum confodiebat. Proinde Decentius Cæsar qui Galliam tuebatur, audito fratris casu, laqueo sibi vitam finijt. Constantius Siluanum in Galliâ natum Gallis defensorem dabat: quem mox Imperator, calumnijs aures facilè præbens, suspectum habuit. Siluanus autem vbi Imperatorem sinistram de se suspicionem cepisse intellexisset, pro concione id grauiter Gallis questus est; qui ipsum confestim communi voce Cæsarem appellarunt. Ad hunc motum opprimendum à Constantio in Galliam mittebatur Vrsicinus, qui pecuniâ Siluani equites corrumpebat vt occiderent. Iam verò cùm in Orientem redire Constantius debebat, ac Franci passim arma expeditionemque parabant, Fl. Iulianum Cæsarem fecit, insistque vt Galliam tutaretur; & quò magis sibi fidum deinceps haberet, Helenam ipsi sororem suam matrimonio iunxit, atque in Orientem reuersus est. Erat enim sententia, Gallum (qui infinitis ipso absente cædibus in Præsides, aliosque sæuierat) interimere; quod gestum vtique in itinere est, antequam Constantinopolim veniret. Gallus hic frater fuit Iuliani; atque ex Flauiorum genere postremi fuerunt, qui imperarunt. Interea Franci expedito exercitu educti, inter ceteras Coloniam ad Rhenum obsederunt, expugnarunt, ac tandem etiam ceperunt atque euerterunt; quemadmodum & ciuitates arcesque alias.

LXXIII.

MISER DOLOR, QVI IN TORMENTIS NON HABET VOCEM.

A fratre in Cæsarem factus, præ mœrore ſeipſum ſtrangulauit.

LAVIVS CLAVDIVS IVLIANVS Constantini Magni ex fratre nepos, anno post natum CHRISTVM tricentesimo sexagesimo, Romá omni cum militari expeditione aduersus Francos egressus est: qui cùm Augustam Taurinorum venisset, intellexit Francos Coloniam oppidum cepisse. Hac famâ excitus, per Alpes Cottias versus Galliam iter maturauit Viennam. Hinc vltrà in Galliam profectus, hostibus obuiàm processit; sed ab Alemannis aut Germanis (qui Galliam item inuaserant) apud Senonas obsidebatur. Hîc ille cum Germanis fortiter dimicabat, eosque profligabat. Atque ita ad Rhenum profectus, Coloniam rursum ex Francorum manibus asserebat. Deinde Rhenum traiectus, insperatò Francorum Prouinciam opprimebat, vincebatque prælijs haud sanè incruentis, ac multos secum captiuos abducebat. Istiusmodi casum Franci minimè sperauerant. Non enim opinabantur fieri posse, vt quis è suis quidpiam Prouincijs auferre queat; cùm ad illa vsque tempora nullus adhuc Princeps ipsorum regiones fuisset ingressus, donec apud Alemannos habitassent. Pòst Iulianus oppida castraque quæ Franci ad se arripuerant, cuncta recuperauit. Prope Argentoratum Sueuos, siue Alemannos per Rhenum in Galliam traiectos exiguo inæqualique exercitu aggressus est, ac tantam fudit multitudinem, vt peremptorum cadauera montis instar accumularentur, & sanguis instar riui difflueret. Chonodomarius & Badomarius Germanorum Reges capiebantur: prior mittebatur Constantio Imperatori, posterior verò moriebatur Romæ in monte Cœlio. Post hanc autem insignem victoriam ab vniuerso exercitu Iulianus salutatus est Augustus; & cùm non reperiebatur diadema, Maurus quispiam sibi torquem detraxit, vt hinc ipsi corona fieret. Postquàm iam Gallia ab Germanis ac Francis prorsum erat repurgata; ac Germanorum, excepns Francis, cæsa fuissent supra triginta millia; Romam egregiè triumphans reuersus est. Verùm Constantius, quòd Iulianus se Augustum nominari passus fuisset, supra modum excandescebat, & haud dubiè bellum ciuile hinc extitisset grauissimum, ni Constantius morte præuentus fuisset. Nam Iulianus se aduersus Constantium iam parabat. Ceterùm vbi Constantius ex Persico bello Constantinopolim rediens contra Iulianum expeditionem moliebatur, mœrore diuinitus ictus apud Taurum montem obijt inter Cilices & Cappadoces. Atque ita Iulianus Monarchiâ solus potitus est, anno CHRISTI tricentesimo sexagesimo quarto. Vt iam Iulianus Constantinopolim venisset, cœpit in primis ipsam mutare religionem, vt tam apud Christianos quàm paganos gratiam ac fauorem sibi conciliare posset, tamquam qui liberum cuique esse de fide sentire permitteret. Deorum templa ab Constantio occlusa ipse recludebat. Nouerat enim paganos ægerrimè ferre, quòd sua sibi vetita essent sacrificia, atque eos summoperè flagitare vt templa ipsorum aperirentur. Adhæc exsules Christianorum Episcopos, quos in exsilium Constantius miserat, reuocauit; & quidquid ab ijs bonorum ad Cæsarcum fiscum fuisset deuolutum, id omne restituit. Eius generis multa alia præclarè faciebat: paullò tamen æquior erat paganis quàm Christianis. Siquidem id studiosè operam dabat, vt ethnicam religionem vbique rursum induceret. Et quemadmodum antè Nicomediæ Christianus fuerat lector, ita modò & Pontifex esse volebat. Deorum templa ingrediebatur, ac pro Gentibus sacrificabat. Tum autem à Christianis Apostata meritò appellabatur. Semper penes se Rhetores ac Philosophos habebat: nam & olim in iuuentute Athenis Philosophiæ operam dederat. Aduersus Christianos seuerissimè scripsit; nullos, aut paucos, occidit. Cùm iam bellum contra Persas finiturus exercitum eduxisset, fugitiui cuiusdam dolo in deserta fuit perductus. Hîc vbi exercitus eius siti, nimio solis æstu, atque arenæ ariditate fatigatus, casum & culpam ipsi imputaret, plurimùm sanè formidauit, hominemque dolor & anxietas occupauit. Cùm itaque ad istum modum per deserta huc atque illuc diuagaretur & erraret, ab ignoto quodam milite confossus perijt.

LXXIIII.

ΝΕΝΙΚΗΚΑΣ ΓΑΛΙΛΑΙΕ.

Poſtquam Occidentale Imperium IIII. annis adminiſtraſſet, XXXI. annis vixiſſet, mirabili modo perijt; omniſque eius diabolica ſuperſtitio patefacta eſt.

IOVINIANVS communi suffragio à militibus inuitus ad Imperium protrusus est, qui Iuliani diadema ipsi imposuerunt. Sed his ille respondit, quòd Christianus esset nolle se in paganos imperium habere. Et postquàm singuli se item Christianos esse altâ voce professi fuissent, petitioni illorum acquieuit. Actum autem id est à CHRISTO nato anno tricentesimo sexagesimo sexto. Hic animaduertens, bis se à rege Persarum victum fuisse, idque magnâ rerum, cibi potusque penuriâ, quâ milites in eremo miserè laborauerant, necessitate planè cogebatur Persarum Regi Nisibin, ac bonam partem Mesopotamiæ tradere, vt suos milites eâ calamitate liberaret. Regiones illæ iam multis abhinc annis Imperio Romano fuerant subiectæ: nec fuerat, qui tantæ necessitati restitisset. Pacis igitur fœdere percusso, Rex Sapores commeatum extemplò ad exercitum in eremum misit: quem vt in milites diuisisset, castra mouit; duxitque coactus necessitate milites sine victoriâ ac damno ad lares proprios. Cùm verò iam populus in oppido Carrhis summoperè lætabatur, pessimo Principi tam bonum successisse, templum ingressi sunt; quod ne quis intraret, Iulianus prohibuerat, donicum ex Persarum Regno rediisset. Per hanc quippe ciuitatem profectus, in templo quodam paganorum mirabiles cum socijs suis euentus fuerat rimatus. Ostijs ac fenestris optimè prospexerat, militesque aliquot constituerat, qui ab ingressu populum arcerent. Quare cùm ad alterum templi latus peruenissent, signa reperta fuêre incredibilia, ex quibus Iuliani prudentia ac pietas, quam exercuerat, facilè constare poterat. Conspiciebant enim feminam comâ suspensam, brachijs expansis, ventre resecto vt eius hepar scrutari posset, num victoriâ contra Persas esset potiturus. Antiochiæ in aulâ Imperiali multæ repertæ sunt arculæ humanis capitibus refertæ, atque in puteis infinita submersa cadauera. Ceterùm Iouinianus Princeps verè fuit Christianus. Nam cùm Iulianus scrutaturus, num qui inter milites essent Christiani, edicto præcepisset, vti omnes aut Dijs sacrificarent, aut Ordinem equestrem desererent; Iouinianus (qui mille tum militibus præerat) militiâ abire maluit, quàm Christianam fidem abnegare. Eo tamen Iulianus in re militari carere non potuit; quippe qui peritus admodum erat, eloquens, tenaci memoriâ, corpore formoso ac procero, ingenio plurimùm amœno. Et Iouinianus quidem cùm deinceps Constantinopolim peteret, in campo Dadastane, qui diuidit Bithynos à Galatis, atrium recentis tectorij vt quiesceret ingressus, carbonum fumo ac noui tectorij fœtore suffocatus est, spiritumque exhalauit.

LXXV.

SCOPVS VITÆ CHRISTVS.

Imperio Romano mensibus VIII. præfuit: annos natus XXXIII. miserè vitam amisit.

ALENTINIANVS prope Nicæam, quæ vrbs caput est Bithyniæ, ab eodem exercitu in Iouiniani locum Imperator eligebatur, post natum CHRISTVM anno tricentesimo sexagesimo septimo. Hic exercitum Constantinopolim duxit. Ortus autem erat è Pannoniâ apud Cibalas, appellabatutque Funarius, quòd venalitium funem portanti quinque milites extorquere nequibant: quo merito in miliriam adscitus, ad eam paullatim dignitatem conscendit; vt sagittariorum Tribunus postea sit effectus. Cùm verò esset Christianus, ac die quodam in Fortunæ templum Domino suo Iuliano congrederetur, ministri templi vtrimque in ipso ingressu stabant, atque aspersione aquæ ingredienres velut purgare dicebantur. Valentinianus Imperatorem præcedebat, qui vt pallium conspergi suum videbat, templi ministrum pugno iratus feriebat, inquiens, magis se contaminari quàm mundari. Quo viso Imperator hominem apprehendi iubet, cogique ad Idolorum cultum; aut, si nollet, aulam linqueret. Tum Valentinianus aulam extemplò deseruit, & post mortem Iuliani ad Iouinianum in castra rediit: post cuius obitum ipse Imperium adeptus est. Vxorem habebat nomine Seuerinam, quam aliqui imperitè Setenam appellarunt. Hæc illi Gratianum peperit. Hac tempestate relicta etat filia quædam Iustina; quæ, postquàm eius pater Iustus à Constantio fuisset interfectus, innupta manserat. Ea autem Seuerinæ cognita plurimùm amabatur, adeò vt cum reginis etiam balneas intraret, seque vnà lauatet. Quare Seuerina apud maritum multa de eius pulchritudine assiduè referebat, dignam esse inquiens, quæ nuberet Imperatori. Valentinianus meliùs hæc, quàm ipsa rata esset, intelligens, cogitare cœpit, quâ ratione eam duceret vxorem, nec cum alterâ coniuge Seuerinâ diuortium faceret. Hinc igitur per vniuersum Imperium edicto publicauit, si cui duas libetet ducere vxores, ei id liberè concedi: quibus illud adiecit, nempe hinc esse, quòd pagani tantâ nos superent multitudine. Deinde vxorem duxit Iustinam, quæ ipsi peperit Valentinianum, ac filias tres, Iustam, Gratam, & Gallam. Duæ priores mansêre innuptæ, Galla autem nupsit Theodosio. Cùm iam Valentinianus breui tempote Orientem administrasset, confestim ex Occidente insperatæ ad ipsum à Præsidibus datæ fuerunt litteræ, quibus continebatur, quemadmodum Germani omnes ferè nationes armis superassent. Hoc autem nuntium magno Valentinianum affecit dolore, atque extemplò sibi Valentem fratrem suum æquali iure adiunxit, quem ab initio sui Principatus Cæsarem fecerat. Valens Imperium exerceret in eos qui in Oriente Romano Imperio essent subiecti; Valentinianus verò, qui in Occidente ad Romanos spectarent. Dein Valentinianus cum septem legionibus atque omni militari expeditione Occidentem versus profectus est. Et quidem cùm in primis Alani (sic enim se nonnulli Germanici Gothi appellabant) Valentiniano resistere conabantur; eorum pars magna cæsa fuit, pars altera in Mæotidis paludes sese præcipitauit. Tum Valentinianus suis illud addixit, si quæ natio paludes ingredi, atque inde Alanos expellere vellet, ei se decennalem vectigalium atque exactionum immunitatem præstiturum. Confestim Franci aliquot, quos secum in Orientem adduxerat Iulianus, rem aggressi sunt, atque inde Alanos vi armisque expulerunt. Hac re ita gestâ, Valentinianus dixit: Etiamsi hos Francos minimè appellaremus, re tamen ipsâ Franci iuxta Græcam linguam dici deberent; id est, crudeles, fortes ac duri. Complures arbitrantur hinc Sicambros aut Geldros Francorum nomen primò adeptos fuisse: verùm horum sententia nihil planè cum veteribus conuenit.

LXXVI.

ΤΟΝ ΦΡΑΓΚΟΝ ΦΙΛΟΝ ΕΧΟΙΣ,

ΓΕΙΤΟΝΑ ΟΥΚ ΕΧΟΙΣ.

Simul cum fratre & filio XII. annis Imperium Romanum tenuit; ætatis LV. ſanguine ſuo ſuffocatus.

ALENS in omnibus Valentiniano fratri omnino erat dissimilis: nam simul atque ab eo discesserat, instinctu suæ coniugis Dominicæ ab Eudoxio Arianorum Pontifice baptismum suscepit. Christianorum etiam persecutionem maturasset, ni fratrem veritus fuisset. Egit aliquamdiu Antiochiæ, permisitque suum cuique in Deos cultum; Iudæis nimirum, Ethnicis, atque hæreticis: solùm illos odio prosequebatur, qui Apostolicam doctrinam profitebantur. Monachos coëgit in bellum: qui obsequi recusabant, interfici iussit. Intereà cacodæmon eò dementiæ hominem pertraxit, vt sollicitè rimatus fuerit, quinam post se in Imperium succederet, vsurparitque Necromantiam, quæ ex mortuorum cadaueribus colligit futura. Verùm enimuerò cacodæmon inconsideratâ eius Impietate abusus, obscurum homini responsum dedit: quâ occasione optimos quosque prudentissimosque viros interemit. Cùm enim oraculum à dæmone flagitasset, huic quatuor ille litteras ostendit, ΘΕΟΔ, inquiens: Hoc nomen post tua fata rerum potietur. Ob quam quidem causam Valens illos passim occidebat, quorum nomen litteris hisce scribebatur. Hinc Theodori, hinc Theoduli, hinc Theodori, hinc denique Theodorici, atque id genus complures alij interficiebantur. Inter ceteros autem occisus etiam est Theodosiolus vir sanè probus, ac Theodosius dux ille fortissimus & Theodosij Imperatoris pater; qui eò tyrannum Firmium noua in Africâ molientem Valentiniani iussu coarctarat, vt sibi mortem consciuerit. Complures item metu mortis nomina sua mutarunt, iuramentoque abiurarunt. Intereà verò dum hæc Valens in Oriente conficiebat, eius frater Valentinianus magna grauiaque aduersus Alemannos bella mouebat, tandemque victor ad Germanicum vsque mare in Francorum siue Sicambrorum Prouincias vltra Rhenum perueniebat. In his siquidem locis accolæ erant Saxones Germanici maris inter paludes inuias, parabantque sese ad expeditionem atrocissimam, quasi verò vniuersas Romanorum Prouincias essent vastaturi, funditusque deleturi. Gens hæc Populo Romano bellicosa fortisque æstimabatur. Hos contra Valentinianus congressus atroci pugnâ deuicit, atque attriuit. Hinc deinde proficiscebatur aduersus Alemanicos Lentienses ad Lacum Acronium: sed minimo eos afficiebat detrimento; facilè enim propellebatur. Quare vbi Treueris aliquamdiu egisset, in intimam profectus Galliam, Gratianum necdum planè puberem in oppido Ambianorum Augustum appellauit, Imperijque consortem fecit. Porrò autem vt Parisijs Quadorum legatos (quos hodie Schlesios & Austriacos nominamus) latrocinia sua excusantes audiebat, subitâ irâ adeò in illos accendebatur, vt sanguine naribus erumpente exspirauerit. Circa hanc tempestatem horrendi passim tremores motusque terræ per omnem Orbis ambitum subitò grassati fuêre; itaque mare ipsum inundauit, vt in ciuitates insulasque rapidis fluctibus pulsum, multa hominum ac pecudum millia submersa obruerit. Post Valentiniani obitum Procopius Imperium affectabar: sed huius cupiditati finem imposuit Valens. Non multo autem tempore pòst nouus insperatò populus Borealibus montibus instructo exercitu in Pannoniam erumpebat. Hi sese Hunnos appellabant; Gothisque è Pannoniâ vi exactis, suas in eam sedes transferebant, atque ipsam prouinciam Hungariam de se nominabant. Cùm iam ergo Gothi vltra Danubium, Seruiam, Bulgariam, ac Romaniam inuasissent; Valens, quem res hæc plurimùm sollicitabat, vniuersam his Thraciam inhabitandam tradidit. Verùm cùm ea minimè sufficiebat, ac magnam hic inediam patiebantur; hinc profecti, obuia quæque incendijs ferroque deuastarunt. Quo quidem audito Valens Antiochiâ omni vi Constantinopolim profectus est. Intereà post infinita prælia Gothi etiam Constantinopolim obsedêre, ipsumque suburbium incendio iam deiecerant: nec erat, qui resistebat. Hac re tandem excitus Valens, Constantinopoli eductus, ac post cruentas aliquot pugnas iaculo vulneratus, ad proximum pagum in vile tugurium deportatur. Gothi verò ipsum insequebantur; igneque iniecto, Imperatorem cum pago incendium absumebat.

Hunnorum (qui nunc Hungari) origo.

LXXVII.

SVSPICIONIBVS SECVRVS.

Cum fratre eiusque filijs rexit Imperium XV. annis: quinquagenarius ab hostibus exustus obijt.

RATIANVS Occidentalis Imperator, qui hac tempestate etiamnum adolescens erat, vt audiebat Barbaros vndique magnis copijs Romanas opprimere Prouincias, ac Rempublicam iam propemodum collapsam esse; spem fidemque in vnum CHRISTVM collocans, inæquali hominum multitudine apud Argentuariam oppidum conflictum habuit acerbissimum: cuius tamen euentus illi optimè cessit, vt qui supra triginta Germanorum millia in bello extinxerit: cuius quidem pugnæ certa quædam indicia etiamnum hodie extant. Contigit autem post natum CHRISTVM anno tricentesimo octuagesimo secundo, cùm Gratianus cum Valente patruo suo imperasset annis quatuor. Deinde Gratianus Pannoniam petijt; atque vbi animaduertit patriam suam ab atrocibus Hunnis possessam (qui iam videbantur quasi vinci haudquaquam possint) dubitabat quidnam potissimùm ageret. Nam & suam & fratris sui ætatem apud se considerabat. Tandem accersiuit Theodosium (qui suâ virtute præclarum iam nomen adeptus erat) fecitque ipsum sui exercitus Tribunum summum. Hic intrepidus ingentem secum eduxit exercitum, ac cum populo atroci planeque Barbaro adeò conflixit, vt victoriâ potitus sit. Hinc item Gothos atque Alanos fortiter aggressus, pugnis sanè acerrimis superauit, redijtque deinde victor Constantinopolim. Et quidem ne continuis bellis Populo Romano videretur molestus, cum Athalarico Gothorum Rege fœdus percussit. Vt autem Athalaricus venit Constantinopolim, naturæ legibus satisfecit. Hic ipsum Theodosius magnificè sepeliuit; atque eâ quidem humanitate Gothos sibi ac Romanis deuinxit. Quapropter Gratianus plurimùm lætatus, cum omnium consensu ac fauore Theodosio prope Sirmium purpuram induit, Orientemque commisit: verùm sibi cum fratre suo Valentiniano Occidentem retinuit. Atque ita benè beateque vtrimque imperauerunt, vt collapsum iam Imperium ex parte aliquâ restituerint. Fuit autem Gratianus litteris haud mediocriter institutus, eloquens, consilijs prudens, pacis amans, & qui controuersias facilè sciret deponere, cibi potusque ac libidinis victor, iaculatoriæ artis peritissimus, ac religioni maximè addictus. Huius temporibus Britannia ab Romano Præside desciuit. Verùm Gratianus, hos contra, Magnum Maximum insignem illum Tribunum ingenti cum exercitu misit: quos sibi confestim Maximus vi subiecit; itaque Britanniâ potitus, etiam Imperium affectabat. Nam illicò in Galliam omni cum exercitu profectus, totam illam regionem planè deuastabat, suæque potestati subijciebat, cum omnibus inferioris Germaniæ Prouincijs ferè ad Francos vsque Occidentales, qui inferiùs in Galliâ Belgicâ habitabant. Aduersus hunc Maximum proficisci maturabat Gratianus in Galliam. Sed Maximus ab infensis Gratiano legionibus confestim excipiebatur: quâ inopinatâ proditione Gratianus territus, fugâque euadere conatus, ab Maximo Lugduni extinctus est. Extemplò Maximus Victorem in filium, Imperijque heredem, adoptabat; expeditumque in Italiam mittebat, vt & alterum Imperatorem Valentinianum bello aggrederetur, interficeretque.

LXXVIII.

NON QVAM DIV,

SED QVAM BENE.

Cum patruo IIII. annis, cum fratre VI. annis in Occidente regnauit. Cùm XXIX. annis vixiſſet, interfectus eſt.

MAGNVS MAXIMVS, qui per vim Imperium fuerat adeptus, ingenti cum exercitu in Italiam transire properauit; eo certè animo, vti Romam obsideret. Valentinianus qui etiamnum adolescens erat, Româ cum matre Iustinâ metu Maximi tyranni aufugit, simul atque de cæde fratris sui Gratiani certior esset factus; maturauitque Constantinopolim ad generum suum Theodosium, qui humaniter ipsum excipiebat. Id autem ita gestum est anno CHRISTI tricentesimo octuagesimo octauo. Confestim sese ad ciuile bellum parabat Theodosius; quod necessitate coactus, partim vt alterius quidem Imperatoris necem vindicaret, partim verò vt alterum regno exactum in illud restitueret, aggrediebatur. Eâ autem tempestate Maximus degebat Aquileiæ, felici rerum successu exultans. Dux Adragatius bellum ipsi securo conficiebat; qui cuncta passim itinera castraque militibus probè munierat. Porrò ratus nauali prælio se hostes præuenturum oppressurumque, castra ita munita rursum deseruit. Profecti sunt igitur raptim per Alpeis inuias Theodosius ac Valentinianus, adeò vt nullus eos perceperit; imò vt ne vnus quidem fuerit qui resisteret. Pòst insperatò Aquileiam venêre, Maximumque hostem infensissimum, qui terrore sui tantùm nominis Germanos domuerat, & ad pendenda vectigalia coëgerat, aperto Marte absque dolo oppresêre, cepêre, atque interfecêre. Hac re Valentinianus in Italiam vniuersumque Regnum Romanum restitutus est. Adragatius certior de exercitus sui clade factus, in mare se præcipitem dedit. Hîc considera, quemadmodum optimi Principes ciuilia bella necessitate ita vrgente finierint. Victoriâ enim potiti, ciuitatem oppresserunt, tyrannumque Maximum ceperunt, atque vti meruerat, interemerunt. Contrà item huc animum aduerte, quemadmodum hostis Adragatius, qui magis profectò erat metuendus quàm ipse Tyrannus, morte suâ conatus illos ingentes sustulerit. Atque hæc quidem omnia sine dolo ac fraude ita confecta fuêre. Nemo enim huic vnquam restiterat, nec gladius vaginâ eductus fuerat; & tamen bellum istud adeò horrendum absque sanguine vllo absolutum fuit, idque dumtaxat morte duorum. Inuenio Maximum hunc magnâ seditione à Britannicis ac Romanis militibus inuitum Imperatorem fuisse electum, & qui haud malè Imperium administrasset, nisi periurio ac tyrannide pollutus fuisset. Vir enim fuit in militari expeditione, aduersus Francos, Germanos, Gothos, aliosque Barbaros habitâ, fortis ac strenuus, ex prosapiâ Constantini illius Magni oriundus.

LXXIX.

NVMQVAM PERICVLVM SINE PERICVLO VINCITVR.

Poſtquam Occidentale Imperium vix annum moleſtaſſet, occiſus eſt.

ALENTINIANVS ſecundo rerum ſucceſſu, victoriâque quam cum genero ſuo fuerat adeptus, ſuprà quàm credi poſſit, ſeſe extulit. Corrumpebat autem ipſum inficiebatque Arianâ hæreſi mater Iuſtina, cuius ſeſe hoſtes perpetuos atque acerrimos eius pater Valentinianus ac frater Gratianus fuerant profeſſi. Clariſſimum Eccleſiæ doctorem Ambroſium maximoperè perſecutus eſt, qui apud fratrem Gratianum vel quantiuis pretij fuerat. Vt enim Ambroſius Mediolanenſium Pontifex erat conſtitutus, tota ſeſe Italia ad Chriſtianam fidem extemplò conuertit. Nec verò Valentinianus fratre ſuperſtite Chriſtianos apertè perſequi fuit auſus; ſed poſt eius obitum raptim Mediolanum cum matre contendit, ſaltem vt Epiſcopum infeſtaret, damnaretque. Quare iuſſus vti ab Eccleſiâ diſcederet, his ita reſpondit: *Neutiquam id meâ voluntate fecero, ne lupis oues meas permittere aut deſerere videar: ſi libet, me potiùs occidite; libens enim hoc in loco moriar*. Ab his autem temporibus Romanæ Monarchiæ deuaſtatio primò originem cepit. Nam Gothi, cùm ab Hunnis bello ſuperati profligatique eſſent, ipſi inter ſe diſcordes ac ſeditioſi effecti, ſeſe mutuò prælijs laceſſere cœperunt: altera quippe pars Fridegernum, altera Athalaricum Regem ſibi eligebat. Hic ille eſt Athalaricus, qui cum Theodoſio Conſtantinopoli pacem fœduſque inijt. Fridegernus cum ſuis aliò mutatis ſedibus profectus eſt, Athalaricus in Thraciâ manſit: & qui cum eo hîc erant relicti, Oſtrogothi appellabantur; qui autem hinc verſus Occidentem cum Fridegerno erant profecti, VViſigothi. Hæc Gothorum diſſenſio Imperio Romano planè exitio fuit. Poſt obitum enim Fridegerni, VViſigothorum Rex ſucceſſit Radagaiſus; & poſtquam Athalaricus Conſtantinopoli diem obijſſet, confeſtim Oſtrogothorum Rex effectus eſt Alaricus. Quemadmodum autem hi Romanam Monarchiam deuaſtarunt, in ſequentibus paullò pòſt audiemus. Valentinianus, qui ſecurè alioqui poterat imperare, ex Italiâ in Galliam profectus Victorem Maximi filium interemit, quem pater ibi copijs præfecerat. Et dum Viennæ negligentiùs moraretur, ab Eugenio, olim quidem Grammatico, poſteà verò tribuno, Arbogaſti fraude & pecuniâ corrupto, in cubiculo ſtrangulatus eſt: atque vt voluntariâ morte crederetur obijſſe, laqueo collum indiderunt penſilemque fecerunt. Extemplò Eugenius ab Arbogaſto Imperator conſtituebatur, vt qui hinc Occidentale Imperium ſe adepturum temporis ſucceſſu ſperabat. Hac Tyranni illi occaſione ingenteis Gallorum ac Francorum inferiorum copias aduerſus Theodoſium conſcribebant; eo animo, vt & ipſum perimerent, atque ita tandem vniuerſum Imperium ad ſe raperent. Ad iſtum modum Eugenio Orientale Imperium aſſignabatur.

LXXX.

NOVOS PARANS AMICOS,
NE OBLIVISCARIS VETERVM.

Imperium Occidentale ſumit cum fratre, tenuit VI. annis; deinde cum Theodoſio X. annis: ex inſidijs interemptus eſt.

HEODOSIVS & alterum filium Honorium Cæsarem, ac fratris sui Arcadij consortem faciebat: hic enim natu erat maximus, diuque Imperium cum patre administrarat. Gestum autem id ita est, anno salutis Christianæ tricentesimo decimo octauo. Proinde vtroque filio Constantinopoli relicto, instructis copijs Theodosius in Italiam contra Eugenium tyrannum profectus est. Complures Danubij accolæ Theodosio auxilio properabant. Vt ergo tyranni huic multis cum legionibus Gallorum ac Francorum obuiàm maturabant, factum est, vt inter Alpes ad fluuium Frigidum sese mutuò aggressi manus conseuerint. Pugna multum diuque anceps fuit. Nam multos sibi Gothos Theodosius in primo conflictu adiunxerat, qui à Gallis ac Francis profligati cædebantur propè decem millia. Theodosius tamen victoriâ potitus, hostilia arma pugnantibus etiam pro eo ventis (qui sponte carceris Æolij cedente obice eruperant, itaque in hostium faciem ferebantur, vt neque fundis, neque iaculis, neque ensibus quidquam præstare potuerint) profudit atque deleuit: Eugenius captus ante Theodosij oculos pœnas luit. Arbogastus verò euasit: ratus tamen post biduum fieri haud posse, vt se insequenti Imperatori eximeret, suâ manu vsus occubuit. Theodosius Mediolanum venit: & post multos Reipublicæ exantlatos labores in morbum incidit. Cùm autem iam vitæ finem adesse sperabat, magis profectò ei Respublica fuit cordi: sciebat quippe quis rerum status esset post discessum Principis. Quamobrem Honorium filium suum Constantinopoli accersiuit, Imperatoremque Romanum vice Valentiniani designauit. Ceterùm vbi Honorius Mediolanum venisset, ac pater iam meliusculè valere cœpisset, ludosque de partâ victoriâ, quasi iam planè confirmatus, præsens exhibuisset; subitò in morbum recidit, adeò vt adesse ludis ipse ampliùs haud posset: iubebat tamen vti eos filij præsentes spectarent. Intereà filijs suis duos viros herclè potentissimos adiunxit, Rufinum nempe Præsidem Orientis, ac Stiliconem Occidentis Præsidem: voluitque, vt eis adolescentes filij curæ essent cum Imperio. Atque hoc quidem ita constituto, sub vesperem hinc ad Superos felix commigrauit. Erat siquidem Princeps hic clarissimus, ac Reipublicæ vtilissimus; clemens, misericors, omnibus æquè promptus ac communis, solo habitu differre se ceteris putans; in omnes homines honorificus, verùm effusiùs in bonos: quantâ clementiâ in homines, tantâ pietate atque humilitate in Deum; quod ex eo obedientiæ exemplo facilè liquet, quod in Ambrosio Antistite expressit. Cùm enim Theodosius ageret Thessalonicæ, magna subitò coorta est seditio, ita vt plerique ex Magistratu lapidibus obruti occiderentur; inter quos & miles quispiam, quem magnoperè amabat Theodosius, cædebatur. Quâ quidem re irâ plurimùm accendebatur, nec eam temperabat, donec in tyrannidem esset versa. Inuitabat ciues ad ludos Circenses; quò cum venissent, ferro insontes cum noxijs perimi iubebat. Fuêre itaque cæsa hominum propè septem millia, caussâ planè indictâ; tantùm furore quodam animi Imperatoris. Quam profectò cædem vt Ambrosius tristis accepisset, Imperatorque Mediolanum reuersus templum ingredi voluisset, huic ille in limine restitit, atque ait: *Nostíne quanta cædes impietasq́; tua sit, quam infelix patrasti? quibus oculis templum Domini, cui patent omnia, intueberis? quibus pedibus sacrosanctum eius pauimentum conculcabis? quomodo audebis manus tuas extendere innoxiorum sanguine etiamnum manantes? Idcircò secede hinc, vinculumq́; quo te rerum omnium Dominus ligauit, accipe* &c. His verbis Theodosius obtemperauit, (sciebat enim facilè, quodnam Sacerdotis esset officium) ac flens gemensque discessit, atque mensibus octo mansit excommunicatus. Absolutus tamen postremò fuit hac conditione, vt aduersus iram subitaneam (ex quâ nil boni proficiscitur) legem ferret, ne quisquam præcipite iudicio iniuriâ posthac afficeretur. Constitutionem igitur promulgabat eiusmodi, ne Principum aut Iudicum sententiæ in occisores latæ subitò ad executionem producerentur, verùm suspensæ triginta diebus seruarentur, atque ipsi rei carcere inclusi detinerentur, num quid intereà possit exoriri, vnde damnatis iniuriam factam constaret, adeoque tum sententiæ queant reuocari.

LXXXI.

ERIPERE TELVM, NON DARE
IRATO DECET.

Vnà cum Gratiano eiuſque fratre Orienti præfuit XVI. annis, cum filio vno anno: obijt quadragenarius.

RCADIVS filius Theodosij natu maximus animaduertebat, Rufinum, quem pater tutorem ipsi dederat, parum fidum in se extitisse, ac rem clanculùm cum Gothis habere: quod homini magnam peperit suspicionem. Quare cùm Constantinopolim cum Theodosij corpore venisset, eique obuiàm ad portam Arcadius processisset, à militibus (ob suspicionem quam de illo ceperant) Rufinus perniciosus tutor occisus est. Hac tempestate infiniti pænè motus exorti sunt. In Africâ sese Gildo Regem faciebat, ac fratrem Mascezelem, quòd Romanis fidus persisteret, Regno exigebat. Stilico Honorij præses ac tutor magna grauiaque bella in Germaniâ aduersus seditiosos Francos & Saxones conficere debebat. Radagaisus immanissimus ille Barbarus iurabat omnium se Romanorum sanguinem effusurum, ac Dijs suis illo sacrificaturum. Hic sanè inter tyrannos veteres & præsentes, longè omnium fuit crudelissimus, inopinatoque in Italiam secum adduxit plùsquam ducenta VVisigothorum millia. Hi cùm iam prope vrbem Romam adessent, Romani Ethnici concurrebant vociferantes pro foribus immanes esse Barbaros. Percurrebant peruetusta Deorum templa, auxiliumque ab ijs implorabant. Tandem omnis culpa conferebatur in Christianos, dicebantque tam luctuosum Imperij casum, ex contemptu Deorum & neglecto pristinæ religionis cultu exortum esse: quapropter & concludebant Deorum sacrificia fore renouanda, alioqui enim victoriam vmquam sperari haud posse; adeò vt hinc maximus Christiani nominis contemptus Romæ sit consecutus. Radagaisus obuia quæque vastabat, incendebat, ac cuncta cædibus atque incendijs absumebat. Romæ se ad resistendum parabant: sed Deus, virturem suam in hominum multitudine ac robore haudquaquam consistere, voluit exlubere. Radagaisus enim subitò tanto fuit timore atque horrore captus, vt in Peculanos montes cum suo exercitu properè secesserit. Et quantumuis quidem tantam penes se hominum habebat multitudinem, incertus tamen fuit quònam aufugeret, maximâque in aridis istis locis cibi potusque laborauit penuriâ: atque ita in montibus istis magno timore cinctus, ingentes illas copias, quarum paullò antè totâ vix Italia capax esse poterat, in angustos coëgit montes. Spem igitur omnem Radagaisus Rex in fugâ collocans, clàm à suis secessit, & in hostium manus lapsus est, qui ipsum captum vinctumque catenis Romam duxerunt. Tanta etiam Gothorum multitudo à fugâ retracta fuit, vt gregatim instar pecudum diuenditi fuerint, adeoque ex ijs multi vnico floreno. Mox hinc Alaricus Ostrogothorum Rex cum suis consilium iniens statuit, satius esse vno negotio Regnum perdere, quàm populo alienigenæ inuito animo subijci, expeditionemque cum suis parauit, ac profectus est Hungariâ per Alpes tantâ cum hominum multitudine in Italiam, vt Romani fuerint demirati, vndenam tot homines confluxerint. Cumque nullus ei resisteret, ad pontem venit Condinianum, qui ab Rauennâ distabat milliaribus tribus, vbi etiam VVisigothorum Rex ab exercitu residuo efficiebatur. Confestim Alaricus legatos ad Honorium fratrem Arcadij, qui eâ tempestate Rauennæ agebat, misit, qui agros ad habitandum ab eo peterent. Honorius metu ijs totam Hispaniam & Galliam concessit; quas regiones Gensericus Vandalorum Rex pænè prorsus vastauerat. Huc igitur dum Gothi pergunt, Stilico Honorij præses ac socer insperatò eos ipso Paschatis die oppressit, multosque occidit. In primis quidem Gothi territi mox animos receperunt, Romanosque in fugâ prostratos interemerunt. Et cùm iam indignati iter in Hispaniam ac Galliam omitterent, deleturos se planè nomen Romanum quàm sanctissimè iurabant; reuersique per Italiam, toto impetu Romam contendebant.

LXXXII.

MAXIMA PAVLLATIM EX MINIMIS, MINIMA SVBITO EX MAXIMIS.

Cum fratre Orientale gessit Imperium XIII. annis: annos natus XXX. occubuit.

ONORIVS se continebat Rauennæ, permittebatque Gothos Romam obsidere, ac totam vastare Italiam: restituendi enim Imperij spes erat nulla. Romæ ingentes passim audiebantur querelæ & blasphemiæ aduersus CHRISTVM, qui tum planè contemnebatur. Hinc seuerissimo sanè iudicio diuino effectum est, vt cùm ex Italiâ Romam ferè omnes confluxerant, eò dementiæ penuriâ coacti fuerint, vt suos sibi liberos coxerint matres, exstiterintque Romani hoc detestabili exemplo soli in vniuerso Orbe Ierosolymitanis omnino comparandi. Vt autem Alaricus ad instructam pugnam sese parabat, considerata interim ciuium rabie, sanâ profectò visus ratione per edictum suis præcepit, vt à cædibus quantum fieri posset abstinerent, præcipueque parcerent confugientibus ad templa Christianorum. Capta igitur tum Roma, deuastata atque incensa fuit, anno ab eâ conditâ M. C. LXIIII. post natum autem CHRISTVM CCCCIII. Principatus Arcadij & Honorij anno quarto. Gothi Româ per Campaniam, Lucaniam, Brutiam, ac Calabriam profecti, in Siciliam contendebant; sed Alaricus Consentiâ subitò decessit. Confestim Gothi Alarici cognatum Ataulphum Regem salutarunt. Hic Romam reuersus, quidquid etiamnum superesset, haud aliter ac locustæ segetes, absumpsit & destruxit. Magnifica illa ædificia, quæ per vim dirui non poterant, partim secando, partim cædendo in ruinas confregerunt. Et quidem cùm nullus esset qui resisteret, Placidia Arcadij & Honorij soror mulier sanè formosissima, Romæ Ataulphum adijt, animumque eius verbis amicissimis commouit, ne penitus depopularetur funditusque euerteret, quemadmodum conceperat animo. Placatus itaque Ataulphus Romæ pepercit, ab eâque discessit, acceptâ in vxorem Placidiâ. Incertus autem quónam proficisceretur, consilium cepit redeundi in Galliam. Quâ re ita adiacentes regiones fuerunt territæ, vt Vandali istinc in Hispaniam fugerint. Cùm verò & Galliam Ataulphus depopulatam offendebat, eâ minimè contentus fuit; quin & in Hispaniam profectus est, hinc in extremos fines profligatis Vandalis. Locus vbi primùm sedem figebat, Gothaloniam appellabat: cumque triennio in Hispaniâ gubernasset, à suis occisus est, quòd Romanum Imperium sibi minimè seruasset, nec Romanum nomen penitus deleuisset, vrbemque Romam iterùm non instaurasset, ac Gothiam nominasset. Sigeticus in eius vicem surrogabatur: quem, cùm nec ipse Romam redire vellet, etiam interfecerunt. Huic succedebat Vallia, qui Gothorum votis respondere conabatur. Verùm aduersus hunc Honorius Constantium virum fortissimum [illegible]; cui, si sororem suam Placidiam reduxisset, eam in vxorem se daturum pollicebatur. Tum Constantius instructis copijs lætus in Hispaniam profectus est, contra quem non minori expeditione Vallia egressus est. Cùm iam alter alteri suos vicissim mittebat legatos, tandem in hunc modum conuenerunt, vt Vallia Imperatori sororem restitueret, contraque Romani præsidia illi præstarent, quibus integram sibi ac liberam haberet Hispaniam, Vandalosque inde pelleret. Hac viâ Constantius suam adeptus est Placidiam, ducebatque exercitum suum subsidio Gothorum acerrimè aduersus Vandalos, Francos, Burgundiones, Alanos, ac Sueuos, (hi enim sese Vandalis adiunxerunt, vt Galliam inuaderent, fugerantque à Gothis cùm ijs in Hispaniam) atque eò pellebant, vt Hispaniâ cedere, & in Africam traijcere coacti fuerint. Sub hæc tempora pessimè agebatur in Germaniâ armis cædibusque onustâ. Accolæ Rheni, Vandali, Sueui, Sarmatæ, Poloni, Alani, Gepidi, Heruli, Saxones, & Burgundi, sibi mutuò multum detrimenti attulerunt, agros hominesque atttriuerunt, Galliam funditus deuastarunt. Immanes illi Hunni Rheni accolas miserè compresserunt, VVormatiam ac Maguntiam euerterunt, atque infinita hominum millia occiderunt. Vangiones, Nemetes, Quadi, Hedui, Argentoratini, pænè radicitus fuère exstirpati, Galliæ detracti, ac Germaniæ adiuncti. Hac tempestate Constantinopoli vitâ excessit Arcadius, ac filio suo Theodosio Imperium Orientale reliquit.

Roma à Gothis euersa.

LXXXIII.

CONDVS REQVIRIT PROMVM.

In Occidentem dominatus eſt ſimul cum fratre XIII. annis, cumq́ue eius filio XV. annis: in Vrbe vaſtatâ mortuus eſt.

THEODOSIVS Arcadij filius post Patris obitum Imperator Constantinopolitanus effectus est, anno CHRISTI quadringentesimo vndecimo, in illo infelicissimo totius orbis sæculo. Cùm autem eius patruus Honorius facilè animaduertisset, Rempublicam indies magis magisque ad interitum ruere, nec Barbaros modò, sed & Tyrannos alios conari Imperium hinc inde discerpere, qui omnes Prouinciarum passim Præsides erant, debebantque iure optimo Imperium defensare, animum certè omnino abiecit. Se tamen in Romano Imperio vsque continuit, ne Barbari opinarentur iactarentque eos se deleuisse, qui vniuersum Orbem sibi subiectum habere enitebantur. Ac tametsi quidem restituendæ Reipublicæ spes ei nulla erat, nolebat tamen quemquam alium Imperatoris nomine appellari. Sciebat enim ab ijs se illo tantùm nomine distare. Quamobtem generum suum Constantium, vice Stiliconis, quem tamquam Romanæ vrbis deuastationis auctorem occiderat, Prouinciarum sibi Præsidem creabat. Huic verò præcepit, vti tyrannos omnes è medio tolleret. In primis itaque profectus hic est aduersus Constantinum quemdam, qui sese in Angliâ Imperatorem fecerat, Galliamque inuaserat. Sed vbi in Galliam venisset, pugnamque aggressus iam fuisset, Constantinum ad primos impetus Arelate compressit interemitque. Eius autem filius, quem Cæsarem fecerat, Viennæ occidebatur. Eodem ferè modo Sebastianus ac Iouianus, qui Imperatores sese nuncuparant, subitò item occidebantur. Deinde & Heraclianus Carthagini confossus est. Cùm iam omnes passim tyranni ita essent interfecti, Honorius in morbum incidit, ac Rauennâ æger Romam delatus decessit. Post eius mortem Theodosius Valentinianum ex Placidiâ natum Cæsarem fecit, ac paullò pòst Augustum appellauit. Hi VVandalis totam Africam, quam vi occuparant, vltrò tradiderunt, vt se quietos securosque imperare permitterent. Hac tempestate Rex Hunnorum Attila expeditus omnem Thraciam atque Illyricum deuastabat. Quare Theodosius sanè Legatos suos ad illos mittere cogebatur, qui, vt bello decederent, sex ijs auri librarum millia numerarent, pollicerenturque in censum libras mille quotannis. Is iam tum Romanæ Monarchiæ status erat publicus, qui haud collapsus modò penitus erat, verùm etiam Barbaris pendere vectigal cogebatur. Prô Deûm hominumque fidem, quàm subitò res mutantur humanæ! quas cùm in summo loco stare, ac velut in portu (quod aiunt) nauigare putamus, tum sanè calamitati sunt proximæ. Quis enim dixerit, Imperium Romanum, cuius olim à tam multis præclaris Scriptoribus facta est mentio, ita repentè ad istum statum fuisse collapsum? Quod Marcus Varro scribit, duodecim vultures, quos vidit Romulus, auspicium dedisse, duraturam Romam annos mille & ducentos; quamquam & hic numerus non admodum ab hac supputatione remotus sit, tamen existimo eorum interpretationem propriè ad Gensericum Vandalorum Regem pertinere, qui sub Valentiniano & Martiano Romam exussit ac planè deuastauit. Nam posteà toties vrbs capta fuit, vt omnibus tandem Barbaris patuerit. Ad postremum morbo correptus est Theodosius, ac Constantinopoli vitâ decessit. Vir sanè erat prudens, qui clementiâ ac liberalitate multos superabat. Adeò, inquam, clemens erat, vt capite aliquem damnatum ne ad portas quidem vsque educi permiserit, sed motus misericordiâ reuocauerit. Et cùm ex Consiliarijs quispiam rogitaret, quamobrem de illo supplicium minimè sumeret, qui ei insidias parasset, respondit: *Vtinam Deus faxit, vt omnes mortuos vita queam restituere!*

LXXXIIII.

PRÆSENTEM FORTVNAM BONI CONSVLE.

Poſtquàm cum patruo Honorio XVI. & cum Valentiniano XXV. annis Imperium adminiſtraſſet, vitam cum morte commutauit.

ALENTINIANVS non erat Constantinopoli defuncto iam Theodosio, sed in Occidente eâ tempestate agebat, Barbaros passim liberalitate ac munificentiâ pacaturus. Vt autem etiam Oriens suum haberet defensorem, Pulcheria Theodosij soror, priusquàm mors eius propalaretur, Martianum senem ac prudentem (erat quippe pietate & pudicitiâ insignis) accersiuit, atque in hunc modum allocuta est: *Postea quàm Imperator vitâ functus sit, atque ego te omnium animo meo commodissimum ac gratissimum iudicem, hoc mihi quaso addicas velim, te meam mihi virginitatem illæsam defensurum, quam equidem Deo ab ipsâ pueritiâ semper obtuli; & eris mihi Imperator.* Quod vbi Martianus iuramento quàm sanctissimè promisisset, Patriarcham Anatolium ipsa ad se cum vniuerso Senatu vocauit, Martianumque Imperatorem creauit. Contigit autem id anno salutis Christianæ quadringentesimo quinquagesimo tertio. Mox Africæ Præses Bonifacius, cùm Valentinianus Prouinciam illam Vandalis tradidisset, sese Imperatorem fecit. Aduersus hunc Valentinianus exercitum misit, qui ab Bonifacio cædebatur, antequam in Africam venire potuit. Vt verò Clodius Occidentalium Francorum Rex, qui in inferiori Galliâ Belgicâ agebat, hanc Romanorum necessitatem accipiebat, totam ferè Galliam armis occupauit. Proficiscebatur illæsus cum Francis suis ex Sicambriâ aut Geldriâ ad Oceanum vsque Occidentem versus inter Scaldem & Sequanam, capiebatque Tornacum & Cameracum, &c. Hinc longius iter maturantes, Rhemos, Parisios, Aureliam, atque vniuersam denique Galliam armis subegerunt; itidemque ad Rhenum, Coloniam, ac Treuiros, &c. In hac regione suos incolas fecit, & antiquo nomine sublato à suis Francis Franciam eam appellauit, quod nomen etiam nunc retinet. Fuêre olim Germani, ac Germanicè in Franciâ primùm locuti sunt: verùm bellis populique varietate & multitudine effectum est, vt illorum lingua tandem fuerit mixta. Atque ita quidem Geldrenses Franci cum his Francis in vnum populum coaluerunt. Valentinianus verò cum ijs pacem inire vel inuitus debuit, & Prouinciam illis permittere. Quâ occasione factum est, vt omne Reipublicæ commodum, totumque Occidentale Imperium adeò perierit, vt illud nemo deinceps potuerit instaurare. Extincto itaque propè Imperio Occidentali, Attila Hunnorum Rex Dei se flagellum publicè asserebat, conabaturque Romanum Imperium penitus collapsum sibi subijcere. Imperium autem dumtaxat in Scythas habebat, qui eâ tempestate Valente Imperatore suis sedibus erant pulsi, quare horum multitudini ac virtuti fidebat. Ex Hungariâ igitur militum educebat quinquies centenâ millia, populum sanè immanem aspectuque ipso horrendum. Vastabat in primis Thraciam, Daciam, Macedoniam, Mœsiam, Achaiam, ac totum ferè Illyricum. Deinde versus Occidentem vedibat, atque in Germaniam profectus, multas insignes euertebat ciuitates, vt erat Augusta Vindelicorum, Basilea, Argentoratum, VVormatia, Moguntia, Colonia, Neomagium, Tongeri, ac complures aliæ. Hinc dein profectus in Galliam, regem cepit Burgundionum, ac posteà obsedit Aureliam. Iam verò adhuc vnus Galliæ supererat angulus Francis minimè habitatus, vbi se Romanorum Dux continebat Ætius; qui apud Francos & Gothos tantùm egit, vt communi manu Hunnis resistere fuerint conati. Metuebat autem Attila Gothos, agebatque callidè cum eorum Rege Theoderico, vt nullâ Romanis aut Francis præsidia præberet. Verùm Gothi nullâ ratione amicitiam cum Hunnis fouere volebant, adeoque sese ad bellum pararunt. Vbi hæc ceteræ videbant nationes, Gothis, Francis, ac Romanis subsidio venêre, Ripalioni, Alani, Armoritani, Ambiani, Britones, Latiani, Saxones, Germanici Franci, Sarmatæ, & Burgundi; hi omnes, inquam, educti sunt in campos Catalaunicos, qui Francorum supputatione longitudine sunt centum & quinquaginta milliarium, latitudine verò centum & quinque. Atque vt ad bellum sese parabant, Attila suos consuluit aruspices, vt, quis pugnæ huius foret exitus, dicerent. Hi suo more nunc hepar, nunc exta alia examinarunt, responderuntque, infortunium quidem illa Hunnis portendere, sed ita tamen vt hostium dux supremus in bello sit casurus.

Gallia Francia dicta.

Attila flagellum Dei.

LXXXV.

OMNIA MEA MECVM PORTO.

Occidentis Imperator vltimus regnauit XXX. annis, cum Theodosio XXV. & cum Martiano V. gladio transfixus est.

VM Attila Hunnorum Rex aruspices de morte Ætij dixisse ratus est; cuius profectò erat auidissimus. Nam hic Populi Romani etiamnum nomine, quod ille diutiùs ferre haudquaquam poterat, bellabat. Cogitabat etiam vel eum summo suorum detrimento manus conserere, dummodò Ætium interficere posset. Itaque in Galliâ vtrimque infesti signis congressi sunt; hinc à Romanorum parte Ætius, Gothi, & Franci, illinc ab alterâ parte Attila. Et testantur quidem historiæ numquam in Occidente tantum ab vtrâque parte exercitum, tantamque multitudinem collectam fuisse, perinde ac ea fuit. Pugnatum est à manè ad vesperam vtrimque acerrimè, tantâ animorum obstinatione, vt nox dirimere prælium debuerit. In eo autem conflictu ceciderunt centena septuaginta fortissimorum hominum millia; tantumque fusum cruoris est, vt riuulus, qui propè erat, humano sanguine auctus, rapidissimi torrentis instar effluxerit. Attila opinione suâ de Ætij morte frustratus fuit. Cecidit autem in eâ pugnâ Theodericus Gothorum Rex. Tum die posterò Gothi diuisi Hunnorum copias aggressi sunt; Attilamque occidissent, nisi jam antè fugisset, ac se cum suis in sua castra recepisset. Illo die se Attila in castris suis continuit; & quamquam exire minimè audebat, classicum tamen tubis canere non cessabat, quasi qui conflictum rursum pararet, vt eo pacto victores suos terreret. Thurisinundus Theoderici Regis filius mortem patris deplorans, apud se statuebat cum Gothis suis Attilam insequi ac funditus delere. Tum Attila extrema tentans, vndique sua castra clypeatis & sagittarijs muniit: qui tantisper Gothis resistebant, donec Attila fœnum, stramen, atque eius generis fomenta alia facili incendio apta colligi iussisset; idque in eum finem, vt si Gothi forsan irrumperent, iniecto igne rogum conscenderet, seque incendio absumeret, ne viuus in hostium manus incideret. Verùm Ætius veritus ne profligatis Hunnis Gothi in Romanos facilè impetum conuerterent, Thurismundo expedire consuluit, paternum Regnum defendere, priusquam ceteræ nationes nitantur Hispaniam (quòd eius copiæ iam essent ex magnâ parte concisæ) inuadere, Regnumque patris opprimere. Huius consilio Thurismundus ceu vtili acquieuit, domumque reuersus est. Sed perniciosum hoc fuit consilium. Et, prô dolor, ignarus Ætius quantâ patriam clade eo consilio affecerit, dum cladem auertere detrimentumque omne amoliri studet. Videns enim Attila hostem abijsse, animum recepit, reuersusque in Hungariam, reparato exercitu & collectis viribus sæuiori animo Italiam inuasit, primoque Aquileiam fortiter obsedit, ac debellauit. Sed cùm hic parum proficiebat, quòd ita animosè ciues sese defendebant, ac iam velut susurros in suo exercitu audiebat, nolle milites inediam diutiùs perpeti, velle ideò discedere, confestim ingenti vi atque impetu ciuitatem aggressus diripuit, cunctisque cæsis incendio absumpsit, & in cinerem redactam liquit. Hinc deinceps profectus, Concordiam, Atinam, Vincentiam, Brixiam, Pergamum, Ticinum, Mediolanum, aliasque cepit ciuitates. Tum verò cùm iam Romæ propè adesset, Leo Pontifex (qui adhuc se in ruinosâ Vrbe continebat) in Pontificalibus ei occurrens supplex petijt, vt retrocederet. Huius viri imagine ac virtute Attila adeò fuit commotus, vt in Hungariam redierit. Quò equidem reuersus, solemnes nuptias egit; & in primâ nocte largiter potus, ferociùs stertendo mero repletum spiritum efflauit. Valentinianus ac Martianus quocumque circumspiciebant, cruenta omnia perditaque intuebantur. Vnaquæque gens suum legebat Regem. Tum item Franci imperare cœperunt in Gallijs, Hunni in Hungariâ, Saxones in Angliâ, Gothi in Hispaniâ, ac Vandali in Africâ, &c. Nec mentio quidem Romani Imperij fiebat. Cùm verò Ætius ad Valentinianum rediret, ab eodem confossus est, quòd receptú Gothis persuasisset. Tum etiam Valentinianus ab Maximo Ætij amico occisus est. Hic appellabat se Imperatorem Romanum, cœpitq; imperare cum Eudoxiâ Valentiniani vxore, atq; ingentem hominum multitudinem Romam conuehebat, vti Vrbem instauraret. Posteà verò Vandali cum Rege Genserico ex Africâ magno impetu in Italiam profecti sunt. Quâ re territus Maximus cum optimis quibusq; potentissimisq; fugere conatus, in ipsâ fugâ occisus est: atque omnes ferè ex Vrbe fuerunt profligati. Vandali Romam inuaserunt, quæque poterant diripuerunt, homines captiuos abduxerunt; & quidquid instaurare cœptum fuit, deiecerunt. Hac tempestate etiâ MARTIANVS Constantinopoli in seditione fuit interemptus.

LXXXVI.

QVAMDIV PACATE VIVERE LICET, NON EST PRINCIPI DECORVM VT ARMA SVMAT.

Vnà cum Valentiniano v. annis, ſolus II. Orientem rexit: à tumultuarijs occiſus.

LEO Tribunus militum Imperator in locum Martiani eligebatur, ac Constantinopoli ab Anatolio Patriarchâ coronabatur, postnatum CHRISTVM anno quadringentesimo sexagesimo, qui filium suum Leonem Imperij consortem fecit. Iam res Italicæ pessimè sese habebant. Vandali, relictâ Româ, per Campaniam dispersi cuncta ferro incendioque vastabant; Capuam oppidum nobile, fortemque Nolam euertebant. Neapolim, dum fortiter erat munita, inuadere non potuerunt, sed foris cuncta sunt depopulati. Gensericus autem illorum Rex, vbi multas in Italiâ collegisset opes, prædâ onustus Africam repetijt, secumque Eudoxiam vnà cum duabus filiabus ac multis alijs captam abduxit. Tum multi se in Italiâ Cæsares appellarunt. Quisquis vel aliquantò ceteris potentior erat, hic Augustum se consalutari permittebat. Ex his vnus nomine Maiotanus haud longè ab Rauennâ agens, breui tempore ad oppidum Dertonam necatus est. Hinc Seuerus Rauennæ Augustum se nominari volebat, sed breuì item Romæ sepultus est. Horum tertius Leo appellatus nonnullos conuocabat, ac Nouitios equites nominabat, à quibus & ipse Imperator electus est. Hic Antonium quemdam Cæsarem creabat, mittebatque Romam in Imperium. Seruandus, qui & ipse Imperator esse voluit, ab Antonio profligatur. Romanus etiam libens, vt ceteri, Imperium affectasset; quamobrem ab Antonio fuit interemptus. Anthemius vt patritius Cæsar ab Leone vero Orientali Imperatore Romam mittebatur, vt tyrannos propelleret. Gensericus verò hosce motus intelligens, rursum tempus esse experiundi fortunam cogitabat, Italiamque iterùm ingenti Vandalorum multitudine inuadebat. Verùm Anthemius contrà profectus, vi ipsum repulit, populumque & naues multas disiecit. Gensericus rursum fugiebat in Africam. Dehinc tyrannus exstitit quidam Richimer. Hic Romam profectus, eam cepit, Anthemiumque ad pontem Ælium in frusta secari iussit. Proinde & hic mense tertio suæ tandem tyrannidis pœnas luit. Intereà Patricius quidam opulentus, Aspet nomine, Imperium cepit; sed mox ab Olibrio necabatur, qui in Anthemij locum ab Leone erat missus. Verùm nec Olibrius diu admodum superstes fuit. Tum Licerius Rauennæ Imperator effectus est. Sed non multò pòst ab Nepote instructo exercitu Regno pellebatur; qui tum ipse Imperiale nomen ad se rapuit. Iam verò Leo, postquàm eius filius obijsset, Leonem nepotem suum ex filiâ Ariagnâ & Zenone natum Imperatorem fecit. Basiliscus Cæsar creabatur, mittebaturque in Africam, vt traiectionem Vandalorum in Italiam impediret. Intereà senior Imperator Leo vitâ decessit. Tum Basiliscus Imperator publicè declarabatur. Hic suo cum exercitu Romam profectus, confestim in Basilicam D. Petri fugam cepit: cumque Imperiale diadema altari imposuisset, vnà cum vxore Zenobiâ vti baptizaretur, festinauit. Sed Constantinopoli Zeno rerum potitus est. Nam Leo ob ætatem iuuenilem huic Zenoni vitrico suo Imperij coronam imponebat. Hac tempestate Christiana fides primò in Galliâ prædicari cœpta est. Nec sanè multo pòst Clodoueus quintus Francorum Rex in Galliâ ab Antistite Remigio baptizatus est occasione insignis cuiusdam victoriæ, quâ potitus fuisset in Germanos, qui Franciam inferiorem seu Galliam Belgicam inuadebant vastabantque. Hic Clodoueus Insignia Gallica, tres nimirum bufones, in tria aurea lilia mutauit. Inscriptionem huius nummi equidem non vidi: facilè tamen illud colligi pòtest, nomen iunioris Imperatoris in vacuo fuisse scriptum.

LXXXVII. LXXXVIII.

AMICVM POSSIDE, VT INIMICVM FIERI PVTES.

Imperio præfuerunt XVI. annis; vterque naturali morte occubuit.

ENO Imperator Constantinopoli creatus est, anno post CHRISTI natiuitatem quadringentesimo septuagesimo sexto, homo non minùs vultu quàm moribus deformis. Basiliscus autem extrema Italiæ linquens, Orientem versus cum suis profectus est. Quo quidem cognito, Zeno fugam adornauit, nec voluit vti ciuitas detrimento aliquo nomine suo afficeretur. Hac fugâ gauisus Basiliscus, filium suum Marcum se iuxta Cæsarem fecit. Verùm Constantinopolitani nec ipsum nec filium admittebant, quin Zenonem potiùs à fugâ retrahebant, subsidiaque illi præstabant, vt patrem ac filium Regno pelleret. Nepos, cuius suprà mentio facta est, Rauennæ se continebat. Sed cùm Basiliscus Romam deseruisset, iamque rem in Oriente cum Zenone haberet, Nepos Romam petijt, ratus Occidentale Imperium se restituturum; adeoque in Italiæ ingressum Tribunum suum misit Orestem, qui Barbarorum siue Orientalium Imperatorum accessum prohiberet. In itinere Orestes filium suum Augustulum Rauennæ Cæsarem creabat. Quod vt Nepos intellexisset, hinc in Dalmatiam, quòd Oresti eiusque filio resistendi consilium habebat nullum, aufugit. Tum Imperiale diadema Rauennæ adeptus Augustulus, pacem sibi cum Vandalis in Africâ conciliauit, sperans vel hac ratione rerum se deinceps potiturum. Hinc Odoacer Hunnorum Regis Dux vltimis Hungariæ finibus egressus est, vt Romanum nomen penitùs deleret, Italiamque ipse habitaret. Iam verò cùm per Noricos campos Germaniam peteret, audiretque Seuerinum, virum esse pium ac beatum, qui eâ tempestate istic agebat; ipsum tandem adijt Odoacer, vt benedictionem ab eo susciperet. Cùm ex Seuerini cubiculo ad suos se reciperet, ceruicemque incuruaret, ne caput in limen impingeret, (erat quippe vir staturâ admodum procerâ) in hæc verba virum beatum sibi loquentem audiebat: *Iam pete Odoacer Italiam, iam proficiscere vili hirsutâque veste indutus, mox ditior apud plurimos æstimaberis.* Hoc autem vaticinium res ipsa secuta est. Imperauit enim in Italiâ annis quatuordecim continuis. Mox vt in Italiam venit, hunc contra Orestes profectus est ad Liguriæ fines. Verùm vbi animaduerteret fieri haudquaquam posse, vt tantæ multitudini resisteret, extemplò sese Ticinum (quod oppidum hodie Papia dicta est) recepit. Hic, vrbe captâ, cum multis alijs ab Odoacro interfectus est. Posteà autem Hunni totam Italiam cædibus incendijsque depastabant. Quod quidem vt Augustulus intellexit, metu perculsus, abiectâ purpurâ, Imperator dici ampliùs recusauit. Atque ita sanè Româ est fugâ elapsus, cæterique Italiæ incolæ aufugerunt, ac patriam hostibus Barbaris permiserunt. Hinc profecti in insulam sunt, vbi Venetias posteà condere cœperunt. Odoacer verò vt fortunam sibi arridere animaduertit, confestim dignitatem affectauit regiam; Romamque profectus, annis imperauit quatuordecim, nec fuit qui huic vel contradiceret. Tum Zeno Gothorum Regem Theodericum Constantinopolim ad se accersiuit, promisitque eidem vniuersam Italiam. Quem venientem honorificè vt filium excepit, voluitque ei vt Consulum fasces (qui honos tum erat maximus) præferrentur. Etiam statuam illi ante palatium vnà cum equo collocauit. Posteà verò cum incredibili Gothorum multitudine Italiam ingressus est, quem contra Odoacer cùm ingentem exercitum eduxisset, facta vtrimque pugna est haud sanè incruenta. Pugnabat Theodericus fortissimè; & cùm hostes prælio fugasset, priorem cepit expeditionem, ac Veronam rursus properanti obuiàm iterùm Odoacer profectus est. Hic secundò Theodericus Odoacri exercitum fugauit. Post ingentes cruentasque cædes Theodericus Veronam inuasit; ac fugientes Gothos insequens, Odoacrum Rauennæ triennio obsedit: vrbe tandem captâ Odoacer crudelitèr ab ipso excarnificatus est, totamque Italiam inuasit, ac Veronam de suo nomine Theodericam Veronam appellauit. Atque hinc quidem commixtis Hunnorum ac Gothorum linguis, Latina lingua planè interijt. Zeno Imperator Constantinopoli vitam finijt: cuius frater Longinus Imperium quidem affectauit, sed ei prælatus est Anastasius.

LXXXIX.

INGENTI NODO CVNEVS IVNGETVR ACVTVS.

Cùm Orientalibus XVI. annis imperasset, Gothisque Occidentales voluntariè tradidisset, obijt.

NASTASIVS Ariagnæ prædicti Zenonis vxoris operâ ad Constantinopolitanum Imperium euectus est, anno CHRISTI quadringentesimo nonagesimo tertio: quare & Ariagnam sibi matrimonio iunxit. Hic Clodoueo potentissimo Francorum Regi munus aureum oppidò quàm pretiosum dono misit, quòd ciuitates quasdam Arianâ hæresi infectas ad pristinam saniorem-que religionem reuocasset. Verùm eâdem illâ hæresi & ipse tandem inquinatus est per Achaium Patriarcham Constantinopolitanum. Interea verò, dum Theodericus potenter ac pacificè in Italiâ imperabat, ac multa Romæ magnificaque ædificia in regio palatio exstruebat, fœdus cum Rege Clodoueo percussit; cuius item filiam Adelphedam vxorem duxit. Tum Vandali animum ad Imperium Constantinopolitanum adijcere cœperunt, nauibusque crebrò ex Africâ in Thraciam cum maximo regionis detrimento profecti sunt, ita vt Anastasius necessitate coactus damnosam sibi pacem cum ijs inire debuerit. Pòst item multa prælia aduersus Sabinianum & Mondonium in Sclauoniâ gessit, ac deinde contra Pompeium prope Adrianopolim. Sic etiam aduersus Aristum ac Parthos in Syriâ, & posteà contra Vitellianum ad Aquilonem, qui omnes Orientale Imperium affectabant. Quamplurimum negotij etiam cum Bulgaris habuit, qui item eius Imperium opprimere conabantur, diripiebantque Macedoniam, Thessaliam, atque Epirum. Victoriâ tamen non sine sanguine potitus est. Hanc circa tempestatem Romæ ingens religionis schisma fuit; idque Symmachi ac Laurentij nomine, qui ambo diuersis suffragijs Pontifices Maximi erant creati. Cuius equidem rei occasione multæ cædes Romæ commissæ sunt tam inter Sacerdotes quàm laicos, donec Theodericus Rex Romam reuersus Concilium (quamquam hæreseos erat Arianæ) habuit, in quo Symmachus in Romanum Antistitem fuit confirmatus, ac Laurentius Nuceriæ Pontifex institutus, qui non cessauit vel quotidianos excitare tumultus. Ob quam sanè caussam à Symmacho Pontificatu motus, in Dalmatiam relegatus est. Cùm verò iam Anastasius in Arianâ hæresi perseuerabat, Papa Hormisda (qui post Symmachum electus erat) Eunodium Papiensem Episcopum cum aliquot Christianis alijs ad ipsum misit, vt illorum monitis ad fidem rediret Catholicam. Ceterùm non solùm monita dogmataque eorum derisit, sed magnâ etiam contumeliâ ex conspectu suo illos secedere iussit. Deinde in fractâ naui eos collocauit, præcepitque non anteà in terram exirent, quàm è suo Regno in Italiam fuissent reuersi. Item Pontifici nuntiarent, Imperatoris munus esse imperare & iubere, non aliorum iussis obedire. Haud multò pòst fulmine ictus interijt.

X C.

HABET SVVM VENENVM BLANDA ORATIO.

Orientem possedit XXVII. annis; fulmine ictus perijt.

IVSTINVS, post natum CHRISTVM anno quingentesimo decimo nono, à militibus Constantinopoli Imperator electus est, cùm mortuo Anastasio ad Senatum properaret. Erat autem hic adeò ignobilis, vt suum custos ac deinde boum fuerit. Tandem ad militiam se contulit: in quâ tam promptè tamque fortiter versatus est, vt ad extremum Princeps Ordinis effectus sit. Hac verò vsus calliditate Imperium adeptus est: Amantius vir sanè ditissimus ad eum venit, magnam vim pecuniarum secum ferens, orauitque, vt eam in toto exercitu ductoribus & militibus præcipuis partiretur, ac promisit insuper ei multa, si se Imperatorem milites legissent. Iustinus accepit pecuniam non ad votum Amantij, sed suum, atque ipse pro se suffragia cautè emit, vt ipsum Imperatorem legerint. Amantius omnem mouebat lapidem id ipsum callidè vlciscendi, parabatque Principi insidias. Quod vt Iustinus accepisset, ipsum cum socijs suis interfici iussit. Iustinus hic Christianæ religionis erat obseruantissimus, omnemque cùm primis operam dabat, vt Arianorum nomen radicitus exstirparet, ac Constantinopoli pelleret. Quod Theodericus Gothorum Rex summopere contemnens, hac de caussâ Boëtium & Symmachum, cum ijs omnibus qui aduersus Arium stabant, in exsilium Româ exegit. Deinde Ioannem Pontificem Maximum eâ tempestate ad Iustinum misit, qui nuntiaret vti Arianis sua templa restitueret; sin nollet, gladio se omnes in Italiâ Christianos interempturum, idque adeò vt vel infans in matris vtero eius nomine plectendus sit. Intereà dum legatus etiamnum in itinere esset, Boëtium ac Symmachum ferro truncari iussit. Cumque Pontifex redijsset, in carcere ipsum fame consumpsit, non obstante tamen, quòd Iustinus eius votis satisfecisset. Verebatur enim, ne Romam, Imperiumque vniuersum, aut dolo aut vi ad se raperent, cùm optimè inter sese conuenirent. Sub id temporis cùm Alaricus, qui in Hispaniâ Gothis præerat, à Francis in bello fuisset interemptus, Theodericus in Vasconiâ per Hibbam vno tempore supra triginta Francorum millia fudit, ac Thiodem Equitem post Alarici obitum tutorem & præsidem Almarici nepotis sui constituit. Haud multo tempore pòst naturali morte occubuit anno Principatus sui trigesimo octauo. Post ipsum autem, Gothorum Imperium in Italiâ Athalaricus eius ex filiâ nepos obtinuit. Iustinus vbi Theoderici sæuitiam in Pontificem aliosque accepisset, dolore ac senio consumptus Iustiniano sororis suæ filio Imperium tradidit. Erat autem hic vir acutus, peritus, consilijs promptus, verus, atque in iudicijs oppidò quàm iustus. Hac sanè tempestate Imperij gloria aliquantulum fuit ampliata; habebat siquidem Principes duos longè prudentissimos fortissimosque, Belisarium & Narsetem, qui multa ac præclara facinora commiserunt. Primùm enim Persas aggressus Belisarius deuicit, atque Imperatoris permissu Constantinopolim triumphans reuersus est. Pòst mittebatur in Africam nonaginta & sex annis à Vandalis occupatam, vt eam recuperaret. Ingentem hîc hominum multitudinem fudit, Regem eorum captum Constantinopolim misit; deinde & Carthaginem atque vniuersam Prouinciam Imperio restituit. Intereà Iustinus senior Imperator obijt, postquam Iustinianus cum eo Imperium administrasset mensibus quatuor.

XCI.

CVIVS PVDET, PIGEAT.

Augustus per VIII. annos & IIII. menses fuit; deinde decrepitus naturæ concessit.

VSTINIANVS cognomento Magnus, ob ingenij animiq́ue magnitudinem sic dictus, vir erat sanè acutus, fortunatus, & omnibus rebus pænè mirabilis. Imperium autem adeptus est anno post CHRISTVM natum quingentesimo vicesimo septimò. Postquam iam virtute & operâ Belisarij vniuersam Africam & Asiam recuperasset, etiam de reparandâ Italiâ cogitabat, sperabatq́ue per eumdem è manibus Gothorum eam vindicaturum. Huc item occasio accedebat, quâ Francos ad subsidium hortabatur, eiusmodi: Athalaricus Theoderici ex filiâ nepos, vbi iamdiu in Italiâ Gothis præfuisset, repentè occubuit. Huius mater Amalasuntha ex regiâ Francorum stirpe oriunda tradidit Imperium cognato suo Theodato. Sed immemor hic accepti beneficij, per dolum eam in balneo interfici iussit. Hinc Iustinianus Francos ad præsidia præstanda facilè pellexit, admonuitq́ue eos suæ cladis, quam à Gothis etiam accepisset. His moti Franci, præsidia Cæsari addixerunt, ac Belisarium Iustinianus misit in Italiam contra Gothos. Iam verò Theodatus Gothorum Rex in suspicionem incidit, quòd Belisario non restitit, quasi proditurus esset Gothos. Quâ quidem de caussâ illi Vitigem extemplò in Regem suffecerunt; cuius iussu necatus est Theodatus. Hic copias eduxit aduersus Belisarium instructissimas hominum supra ducenta millia, paruitq́ue Pontifici Romano Liberio, ac profectus est Rauennam; sed hinc cruentâ pugnâ repulsus est. Belisarius intra mœnia Romanæ vrbis se continebat, quam ad integri ferè anni spatium Viriges obsidebat; & ingens fames non erat Romæ tantùm, sed in totâ etiam Italiâ. Fugientes autem Gothos ob magnitudinem famis, palantesq́ue passim sine ordine insecutus est Belisarius, prostrauitq́ue, & circumuentum per insidias cepit Vitigem. Ceterùm Gothi interim deleri prorsus non potuerunt; sed constitutâ cum illis pace, per Iustinianum permissum est, vt regiones ab Alpibus ad Padum vsque inhabitarent, & vltra eas non progrederentur. Reuocabat igitur Iustinianus post deuictam Neapolim & Siciliam Belisarium. Nam timebat ne Cæsar constitutus, Italiæ Imperium sibi vsurparet; quamquam interim fidus in agendis rebus Belisarius nihil tale moliretur. Itaque reuersus Constantinopolim, Vitigem Gothorum Regem captum & alios ex potentiori nobilitate secum in solemni triumpho ducebat. Intereà, post discessum Belisarij, Rex creatus est à Gothis Totilas; atque arma rursum ceperunt, vt Totilas magnâ cum laude apud Placentiam octogintà Gothorum millibus fuderit hostium ferè ducenta millia. Hinc Romam profectus, post longam obsidionem cepit eam atque diripuit; & in primâ oppressione multi homines sunt trucidati. Ceterùm ob intercessorias prèces Pelagij Papæ præcepit Totilas parcendum deinde humano sanguini, neque etiam stuprum inferendum vlli feminæ. Sed & Vrbe excedere iussit ciues omnes, alioq́ue in loco habitare; ac statim muris & turribus, præter Pantheon, solo adæquatis, Vrbem incendi ac concremari mandauit. Totilas hinc Calabriam petijt; ac captis multis oppidis Rauennam proficisci decreuerat. Intereà verò Belisarius venit in Vrbem iam vndique patentem, curauitq́ue mœnia reparari ac restitui, circumductâ etiam fossâ modo militari dierum spatio viginti sex. Tum reuersus Totilas Romam rursus obsedit: sed Gothos Belisarius in fugam egit. Non multo autem pòst Belisarius iterùm Constantinopolim fuit reuocatus: fecitq́ue vt prudentissimus rei militaris; ac de Imperio Italiæ retinendo planè diffidebat. Iustinianus Duci huic fidelissimo fortissimoq́ue, vt Constantinopolim redijsset, ex leui admodum suspicione citra culpam oculos iussit erui; & profligauit eum, vt mendicando cibum quærere cogeretur: tandemq́ue vt calamitosissimus mendicus obijt. Tum Romam Totilas reuersus, castra in Vrbe locauit. Sed Iustinianus aduersus Totilam misit in Italiam singulari prudentiâ Principem Narsetem. Haud multo tempore pòst Iustinianus vitâ decessit, Imperiumq́ue Iustino reliquit.

Roma deuastata est, & exusta à Gothorum rege Totilâ, anno ab Vrbe conditâ M. CC. XCIX.

XCII.

A BONIS BONA BENE.

Vbi XXXVIII. annis gloriosè imperasset, legesque ac iura constabiliuisset, vitâ defunctus est ætatis suæ anno LXXII.

IVSTINVS, qui etiam à teneris annis armentarius fuibus agendis operam dedisset, Orientale Imperium suscepit anno CHRISTI quingentesimo sexagesimo quinto. Hic Iustiniano planè erat dissimilis, improbus, tenax, prædator, veterum Consiliariorum expulsor, tandem etiam (vt summatim dicam) Dei pariter hominumque inimicus. Pauperes medullitus exsugebat, Senatus amicos bonis spoliabat, cistas ferreas sibi confici curabat, in quas aurum illud argentumque conueheret, quod à miserâ plebeculâ per fas & nefas vndique corradebat. Denique tantâ captus fuit habendi cupiditate, vt mentis impos in furorem inciderit. Quare eius vxor Sophia Imperij gubernacula administrare debuit. Hac tempestate Narses Vrbis Præfectus (quem Exarchum nominabant) Totilam Gothorum Regem bello deuicit, Gothosque ita omnes Italiâ non sine ingenti cruore expulit. Quo facto Romam hic recuperauit, ipsamque ad pristinam formam ædificijs cœpit instaurare. Atque is quidem exitus fuit regni Gothici apud Italos: profectique hinc sunt in Hispaniam ad Gothos alios, vbi potentiores effecti, ad hæc nostra vsque tempora perdurarunt. Narses etiam Bucellinum Francorum Ducem (qui ab Rege Galliæ erat subornatus vt Italiam inuaderet) interemit, ac Sindoaldum Brendorum Regem (qui ex Hunnorum stirpe, quos Odoacer in Italiam duxerat, solus adhuc supererat) cepit, captumque ex altâ trabe suspendit. Postquàm triennio iam Romæ Narses imperasset, Sophia Iustini vxor eò adulatorum ac seditiosorum ciuium instinctibus persuasa fuit, vt Narsetem contumeliosè domum reuocarit, idque hoc pacto: Scripsit vt ad pensa muliebre opus rediret. Tum Narses respondebat aptaturum se illi pensum eiusmodi, quod dum viueret, absoluere haud posset. Hinc indignatus legatos misit ad Gothos (qui in Saxoniâ, Austriâ, ac Sueuiâ annis habitarant centum, & quorum auxilio delendis Gothis ac Totilæ antè vsus fuerat) eosque in Italiam accersiuit. Hi cum vxoribus & liberis expediti cùm in Alpes conscendissent, atque Italiam procul conspexissent, vxorum capillos à capite ad genua religarunt, galeisque impositis arma ijs in manus suppeditarunt, atque vt hostibus terrorem incuterent, copias suas istiusmodi fraude auxerunt. Vt ergo in Italiam sese dimisissent (tantâ autem se multitudine præcipitarunt, vt ad apium examen essent comparandi) vulgò ab Italis mixtâ linguâ Longobardi sunt appellati ob comæ prolixitatem, quæ instar barbæ mulieribus ad genua dependebat. Atque ita quidem per Sirmium ac Venetorum Prouincias profecti, primò Insubriam vi inuadebant, atque omnes deinde ciuitates Galliæ Cisalpinæ ab Bononiâ ad Papiam vsque. Rex verò horum Alboinus sedem suam figebat Mediolani, vnde q; Regio ab his appellabatur Longobardia. Post triennium Alboinus regiam sellam transferebat Veronam, occupabatque totam Hetruriam ac Tusciam vsque ad portas vrbis Romæ. Longinus quispiam, qui ad resistendum Narseti & Longobardis missus erat, agebat Rauennæ, seque Exarchum faciebat. Hæc enim dignitas his temporibus recens originem cepit, cùm Roma, Imperiumque Occidentale nullum habebat Cæsarem. Proinde tum omnem Roma perdebat magnificentiam; plurimumque annis centum sexaginta, dum Exarchatus hic vigebat, varijs tyrannicis Exarchis concussa vexabatur: idque adeò, vt ciues sæpiùs Vrbem linquere, ac feris inhabitandam deserere fuerint coacti. Exarchus hic aulam suam alebat Rauennæ, nec vmquam proficiscebatur Romam, quam vt ceteras ciuitates censebat. Quo factum est, vt amplitudo Romana, vsque ad Carolum Magnum, Ducatus tantùm, atque is quidem sub Exarcho Rauennæ, sit appellatus. Intereà Iustinus podagrâ grauiter laborare cœpit: quamobrem Senatum & Patriarcham ad se conuocauit; ac Tiberium, qui præfectus erat vigilum, in Cæsarem adoptauit, vsusque est oratione huiusmodi: *En, fili, Deus tecum egit optimè: Imperium hoc tibi tradidit; quod, vt te Deus honestet, tibi sit honori: nec in delicijs habeas sanguinem fundere, néve malum malo rependas. Nequitiâ in hostes mei similis ne esto. Vestes hæ caue te superbum reddant, vt mihi accidit. Memineris semper qui fueris antea. Hi omnes tui sunt filij ac famuli: hos cùm inspexeris, eos te inspexisse credito, quibus Respublica curæ est.* Atque ita quidem obijt.

Longobardi vnde sic appellati.

Exarchatus dignitas.

XCIII.

NON BEATVS,
QVI SE BEATVM NESCIT.

Ab XI. annis ſui Imperij pedum intolerabili cruciatu perijt.

TIBERIVS anno CHRISTI quingentesimo septuagesimo sexto Orientale Imperium adeptus, Imperatorium diadema ab Euticio Patriarchâ suscepit. Accersiuit item coniugem suam Anastasiam, fecitque & ipsam coronari. Quod vt Sophia Iustini vxor accepisset, animo fuit oppidò commota. Ignorabat enim Tiberium vxorem habuisse; quin huic se nupturam sperabat, ideoque Imperatricem permansuram. Sunt autem, qui Iustino etiamnum viuente ipsam cum Tiberio rem habuisse referunt, eoque Iustinum verbis impulisse, vt Tiberium adoptaret. Iam verò cùm hic vt Princeps verè Christianus, immensas opes à Iustino malè partas, ac ferreis arculis inclusas, pauperibus erogaret, crebrò ipsum Sophia obiurgauit, inquiens: *Quem multis ego annis thesaurum collegi, breui tu tempore exponis.* Cui sic ille respondit: *Equidem Deo istud planè confido, numquam fiscum regium pecuniæ inopiâ laboraturum. Nam pauperes subleuare eleemosynis, magni instar thesauri est: captosq; è vinculis asserere, ingens est misericordia.* Sophia autem aliunde timebatur, quò Tiberium infestaret. Iustini enim nepos etiamnum erat in viuis, quem ad Imperium promoturam se cogitabat. Verùm res parum successit, atque ipsa Imperiali aulâ exacta est; sed Iustinianus apud Tiberium semper in pretio fuit. Quadam verò die cùm fortè Tiberius in aulâ obambularet, lapidem in pauimento conspexit, cui Crucis signum erat insculptum: quare ira astantibus inquiebat: *Fas est frontem pectusq; Cruce consignare, atque en pedibus eam conculcamus.* Iussit itaque lapidem sustolli, sub quo & alius erat eâdem Cruce insignitus; quo item sublato & tertius inuentus est. Hunc simili modo etiam sustulerunt, mirati quidnam res ea portenderet. Tum eo in loco ingens auri thesaurus repertus est: quo sumpto, Tiberius multa sextariorum frumenti millia in Ægypto emit, ac nauibus in Italiam transmisit. Eo siquidem tempore Longobardi cuncta Italiæ loca passim depopulabantur, maximaque erat Romæ penuria; quare solitâ suâ motus misericordiâ ijs opem tulit. Sed nullâ contra Longobardos felicitate vsus est. Rex Clophis post mortem Alboini Romam arctè obsidebat; cepissetque, ni à quodam è proximis suis confossus fuisset. Porrò dum Clophis magnâ tum in amicos tum in hostes crudelitate vtebatur, Regem ampliùs habere Longobardi noluerunt; sed Italiâ inter se diuisâ, triginta crearunt Principes, qui omnia passim oppida vnius anni spatio subigebant, exceptâ Româ ac Rauennâ. Huius Tiberij Imperatoris virtus tam longè lateque innotuit, vt eius amicitiam multi Reges ambierint. Herpericus Francorum Rex legatos suos ad ipsum mittebat, multis insignibusque donis onustos, aureisque nummis eiusmodi, quorum solidus faciebat libram: in altero latere effigies erat Imperatoris cum inscriptione huiusmodi: TIBERII CONSTANTINI PERPETVI AVGVSTI. in altero verò currus Triumphalis cum equis quatuor, illiusque effigie qui currum agit, cum inscriptione huiusmodi: GLORIA ROMANORVM. Verùm in tertio Principatus sui anno induciæ inter Persas ac Constantinopolitanos exspirarunt. Quamobrem Indi legatos suos ad Cæsarem miserunt, atque hic vicissim suos ad Aretam Indorum regem. Hi cùm ingenti cum exercitu ad ipsum maturarent, Mauritium iuuenem fortissimum multis copijs hos contra misit. Hic Persas vnico conflictu fudit, victoriâque potitus domum reuersus est, honorificeque à Tiberio exceptus. Constantiâ filiâ in matrimonium datâ, consortem illum Imperij fecit. Intereà Romæ Narses vitâ functus est, qui cisternam auro onustam heredibus reliquerat; quæ Tiberio à sene quodam demonstrata fuit. Tum Tiberius quosdam mittebat Romam; atque effractâ cisternâ tantum auri argentique in eâ inuentum est, vt multos dies in hauriendo insumpserint. Quod quidem omne pauperibus partiebatur. Erat enim vir planè pius; & quò maiora erogabat, eò certè plura possidebat: opes illi vndique affluebant. Alium præ se contemnebat neminem, omnes amicè suscipiebat; quare æquè omnibus gratus acceptusque fuit. Cùm iam senio confectus viribusque esset destitutus, nec diu se superuicturum sentiret, Imperij gubernacula genero suo Mauritio tradidit cum istiusmodi præcepto: *Da operam, illud ames, quod aequum ac rationi est consentaneum.* Quod vbi dixisset, repentè occubuit, non sine lacrymis & luctu vniuersi populi, ob incredibilem eius pietatem ac clementiam.

XCIIII.

VIRTVTEM PRÆ OMNIBVS COLITO.

Regno per VII. annos piè adminiſtrato, fato conceſſit.

MAVRITIVS Cappadox, humili loco genitus, Orientalis Imperij gubernacula suscepit anno natiuitatis CHRISTI quingentesimo octuagesimo tertio. Cùm iam post mortem Clophis decem annos Longubardi absque Rege subiecti Ducibus fuissent, tandem Atharim Flauium Regem sibi creatunt: cuius sanè successores Flauios deinceps ab hoc Rege nominarunt. Iam pellere Italiâ Longobardos conabatur Mauritius: atque vt commodiùs fieret, hac de re egit cum Sigisberto Rege Franciæ. Hic ingenti conscripto exercitu Italiam instructissimus petijt; sed hinc ipsum Longobardi repulerunt. Hac victoriâ audaces effecti, elatique animum recipiebant: proficiscebanturque ad mare vsque Siciliæ cuncta passim depopulantes, Româ dumtaxat exceptâ, quam post longam diutinamque obsidionem vincere haud poterant. Mauritius creabat Exarchum nomine Romanum, ad quem pecuniæ militumque vim mittebat ingentem, vt Longobardos Italiâ exigeret. Verùm hic clàm ab Longobardis stabat, nec erat suo Principi fidus, quare in se Exarchatum reddebat scelestum. Diuersi eâ tempestate in Italiâ exoriebantur motus. Hunni ac Sclaui eam itidem inuaserunt: sic & Longobardi magnam exercebant crudelitatem. Præterea quatuor erant Rauennæ Exarchi, Gallinicus, Balduinus, Smaragdus, & Romanus. Hi sub specie auxilij ac defensionis spoliabant tam amicos quam hostes. Nec verò aliud in totâ erat Italia quàm rapere, furari, spoliare, cuncta incendijs ac cædibus absumere; idque absque aliquo titulo iuris. Huiusce temporis calamitatem maximoperè questus est Imperatori Papa Gregorius. Mirabatur Ecclesiam in tanto constitutam esse periculo, nec securum quemquam ab incursu idololatrarum Barbarorum reperiri; seque plus detrimenti, cædium, rapinarum ab ipsis Exarchis amicis pati debere, quàm ab hostibus Longobardis. Ceterùm Gregorio solamen nullum. Ad hæc Mauritius vir erat supra modum tenax, qui magis cumulandis thesauris, quàm Imperij commodo operam dabat. Hic primùm militibus sua retinebat stipendia, cœpitque vnumquemque tondere ac deglubere: quin in Italiâ nihil non ad se rapiebat. Quidquid alicunde corradere potuit, id omne Rauennam conuehi præcipiebat. Gregorius militibus rebellibus Romæ commeatum præbere debebat, vt tumultum auerteret. Litteras hic ad Smaragdum dabat, in quibus Imperatorem grauiter accusabat. Hinc Imperator atque Exarchus Gregorio ciuibusque Romanis hostes effecti, Longobardos ad Romanæ vrbis oppressionem hortati sunt. Tum Agilulphus Longobardorum Rex exercitu parato instructoque ita subitò Romam opprimebat, vt minimùm abesset quin Pontifex atque optimi quique cæderentur. Hinc Roma annum perpetuum obsidebatur. Iam verò cùm Mauritius secum cogitaret perpenderetque, quemadmodum Deus vnicuique iuxta merita mercedem tribuat, atque illu cogitatu altius dormiret, per nocturnam quietem visionem conspexit ad portam palatij æneam, vocemque audiuit horrendam, quæ ita sicbat: *Vbinam vis tibi rependam quidquid in me mali admisisti, hicne, an illic?* Respondebat autem: *Mallem equidem, Iudex æquissime, hîc peccati pœnas, si fieri posset, luere, quàm illic.* Vox tursum ita loquebatur: *Trade Mauritium cum suâ prosapiâ militi Focæ.* Mauritius itaque somno experrectus, Philippicum generum suum (quem Imperium affectare ipse diu suspicatus erat) accersiri iubet. Sed hic vbi suspicionis caussâ mortem certò timeret, coniugi suæ Gordiæ Imperatoris filiæ tamquam minimè rediturus valedixit; itaque ad Imperatorem adijt, & ad genua eius in cubiculo supplex procubuit. Imperator autem sic loqui exorsus est: *Ignoscas mihi, obsecro te, tibi enim peccaui, ac modò certus sum te nihil in me molitum fuisse. Proinde nostine aliquem in exercitu Focam? hunc mihi indices velim.* Tum respondebat Philippicus, ipsum Procuratorem ab exercitu, & qui commeatui præesset, electum fuisse, hominem esse meticulosum & minimè metuendum. Tum subijciebat Mauritius: *Si est timidus, est homicida.* ac somnium Philippico enarrabat. Posterâ nocte cometa visus est aspectu horrendus. Hinc in exercitu seditio confestim subsecuta est, in quâ milites Focam legerunt Exarchum, clypeisque impositum subleuarunt, vociferantes in hunc modum: Horribile Imperatori non parère, horribilius eidem parère. Cùm iam omnia Constantinopoli perturbari cœperunt, ac Theodosius Mauritij filius cum aliquot cognatis è castris ad Mauritium confugiebat, mutatâ hic veste cum vxore ac liberis per mare aufugit. Focas ipsum cum exercitu insequebatur, capiebatque Calcedoniæ, atque omnes capite obtruncabat. Mauritius miseriæ huius pariens, Deum vsque inuocabat, sæpiusque ante mortem hanc recitabat sententiam: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.*

XCV.

IVSTVS ES DOMINE, ET RECTVM IVDICIVM TVVM.

Anno XXI. sui Imperij cum omni familiâ capite truncatus est.

FOCAS ab ſcelerato exercitu, anno poſt CHRISTVM natum ſexcenteſimo quarto, Imperator lectus publicatuſque eſt. Simulatque Roma Longobardorum obſidione eſſet liberata, ſcribebat Gregorius ad Focam honorificas ſanè litteras, cuncta illi felicia fauſtaque optans; ad quem etiam Diaconum mittebat, orabatque vti eum in omnibus ſequi vellet. Omnis quippe ſpes, omne auxilium in Focâ erat, quòd hic Italiam è ſeruitute Longobardorum vindicaret. Præbebat enim Focas ſpem de ſe Populo Romano magnam, adeò vt & eius effigies ad aliorum Cæſarum imagines in templo fuerit appenſa. Eo autem tempore aucta contentio de Primatu, quam Mauritius cum Patriarchâ ſuo Ioanne aduerſus Gregorium inchoarat. Quare Bonifacius tertius, poſt multam ſollicitationem, non ſine magnâ contentione ac multorum contradictione, à Focâ Cæſare tandem obtinuit, vt ſanciretur Romanus Pontifex Oecumenicus, & ſummus Epiſcopus totius Eccleſiæ Chriſtianæ. Concedebat item Focas Templum iſtud peruetuſtum, quod ΠΑΝΘΕΟΝ, hoc eſt, omnium Deorum, appellabatur, vt ex eo conficeretur aliud in honorem Deiparæ MARIAE Virginis atque omnium Martyrum, ſublatâ omni idolorum fæce; vt, quo in loco Deorum, hoc eſt, Dæmonum cultus olim celebrabatur, modò omnium Sanctorum ageretur memoria. Ab hoc templo Barbari metu Deorum ſemper abſtinuerunt, ſed ſuis ornamentis crebrò illud ſpoliarunt. In eo enim fuerant imagines mille & triginta; itaque ad ſupremam vſque concauitatem auro argentoque parietes vndique exornati, vt nihil ſuprà. Et quia rotundum eſt, appellatur hodie D. Mariæ Rotundæ. Inter cetera templa, quæ vnquam Romæ fuerunt, hoc certè longè eſt pulcherrimum atque operoſiſſimum; quemadmodum hi facilè iudicare norunt, qui iſtarum rerum maximè ſunt periti. Et quamquam modò gradibus quibuſdam in illud deſcendatur, olim tamen ante Vrbis vaſtationem aſcendi in illud gradibus oportebat. Adeò enim ipſa terra ex crebrâ ædificiorum inſtauratione frequentibuſque ruinis creuit, auctaque eſt. Focas intereà Conſtantinopoli maximam exercebat tyrannidem cædendo, ſtrangulando, ac ſingula quæque diripiendo: quamobrem omnibus ſubitò erat inuiſus. Sub hoc Focâ vehementer debilitatæ & diminutæ ſunt vires Imperij. Perſæ cum Rege ſuo Choſroë vniuerſam occuparunt Aſiam: potiti etiam ſunt vrbe Ieroſolymitana, abductis vexillis ac Cruce Seruatoris noſtri IESV CHRISTI, captoque Zachariâ eiuſdem oppidi Patriarchâ. In tantis autem malis Focas haudquaquam ſe ad reſiſtendum parauit, vt meritò Focas dictus ſit. Focas enim vitulum ſignificat marinum, animal inter cetera maximè ſomniculoſum, quodque ita altùm ſtertit, vt è ſomno excitari à nemine poſſit, atteſtante Plinio. Eius ſomnolentiæ ac ſocordiæ hic erat Focas; idque adeò, vt ſua ferè omnia hoſtibus diripienda permitteret: ac quemadmodum iam nullum Occidentale exſtabat Imperium, ita etiam Orientale pænè interierat. Res hæc genero ſuo Priſco magis erat cordi, quàm quiſquam arbitraretur. Significabat per litteras Heracliano Africæ Præſidi, vti filium Heraclium mitteret, qui cum ipſo bellum aduerſus Focam moueret; fieri alioquin haud poſſe, quin non Imperium modò, ſed nomen ipſum Imperij foret interiturum. Cùm igitur Heraclius magno cum exercitu veniſſet, Focam infeſto Marte deuicit, ipſumque milites captum Heraclio ac Priſco tradiderunt. Hi Imperatorem, manibus pedibuſque præciſis, igne ad Taurum combuſſerunt, atque in mare tandem proiecerunt. Prætereà & tota eius proſapia radicitus abſumebatur. Atque ita quidem Focas ſimili clade perfidiæ ſuæ pœnas dedit, quâ in Mauritium, eiuſque coniugem ac liberos, vſus fuerat anteà.

XCVI.

FACILIVS FORTVNA PARATVR QVAM CONSERVATVR.

Imperator Romanorum VIII. annis minimè probandus, immani crudelitate laniatus eſt.

ERACLIUS Imperium vi ad se rapiebat anno post CHRISTI natiuitatem sexcentesimo duodecimo. Venit hic copijs instructissimus Constantinopolim, caputque à Sergio Patriarchâ diademare cinctus est cum Eudoxiâ, quam eâdem die vxorem duxit. Hæc sequenti anno filium enixa, cui etiam Heraclius nomen erat, ac cognomen apud plerosque Constantinus, vitâ functa est. Tum illicitas dicitur contraxisse nuptias cum Martinâ, suâ ex fratre nepte; ex quâ alterum suscepit filium, nomine Heraclionem. Iam Imperij vires omnino erant debilitatæ, cæsi milites: quare pacem sibi cum Hunnis, Longobardis, Gothis, Germanis, & Francis conciliauit in Europâ, in Africâ verò cum VVandalis. Ceterùm populos circumiacentes, & quos ex Africâ pater miserat, contra Chosroën Persarum Regem eduxit: cumque totam Asiam deuastassent funditusque euertissent, cursum versus Ægyptum deflexerunt, atque Alexandriam inuaserunt, seque istic tantisper continuerunt, donec rumor spargebatur Heraclianum patrem Imperatoris ingentem in Africâ colligere exercitum: tum enim iter Carthaginem parabant. Sed interim moritur Heraclianus. Quo audito, confestim inuasere Carthaginem. Tum Heraclius Imperator eos toto exercitu aggressus est, confecitque pugnas cum ijs tres acerrimas: in primo conflictu Persarum fudit tria millia; in duobus ceteris tantum effecit, vt desperatis rebus Chosroës à Syroe filio suo in fugâ sit interfectus. Heraclius autem eos insequebatur, ac Persiam perpetuo sexennio misere depopulatus est; tandemque in bello Syroem cepit: cui pax data est ijs conditionibus, vt Persiam retineret, vtque limes Persici ac Romani Imperij Tigris esset. Cùm iam in Persiam cum Syroe proficisceretur, ipsumque in eam restitueret, ecce Palatium ac Thronum Chosrois ingenti thesauro onustum spoliauit; quo septem oneratis elephantis, magnâ lætitiâ & ingenti gloriâ, lignum Crucis manu tenens, curru aureo Constantinopolim redijt. Hinc admirabili pompâ Ierosolymam profectus, Crucem in locum suum restituit: cuius rei gratia festum institutum est Exaltationis S. Crucis. Id autem abundè satis nummus hic testatus est. Nam in altero latere sedet Heraclius in curru triumphali tentorio circumdatus, Crucem penes se retinens cum hac inscriptione: SVPER ASPIDEM ET BASILISCVM AMBVLAVIT, ET CONCVLCAVIT LEONEM ET DRACONEM. In medio autem supra equos ita litetis Græcis scriptum est: ΔΟΞΑ ΕΝ ΤΨΙΣΤΟΙΣ ΧΨ ΤΨ ΘΨ. ΟΤΙ ΔΙΕΡΡΗΣΕ ΣΙΔΗΡΑΣ ΠΙΛΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΤΘΕΡΨΣΕ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΒΑΣ. ΗΡΑΚΛΕ. hoc est: *Gloria in altissimis sit Christo Deo: nam portas confregit ferreas, liberauitq́ sacrosanctum Heraclij Imperium.* Litteræ verò Græcæ hoc in latere insculptæ hanc habent sententiam: *Rex atque Imperator Romanus, Victor, Legumlator, semper Augustus, fidelis ac pius in Christo Heraclius.* Scias autem, Lector humanissime, eâ tempestate inuenustas litteras Græcas in vsu fuisse: ita tamen hic eas tradidi, quemadmodum nummo inscriptas deprehendi. Quo equidem nomine nulli culpandus sum, quasi rem nouam ipse comminiscerer, aut quid commutarem, castigarémve, adderem aut detraherem. Quapropter literam Ψ vt Ω intelligas oportet; cuiusmodi sunt quatuor hæ: ΧΩ, ΤΩ, ΘΩ, & ΡΩ. Animaduerto equidem satis Cuspinianum etiam huiusmodi nummum habuisse, sed litteras hic nec videre nec satis prompte legere potuit. Multa enim verba desiderat. Hunc imitari voluit Iacobus de Strada in Thesauro suatum Antiquitatum, sed malè, scribitque hoc pacto, AMBVLABIS ET CONCVLCABIS. Lapsusque est item grauiter in litteris Græcis. Iam quod in medio habetur, significat, *Vultum tuum Deus illuminet.* Ac Græca illa dictio retro ad eius caput connotat, *Sine sanguine.* In Lunâ habetur, *Propter tenebras nostras bella geram aduersus gentes.* Nummus hic, vt ego ipsum habeo, latitudine est digitorum quatuor; nec magnitudine tantâ aliorum Cæsarum alter repertus est, præter eum qui est Constantini Maximi. Huius Heraclij temporibus Antichristus ille Mahomet inter Saracenos primò in Asiâ auditus est, ac multa in cælo visa sunt prodigia. Hic in Arabiâ apud Agarenos se prophetam ac regem fecit; ac suos non Agarenos ab Agar, sed Saracenos à Sara appellauit. Ab hoc passim magni exstiterunt tumultus, adeò vt nomen ceteri abhorrerent. Heraclius autem videns Regnum suum à Saracenis planè perditum iri, vndique præsidia conuocauit, filiumque suum Heraclium se iuxta Cæsarem creauit.

Mahomet in Oriente apud Saracenos oritur.

XCVII.

SVPER ASPIDEM ET BASILISCVM AMBVLAVIT, ET CONCVLCAVIT LEONEM ET DRACONEM.

Imperauit Orienti XXVII. annis; aquâ intercute morboque infando extinctus est.

ERACLIVS cognomento Constantinus, à patre, post natum CHRISTVM anno sexcentesimo triecesimo secundo, in consortem nutantis Imperij susceptus est. Cùm iam Mahometes multis Saracenorum copijs Prouincias passim cædibus, incendijs, ac direptionibus deuastaret, Imperatores sese ad resistendum parant, ne ipsi Constantinopoli præuerterentur; belloque Saracenos aggressi sunt, sed admodum infeliciter. Nam in vno congressu ceciderunt Christianorum centum & quinquaginta tria millia. Tum Imperatores ad mare Caspium aufugerunt, atque illas portas aperuerunt, quas Alexander Magnus Macedonum Rex ad mare Caspium exstruxerat, & ob immanes quosdam populos præcluserat. Hinc quotquot vel milites, vel homines passim prouinciales potuerunt colligere, eduxerunt: cumque ante Solis ortum pugnam conficere putabant, nescio à quibus latuis in castris Imperatorum cæsa fuerunt hominum propè quinquaginta duo millia; pars militum residua Ierosolymam sese recepit. Heraclius verò senior Imperator animaduertens haud fieri posse vt Saracenis resisteret, ex mœrore in hydropisin incidit. Fertur & alio morbo, nempe ex genitalibus, perpetuo laborasse septennio. Tum fratrem suum Heracleonam iuxta se Imperatorem fecit. Intereà autem dum senior Imperator laborabat, potens in vniuersâ Asiâ effectus est Mahometes tam viribus quàm doctrinâ, eâque diabolicâ. Profitebatur enim, populum suum & dici & esse populum Dei, qui Diuinâ fruituri forent promissione, solique in vniuerso Orbe rerum essent potituri; adeò vt hinc Saraceni, quos modò Turcas nominamus, in verbis huius Mahometis spem etiamnum fidemque collocent. Apertè in suo Alcorano ingentes profert horrendasque in CHRISTVM blasphemias; nominatim autem CHRISTVM minimè fuisse passum, sed Iudam, qui ipsum prodere conabatur, eâdem horâ, quâ CHRISTVM Iudæi quærebant, fuisse virtute Dei in CHRISTI formam transmutatum, ac pro ipso captum, & cruci tandem affixum. His ita plebs illa misera adeoque demens credidit, rata illum magnum sanè hominem, cui ista reuelarentur, quique ea ita sentiret. Intereà dum senior æger decumberet, Heraclius iunior Imperator sæpè conatus est Mahometi resistere, sed cum maximo suo Imperijque detrimento. Nam Mahometes vi Antiochiam subegit. Heraclius autem veritus ne & Ierosolymam opprimeret, Crucem Domini istinc Constantinopolim transtulit. Atque ita quidem Mahometes intra vitæ suæ terminum vniuersum Orientem suo Imperio subiecit. Quamquam verò Reges aliqui in ciuili administratione persistebant, ad extremum tamen eos vel armis vel dolo ad suam religionem pertraxit: imò sunt qui velint & ipsum Heraclium hanc doctrinam ante obitum oblectasse. Postremò à morte Heraclij eius vxor Martina filium suum Heracleonam in vniuersum Imperium substituere conata est, atque Heraelium priuignum post menseis quatuor operâ Pyrrhi Antistitis Constantinopolitani veneno sustulit. Sed biennio pòst, cùm hæc cædes in publicum emersisset, atque indies ambo magis magisque sæuirent, eos Senatus abripuit. Martinæ lingua præcidebatur, Heracleonæ nares; itaque regno exigebantur. Antistes verò è fugâ abreptus in vrbem, laqueo ignominiosè strangulabatur.

Horrenda clades Christianorum.

Mahometes blasphemus in CHRISTVM.

XCVIII. XCIX.

VOLVPTAS HILARIS INSANIA.

SATIS EST POTVISSE P. VNIRE.

Imperij VIII. ætatis XXVIII. anno, venenò perijt;
alter biennio pòst, abſciſſis naribus,
in exſilium miſſus.

ONSTANS Heraclij filius, ac senioris Heraclij nepos, Imperium Orientale adeptus est, anno CHRISTI sexcentesimo quadragesimo secundo. Mittebat autem hic Olympium in Italiam tamquam Exarchum, vt eius hæresim cuncti Antistites velut imbiberent. Et Romanus quidem Pontifex Martinus si forsan doctrinam hanc contemneret, mitteretur illicò ad Imperatorem; cui si parère recusaret, extemplò confoderetur. Patriarcham Constantinopolitanum in locum Pyrrhi sufficiebat Paulum hæreticum, idque in contumeliam Pontificis Martini. Hac verò tempestate Saraceni opulentissimam potentissimamque ciuitatem Rhodum inuadebant, diripiebant, atque euertebant. Inter cetera spolia onerabant nongentos camelos columnâ æneâ altitudine cubitorum quadraginta octo, aut pedum septuaginta duo. *Colossus Solis.* Hinc per mare Egæum profecti sunt in Siciliam, atque inde in Italiam: sed eos Olympius confestim repulit. Post obitum verò Olympij Constans Theodorum veluti Exarchum in Italiam misit. Hic Pontificem in templo quasi allocuturus adijt, catenasque in collum iniecit, ac captum deinde Constantinopolim duxit: vnde rursum tamquam exsul relegatus est. Deinde Constantinum filium Imperij consortem constituebat, committebatque vt Constantinopolim curaret: atque ipse expeditus iter in Italiam non aduersus Saracenos, Longobardos, Hunnos, aut hostes alios maturabat; sed vti ipse tamquam Romani Imperij hostis religiosorum thesauros, templa, oppidaque Prouinciarum spoliaret. Postquàm iam multa in Italiâ oppida diruisset, tandem militari instructus exercitu Romam ingressus est, cui Vitalianus Pontifex cum religiosis omnibus obuiàm processit, honorificeque ipsum in Ecclesiam deduxit. Templa omnia sub pietatis nomine frequentabat, donec singula diligenter explorasset. Quinto die pòst hominum viginti millibus instructus cuncta templa inuasit, diripuitque singula diebus septem continuis. His spolijs quatuor onerauit naues, atque inde lætus Neapolim profectus est, indeque in Siciliam. Hic animo conceperat sedem Imperatoriam Constantinopoli Romam rursum transferre. Nouerat quippe inuisum se Constantinopolitanis ob hæresin ac suam tyrannidem. Erat autem vir praui ingenij, hæreticus, Reipublicæ corruptor pessimus, omni libidine ac spurcitie inquinatissimus. Maximo, viro sanè prudentissimo, manus pedesque præcidi, ac linguam erui iussit. Sic & multos alios homines Christianos varijs cruciatibus interemit. Cumque in Siciliâ annos aliquot crudeliter imperasset, die quadam Andreas quispiam cum ipso balneum ingressus vt Gallico vnguento Imperatorem inungeret, lecythum in eius caput effudit, ac fugâ elapsus est. Deinde ministri, qui pro foribus præstolabantur, ingressi, Imperatorem mortuum offenderunt. Quo quidem audito, Constantinus ingenti nauium multitudine in Siciliam traiecit, cædemque paternam grauissimè vltus est. Hinc tandem Constantinopolim reuersus, fratribus minoribus Heraclio & Tiberio nares amputauit. Narrant aliqui, quòd eos interfecerit, vti solus rerum potiretur. Saraceni vt mortem Constantis accepissent, confestim in Siciliam traiecerunt, Syracusam inuaserunt: quâ egregiè vastatâ, omne spolium secum Alexandriam aduexerunt. Non multò pòst Ierosolymam oppresserunt, viquę inuaserunt. Contra hos septennio fortissimè bella mouit Constantinus, atque in vno congressu fudit Saracenorum triginta millia; quare pacem petere coacti grauissima tributa pendere debebant. Hic Constantinus Christianæ Reipublicæ fuit defensor celeberrimus, amatorque longè pijssimus. Ecclesias destructas ac variâ hæresi infectas, quantum potuit, repurgauit, & præcipuè Græcam ac Romanam: quamobrem sextam congregari fecit Synodum. Postremò è Palatio lapsus occubuit, heredemque Imperij reliquit filium suum Iustinianum.

C. CI.

SEQVERE TRAHENTIA FATA.

MALE QVÆSITA MALE PEREVNT.

Imperium Orientale molestauit XXVIII. annis: ex insidijs interfectus est. Filius regnauit XVII. annis, & ex Palatio præcipitatus interijt.

VSTINIANVS Constantini filius, Orientalis Imperij gubernacula suscepit, anno à CHRISTI natiuitate sexcentesimo octuagesimo septimo. Confestim autem, priusquàm Saraceni de morte patris facti essent certiores, hac lege cum ijs pacem composuit, vt quotannis auri pondo tria millia, quinquaginta captiuos nobiles, totidemque equos ipsi tribuerent. Verùm vbi deceptos se animaduerterent, totam indignati Libyam atque Africam cædibus, direptionibus atque incendijs infestabant. Vt verò Iustinianum copijs instructum ad se properare accepissent, decennales pacti sunt terrâ marique inducias; idque nouis conditionibus, nempe vt Saraceni Libyam & Africam liberam nec grauatam restituerent, atque illo decennio singulis diebus Imperatori mille aureos numerarent, Equitemque ex suis Equitibus equo insidentem singulis item diebus traderent. Iustinianus circa Principatus sui initia vir quidem erat prudens fortisque, sed rerum successu elatus, cœpit se Dijs hominibusque opponere. Inconstans ac periurus in Saracenos efficiebatur: qui cùm ab ipso essent contra fœdus circumuenti, omni metu seposito arma aduersus Iustinianum capessebant, nec tantum cladis patiebantur, quantum inferebant. Tunc istinc reuersus, mare in Europam traiecit, Bulgarosque fortiter aggressus multis calamitatibus affecit, qui ex Scythiâ in Thraciam venerant, pacemque cum patre fuerant pacti. Hic enim sine victoriâ bello infeliciter gesto quibuscumque tandem conditionibus pacem cum ijs inijt, ac Thraciam inhabitandam ijs reliquit. Cùm iam ergo Iustinianus horum Prouincias cædibus, direptionibus, & incendijs deuastasset, animum resumpserunt, ipsumque coëgerunt, vt inhonestis conditionibus cum his pacisci debuerit. Deinde Constantinopolim reuersus, grauem ciuium incurrit indignationem, quòd tyrannidem impunitam reliquisset. Indixit Synodum bonis omnibus aduersantibus, in quâ vt multi erant Episcopi, ita metu nihil aliud concludere audebant, quàm quod ipsi gratum foret, quodque conclusum vellet. Et quidem cùm Romanus Pontifex Sergius his assentire recusaret, Iustinianus Romam Tribunum suum Zachariam misit, & Papam comprehensum Constantinopolim duci mandauit. Sed propositum hoc Exarchus cum vniuerso Equestri ordine Rauennensi facilè auertit. Hi enim Zachariam Româ expulerunt. Tum Iustinianus Christianorum effectus est hostis publicus. Sollicitabat indies Gallinicum Patriarcham, vt orationem ad populum habere vellet, cui persuaderet euersionem insignis templi MARIAE Deiparæ sacri, quod iuxta Palatium erat. Nam aliud hîc ædificium aptum Palatio exstruere cogitabat. Proinde Patriarcha ei respondebat: *Munus nostrum est templa exstruere, non autem destruere: quare isti rei acquiescere fas non est*. Postremò cùm post minas etiam Imperator orare non destitisset, ita locutus est Patriarcha: *Deo sit honor & gloria, qui continuò patiens multumque misericors est ab hoc tempore in æuum vsque*. Quod vbi dixisset, confestim templum destruere cœperunt. Tum Patriarcha Leontium religatum clàm Constantinopolim reuocauit.

CII.

MVLTI NIMIVM, NEMO SATIS.

Perfuncto decennali Imperio mutilatis naribus relegatus;
alteroque decennio transacto, Regno recuperato
ac VI. annis administrato, interfectus est.

LEONTIVS vir quidem fuerat anteà Senatorius vrbis Constantinopolitanæ, Patritiusque opulentus ac magni pretij, posteà verò constitutus est ab Iustiniano Archidux totius exercitus aduersus Saracenos, hostesque alios. Ceterùm cùm iam triennio in carcere ab eodem fuerat detentus, posteà in exsilium relegatus est. Tandem operâ Gallinici Patriarchæ clanculùm Constantinopolim ingressus, magnam excitauit aduersus Imperatorem Iustinianum seditionem, qui & omnibus modò inuisus esse magnoperè cœperat. Et quidem cùm iam præter spem plurimi illi adhærebant, vi omnes confestim effregit carceres, liberauitque quotquot erant nobiles ac ciues iniustè capti. Hoc verò tumultu excitum vulgus arma capessebat, seque Leontio adiungebat, atque vrbe Imperatorem cum suis exigebat. Deinde ipsum Leontius properè insecutus, in campo libero aggressus est, Iustinianumque naribus truncauit, atque ita mutilum Chersonam relegauit. Ac postquàm Imperator esset salutatus, Imperij administrationem suscepit anno CHRISTI sexcentesimo nonagesimo septimo. Intereà dum motus hic Constantinopoli ita continuaretur, Saraceni cum Rege suo Habdimelech expeditionem pararunt, Africamque iterùm deuastarunt. Hos contra Leontius Tribunum militarem mittebat Ioannem, qui cum Saracenis sæpiùs fuerat congressus. Cumque Saraceni præsidia ex Arabiâ, Persiâ, atque Ægypto postulabant, etiam sibi subsidia mittenda extemplò scripsit Ioannes. Sed multi ex eius copijs ceciderunt. Tum indignati milites, ita in Leontium exarserunt, vt Tiberium virum sanè eximium in castris Imperatorem legerint, Augustumque appellarint. Hic oblatum Imperium libens suscepit; & quò fortiór esset, cum irato exercitu Constantinopolim profectus est. Tum se Leontius contrà expediebat, ijs quæsitis omnibus quæ istuc pertinebant. Verùm milites indignati vrbem armis subirò inuaserunt. Leontius fugâ in Palatium elapsus est; quod item facilè à Tiberio superatum fuit. Leontius igitur capitur, eique nares amputantur; quod paulò antè fecerat Iustiniano: idque vsque adeò ijs frequens, vt truncari naribus tandem apud illos in consuetudinem abierit. Tiberius in Dalmatiæ cœnobio Leontium custodiri curabat, in quo & vitam suam finijt. Confestim autem Tiberius ingentem exercitum in Syriâ aduersus Saracenos eduxit. Vtrimque ita acriter pugnatum est, vt infra paucos dies ceciderint propè ducenta millia Saracenorum. Cumque Iustinianus (qui iam triennio in Ponto exsularat) ad Imperium redire conabatur, nec hærere diutiùs Chersonæ volebat, considerans ciues Leontio fideliter adhæsisse, plurimumque huic Tiberio, qui modò imperare cœperat, fauere, in Bauariam ad Regem Caianum profectus est; à quo honorificè exceptus, eius filiam Theodoram in vxorem accepit.

CIII.

ORIS ATQVE CORDIS PVLCHERRIMA HARMONIA.

Orienti præfuit tribus annis: truncatis naribus in carcere tandem excarnificatus.

IBERIVS anno post CHRISTI natiuitatem septingentesimo Imperium adeptus est Orientale; & confestim Exarchum in Italiam misit Theophilatium, quem nec Romani, nec Itali recipere voluerunt. Nomen enim Exarchi Græcorum ac Constantinopolitani Imperij, Romæ & Rauennæ vulgò inuisum fuit execrandumque. Hac in re tamen Pontifex Ioannes VI. ipsi plurimùm auxilio fuit. Dux autem Beneuenti, qui vnus erat ex triginta Ducibus Longobardiæ, libentissimè hanc discordiam accipiebat; ac Campaniam inuadens, plurima oppida castraque incendijs absumebat, ciues passim rusticosque & pecora secum auehebat. Sed Pontifex, ni pacem daret, excommunicationem homini obtrusit: quare captiuos, ciuitatesque restituit, ac bello destitit. Tiberius verò vt audiuit Iustinianum ex Ponto ad Germanos transfugisse, isticque in pretio esse, plurimùm sanè veritus est, cogitauitque, quânam potissimùm ratione ipsum necaret. Caianum igitur regem Vindelicorum subornauit, vt hominem è medio tolleret: sed hanc proditionem vt Iustinianus intellexit, clàm cum vxore ad Terebellum Bulgarorum Regem fugâ elapsus est. Ab hoc fidelissimè exceptus est, tradiditque illi ingentem multitudinem, vt parato exercitu Constantinopolim clàm profectus dolo vrbe potiretur. Tum multi Tiberium deseruerunt, ac Iustiniano adhæserunt; imò & multum fauoris & beneuolentiæ apud inconstantem illam vulgi multitudinem, quæ illum anteà admittere haudquaquam voluerat, obtinuit. Tum autem Tiberium apprehensum captumque, cum Leontio vinculis religato, per vicos in spectaculum educebat. Tandem in Throno residens, humi coram se prostratos pedibus conculcauit, & palàm clamari iussit: *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.* Posteà ante se atque in conspectu vulgi obtruncatos in frusta secari mandauit. Patriarchæ Gallinico vtrumque oculum effodi iussit, ipsumque Romam relegauit. In huius locum suffecit Cyrum. Hic, dum etiamnum exsularet, prædixerat illum Imperio adhuc fore potiturum. Quoties autem truncas nares emungebat, toties vnum ex ijs, qui Leontio aut Tiberio fauerant, ad supplicium rapi iubebat. Mauritium ducem suum cum omni exercitu in Pontum mittebat, vt Chersonæ barbatos omnes sexus virilis strangularet, quòd ipsum in gratiam Tiberij, nisi aufugisset, occidissent. Eodem illo anno quo ad Imperium redijt, vxor eius Theodora illi enixa est filium, quem Tiberium appellauit, coronauitque statim cum ipsius matre. Hic prauus ac periurus tandem etiam Terebellum, cuius operâ fuerat restitutus, de improuiso oppressit: sed Terebellus ipsum facilè repulit. Deinde exercitum suum parabat in Italiam aduersus Felicem Archiepiscopum Rauennensem; qui quidem captus Constantinopolim missus, vtroque lumine priuatus est, relegatusque aliò, atque vrbe exactus. Numquam ferè tantam Rauenna passa est calamitatem, quàm in istâ oppressione. Dux enim Mauritius strangulabat ferè optimos quosque ciuitatis, vrbemque penitus diripiebat. Dein Iustinianus omnibus copijs aduersus Philippicum profectus est, quem Chersonam in Pontum relegauit. Verùm milites eius tyrannidem ampliùs recusantes, Philippico se adiungebant, ipsumque Imperatorem creabant. Huius nummi inscriptionem vlteriùs legere non potui.

Iustinianus Imperio restitutus.

CIIII.

MISERIAM NESCIRE SVAM,
SINE PERICVLO EST VIVERE.

Vt VII. annis Orientali Imperio præfuiſſet,
ignominioſè occiſus eſt.

PHILIPPICVS Orientale aggressus Imperium est anno CHRISTI septingentesimo decimo tertio. Quod vt Iustinianus accepisset, aufugit, exercitumque conscripsit alium, atque acre mox confectum est prælium duodecim milliaribus ab Constantinopoli, in quo Iustinianus captus, interfectus est. Itemque & eius filius Tiberius, puer annum agens ætatis suæ sextum, ab his est interemptus, quibus illud à Philippico fuerat demandatum. Posteà omni cum exercitu Constantinopolim ingressus, Patriarcham Cyrum Vrbe expulit: confregit, destruxitque omnes Ecclesiæ imagines; ac Pontificem Romanum quasi cogere voluit, vt sua dogmata velut bona & salutaria amplecteretur. Sextæ Synodi decreta, quæ in S.Sophiæ templo erant ordine depicta, erasit atque expunxit. Cæterùm eius doctrinam Pontifex vt hæreticam damnauit, vetuitque Romæ ne quis ipsum ceu Imperatorem coleret, nec eius imagine nummos quisquam percuteret, aut effigiem ære aliquo exprimeret. Hinc etiam acta dictæ Synodi rursum in ingressu basilicæ S.Petri depingi curauit. Tum Philippicus Ioannem quemdam, qui eiusdem cum ipso erat sententiæ, in contumeliam Pontificis Romani, Patriarcham Constantinopolitanum constituit. Imperator hic ciuis fuit Constantinopolitanus nobilitatis præcipuæ, qui, quòd visam sibi Aquilam caput obumbrasse dormienti dixerat, Chersonam in Pontum ab Iustiniano relegatus est. Hic familiariter vsus est Monacho quodam hæretico & veridico, qui imperaturum illum prædixerat: quod quidem Philippicum maximoperè indies magis magisque sollicitum detinebat. Sed huic ita aiebat Monachus: *Cùm ita Deo visum sit, quid tute repugnes? Verùm hoc inquam tibi dictum sit, sextam Synodum iniustè fuisse & celebratam, & conclusam. Quare cùm tu Imperium fueris adeptus, tum memento eam infringere atque infirmare. Quod si feceris, certè stabile tibi Imperium perdurabit.* Illud igitur facturum se iuramento affirmauit. Deinde cùm excommunicatum se à summo Pontifice, atque vt hæreticum ab Ecclesiâ fuisse resectum intellexisset, perniciosum ex diuersis hæreticis Concilium conuocauit; itaque sextæ Synodi decreta alterâ Synodo infirmauit, condemnauitque. Interea verò cùm iam circa suos hæreticos ad istum modum esset occupatus, subigebantur, Imperioque à Saracenis detrahebantur, Africa, Libya, ac Granata in Hispania. Atque ab eo quidem tempore, vsque ad annum millesimum quadringentesimum octuagesimum septimum, Hispania habitata fuit à Saracenis, ac præcipuè Bætica, quæ Granata hodie est appellata. Tum enim à Ferdinando Rege Aragoniæ (erat autem hic postremus Gothorum Rex, atque auus Caroli V. Imperatoris) vi inde fuêre expulsi: sed Africam sibi & Libyam retinuerunt. Iam verò cùm Philippicus pridie Pentecostes cum aliquot antiqui generis ciuibus in balneas publicas fuisset ingressus, confestim à quodam Rufino nomine ad hoc subornato arreptus, oculis priuatus est. Atque ipso Pentecostes die postero, cùm populus vniuersus in summo templo esset congregatus, Imperator publicitus est coronatus Arthemius. Hic nomen suum mutauit, atque Anastasium se appellari iussit. Mox autem Philippicum in carcerem coniecit, vbi vel ad extremum vitæ diem ipsum conclusum detinuit. Ferunt aliqui in hoc ipsum carcere fame fuisse consumptum enectumque.

C V.

LEVIS EST FORTVNA;
QVÆ DEDIT, REPOSCIT.

Perpetuo carceri addictus, fame enecatus est
Imperij anno secundo, mense nono.

NASTASIVS Orientale Imperium adeptus, anno post natum CHRISTVM septingentesimo decimo quinto, litteras confestim ad Pontificem Romanum per Scholasticum Consiliarium dedit, in quibus se amatorem defensoremque fidei Christianæ appellabat, propugnatorem etiam confirmatoremque Sacrosanctæ Synodi sextæ, atque Ecclesiæ totius Romanæ: robur item Decretorum Pontificum, instauratorem deiectarum ecclesiarum & imaginum, receptorem profugorum Christianorum, exstirpatorem hæreticorum, atque hostem denique ethnicorum longè acerbissimum. His litteris Romæ ita recitatis, animum nonnihil Pontifex eiusque assessor recepit, quibus iampridem Imperatorium nomen sordere cœpit ob improbos quosdam Imperatores: qui quò plures, eò deteriores esse magis magisque cœperunt; atque horum quisque id maximè operam dederat, quò infensissimè Pontifici resisteret. Anastasius ergo hic Saracenos tamquam Christianæ fidei hostes crudelissimos bello aggredi conatus, classem ingentem in Africam emisit. Verùm dissensione inter classiarios ortâ, qui Anastasium oderant, Constantinopolim redire parant; & cùm Adramyttium venissent, Theodosium ignobilem rudemque virum, cuius officium erat publicam exigere pecuniam, exactionesque corradere, Imperio præfecerunt. Sed hic clàm aufugit, seque in montem abdidit. Proinde vbi ipsum inuenissent, inaugurationem ei vltrò præstiterunt, inuitumque ad Imperium suscipiendum coëgerunt. Quo audito, Anastasius festinanter mare Nicæam versus traiecit; vbi se ad resistendum parauit. Theodosius hunc insecutus est, atque ingenti pugnâ victum captumque, quòd necandi occasionem haberet nullam, sacris initiatum in monasterium detrusit, ne qua via pateret redeundi ad Imperium. Quæ quidem res vbi iam Romæ increbuit, nuntiataque esset, cunctos ingens inuasit dolor. Verebantur enim ne Christianum modò hostem essent habituri. Quoniam verò hac tempestate grauis in Ecclesijs controuersia ventilabatur de sustollendis imaginibus, operæ pretium est & de his quædam recensere. Nam paullò pòst in sequentibus etiam horum mentio nobis facienda est, cùm dicemus quâ ratione Imperium Romanum ob dissidium, quod inter Constantinopolitanos Cæsares ac Pontifices increbuerat, ad Germanos & Francos translatum sit. Superioribus ergo Heraclij temporibus orta auctaque hæresis Monothelitarum, qui ex Mahomete originem traxerunt; atque inter ceteros dogmatis sui articulos & hunc cum Saracenis communem habebant, Exodi cap. xx. *Non facies tibi sculptile.* Hæc autem hæresis damnata fuit sub Martino Pontifice in vniuersali Concilio ab centum & quinquaginta Episcopis. Deinde & damnata fuit extinctaque in sexta Synodo Constantinopoli celebratâ. Sed omnes penè Imperatores ab Heraclio vsque ad hunc labe hac infecti fuêre, atque vbique ferè aduersus imagines pugnauêre. Quid verò ex hac imaginum controuersiâ natum sit, audietur in sequentibus.

Quâ occasione Imperiũ ad Germanos deuenerit.

C V I.

CVI SEMPER DEDERIS, VBI NEGES, RAPERE IMPERAS.

Quindecim menſium Imperator, ex Imperio ad Monachiſmum detruſus eſt.

HEODOSIVS Orientale Imperium vi ad se rapuit, anno post CHRISTVM natum septingentesimo decimoseptimo. Leo autem Anastasij Tribunus cum vniuerso exercitu Nicomediam profectus, Domino suo auxilio venit; sed aliquantò serius, re enim perfectâ absolutâque. Noluit tamen hic se Theodosio tradere; verùm cepit filium eius cum optimis quibusque totius Aulæ, abstulitque omnem thesaurum cum vniuersis ornamentis Imperatorijs, ac Chrysopolim profectus est. Quo sanè audito, Theodosius rem cum Patriarchâ ac Senatu vniuerso expendit, deliberatque. Cùm iam ergo Leo (qui Ecclesias non infestaturum se pollicebatur) huc peruenisset, certè Imperium illi traditum fuit. Verùm Patriarcha vitam Theodosio filioque precibus impetrauit. Tum siquidem Leo vtrumque sacris initiatum in monasticam vitam protrusit, in quâ diu satis ac feliciter vixerunt. Leo tantus deinde imaginum vastator effectus est, vt hinc à Græcis cognomento Iconomachus sit appellatus, hoc est, imaginum expugnator, quòd imagines ac statuas Sanctorum è templis auferri, incendique mandaret. Quarum quidem perdendarum cùm finis nullus esset, tandem Pontifex Comitibus Palatinis (qui tum Maiores domus dicebantur) sese adiunxit. Hi autem præfecti erant Curiæ, adeoque primarij gubernatores apud Reges Francorum, & penes quos summa in Germaniâ ac Galliâ à Rege, qui sceptrum possidebat, erat potestas. Apud hos etiam ipse Pontifex, absente Rege, magnæ erat æstimationis; adeò vt hinc amplioris dominij spes quædam iam velut elucerет. Pontifex igitur ac Palatini operas tradiderunt mutuas; idque adeò, vt Pontifex Imperatorem facilè repulerit, Italiamque possederit vniuersam. Quare cùm regia progenies indies magis ac magis decresceret ac debilitaretur, hi autem Principes potentiores fierent; factum est consentiente Pontifice, vt regni administratio ad hos Principes translata sit. Hac tempestate Maior domus Childerici Regis Francorum effectus est Carolus Martellus, vir sanè strenuus fortisque. Galliâ hic egressus, Saxones, Sueuos, Vindelicos, atque vniuersam Germaniam armis subegit. Saraceni, qui iam magnam Hispaniæ partem inuaserant, etiam suos vicinos aggredi paullatim conabantur. In Franciam quippe educti, fortissimum Arelatense oppidum aliaque multa ceperunt. Carolus Martellus huic infortunio resistere cupiens, hos contra profectus est ad oppidum Turonense. Hic pugnæ confectæ sunt, in quibus ceciderunt trecenta septuaginta quinque Saracenorum millia, non autem absque insigni Francorum clade. Deinde Gothi ac Saraceni inter se conuenere: aduersus quos rursus exercitum eduxit Carolus, pugnauitque ita acriter, vt profugere etiam vltra Pyrenæum montem debuerint. Asserunt aliqui, nisi Carolus hac potitus fuisset victoriâ, Saraceni cum Gothis hac tempestate Franciam, Germaniam, Italiam, totamque Europam, & Asiam cum suâ parte Africâ vi occupassent. Hic Carolus ingentes vbique adeptus est victorias, adeò vt nihil non captum sit quod suis manibus offerebatur. Tantæ equidem æstimationis apud omnes, dum in administratione etiamnum esset, habitus fuit, vt nemo non satis animaduerterit aliud breui Regnum aduenturum fore. Quò enim potentior efficiebatur, quoque magis ac magis viribus crescebat, eò certè Constantinopolitani Cæsares magis debilitabantur, decrescebantque. Cùm iam Carolus hic Martellus Regnum partim in liberos partiretur, Carolomannum Austrasiæ, Sueuiæ, atque Alemaniæ præfecit: Pipinum Franciæ: Griphoni partes alias dedit; quibus minimè contentus, bello à fratribus fuit superatus. Non multò pòst Carolomannus, postpositis mundanis, in monasterium se dedit: quare integer Maioratus domus deuolutus est ad Pipinum. Hic socordiam luxuriamque Regum animaduertens, impetrauit à Pontifice auxilium, vt Childericum non sine fauore populi Regno exegerit, ipseque Rex solus sit designatus. Nunc verò reuertamur, vnde digressi sumus.

Pontifex Cæsarem Constantinopolitanum deserens, Germanis se adiungit.

CVII.

CVIVIS·DOLORI REMEDIVM EST·PATIENTIA.

In Imperio Orientali anno peracto; ex Cæsare monachus factus est.

LEO ex Syriâ oriundus primò quidem mechanicus, deinde verò Dux militiæ effectus, Imperium Orientale adeptus est, post natum CHRISTVM anno septingentesimo decimo octauo. Circa initium Principatus edictum extemplò Constantinopoli promulgauit, vt siqui haberent CHRISTI imagines aut matris eius MARIÆ, aut etiam aliorum Sanctorum, eas sub pœnâ capitis in publicum proferrent. Ac tot quidem statuæ productæ fuêre vt nihil suprà. His adijciebantur residuæ templorum imagines, atque vniuersæ comburebantur. Deinde publicè edixit, vti in toto Imperio imagines passim abolerent, perderent, ac destruerent. Si quis verò huic se opponere vellet, hic tamquam Cæsareæ Maiestatis contemptor capite puniretur. Quamobrem multi passim trucidabantur. Significauit item Pontifici Gregorio II. vt & ipse similiter faceret. Qui sane animaduertens rem derisione in Deum atque impietate haudquaquam carere, vetuit Romæ & per vniuersam Italiam tributa Cæsari ampliùs pendi; ipsumque prætereà excommunicauit, ac velut inutile membrum ab Ecclesiâ abscidit. Vt autem Germanus pijssimus ille Patriarcha intolerabilem Imperatoris impietatem considerabat, Pontificatum Constantinopolitanum prorsus recusabat, officiumque suum relinquebat. In huius locum Leo adolescentem Anastasium subrogauit, qui eiusdem cum ipso erat farinæ. Sed cùm audijsset in Italiâ aduersus se conspirationem fuisse inchoatam, Exarchum suum officio motum; idque eos iam ferè operam dare, quasi Imperatorium nomen abolere, nec ampliùs ferre id aut pati vellent; certè Ducem suum Romam misit, vt populum seu vi seu humanitate sibi reconciliaret. Hic vbi Romam venit, in grauissimo tumultu occidebatur, atque alium sibi Ducem pro animi sui sententiâ ciues constituerunt. Rauennenses item suum Exarchum Paulum interemerunt. Atque hic quidem Exarchus fuit postremus, cùm iam is Magistratus floruisset centum sexaginta annis. Nec Roma, quæ iam pridem sub Græco Duce steterat, voluit ampliùs eum ab Imperio flagitare, sed ipsa sibi semper Ducem deinceps decreuit vsque ad Caroli Magni tempora. Hac de re consule historiam de Iustino Imperatore folio 184. Longobardi considerantes Imperatorem ad istum modum cum suo Exarcho Italiâ fuisse exactum, dum iam cuncta in tumultu versabantur, magnis sanè copijs è Longobardiâ profecti oppida vniuersa cædibus atque incendijs obruebant, ac Romam tandem etiam obsidebant. Tum Pontifex subsidia non ab Leone, sed ab Carolo Martello Maiore domus Regis Franciæ flagitabat; cuius mentio facta est paginâ 208. Carolus tantum egit apud Luitprandum Regem Longobardorum, vt armis discesserit, restitueritque Pontifici oppida & captiuos omnes, conciliatâ decennali pace. Tertio autem Leonis Imperatoris anno Armirthus Dux Saracenorum ter mille triremes ex Asiâ atque Africâ in Thraciam eduxit, Constantinopolimque terrâ marique fortissimè triennio obsedit: verùm ob inediam, pestem, ac frigus intolerabile, magnam profectò passus est cladem. Naues vi fluctuum, tempestateque partim subactæ, partim artificioso incendio perierunt, vsque adeò vt absque commodo istinc discedere debuerit. Pestilentialis extinctorum cadauerum fœtor etiam in vrbem proserpsit, vti hominum supra trecenta millia interierint. Cùm iam Imperator Saracenorum metu esset liberatus, cogitabat quânam viâ potissimùm inobedientiam Pontificis vindicaret; totusque erat in spoliandâ Italiâ nummis, ornamentisque. Quare Marinum Ducem suum misit Romam, vt Pontificem aut comprehenderet, aut interficeret. Pontifex Longobardorum subsidia implorabat: quamobrem Marinum facilè repellebat, ita vt quod proposuerat, perficere non posset; cum suis nempe in fugam actus vt vix euadere potuerit, multique ex suis interierint. Tum Imperator donis Longobardos à Pontifice abstrahere conabatur, sed frustrà. Atque ita quidem impius hic imaginum expugnator in suo proposito obijt. Hac tempestate Christianam fidem amplexi sunt Germani per Bonifacium Episcopum ad eos missum.

Ab Imperio Constantinopolitano Roma descisit.

CVIII.

PEIVS TECTVM
QVAM APERTVM ODIVM.

Decimoquarto anno Orientalis Imperij
anathemate obstrictus interijt.

ONSTANTINVS Leonis filius, post obitum patris Orientalis Imperij administrationem in se suscepit, anno CHRISTI septingentesimo quadragesimo secundo. Is planè scelestissimus non solùm patris impietatem reddidit, sed maiore etiam scelere se modis omnibus contaminauit. Decreta constitutionesque sanctorum Patrum, quantum potuit, contempsit. Ac in primis quidem à CHRISTO discedens, postquam Diuorum imagines passim aboleuisset, ac Patriarcham qui huic impietati se opponebat, è medio sustulisset, & Nicetam hominem eiusdem sceleris conscium in Patriarchæ locum substituisset; sæpenumerò ipsum vxor, vt quæ pia magis, impietatis suæ arguit: prætereà & Pontifex Romanus legatos suos ad ipsum misit, vt aut flagitia sua omitteret, aut censuram exspectaret: verùm nihil monita apud ipsum honesta potuerunt. Sabinum Bulgarorum Regem in gratiam recepit, aduersus quem paullò antè bella gesserat; idque hac conditione, vt imagines item in suo Regno aboleret ac combureret. Quodcumque decretum Constantinus promulgabat, id contrà eius vxor abrogabat: persequebantur sese mutuò velut hostes infestissimi: nec hinc sanè melior efficiebatur, sed deterior magis ac magis. Depopulabatur Templa ac Monasteria, Christianosque multos trucidabat. Appellabatur autem Græcè Copronymus, quòd infans baptismi lauacro admotus alimoniæ excremento aquam baptismalem polluisset. Oblectabat se incantamentis ac nefarijs sacrificijs cum inuocatione dæmonum; quibus adeò erat deditus, vt hinc posteà cœperit delirare. Et quidem dum his rebus alijsque infandis occuparetur magis quàm Reipublicæ administratione, Tartari exciti, gens sanè Scythica ad Arctum inter Riphæos sita, ex ostijs Caucasi montis egressi sunt, ac Saracenos siue Mahometicos in Asiâ oppresserunt, rati meliorem se regionem alicubi inuasuros. Quare primùm superarunt Saracenos in Persiâ, Arabiâ, Armeniâ, Cappadociâ, &c. Quemadmodum verò cum Saracenis vniti fidem illorum amplexi sint, & quemadmodum minima scintilla immensum ex se rogum excitauerit, cuiusmodi Orbis non habet alium, mox audies. Erat autem multitudo vaga, incondita, nemini vtilis, scelesta, omni spurcitie ac libidine inquinata, quæ in suis se Prouincijs algore ac perpetuis tenebris propè inhabitabilibus continere non potuit. Hi igitur sedibus suis vagi dispalatique, latrocinantes potiùs quàm belligerantes, eruperunt. Quæ res Romanæ Monarchiæ certissimum præbuit exitium. Nec hodie etiamnum arrodere Imperium cessant, quò & residuâ mundi parte Europâ nos priuent. Regnum hoc Turcicum, Tartarorum, seu Saracenorum, plenum terroris in Sacris litteris describitur, ne nesciremus hoc Satanæ regnum esse, & cuius potentiâ atque successu non absterreremur, à CHRISTO ad Mahometicam impietatem deficientes. Ezechiel & Ioannes appellant populum hunc *Gog & Magog.* Gog tentorium vocatur, & Magog populus est extra tentoria: nam Tartari habitant in tentorijs. Et apertè scribit Ezechiel permisisse Deum augeri potentiam Gog propter peccata populi. Methodius autem ait Gog & Magog vltra Caspios montes, hoc est, Caucasum, conclusos fuisse, & vulpem illis meatum facturam esse. Vulpes hæc Mahometes est; nam per legem Mahometicam prouocati, potentes facti sunt, & dominari cœperunt. Dicebat enim Mahomet, populum suum Deo gratum esse, atque adeò ad quem benedictionis promissio pertineret, & dominaretur in toto Orbe. De principio autem huius Mahometis lege paginam 192. & 194. huiusce libri. Postquam diu Constantinus arctè Imperium administrasset, vindictâ diuinâ ictus intolerabili æstu consumptus exclamauit: *Viuus inextinguibili igne accendor, discrucior*que. Hæretico Patriarchæ ciborum excrementa ore erumpebant.

Turcica infandæ gentis origo.

CIX.

CORPVS EXCORS FRAGILE.

Cùm XXXIIII. annis, II. mensibus atque XXVI. diebus, rerum Orientalium potitus esset, violentissimâ incurabilique febri interijt.

EO Constantini F. patri successit, anno à CHRISTI natiuitate septingentesimo septuagesimo sexto. Hic animaduertens patrem ob imaginum expugnationem summoperè fuisse inuisum, simulabat se in principio CHRISTI amicum, fautorem Pontificum ac Monachorum; sed clàm ne pili quidem cuncta faciebat, imaginesque domi susque deque ferebat. Cùm autem Romæ ipsum sine aliquâ simulatione ita sentire arbitrabantur, incredibili sanè lætitiâ fuêre perfusi, adeò vt filium Constantinum Imperatorem legerint. Leo hunc vnicum esse suum dicebat filium, per ætatem nondum sapere, ideoque sibi curæ esse maximè: idque se vereri, ne huic vsu veniat, quod multis alijs olim contigit, nimirum ne hunc tandem è medio tollant, aliumque Imperatorem faciant. Quamobrem iurarunt nullum se lecturos Imperatorem alium præter Leonem, & Constantinum, & qui nascentur ab illis. Cinctus igitur Imperiali diademate est Constantinus Constantinopoli ipso die Paschatis: sed Romam haudquaquam venit. Nam iaspidem Deo dicatum è Sacrario S. Sophiæ nefario capiti imponens, per vniuersam vrbem superbus incedebat. Quæ res magnam Romanis peperit suspicionem futuri hostis in Deum, vt maluerint Ducem suum retinere. Prætereà multum spei collocabant in Francis, tam his qui in Franconiâ ac Germaniâ, quàm illis qui in Franciâ agitabant, queis omnibus imperitabat Carolus Pipini filius, qui & Magnus posteà est cognominatus. Hic post mortem patris regnum adeptus ante quadriennium VVormatiæ Comitia celebrauit, conclusitque bella mouenda aduersus Saxones: quò item omni exercitu profectus est, cuncta ferro ac flammâ deuastans. Arcem Eresburgum inuasit, idolumque Saxonum Irminsul nominatum disiecit. Hinc ad VVisarim fluuium profectus, duodecim à Saxonibus obsides accepit, atque inde ad Germanicum mare perrexit. Vt autem Hadrianus Pontifex crudelitatem ac sæuitiam Desiderij Longobardorum Regis accepisset, opem huius Caroli mox implorauit. Profectus itaque hic omnibus copijs in Italiam, Papiæ obsidione Desiderium compressit; quâ integrâ hieme perdurante, res multas herclè præclaras etiamnum aggrediendas animo concipiebat. Intereà Saxones atque Hessones (qui cum illo diffidebant) templa passim spoliarunt, deuastaruntque. Quo quidem audito, Carolus Papienses ita conflictibus coarctauit, vt ad deditionem fuerint coacti, Desideriumque illi in manus tradiderint. Captum autem Regem Carolus secum in Franconiam abduxit, ac tribus exercitibus Saxoniam inuadens, cædibus atque incendijs cuncta populatus est. Atque hic quidem tantisper egit, donec ab omni idololatriâ repurgati religionis Christianæ fidem amplecterentur; quod sine sanguine profectò haud fieri potuit. Ciuitates suas castraque Francis fortissimè muniit, ac domum reuersus est. Nomen eius tam latè cognitum fuit, vt omnibus nationibus terrori fuerit. Natus autem est in oppido Ingelheym in Germania ad Rhenum, non procul à Moguntiâ. Eius parentum hereditarium ac primum dominium fuisse dicitur Comitatus Palatinus circa Rhenum fluuium; quamobrem Palatini Comites appellabantur, sed tamen vt Maiores domus Regis Franciæ, quemadmodum paginâ 208. abundè dictum est. Nam Franci omnes, tam qui in Franconiâ, quàm qui in Franciâ agebant, vni erant Regi subiecti. Quemadmodum verò Carolus posteà ad Imperium Romanum peruenerit, & quemadmodum quarta Monarchia in Germaniâ initium ceperit, mox dicetur. Leo autem aduersus Tartaros ac Saracenos profectus, auditâ illorum victoriâ, vi & crudelitate, domum reuersus est; atque in administratione Imperij planè desperabat. Posteà ardentissimâ febri obijt, Imperiumque vxori suæ Hirenæ ac Constantino filio reliquit.

Carolus Magnus in Italiam accersitur.

C X.

QVO MIHI FORTVNA,
SI NON CONCEDITVR VTI?

Cum filio obijt quinto Imperij Orientalis anno.

CONSTANTINVS cum matre HIRENA Orientalis Imperij administrationem sortitus est anno salutis septingentesimo octuagesimo primo. Confestim autem Hirena conuentu trecentorum & triginta Antistitum Nicææ indicto, septimam Synodum celebrari iussit. Hic damnabantur εἰκονόμαχοι & imaginum corruptores, censebanturque omnes hæretici, abnegatâ interim superiori Synodo. Hic, inquam, templis Diuisque suæ restitutæ sunt imagines. Conclusum quippe erat, Sacrarum litterarum imagines laicorum esse litteras. Tum Hirena templis suas reddidit imagines; fidemque Romanam, adeoque Catholicam, vi in Oriente quantum potuit tutata est, quemadmodum in Occidente Francorum Rex Carolus. Mox item cadauer Constantini insignis illius εἰκονομάχου, patrisque soceri sui Leonis, atque huius Constantini aui, effodi curauit & comburi; cineresque in mare proiecit, quòd imagines perdiderat atque impiè aboleuerat. Quod sanè ægrè ferens Constantinus iam adultus, matrem haud ampliùs passus Imperio deiecit, templisque rursum suas imagines detraxit tamquam idololatriam intolerabilem. Decreuerat autem multos excæcare Christianos (quæ res ipsum maximè oblectabat) pluresque interficere. Cùm iam nouam electionem Constantinopolitani clàm moliebantur, atque in Nicephorum defuncti Leonis fratrem suffragia multorum tacitè inclinabant; non multò pòst ipsa conspiratio Constantino cognita fuit, qui comprehensum captumque Nicephorum oculorum & linguæ vsu priuabat. Id autem populo adeò displicuit, vt Hirenam matrem in Imperium restituerint. Hæc captum filium in carcerem detrusit, Nicephorumque liberauit. Tum Senatu populoque congregato decreuerunt, haud velle se à muliere solâ imperari, adeoque Imperatorem è carcere reuocandum, vt vnà imperaret. Verùm cùm rursus se omnibus flagitijs inquinaret, imagines & contemneret & combureret, oculis vnumquemque ferè indies priuaret, multosque leui de causâ exsilio puniret; mox mater hinc rerum sola potita, filium secundò captum excæcauit, vitamque cæcus in carcere finijt. Hæc autem Hirena ita supra captum muliebrem prudentissimè cum populo egit atque imperauit, vt summâ cum laude omnium in Imperio permanserit. Ab illo tempore deinceps cum Pontifice Leone III. egit, vt eius operâ potentissimo Francorum Regi Carolo posset nubere; Imperatorem enim ipsum faceret, idque sedulò operam daret quò Imperium Romanum iam Orientale, in Occidentem ad Carolum deueniret. Nec mora, Pontifex precibus Hirenæ legatum suum hac de re ad Carolum misit. Quod vt Nicephorus intellexisset, magnam profectò quantumliber cæcus elinguisque excitauit Constantinopoli seditionem, ita vt Hirenam Reginam comprehensam in perpetuos carceres detruserit, Imperiumque ad se vi traxerit, anno CHRISTI octingentesimo secundo. Proinde cùm hac tempestate regnum Occidentale Imperiumque Romanum atque omnis Cæsarei nominis maiestas operâ Pontificis ad Carolum Francorum Regem deuenerit; consultò hic prætermittemus Imperatores Græcos, qui adhuc fuerunt circiter triginta quinque, donec Constantinopolis à nefarijs Turcis sit capta anno salutis millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio. Neque enim tum latiùs Imperium Constantinopoli patebat; itaque infeliciter deinceps imperarunt, vt eorum vix vlla exstet memoria. Sub hæc tempora Turcæ, quos aoté Tartaros ac Saracenos appellauimus, totam Asiam, Orientem atque hinc Africam subegerunt. Sed in Occidente, quòd Imperium Romanum in Principes Germanos iam translatum esset, potentiores certè effecti sunt. Occasionem verò, quâ Romanum Imperium ad Germanos deuenerit, abundè suprà à paginâ 208. ad hunc vsque locum diximus: sed quemadmodum istud Carolus primò adeptus sit, mox dicetur in sequentibus.

CXI. CXII.

FEMINÆ NATVRAM REGERE OMNINO DESPERARE.

VIVE VT NON MORIARIS.

Vnà cum matre regnauit annis XVII. quæ, filio excæcato & in perpetuos carceres detruſo, ſola quadriennium regnauit.

CAROLVS MAGNVS potentiſſimus ille Francorum in Germaniâ ac Franciâ Rex, quòd aduerſus Leonem Pontificem tumultus Romani concitauerant, Romam ipſe profectus eſt. Iam verò vbi iſtic Natale feſtum celebraret, factum eſt cùm ad ſacra properaret, quæ eo feſto perficiuntur, ſeque cognoſceret peccatorem, atque à precibus ſuis reſurgeret, ac nihil tale quidpiam exſpectaret, ipſi coronam Pontifex Leo impoſuit, atque altâ voce Imperatorem Romanum publicauit. Confeſtim vniuerſus populus Romanus, qui eo Feſto maximè erat congregatus, incredibili lætitiâ acclamauit: CAROLO AVGVSTO A DEO CORONATO, MAGNO ET PACIFICO IMPERATORI ROMANORVM VITA ET VICTORIA. Poſt hanc acclamationem à Pontifice inunctus eſt, ac iuxta veterem conſuetudinem ſe Pontifex Cæſari flexit humiliauitque; ac ſublato cognomento Patricij, appellauit ipſum MAGNVM IMPERATOREM AVGVSTVM. Factum autem id ita eſt prædicto die, anno poſt natum CHRISTVM octingenteſimo primò, ab Româ verò conditâ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo. Poſtquam Carolus iam Francorum rebus annis triginta tribus præfuiſſet, comitia coacta fuerunt in eos qui in Pontificem commiſerant, ac iuxta Romanorum decreta capite fuerunt condemnati: verùm Pontifex ex ſuâ clementiâ pro his ſupplex orauit, nequid in vitâ aut corpore detrimenti paterentur. Vbi iam Carolus Longobardos in vniuersâ Italiâ ſubegiſſet, & ad pacem compuliſſet, in Germaniam reuerſus eſt, ſellamque Imperatoriam fixit Aquiſgrani. Hinc paſſim per vniuerſam Europam ingentem militum multitudinem miſit, ac cuncta proſperè ſuo Imperio ſubiecit. Nihilominùs ſuum cuique nationi permiſit Principem præter Longobardos in Italiâ: nam filium ſuum Pipinum vniuerſæ Italiæ Regem præfecerat. Habebat prætereà & alios duos filios, Carolum, & Hludouicum: horum Carolus multa fortiaque bella patris nomine abſoluerat, ac non multò pòſt obijt: ſed Hludouicum conſortem ſibi Imperij fecit. Vſqueadeò enim liberos ſuos adamauit, vt beatum ſe verè arbitraretur, quòd ſibi cohabitabant, atque ideò nullos matrimonio elocabat dum viueret. Filiæ eius ſerica penſa ducebant, lanamque præparabant, atque

acu

CXIII.

NIHIL EST QVOD PLVS VALEAT AD PONENDVM LABOREM, QVAM CVM EST INTELLECTVM NIHIL PROFICI, ET FRVSTRA ESSE SVSCEPTVM.

Rerum Occidentalium habenas tenens per XIIII. annos, ætatis LXXII. naturæ debitum persoluit.

acu artificiosè pingebant. Complures matronas Nobiles in Aulâ ſuâ alebat, eaſque ſecum quocumque proficiſceretur conuehebat, nec vmquam ſine his aut prandebat, aut cœnabat. Auguſtinum ſibi ac ſacras Litteras quotidie in menſâ prælegi curabat. Nullum non ſcientiæ genus diſcere affectabat. Aſtronomiæ, Geometriæ, Arithmeticæ, Muſices, atque aliarum artium erat peritiſſimus: in orationibus habendis copioſus, elegans, ornatus, atque eloquens. Balneis ac venandi ſtudio plurimùm ſe oblectabat. Amabat item plurimùm thermas illas naturales, quamobrem Imperialem ſuam Aulàm eſſe voluit Aquiſgrani. In hac vrbe operoſiſſimum ſanè templum ſtruxit. Ita erat omnibus imaginum ornamentis, cærimonijs, atque officio diuino ſemper addictus, vt in templo ſacras Lectiones ipſe cantauerit, Pſalmoſque vnà cum Sacerdotibus modulatus fuerit, & omni ſe officio diuino facilè accommodauerit. Et quamquam natione erat Germanus, ſemperque Germanicâ linguâ vſus ſit, dicendo tamen Latinè diſertiſſimus fuit, nec Græcæ linguæ omnino ignarus; adeò vt ipſe legatos Græcos audiuerit, & Græcè reſponderit. Miſſi enim erant ad ipſum legati Regis Perſarum cum muneribus huiuſmodi: nimirum cum Regio tentorio magnificentiſſimo, ac tribus coloris diuerſi alijs magnificè artificioſeque ex ſerico confectis; prætereà cum innumeris ornamentis ſericis, balſamo, alijſque vnguentis ſalutaribus, atque horologio operoſiſſimè ex auro atque ære confecto. Mittebant item perditi Imperatores Conſtantinopolitani tres quatuórve continui ſalutem (nihil enim his ferè aliud relictum erat) per litteras ſe illi ſubijcientes, nihilque aliud flagitare profitentes, quàm eius gratiam & fauorem. Ceterùm omnes Chriſtianos Reges in omnibus Prouincijs obſecrabat, vti pacem conſeruarent: quod vtique factum eſt. Nam metus atque amor, quem de illo cuncti ſuſceperant, per vniuerſum orbem ſeſe diffundebat; exceptis Turcis ſiue Saracenis, quos pugnis herclè cruentiſſimis ſæpenumerò ſubegit, damnoque vix recuperabili affecit. Odioſum ſanè foret omnia eius bella hìc recenſere. Aduerſus Hunnos bella mouit annis octo, in quibus pænè omnes euerſi fuerunt. Intereà temporis Bohemiam quoque cepit, ac Regem Lechon interemit.
Grauia,

Grauia, innumeraque bella aduersus Danos, Nortmannos, Frisios, atque Anglos gessit. Postremò omnium nationum iura ac constitutiones in vnum volumen congessit, mutatis correctisque plurimis. In vniuersâ Europâ sanctissimam semper iustitiam diligenter obseruabat. Quater in vitâ Romam profectus est. Postremam profectionem suscepit nomine Pontificis Leonis (cui oculos Romani effoderant, ac linguam præciderant, & qui ad ipsum in Germaniam confugerat) vt hunc in Sedem Apostolicam restitueret. Cùm iam Pontifex atque Imperator Romam properabant, obuiàm his Romani cum Sacerdotibus ad pontem Miluium ingenti pompâ procedebant, ac Romam cymbalis, citharis, atque id genus instrumentis inducebantur. Proinde Imperator hanc sæuitiam non passus est inultam. Nam eodem die obtruncati fuerunt ex præcipuis trecenti. Deinde quatuor annis continuis febri grauiter confectus, Aquisgrani felix ad Superos migrauit; atque huius nomine ceteri deinceps Romanorum Imperatores in hac ciuitate Imperij diadema suscipere debent.

LVDOVICVS PIVS Caroli Magni filius, rerum potitus est anno CHRISTI octingentesimo decimoquinto. Huic in initio Principatus sui nuntiatum fuit, Romæ aliquos ex optimatibus (auditâ morte patris) coniurasse, atque in necem Leonis Pontificis conspirasse; & quemadmodum Pontifex eius rei iam factus esset certior, iusseratque coniuratores hosce strangulari; ac Romæ cuncta etiamnum in tumultu esse. Hludouicus, eo nuntio accepto, ingenti sanè dolore, tamquam grauissimum perpessus infortunium, perfusus est, mandauitque Bernhardo fratris sui Pipini filio (quem Carolus auus post mortem patris Italiæ præfecerat) vt hæc certiùs rimaretur. Hic vbi Romam venit, morbo correptus est: nihilominùs confestim ducem Heroldum in Germaniam misit, vti Hludouicum de Rebus Romanis certiorem redderet. Hunc legati Pontificis insecuti sunt, qui crimina quæ de illorum Domino ferebantur, coram Hludouico abundè satis refutarunt. Abhinc diebus non multis ipse Pontifex obijt, atque in eius locum Stephanus quartus successit. Hic extemplò properauit in Germaniam, Hludouicumque Aquisgrani diademate cinxit. Intereà postquam tumultus aliquis in Gasconiâ exortus fuisset, qui ab Imperio desciscere conabatur, Pontificem per Galliam Cæsar Aureliam vsque deduxit. Diutius quidem ipsum apud se detinuisset, nisi grauissimis bellis fuisset occupatus, ac nisi ipse aduersus hostes proficisci debuisset. Dum ergo Imperator in Franciâ circa hostes erat occupatus, plures sanè ab Imperio desciuerunt; nempe Angli, Dani, Saxones, Hungari, Nortmanni, ac Saraceni. Gasconienses quidem ferro compescuit. Deinde verò ita acriter Anglos & Danos adortus est, vt omnes facilè domuerit. Profectus est pleno exercitu aduersus Saxones, qui iam Viromachum Ducem fecerant, quem in primo conflictu prostrauit, sibique Saxones parère coëgit. Lindeuintum denique, quem Hungari Regem sibi legerant, etiam bello deuicit. Volebat item aggredi Bulgaros, qui Hungaris suppetias tulerant; nisi Nortmanni, qui Franciam obruebant, impedijssent, adeò vt hos contra redire debuerit. Hi plurimum huic negotij fecerunt, plurimaque bella terrâ marique aduersus hos mouere coactus fuit. Nam vniuersum mare Occidentale iam opplerant, ac nusquam non eruperant: tandem & hos tamen coërcuit. Deinde collectis vndecumque præsidijs, cum ingenti liberorum suorum multitudine in Hispaniam aduersus Saracenos profectus est; sed in multis prælijs nihil aut parum ab his potuit obtinere. Hæc vbi bella in Imperio sedasset, reuersus est Aquisgranum, ibique comitijs celebratis filium suum natu primum Hlotarium Imperatorem Romanum creauit, consortemque Imperij fecit: filios autem alios, Reges appellauit; alterum quidem Aquitaniæ in Galliâ, alterum verò Bauariæ in Germaniâ superiori. Posthæc intellexit quemadmodum Bernhardus Italiæ Rex tyrannidem affectaret, ac vias iam in Alpibus arctas præmuniuisset, cunctaque Italiæ oppida illi iurassent. Hunc tumorem vti compesceret, expeditionem confestim parauit instructissimam. Bernhardus non multum suis in hac necessitate fidebat; quamobrem arma deponebat, cogitabatque se facilè propter ætatem, genus, ac criminis sui confessionem, in Cæsaris gratiam rediturum. Cæsarem itaque accedebat, permittebat se eius voluntati & gratiæ, culpamque omnem in suos reijciebat nobiles, qui ipsum concitarant, quare vt sibi ignosceretur obsecrabat. Verùm Imperator ipsum cum suis nobilibus captum ad Comitia Aquisgranum duxit, ac publicè interemit. Quo facto, Hlotarium filium suum Italiæ Regem præficiebat, eoque ipsum mittebat, vti cuncta Italiæ negotia suo arbitratu ordinaret. Cùm iam istic singula diligenter restituisset, atque in Germaniam redire cogitaret, Pontifex Paschalis ipsum obsecrabat, vti Romam venire vellet. Quod minimè recusauit, atque in Vrbem ingenti honore exceptus est, ipsoque die Paschatis à Pontifice Imperator vnctus coronatusque est. Multo tempore post Imperator senior filio suo Carolo Caluo, quem ex Iudith Sueuâ susceperat, concessit Sueuiam, Burgundiam, ac Rhætiam. Quæ res Hlotario iuniori Imperatori displicuit, & aduersus patrem conspirabat. His rebus plurimi sese miscebant Antistites atque Episcopi, consulebantque vti Iudith nobilem illam Sueuam coniugem suam ab se abdicaret, quò vel hoc pacto filium suum placaret. Verùm hac te filij sui iram euitare non potuit. Operâ quorumdam Principum comprehendebatur, cogebaturque Imperium atque omnem potestatem deponere, atque Antistitum consensu in monasterio vitam suam finire pœnitentiamque agere iudicabatur. Sed hinc tandem liberatus, ad vxorem, liberos, atque Imperium redijt; Hlotariumque filium suum (qui cum exercitu ex Italiâ aduersus hunc bellaturus properabat) vi in Italiam repulit. Dum iam pater filiusque inter se dimicarent, Saraceni seu Turcæ Italiam obruebant, terramque locustarum more opplebant, atque vrbem Romam obsidebant.

CXIIII.

VICISSITVDO OMNIVM RERVM EST.

Sui Imperij anno XXVI. ætatis LXIIII. vitâ decedit.

LOTARIVS qui Rex erat constitutus vt Italiam ab impetu Turcarum defenderet, tantos ipse concitabat tumultus, vt aduersus hunc velut Turcam aut Saracenum sese pateт in Italiam parauerit. Templa quippe passim diripiebat, profligabatque cunctos Religiosos. Turcæ inuadebant Romam, atque ex Basilicâ diui Petri stabulum sibi conficiebant equorum. Gestum id ita est post CHRISTVM natum anno octingentesimo trigesimo quarto. Iam verò vbi Turcæ intellexissent, Guidonem Marchionem Cisalpinensem cum Longobardis aduersus se expeditionem parare; vniuersam Romam omnino spoliarunt, vastaruntque Tusciam, & quidquid circa Romam situm erat, cædibus atque incendijs. Mox Tarentum, Apuliam, Siciliam aggressi sunt; & postquam multa his intulissent damna, nauesque spolijs onerassent, properè aufugerunt, priusquam Italiæ quisquam auxilio venire potuit. Quidam tamen narrant, Guidonem multo sanguine, multâque Christianorum clade eos ex Italiâ profligasse. Hlotarius nihil horum pensi habebat, sed indies magis magisque furebat, atque in sua viscera truculentiùs sæuiebat. Filiam patrui sui, sororem Bernhardi, trucidatam in vasculum condidit, & in fluuium Ararim coniecit. Nonnullos ex cognatis suis, quòd ipsum arguerant, interfici iubebat. Hludouicus senior Imperator duos alios ad se filios accersebat, Pipinum videlicet & Ludouicum; proficiscebaturque cum exercitu aduersus filium suum Hlotarium iuniorem Imperatorem in Italiam. Hlotarius verò ingentem patris videns multitudinem, ignosci sibi obsecrabat; & postquam illi iterum iurasset, Rex Italiæ permansit. Nec multò pòst moritur Pipinus. Cumque Hludouicus senior Imperator huius Regnum ad se recipere decreuerat, eius alter filius Ludouicus Sueuiam ingressus, patri militari manu restitit; & cùm pater Aquisgrano Moguntiam venisset, morbo correptus est. Tentoria istic sua figi mandabat, atque in eam incidebat infirmitatem, vt quadraginta diebus neque ederet, neque biberit. Intereà condonabat filio suo Ludouico tumultum quem excitauerat, itidem & Hlotario, cui præsenti cuncta Imperij insignia tradebat, obsecrans vti cum coniuge suâ ac filio Carolo Caluo amicè deinceps agere vellet. Atque ita quidem magnis cruciatibus interijt. Confestim verò dissensio, Regni caussâ, inter fratres coorta est. Imperator Hlotarius æquali iure vti volebat, nec permittebat Carolum Caluum Regni fore participem, volebatque etiam Ludouicum exheredare. Fratres itaque tanto inter se conflictu congressi sunt, quantum numquam apud Francos aliàs fuisse testantur historici. Victores fuerunt Ludouicus & Carolus Caluus, sed non sine clade suorum. Hlotarius Aquisgranum fugâ elapsus est, indeque à fratribus propulsus Viennam Austriæ, quò & fratres cum exercitu ipsum insecuti sunt. Multi sanè Principes atque Episcopi, imò & Pontifex ipse Sergius Secundus, hac re fuerunt sollicitati; & cùm in gratiam tandem essent redacti, Imperium inter se diuiserunt, Hlotarius cum Imperiali nomine Italiam retineret, Ludouicus Rex diceretur Germanicus, Carolus denique Caluus vniuersam Galliam in hereditariâ translatione possideret, Rhenusque Germaniam ab Galliâ divideret. In luctuosis hisce bellis, quæ inter sese confecerunt fratres, ceciderunt hominum bis centum millia. In hac verò calamitate rursum Turcæ magnis copijs Italiam vndique ac Siciliam inuaserunt. Ab Turcis Constantinopolitanorum ac Venetorum triremes in fundum actæ fuerunt supra sexaginta. Tum ijdem ciuitatem Anconam aggressi, ceperunt, spoliarunt, incenderunt. Postremò Italiam deserentes, profecti sunt in Illyrium ac Sclauoniam. Hic ceperunt Ragusium, ac ciuitates multas alias; tantumque damni intulerunt, vt aliqui dixerint, Christianum nomen planè fuisse interiturum, nisi mare nobis tandem suppetias tulisset, Turcasque cum spolijs absorbuisset. Intereà temporis inuadebant Aquitaniam Nortmanni, cunctaque depopulabantur; & quia nullus erat qui resisteret, proficiscebantur per vniuersam Galliam, Geldriam, Hollandiam, Zelandiam, redibantque per Flandriam ac Picardiam in Aquitaniam. Hîc sedem fecerunt, appellaruntque eam Nortmandiam. Et quidem quòd Carolo Caluo Gallia contigisset, voluit hinc Nortmannos expellere. Verùm haudquaquam potuit, atque ideò ab eo tempore Nortmanni in Aquitaniâ manserunt. Carolus verò Caluus vel quinquennio aduersus Angliam bella gessit, donec tandem & sibi subegisset.

Roma ab Turcis spoliata.

CXV.

VBI MEL, IBI FEL.

xv. annorum cum filijs Hludouico II. & Hlotario II. Imperator, monachus factus in monasterio moritur.

HLVDOVICVS II. Regni Imperijque consors à patre effectus est anno CHRISTI octingentesimo quadragesimo tertio, missusque cum ingenti hominum multitudine. Adolescens autem rerum successu elatus, cuncta passim in itinere cædibus, direptionibus atque incendijs Romam vsque vastabat. Hic Religiosi omnes ad primum milliare huic Tyranno obuiàm cum crucibus ac sacris vexillis procedebant, deducebantque ipsum Romam canentes: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, *Hosanna in excelsis*. Pontifex ipsum collo amplexus osculabatur. Hac vrbanitate atque humanitate ferox iste animus paullò tranquillior humaniorque effectus est. Præcludebat illi Pontifex vniuersas Ecclesias, aditum in eas inquiens minimè ipsi patere, nisi tamquam amicus & pacificus ingredi vellet. Quod huic Hludouicus facilè promittebat. Tum extemplò à Pontifice Sergio II. Italiæ Rex inunctus ac diademate Imperiali coronatus est: ad quæ festa cuncti venerunt Italiæ Principes atque Antistites. Et sic quidem cuncta vndique lætitiâ perstrepebant, vt vniuersis cælis arboribus, fructibus, armentisque, ex ijs publicè omnibus epulas pararierint. Principes optabant vti Hlotarij patris nomine ipsum Romani inaugurarent; sed id Pontifex haudquaquam admittebat, satis esse inquiens eos semel seniori Imperatori iurasse. Mox Hlotarius Imperator senior alterum suum filium etiam Hlotarium appellatum Aquisgrani in locum suum constituit, profectusque est omni vi Romam, quod audierat Pontificem irarum conari Imperium ab Germanis rursum in Orientem transferre. Verùm Pontifex excusabat se; & qui nuntiauerunt, tamquam delatores falsi obtruncabantur, ita vt hinc Pontifex Imperatorque conciliati sint. Hlotarius vbi iam multis annis cum duobus filijs Imperium administrasset, reuersus est ad Hlotarium filium in Germaniam, cui omnem vim potentiamque tradidit, ac Imperij gladiò deposito tonsus monasterium ingressus est, & Prumiæ in cœnobio obijt. Deinde rursum Italiam Turcæ ingressi, Tusciam inuaserunt, veneruntque iterùm Rōmam. Proinde quia in primo conflictu præter suburbium obtinere nihil potuerunt, idipsum miris modis deuastarunt, & iam secundò ex Basilicâ diui Petri stabulum equorum confecerunt. Eradebant, quæcumque erat in pariete picturæ altaria imaginesque vniuersas deijciebant, cuncta ferro flammâque vastantes, ac spolijs onusti Ostiam deinceps petebant. Pontifex verò & Hludouicus Imperator Turcas collecto exercitu insecuti sunt, ac fuderunt: partem ceperunt, partem verò portis affixerunt, quò hostibus magis essent terrori: reliqui deinique Turcæ profecti sunt Neapolim atque in Calabriam, vbi itidem cuncta sunt depopulati. Pontifex nolebat vt ita deinceps Ecclesia hostibus ac Tyrannis vndique pateret; ideoque D. Petri Basilicæ fortia mœnia circumdedit. Cuius rei gratiâ multa ei dona vectigaliaque ambo Imperatores concedebant. Non multò autem pòst Turcæ tertiò Italiam inuaserunt; sed ab Hludouico & Hlotario eius fratre hinc facile repulsi sunt. Vniuersam etiam hi Apuleiam & Campaniam ab Turcarum armis repurgarunt. Sic & Sclauos vicerunt, eorumque Principi oculos effoderunt. Hlotarius duas volebat ducere vxores, alioqui priorem ab se velle abdicare dicebat. Hac de caussâ Pontifex Adrianus secundus ipsum anathemate ferijt. Quod adeò commouit Hlotarium, vt reuocatâ priori vxore concubinam mox præter illam habuerit, quæ hec ab eo nisi morte diuelli potuit. Pontifex ipsum accersibat Romam; & pòst multas admonitiones nequidquam se laborare considerans, rursus ipsum excommunicauit. Hlotarius excommunicatus Româ excessit, ac Placentiæ in Longobardiâ vitâ functus est. Horribilia sanè hac tempestate prodigia apparuerunt. In Longobardiâ cruenta pluuia cecidit diebus tribus totidemque noctibus continuis. Hoc etiam tempore vniuersa Gallia oppleta est locustis, quæ sex habebant alas totidemque pedes, atque in ijs vngues duos vel quouis saxo duriores. Hæ circulatim terras contegebant spatio quatuor milliarium. Sursum autem deorsumque simul volitabant, ac deuastabant herbas, arbores & omnis generis fructus, ad mare vsque Oceanum. Tum exortus Eurus eas vnico impetu in mare egit. Et cùm easdem mare rursum ad littora pellebat, ita earum fœtore aër infectus est, vt in Galliâ plusquam tertia pars hominum ex peste obierit. Sed prodigium hoc omen dumtaxat futuræ erat calamitatis; quam, vt mox audies, Imperium Romanum passum est. Hludouicus Imperator postquam iam diu solus post obitum fratris imperasset, Italiamque tranquillam reddidisset, sine herede masculo vitâ decessit. Verùm eius patrui Ludouicus Rex Germanicus ac Carolus Caluus Rex Galliæ etiamnum in viuis agebant.

Roma secundò à Turcis demastatur.

Prodigia horrenda ventura calamitatis.

CXVI. CXVII.

NIHIL LABOR ADVERSANTE FORTVNA PRODEST.

DITIOR QVI DIVITIAS SPERNIT,

QVAM QVI EAS POSSIDET.

Simul cum patre XV. annis, eoque mortuo XIIII. Augusti fuerunt, diemque naturæ obierunt.

AROLVS II. cognomento CALVVS Rex Franciæ Romam venit anno CHRISTI octingentesimo septuagesimo sexto, simulatque audijsset obitum Cæsaris; tantumque egit apud Pontificem Ioannem IX. vt quamprimùm ab eodem Imperator designatus, vnctus publicatusque sit. Iam verò machinabatur Romanus Pontifex Imperij Maiestatem à Germanis ad Gallos transferre: verùm re cognitâ Ludouico Regi Germanico ac huius Caroli fratri, ferre id planè noluit. Tum Imperator comminabatur tam innumerabiles hostium copias trans Rhenum se ducturum, vt vel ab equis exhausto Rheno exercitus siccis pedibus posset transire. Ludouicus, collectis duobus exercitibus, mittebat filium suum natu minimum Carlomannum Regem Bauariæ cum exercitu vno per Alpes in Longobardiam, vt Caroli Calui propositum inhiberet: cum altero autem exercitu ipse cum duobus filijs Carolo Crasso & Ludouico (quem Regem Francorum fecerat) compendiosiori viâ trans Rhenum profectus est in Franciam, vt fratri obicem objciat, ac deinde opportuno tempore in Italiam pergat. Ludouicus vir erat senex, debilis, & qui in superioribus bellis ciuilibus grauiter fuerat vulneratus; quare solus profectus in bellum est, vel propter suam auctoritatem vel propter liberos suos. Carolus Caluus tametsi haud ignarus fratrem non ita subitò instructum fore, ac depopulaturum suas regiones; non destitit tamen orare & blandiri, donec Imperatorium diadema à Pontifice impetrasset. Pontifex nullâ decreti ratione habitâ, quo nullus Princeps Francicus Imperator creari poterat, ipsum Cæsarem inunxit ac coronauit. Quo facto Imperator confestim Româ in Regnum suum iter flexit, ac dolo in Franciam repedauit. Hic exercitus conscripsit e diuersis nationibus, videlicet Nortmannis, Picardis, Anglis, Gothis, ac pluribus alijs, parauitque se ad expeditionem quinquaginta instructus Gallorum millibus. Frater eius Ludouicus fugâ sibi consuluit; profectusque Francofordiam, aduersâ laborare cœpit valetudine, atque obijt. Mox vt hæc Carolus accepisset, ingenti cum exercitu Aquisgranum profectus est, eo certè animo, vti vniuersam Regionem ad Rhenum ab imo ad summum vsque populabundus deperderet; quod vtique fecit. Vbi verò Coloniam venit, deliberauit secum Ludouici filius, nec ita patriam suam perditum iri pati voluit; sed hunc contra arma extemplò mouit, nec vndecumque illi defuêre præsidia. Cæsar Coloniam liquit, atque vlterius profectus est, sperans omnia se vastaturum. Cùm iam copiæ vtrimque congrederentur, pugna habita est non procul ab Andernaco ad Rhenum, in quâ vniuersa pæne Galliæ nobilitas interijt, Cæsarque in turpem fugam actus est. Nam in Italiam vsque profugum tres Ludouici filij ipsum ingenti exercitu insecuti sunt, pugnatumque sæuissime. Cæsar in Alpibus antra passim occupare conabatur; at frustra: Germani enim quocumque irrumpebant; idque eo animo, vti aut vincerentur, aut Cæsarem interficerent. Tantum ob Cæsaris insaniam stomachabantur, & quòd ius fasque violasset, ac magnâ clade Imperium illis eripere molitus fuisset. Cognitâ hac famâ, Cæsar ex mœrore morbo Mantuæ correptus Sedechiam Iudæum Medicum ad se accersiuit: qui toxicum illi pro antidoto porrexit, vt miserabili hac calamitate semel Orbis liberaretur. Sed nequidquam hæc quidem omnia. Nam Pontifex, auditâ morte Cæsaris, LVDOVICVM BALBVM huius filium Romæ Cæsarem publicauit. Sed Germani Romam profecti, Pontificem comprehenderunt, ac Carolum Crassum Imperio præficere voluerunt. Deinde Pontifex fugâ in Galliam elapsus, Ludouicum Balbum Cæsarem creauit. In hoc sanè tumultu Turcæ rursum in Italiam irruperunt, cunctaque passim cædibus ac rapinis oppleuerunt. Pòst Gallia ab Nortmannis obruebatur, adeò vt deinceps diuisa fuerit. Cùm itaque Italia ad istum modum ab Turcis coarctaretur, Romani è Galliâ Pontificem in Italiam receperunt. Cumque subsidijs iam maximè aduersus Turcas indigerent, ita Imperator Ludouicus Balbus in Galliâ circa hostes occupabatur, vt Italiæ subsidio esse non posset; vnde inuidiæ ac mali quamplurimum posteà exortum est. Tum Pontifex necessitate coactus Germanicos Reges implorabat, vt Italiæ subsidio venirent, coronaret Cæsarem quem vellent. Tum ad expeditionem se parauit Carolus Crassus cum ingenti militum multitudine.

Ludouicus Balbus in Cæsarem creatus.

CXVIII. CXIX.

IVSTITIAM INIVSTITIA PARIT.

QVOD PASTORI, ID OVIBVS.

Paucorum menſium Imperator obijt. Ludouicus Balbus filius, vix tribus annis pòſt regnauit.

AROLVS III. cognomento CRASSVS, cum exercitu in Italiam profectus est, anno CHRISTI octingentesimo septuagesimo septimo, vt Pontificem ac Romanos ab obsidione Turcarum liberaret. Profligabat vi ab vrbe Turcas, repurgabatque Siciliam, & Prouincias alias. Tum Imperialem coronam accepit à Pontifice; adeoque hinc Imperium ante finem quadriennij ex Galliâ in Germaniam rediit. Quantum profectò cruoris in hisce bellis ciuilibus profusum sit, & quantopere vel integræ Prouinciæ sint depopulatæ, dici aut scribi vix potest. Reuersus itaque in Germaniam est ad fratres suos Carolus, qui patris Regnum iam administrabant, vt illis distribuerat. Intereà (anno nimirum octingentesimo septuagesimo nono) moritur Imperator ac Galliæ Rex Ludouicus Balbus; vnde noui de integro motus exorti sunt. Nondum enim ætate adultus erat heres Regni. Susceperat autem Ludouicus Imperator ex concubinâ filios tres, ac grauidam post se vxorem relinquebat. Quare magnæ passim dissensiones concitabantur de administrando Regno, donec Regius filius adolesceret. Bosus frater Reginæ plurimùm se Regno implicabat; sed soli præsidebant Ludouici filij spurij, rerumque fauore vulgi potiebantur. Intereà peperit Regina filium Regnique heredem, quem appellabat Carolum Simplicem. Dumque Regnum ita in multos partitum administrabatur, Nortmanni irruentes in Galliam, tanta vbique damna intulerunt, quòd coacti sint Galli præsidia ab Imperatore Carolo Crasso postulare: & quia Prouincia erat seditiosa, ignorabant quem potissimùm implorarent. Imperator igitur vnà cum duobus suis fratribus è Germaniâ in Galliam cum ingenti exercitu profectus, multa fudit Nortmannorum millia. Ceterùm Nortmanni, rursum auctis copijs, è nauibus prosilientes, Galliam vndecumque aggressi sunt: iterumque eos Imperator profligauit. Gotfridus Nortmannorum Rex fugâ Parisios elapsus est, vbi ipsum Imperator obsedit, tandemque vrbe captâ interemit; atque ita vniuersam Prouinciam paci reddidit. Tum verò omnium consensu Carolus Rex Galliæ designatus est, inauguratusque in cunctis oppidis. Atque eâ demum occasione vniuersam Germaniæ, Galliæ, & Italiæ Monarchiam obtinuit. Verùm suspicans Nortmannos se absente

CXX.

OS GARRVLVM INTRICAT OMNIA.

Poſt decennale Imperium depoſitus eſt; alterque, eo viuente, eius loco gubernauit anno vno.

absente rursum Galliam oppressuros, fœdus cum ijs percussit, habitationemque permisit apud alios Nortmannos, qui iam quadraginta annis Aquitaniam incoluerunt, atque ipsam Prouinciam de se Nortmandiam appellarant, quemadmodum dictum est paginâ 224. in rebus ab Hlotario gestis. Nec multò sanè pòst ita rerum successu elatus est, itaque communi sensu priuatus, vt quotidie inceptaret quæ nemini placebant. Ac præcipuè quidem zelotypus fuit supra quàm credi posset in vxorem; quæ tamen mulier erat verecunda, proba, atque honesta. Hanc rem habuisse dicebat cum Episcopo, qui vir habitus erat probus, irreprehensibilis, atque Imperatoris Cancellarius. Hoc vitio ita agitabatur, vt coniugem suam ab se in monasterium abdicarit. Hac occasione Imperator adeò vnicuique inuisus est, vt priuatus sit Imperio, atque Arnolphus fratris sui Carolomanni filius Rex Bauariæ in eius vicem substitutus. Quamquam verò Nortmanni iam antè ad obsequium domiti fuerant, nunc rursum paullò audaciores effecti sunt, vt post motum Imperio Cæsarem multò alacriores expeditionem parauerint, quàm vmquam aliàs. Inuadebant Campaniam, Burgundiam, & Lotharingiam, multosque passim occidebant, tametsi quidem non absque illorum grauissimâ clade. Sed tam erant numero fortes, quòd etiam multi indies per mare Germanicum ad eos accedebant, vt difficile esset ijs resistere. In hac expeditione vetustissimum illud oppidum Troiam incendio absumpsère, deinde Tolam & Verdum inuasère, ac tandem etiam prope Leodium multos interemère. Mox Arnolphus in Franconiam inferiorem aduersus Nortmannos profectus est, hostesque apud flumen Tiliam pedes aggressus, ita pænè omnes prostrauit, vt pauci euadere potuerint. Residui autem per Flandriam rursus ad mare fugerunt, atque ita eâ tempestate Galliam omnino deseruerunt, postquam plurima in eâ confecissent damna. Ob hanc sanè victoriam Arnolphus apud omnes fidus gratusque habitus est. Salutabatur item honorificè, donabaturque ex omnibus Germaniæ atque Italiæ Prouincijs. Creassent prætereà lubentissimè Occidentales Franci Regem Arnolphum, si hoc voluisset admittere. Verùm haud ignarus Carolum Simplicem Ludouici Balbi filium etiamnum superesse,

esse, illique sanguinis ac stemmatis ergô vniuersam Galliam, quæ hos etiam complectebatur, deberi, gratias ijs habuit. Sed noluerunt hi ætatem Regis sui exspectare; quare præsidem suum VVichardum Comitem sibi crearunt. Hic cum fratre suo Lupoldo fortissimam construebat ciuitatem, appellabatque eam de nomine filij sui Gelriam; vnde & populi deinceps, relicto Francorum nomine, dicti sunt. Gelriacus filius dicti VVichardi his posteà præfuit, atque ab eo tempore in posterum semper à Galliâ fuerunt separati: qui tamen veri ac primi fuerunt Franci, & ex quibus Franci in Germaniam & Galliam prouenerunt, vt dictum est paginâ 96. in M. Postumo Imperator vbi anno Imperio fuerat orbatus, obijt, atque in eius locum successit Arnolphus.

RNOLPHVS, clarissimus ille Princeps, Imperium adeptus est anno à CHRISTI natiuitate octingentesimo octuagesimo octauo. Victoriâ hic vir fuit insignis, dum Imperatoris vice pugnabat, vt paginâ 232. ostensum est, atque etiam nihilominùs dum ipse Imperator esset. Nam initio Principatus sui gentem profugam ac planè inconditam armis deuicit, vt quæ relicta erat ex ciuili bello Imperatoris Caroli Calui ac filiorum Regis Germaniæ Ludouici, quamque Dux eorum Senebaldus adduxerat, cuncta Germaniæ loca passim deuastans: tandem illis regionem Bohemiæ adsitam, nunc Morauiam appellatam, inhabitandam concessit. Non multò autem pòst omni iterùm sæuitiâ Germaniam inuaserunt. Cùm ergo Arnolphi copiæ multis grauibusque bellis in Nortmannos ac prædictam gentem gestis plurimùm essent attritæ ac pænè deletæ; Hungarorum præsidia implorare coactus fuit, quorum ope illos subegit, ac tributarios sibi fecit. Ceterùm victoria hæc non bene successit: nam Hungari per vniuersam Germaniam profecti, obuium quodque ferro, igne & laqueo ad Rhenum vsque deuastabant. Durante autem hoc tumultu iterùm Nortmanni in Galliâ rebellarunt, reuersique ex Galliâ etiam VVormatiam ad Rhenum vsque peruenerunt; & hinc Moguntiam, vbi Antistitem captum miris cruciatibus interemerunt. Imperium innumeris tum insultibus concutiebatur. In Italiâ per tumultum Dux Spoleranus VVido ex Longobardis oriundus Cæsar creatus est. Proinde Arnolphus cum omnibus copijs aduersus hos probè instructus, primum Hungaros vicit, deinde Nortmannos, quos ad CHRISTI fidem etiam amplectendam compulit. Intereà Berengarius Dux Foroiulij multas Italiæ ciuitates in contemptum VVidonis occupabat, ipsumq; in extremos Vmbriæ fines profligabat. Post hæc Berengarius fœdus cum Arnolpho percussit hac conditione, vti alter alterius hostes expugnaret. Pontifex Formosus propere Cæsarem in Italiam accersibat; ingens enim tum Romæ dissidium ob electionem fuerat Pontificis. Nam & Sergius simul Pontifex creatus erat, sed pulsus est à Formosi fautoribus. Sergius profugerat in Galliam, ac moliebatur præsidio Gallorum Pontificatum consequi. Quare Formosus in subsidium Cæsarem vocabat, quo Papatum posset retinere. Intereà dum Cæsar se parabat, Italia multùm erat anxia. Cæsar cum militibus suis Germanis in Italiam venit, ac primo congressu Pergamum vi expugnauit. Ducem eorum Ambrosium suspendio enecauit; atque inde Romam profectus, Vrbem forti obsidione cinxit; adeoque fame pressit, vt in summam eam coarctauerit necessitatem. Deinde Vrbs Pontificis suasu dedita fuit, eamque omni vi ingressus Cæsar est; vbi multos sanè potentissimos supplicio affecit, & ab Pontifice inunctus Cæsar coronatus est. Et cùm Pontificem in suam dignitatem restituisset, Româ in VVidonis regnum profectus, idipsum deuastabat; vxorem eius Spoleti obsidebat, quæ scelesti cuiusdam operâ Cæsarem potionauit, adeò vt tribus diebus totidemque noctibus continuis dormire debuerit. Post hæc statim in Germaniam reuersus, in morbum incidit pedicularem. Sic enim vndique ex eius corpore pullulabant pediculi, vt nullo medicamento curari potuerit, misereque Otingiæ in patriâ suâ interierit. Quod vbi Hungari intellexissent, Morauianos armis oppresserunt & deleuerunt. Etiam Bauariam inuaserunt, oppida castraque deuastarunt, templa incendio absumpserunt, homines trucidarunt; & vt magis essent ceteris terrori, cæsorum sanguinem imbiberunt. Ludouicus patri in Imperium successit; quem nonnulli huius generis postremum fuisse arbitrantur. Verùm aliud contrà testatur Genealogia hæc, quam his subiunximus.

Carolus Magnus Cæsar, 810.

Hludouicus Pius Cæsar, 815.

Ludouicus Germanicus Rex Germaniæ, 834. | Hlotarius Cæsar, 834. | Carolus Caluus Rex Galliæ, tandem & Cæsar, 876.

(Ludouicus Germanicus:) Ludouicus qui cũ Carolo Caluo bellauit. | Carolus III. cognomẽto Crassus fit Cæsar, 877. | Carlomãnus Bauariæ Rex.

(Hlotarius:) Hludouicus II. 843. post hunc Imperiũ Pontifex ad Gallos transtulit. | Hlotarius II. 843. iuxta fratrem Cæsar effectus, in Põtificiâ excommunicatione obijt.

(Carolus Caluus:) Ludouicus III. cognomẽto Balbus, qui cum Carolo Crasso ob Imperium bellabat, 877. & in Galliâ regnabat annos tres.

Arnolphus primò Cæsaris vicem supplebat, mox & ipse Cæsar, 888.

Carolus Simplex Rex, 926.

Ludouicus Rex, 952.

(Arnolphus:) Ludouicus IIII. Cæsar, 901. qui Adelbertum obtruncabat. | Conradus Dux Comitem quemdam strangulabat.

(Ludouicus Rex:) Lotharius Rex, 986. Ludouicus Rex, 987. | Carolus Rex huius prosapiæ postremus, 952.

(Conradus Dux:) Eberhardus Dux, ab hoc originem sumunt Principes Franconiæ. | Conradus Cæsar, 913. postremus huius generis; post quem Imperium ad Saxones translatum est.

CXXI.

FACILE VOCAVERIS CACODÆMONA,
SED VOCATVM
HAVD FACILE REPVLERIS.

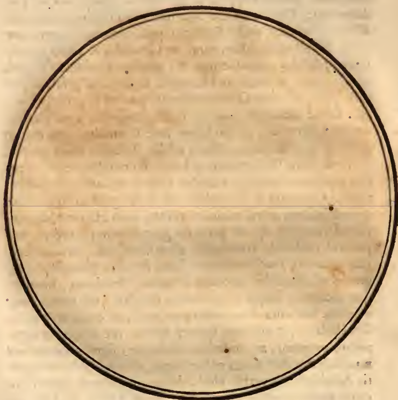
Imperauit annos v. verùm cum Carolo Craſſo tamquam eius vice annum vnum: obijt morbo pediculari.

VDOVICVS IIII. Imperium post mortem patris sui Arnolphi adeptus est anno CHRISTI nongentesimo primo. Hic minimè ferens ita subditos suos ab immanibus Hungaris dilaniari, ingentem conscripsit exercitum, pugnauitque cum ijs ad Licum fluuium. Cumque pugnatum esset circiter horas septem, victorque Cæsar putaretur, fugam Hungari dissimularunt, ac nonnulli se abdiderunt. Quare Cæsariani istius plane ignari, eos sunt insecuti: sed hi ex insidijs emergentes, Cæsarisque exercitum aggressi, victores prostrauerunt. Ipse Cæsar etiam, qui victoria antè fuerat potitus, summopere mirabatur se tam subitò victum, quò & grauius illi inopinatum hoc cessit infortunium. Hungari autem vt iram explerent suam, maximas vbique calamitates & damna incredibilia Cæsaris patrimonio, Bauaris nempe, Sueuis & Francis, intulerunt, omnia incendio miserè deuastantes. Cùm iam vniuersam propè Germaniam depopulabundi infestassent, magnis copijs Italiam oppresserunt: quâ re territi Itali, ignauiam Cæsaris incusantes, Berengarium, cuius in paginâ 232. mentio facta est, Imperatorem extemplò fecerunt. Hic numero centum & quinquaginta millium aduersus Hungaros profectus est. Vt autem pugnam vtrimque aggrederentur, Berengarij exercitus pæne omnis cædebatur. Hungari vlteriùs profecti, Taruisium terrasque omnes Venetias vsque deuastarunt, atque hinc deinceps Paduam. Tum Berengarius vt fauorem sibi Romanorum conciliaret, si eos ab feris istis Barbaris liberasset, magno pacem ab Hungaris redemit, adeò vt ex Italiâ reuersi sint, postquam cuncta passim sine delectu cædibus atque incendijs deuastassent. Quapropter Pontifex Ioannes Berengarium in Cæsarem coronauit, qui stemmatis sui originem ducebat ab Longobardis Germanis. Eâdem ferè tempestate Conradus Ludouici Cæsaris frater interficiebat Comitem Badenbergensem. Quod huius frater Adelbertus Princeps fortis potensque ægre ferens, iratum suum animum aduersus Imperium ac Ludouicum Cæsarem declarauit. Vt enim fratrem suum vindicaret, occidit fratrem Cæsaris: vnde tantæ sunt ortæ inimicitiæ, vt eas nec Princeps, nec Episcopus sedare potuerit. Res cùm in bellum excreuisset, sæpiùs ipsum Ludouicus Cæsar in arce suâ obruere conatus est; sed hunc tandem Adelbertus contra profectus, varias confecit pugnas. Iam verò vbi Adelbertus ad istum modum annos septem rebellem se exhibuisset, ac certus esset Imperator nisi dolo & fraude ipsum minime superatum iri, Hattonem Episcopum Moguntinum hac super re consuluit. Hic, vt erat vir promptæ calliditatis, illi respondebat vt bono atq; otioso esset animo, se effecturum ad illum vti veniret vltrò: cum operam daret, ne quà viâ rediret. Atque eo quidem animo Episcopus in arcem venit Badenbergensem, non secus ac si Adelbertum consilijs iuuare voluisset. Multa vltrò citroque cum homine locutus, negotia quædam peruersa correxit atque emendauit, consuluitque vti ad Cæsarem sponte veniret, sanctissimè pollicitus, nollet vellet Imperator, pacem inter ipsos aut conciliaret, aut saluum in arcem reduceret. Isti fraudi fidem adhibuit Adelbertus, orauitque Episcopum vti apud se prandere vellet: sed cùm dolo id recusasset, sine morâ vrbem equo egressus est, dextram Adelberti tenens. Cumque vix ad primum lapidem extra oppidum equitassent, ita loqui Episcopus exorsus est: *Ah, quoties optamus, quæ oblata recusamus! tædet me longi itineris, præsertim cùm ad vesperem declinet dies, nec absque esu diem integrum equitare possimus.* Quod vbi Adelbertus audiuisset, nihil mali suspicans, lætus ad Episcopum honorificè se conuertit, obsecrans redire vellet in arcem ac prandere. Atque ita quidem Episcopus cum Adelberto in arcem reuersus est, ratus eo pacto iuramento se solutum, quòd incolumem ipsum in arcem reduxisset. Sumpto autem prandio Adelbertus cum Episcopo cœptum iter ingressus est, qui ipsum Cæsari in manus tradidit. Mox coacto iudicio ac coram Principibus, qui istic aderant, morti Adelbertus adiudicatus, capite truncatus est. His rebus ita in Germaniâ actis, Ludouicus in Italiam ingenti exercitu contra Berengarium Cæsarem profectus est, ac magno ipsum cruore in fugam egit. Verùm cùm Ludouicus Veronæ otium ageret, proditâ ciuitate vtroque lumine per Berengarium captus est. Tum reuersus in Germaniam, mœrore casus sui infeliciter perijt. Nec multò pòst vniuersa Italia ab Imperio desciuit, habuitque peculiarem Cæsarem in annum vsque CHRISTI nongentesimum sexagesimum quartum. Cùm autem Ludouicus Cæsar sine herede obijsset, Germanici Imperij Principes pariter contendebant Othonem Saxonum Ducem Cæsarem designare. Verùm quia prouectæ iam erat ætatis, Conradum Ludouici ex fratre (qui ab Adelberto erat interfectus) nepotem Cæsarem creandum consulebat, promittens ipsi ceu collega Imperij omnem suam operam. Successit itaque Conradus in Imperio; sed in maiore auctoritate erat Otho, vt penes quem Imperij summa reposita erat.

Berengarius in Cæsarem coronatur à Pontifice.

CXXII.

MVLTIS QVIDEM AGGREDIENDI HOSTES, PAVCI VERO CONSVLENDI.

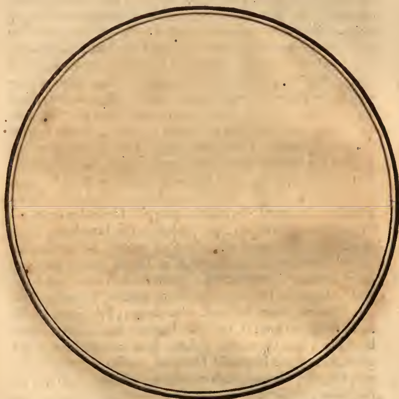
Imperator per Germaniam XII. annis, à Berengario per Italiam Imperatore oculis priuatus, præ dolore vitam finijt.

CONRADVS Imperio præesse cœpit anno CHRISTI nongentesimo decimo tertio. Hic autem Imperator fuit nouissimus ex nobilissimâ posteritate Caroli Magni, vir seuerus, ac militiæ minimè ignarus. Tertio Principatus sui anno Hungari rursum Germaniam ingressi, Bauariam, Sueuiam, Franciam, Thuringiam, Saxoniam, atque Hessiam inuaserunt, Ratisponam incendio penitus deleuerunt, cunctaque Bauariæ oppida ac Saxoniam deuastarunt ad Fuldam vsque. Deinde traiecti Rhenum, in Lotharingiam atque Elsatiam profecti sunt. Basileam pænè funditus euerterunt. Tum sese ad resistendum pararunt Conradus & Otho, profectique præsidio totius Germaniæ, acerrimas profectò pugnas confecerunt, ac tandem Hungaros superarunt profligaruntque. Hìc Henricus Othonis filius ita fortiter se gessit, vt virtute suâ ac rebus gestis tantum laudis & honoris apud Germanos commeruerit, vt iam ipsum hinc Conradus, qui meritò ipsum amare debuerat, cœperit odisse. Timebat enim ne post mortem patris sui, Imperio in locum suum sufficeretur, adeoque conabatur ipsum per insidias opprimere, antequam obiret pater. Cùm iam pudebat benè de se alioqui merito laudatoque adolescenti apertè iniuriam inferre, cum Hattone Moguntinensi Antistite, qui & patris sui percussorem præcedenti Imperatori Ludouico tradiderat, clanculum egit, vti adolescentem veneno è medio tolleret. Rem Antistes libentissimè aggressus est. Inuitabat quodam tempore Henricum, hilariterque exceptum insigni torque aureo donabat: hic veneno erat infectus. Sed cùm illum collo eius implicare conabatur, insidiæ Henrico per amicum fuerunt apertæ, nec recipiebat venenosum torquem, ac confestim discedebat; significabatque per nuntium Antistiti, suum collum æquè esse molle ac fuit Comitis Adelberti. his verbis illud innuens, quòd non minori studio se conatus fuisset interimere, quàm Comitem Adelbertum; cuius in paginâ 236. mentio facta est. Quare ingenti anxietate ac sollicitudine Antistes corripiebatur; itaque eius animum admissi sceleris conscientia vrebat, pudorque aggrauabat, vt ex solo mœrore interierit. Postquàm iam mortuus esset Otho, qui supremus erat Imperator, videretque Conra-

dus

CXXIII.

FORTVNA CVM BLANDITVR, FALLIT.

Vnà cum OTHONE Imperator factus,
cum eo regnauit VII. annis.

dus ſeſe Germanis omnibus eſſe odio (nouerant enim cuncti Othonem patrem Henrici multa in ipſum contuliſſe beneficia) apertè tum inuidiam, hactenus celatam ac diſſimulatam, indicabat; mittebatque fratrem ſuum Eberhardum cum exercitu in Saxoniam, vt eam deuaſtaret. Hic fratris ſui voluntati obediens, bellum nimis quàm animosè aggreſſus eſt, ſed ſuperatus ab Henrico prope Heresbergum conflictu acerrimo, actuſque in fugam eſt. Mox illi alium Conradus ſubminiſtrabat exercitum, obſidebatque Saxones Grunæ. Dietmarus Dux commentum excogitabat acutiſſimum; narrabatque Henrico, præſentibus legatis Eberhardi, exſpectare ſe adhuc triginta legiones. Hunc rumorem ceu verum legati (qui vtrimque partem conciliare conabantur) propalarunt in caſtris. Quo audito, Eberhardus clàm nocte ad Conradum fratrem ſuum diſceſſit. Adepti itaque calliditate ſunt victoriam, quam armis ne ſperare quidem potuerunt. Tum Conradus nuntium ad Henricum miſit, qui ſuo nomine ſignificaret mandaretque, vti veniam petiturus ad ſe veniret: quod Henricus recuſabat. Mox Conradi milites indies ab ipſo diſcedebant, adeoque vt vel ipſe bello ſuperſedere debuerit. Non multò autem pòſt Conradus in grauiſſimum incidit morbum, quo paululùm fuit humiliatus. Fatebatur ingenuè vniuerſa quæ admiſerat peccata, admonebatque omnes Principes vti venturæ vitæ ac Diuini Iudicij perpetuò eſſent memores, cogitarentque quem tandem finem ipſa habitura ſit ſuperbia. Fatebatur iamiam moriturus, Henricum Ducem Saxoniæ, ſuum hactenus aduerſarium, Principem eſſe fide ac diligentiâ ſummâ, qui ſolus Imperio dignus eſſet, appellabatque ipſum Germaniæ aſylum. Eberhardum hunc iuxta collocabat, atque Imperiale Diadema, enſem, ceteraque Imperij inſignia, Henrico tradi mandabat, veniamque ab ipſo efflagitabat, atque ita naturæ legibus ſatisfecit. Ad hunc ergo modum Imperium à Francis ad Saxones tranſlatum eſt. Et Francorum Dux ex Caroli Magni proſapiâ poſtremus fuit Eberhardus Conradi frater. Ac tametſi quidem poſt horum duorum obitum Duces in Franciâ adhuc alij fuerint; VVirtzburgenſes tamen Epiſcopi ſummâ hîc vſi ſunt auctoritate, ac Duces Franconiæ ſe appellarunt, vſque in hæc noſtra tempora. Monet autem

tem res ipſa, vti pauca hîc de patriâ meâ memorarem. Epiſcopus hic vbi ſacrâ peragit in altari, nudum ſibi enſem præfixum habet; cumque Epiſcopatum Ducatumque adepturus eſt, ingenti cum exercitu ad vrbem venit, equo deſilit, deponit veſtimenta, ornamentaque inſignia, induitque penulam fune cinctus, ac capite pedibuſque nudis Baſilicam ingreditur ad Canonicos iſtic congregatos. Quibus poſtquam vetera Francorum priuilegia conſeruaturum ſe iurauit, deducitur ad vetuſtam Epiſcopi cuiuſdam imaginem, admoneturque vt iſtum, cuius imago ea eſt, imitetur: deinde in ſellam ſuam honorificè collocatur. Vrbs hæc peruetuſta admodum eſt, in quâ olim Diana ab Germanis colebatur, donec tandem ad CHRISTI fidem ſint conuerſi; quod contigit anno CHRISTI ſeptingenteſimo quadrageſimo nono. Dicitur autem ciuitas hæc multis apud Latinos nominibus: vocat eam Ptolomeus Arctauium, alij Marcopolim, Peapolim, & Herbipolim. Primaria ſemper Francorum fuit ciuitas, quemadmodum etiam nunc eſt. Sita autem eſt amœniſſimè in medio Germaniæ, habetque arcem eximiam in ſummo montis cacumine ſitam, qualem non videas in Germaniâ ſimilem, non ſolùm aſpectu iucundam, verùm etiam fortiſſimè aduerſus hoſtes munitam: atque inter hanc arcem ac ciuitatem labitur egregius ille fluuius Mœnus, ita tamen vt ciuitas & arx ponte coniungantur.

HENRICVS filius Othonis Imperiale diadema sceptrumque & gladium adeptus est post CHRISTVM natum nongentesimo & vigesimo anno. Postquam verò huic Herigerus Pontifex inunctionem ac coronationem offerret, non id quidem contempsit, sed nec affectauit: *Sufficit mihi*, aiebat, *à meis maioribus Imperatorem appellari salutariq́;*. Etenim plus satis negotij se habere cogitabat, si deprauatos Germaniæ suæ mores corrigere, & in melius formare conaretur, tumultusque summo studio pacaret, quàm si inanem infrugiferamque profectionem Italicam aggrederetur: facilè enim præuidebat tumultum aduersus se excitatum iri. Nec multò pòst huic sese armis infestis opposuêre Dux Sueuiæ ac Dux Bauariæ Arnoldus, quamquam ipsum vnà inaugurasset. Imperator, arcendæ iniuriæ caussâ, profectus primùm est cum instructis copijs aduersus Bauaros; sed nihil hostiliter tentans, postulauit Arnoldum Ducem priùs ad colloquium, conferens cum eo Imperij Maiestatem à Deo donari: quòd si reliquorum Principum suffragijs Cæsar eligeretur, tum se vltrò cessurum, & sub eius ditionem submittere se primum omnium paratum esse. Retulit hæc Arnoldus Dux ad suos: à quibus responsum est, considerari debere, Deum haud dubiè adesse ei, quippe quem ad Imperium præter ceteros extulerat: proinde petere se, ab incœptis porrò desisteret, neque moliretur ampliùs quidquam in illum. Quieuit itaque Dux Arnoldus, & sine cæde suorum vltrò paruit. Cùm iam multa sibi in Galliâ grauiaque negotia forent expediunda, Hungari tentare voluerunt, an Imperator nouitius consuetum tributum penderet: per totam Saxoniam discurrerunt, oppida agrosque incendio vastantes, ac multas passim cædes confecerunt. Iam verò contigit, quòd ex Hungarorum Principibus aliquis captus Cæsari offerretur, quem Hungari tantoperè amabant, vt ingentem vim auri argentique pro ipso sponte offerrent. Imperator illorum aurum contemnebat, ac verò maluisset pacem. Tandem nouennales inducias cum ijs percussit. Huius verò tempore pacis, Cæsar milites suos in decurias diuidebat, singulisque nouem præfectum aliquem dabat, quem Decurionem nominabat. Concedebat item nouem ijs agros quos colerent; & quidquid culturâ

CXXIIII.

AD VINDICTAM TARDVS,
AD BENEFICENTIAM VELOX.

Imperij ſummam adminiſtrauit XVII. annis; vixit LX.

culturâ suâ corraderent, id omne ad Decurionem suum (qui in aliquâ ciuitate habitabat, vt nouem alios hospitio exciperet) deferrent, cuius tertiam partem obtineret Imperator, residuumque sibi in commeatum seruarent. In oppidis comessarentur præcipiebat, seque exercerent in ijs quæ ad militiam pertinebant. Hoc ille exercitio Imperium suum conseruabat. Præterea fures omnes, latrones, scurras, & quoscumque nebulones potuit adipisci militiæ non inidoneos, ad stipendia merenda cogebat, scelusque suum illis condonabat, atque arma in manus subministrabat, vt aduersus Barbaros pugnarent; eo quidem edicto, vti ciues in omnibus defensarent. Cùm iam de propagando Imperio cogitaret, profectus est aduersus Sclauos, quos plurimis pugnis egregiè fatigauit. Postremò hieme grauiter sæuiénte, castra in glacie fixit, atque oppidum Brennaburgum fame, ferro, ac frigore captum cum vniuersâ eâ regione subegit. Hinc euolutis vexillis in Dalmatiam profectus, obsidebat oppidum Gran viginti diebus continuis; quibus exactis, illud deuicit. Quidquid ad virilem ætatem adultum erat, interficiebatur, captis dumtaxat pueris ac puellis. Deinde Bohemiam ingressus, Pragensem ciuitatem obsedit ac deuicit, Regemque illorum ipse comprehendit: atque ita quidem Bohemia Imperij legibus parere coacta fuit, reuersusque est ipse in Saxoniam. Iam verò Hungari, dum induciæ illis cum Germanis essent, in Italiâ tumultus concitarunt, Romanàmque Prouinciam omnino deuastarunt; atque Hetruriam ita bonis hominibusque spoliarunt, vt iam tum propè vacua relicta fuerit. Quidquid denique ferro etiamnum supererat, id captum in Hungariam abduxerunt. At verò finitis nouennalibus inducijs, rursum Hungari armatâ manu in Saxoniam ac Thuringiam irruperunt, eamque Prouinciam miserè sunt depopulati. Imperator morbo grauiter laborabat; æger tamen iratusque è lecto prosilijt, profectusque est cum exercitu aduersus hostes, cùm iam Hungari multas feminas pierosque cepissent, atque ingentem virorum multitudinem interfecissent. Imperator Germanos hortabatur, fortiter pro patriâ esse dimicandum; itaque sine morâ conflictum adortus est. Cæsa fuerunt eo die propè quadraginta Hungarorum millia, ceterique in fugam acti. Captiuorum

uorum verò tanta erat multitudo, vt incerti essent quidnam cum illis agerent; quocircà multos vltrò dimittebant. Vsqueadeò vox illa tristitiæ versa est in suauissimum lætitiæ cantum. Post hanc victoriam Pater Patriæ Augustusque est appellatus, atque ingentem sui timorem ac æstimationem apud nationes exteras sibi conciliauit, vt vel optimi quique ex regionibus alijs ad ipsum profecti sint, agnouerintque ipsum præter ceteros Principem potentissimum, atque id tantùm operam dederint, quò gratiam eius ac fauorem sibi compararent. Dici non potest, quantis & quàm multis seditiosis tumultibus Imperium eius temporibus concutiebatur. Italia peculiarem suum habebat Imperatorem, Tyrannos Berengarios tres continuò: tum præthereà ab Turcis ferè vndique deuastabatur; per Apuleiam enim Romam vsque veniebant. Pars Turcarum alia Beneuentum deuicit, funditusque incendio euertit. Postquam verò iam Imperator Germanicos hosce hostes deleuisset, decreuit deinceps Italiæ subsidio venire: verùm quia prædicto morbo plurimùm debilitatus erat, expeditionem omittere debuit; nec multò pòst eodem illo morbo interijt, non sine maximis Germanorum lacrymis. Maternum genus (vt cuius mater filia erat Arnoldi Imperatoris, ac Ludouici quarti Imperatoris soror) ducit àb Imperatore Carolo Magno; atque ab hoc stemma deduxerunt reliqui Saxonum Principes.

THO II. cognomento MAGNVS, poſt mortem patris Henrici communi Saxonum ac Francorum ſuffragio Aquiſgrani Imperator electus eſt, Imperialemque coronam ab Epiſcopo Moguntinenſi accepit, anno Chriſti nongenteſimo trigeſimo ſeptimo. In initio eius Imperij plurimi ingentes tumultus ſimul exorti ſunt. Primi tumultus auctores fuerunt Palatinus Eberhardus & Giſelbertus Lotharingiæ Dux. Hi, quòd ex poſteritate Caroli Magni & Francorum erant, contendebant ſucceſſionis iure Imperium à Saxonibus ad Francos deriuare: & vt conatus illi plus iuris habere viderentur, pertraxerunt ad ſe Henricum Othonis fratrem, eo prætextu, quòd ætatis nomine ipſi deberetur adminiſtratio Imperij, & non Othoni. Durauit hoc bellum annos ſex, & plurimæ in eo pugnæ commiſſæ ſunt. Othonem ſecuti ſunt Sueui & Franci. Herimannus Sueuiæ dux, & Conradus Dux Francorum, pugnarunt contra hoſtes Cæſaris apud Andernacum ad Rhenum conflictu grauiſſimo, in quo Palatinus occubuit, & Dux Lotharingiæ inter fugiendum in Rheno ſubmerſus eſt. Porrò poſt adeptam hanc victoriam, contentio adhuc Othoni reſtabat cum Henrico fratre ſuo; qui videns conatus ſuos irritos eſſe, & debilitari ſua præſidia, ipſe ad Othonem Cæſarem ſupplex venit, & orans delicti veniam, in gratiam ab Othone non modò receptus eſt, ſed donatus etiam Ducatu Bauariæ, qui tum fortè vacabat. Iam & Ludouicus Rex Galliæ, Caroli Simplicis filius, Lotharingiam inuadebat, quòd Dux erat ſubmerſus. Quare aduerſus ipſum Otho profectus eſt, cogitans hoſtem ſuum ac Lotharingiam non eo ſe animo viciſſe, vt Rex eâ potiretur: & pugnâ cum ipſo habitâ, victor Lotharingiam ſibi ſubiectam retinuit. Et poſtquam Argentoratum etiam ſubegiſſet, quòd Ludouico præſidia miſerant, profectus eſt in Galliam. Sed contentio ea facilè conſopita eſt, atque Otho ſororem ſuam Ludouico coniugem dedit. Sub hanc tempeſtatem dominabatur Pariſijs Comes quiſpiam Hugo, qui poſt multos annos Galliam obruebat, ac Regem Ludouicum captum detinebat, ſeque ipſe Regem Galliæ nominabat. Hac famâ igitur excitus Otho, ingentem hominum conſcripſit multitudinem, quò illud ipſum vindicaret. Hugo comminabatur ipſi, tantum

ſe

CXXV.

SATIVS EST RATIONE ÆQVITATIS
MORTEM OPPETERE,
QVAM FVGERE ET INHONESTE VIVERE.

Insignem operam Reipub. nauauit, placidissimeque ex hac vitâ migrauit.

ſe in Germaniam exercitum ductùrum, quantus viſus anteà non fuiſſet. Ad quæ reſpondiſſe Othonem ferunt, ductùrum ſe in Galliam tot pileos ſtramine contextos, quot numquam anteà vel ipſe vel eius pater vidiſſet. Atque eâ de cauſsâ triginta duas legiones militum, qui omnes ſtramineos pileos ferebant, ad Lutetiam vſque Pariſiorum perduxit. Tum Ludouicus dimittebatur ab ijs qui captum ſeruabant, atque Hugo fugâ Lugdunum elapſus eſt. Mox Ludouicus ſeſe ad expeditionem parauit, ipſumque cum Othone inſecutus eſt. At ciuitatem eam ob itineris arduitatem ſuperare non potuerunt; quare Romam in Italiam iter deflexerunt: nam iſtic nepos fratris Hugonis ſeſe Pontificem fecerat. Vrbem itaque oppugnarunt, armis ſuperarunt, cruoris multum profuderunt, Pontificem falſum profligarunt, verumque in locum ſuum reſtituerunt. Verùm poſt menſes tres victor Otho triumphanſque in Saxoniam reuerſus eſt. Nec multò pòſt ei reſtitit proprius filius, quòd poſt obitum eius matris vxorem duxiſſet Italicam, verebaturque, ne ſi ex eâ pater ſuſcepiſſet filium, iſte in Imperium ſuccederet. Continebat ſe in Saxoniâ, vbi conſilia conſpirationeſque ſuas inauſpicatò conferebat. Interim tamen maximos quoſque Principes huius conſilij & conſpirationis participes habuit, inter quos Francorum quoque Dux Conradus, ſororis ſuæ maritus fuit. Appellabant Salfeldiam (vbi hæc agebantur) locum conſilijs funeſtum. Vbi verò Otho pater hæc intellexiſſet, omni ſe exercitu parabat, obſidebatque filium cum ſuis coniuratoribus Moguntiæ. Filius & Conradus vrbe egreſſi, in caſtra coram patre prociderunt, dedentes ſe ſuaque omnia, modò vellet confœderatoribus ſuis parcere: quod vt Otho recuſabat, reuerſi ſunt in vrbem, dimiſeruntque obſidem quem illis dederat Imperator. Verùm hic à quibuſdam monitus, manere apud illos voluit, effectuſque Cæſaris eſt hoſtis. Moguntiâ fugerunt Ratiſponam. Bauari item Henricum Cæſaris fratrem deſeruerunt, ac Luitholpho adhæſerunt. Hos Cæſar ſubſecutus eſt, grauiterque vrbem obſedit. Intereà diuerſis pugnis ac conflictibus non pauci in eâ obſidione perierunt homines. Cùm iam ipſa ciuitas penuriâ rebuſque alijs nimiùm eſſet anxia, egreſſus eſt filius nudatis pedibus, & humi ante patrem prouolutus, omni cum miſeratione

ſeratione ſupplex admiſſi peccati condonationem poſtulauit; itaque ſedatâ irâ, receptus eſt in gratiam. Cæſar in Saxoniam profectus eſt, vbi ex Hungariâ ipſi legati obuiàm proceſſerunt, quaſi eius inuiſendi & ſalutandi gratiâ: ſed reuerà animus illorum erat exitum inteſtini belli videre. Poſt dies aliquot, vbi eos Imperator honorificè donatos dimiſiſſet, nuntiatum ei eſt per fratrem Henricum Hungaros Bauariam obruiſſe. Otho triſtis expeditionem parabat, verùm paucis copijs: nam & alibi Sclauis reſiſtere debebat, qui item Germaniam irrumpebant. Cùm iam Hungari ad Auguſtam vrbem tentoria ſua fixiſſent, ingens Francorum ac Bauarorum multitudo hos contra profecta eſt. Etiam Conradus iſti-ſe multitudini cum ingenti exercitu adiunxit. Mox & Cæſar huc aduenit. Edicitur, parent ſe in diem poſterum ſinguli ad conflictum. Deinde ſummo manè copiæ coniunctæ ſimul iurabant, erantque numero legiones octo. Hungari verſi in poſtremam legionem irruerunt, ac in fugam profligarunt. Sic & ſextam ac ſeptimam adorti ſunt. Verùm Cæſar ſuos verbis hortatus eſt, rem inquiens eò deductam eſſe, vti gladijs potiùs expeditionem quàm verbis finirent. Atque hinc ſuſceptâ lanceâ, clypeoque, in hoſtes equo proſilijt. Ea res tantum ſuis addidit animi, vt Hungari vlteriùs in Germaniam progredi non fuerint auſi. Dux Conradus, qui fortiſſimè pugnauerat, in eo conflictu cecidit. Tres Hungarorum Reges capti in exercitu ſuſpendebantur. Hac victoriâ Otho ab exercitu MAGNVS, Pater Patriæ, Auguſtuſque eſt appellatus, triumphanſque in Saxoniam redijt. Flagitatus à Pontifice vti Italiam ab ſæuitiâ Berengarij vindicaret, filium ſuum Othonem tertium Imperio ſubſtituit.

THO III. à patre suo Othone Magno puer præter consuetudinem Romanorum Rex creatus est, atque in Saxoniâ relictus: Otho autem Magnus Pontificis Ioannis XII. precibus aduersus tyrannidem Berengarij III. in Italiam profectus est anno CHRISTI noningentesimo sexagesimo secundo. Berengarius Othoni Magno in Longobardiâ cum exercitu obuiàm venit: vnde mox plurimi sanè conflictus sunt subsecuti. Tandem Berengarius in oppidum quoddam coactus biennio obsessus fuit. Sed vbi ciuitas nimiùm premeretur, ipsum cum filio Adelberto captum Otho Bambergam relegauit; vbi & totam vitam suam exsules transegerunt. Romam igitur Otho Magnus ingressus, honorificè exceptus est, à Pontifice inunctus, ac Diademate Imperiali insignitus. Atque ita quidem Imperium ad vnum Othonem Magnum deuenit; quod iam annis ab hinc quinquaginta tribus diuisum fuerat. Cæsar autem Româ egressus, cùm in quibusdam Italiæ locis cunctaretur, criminum quorumdam reus ab Romanis Pontifex accusabatur, vt Romam reuersus Pontificem verbis acribus nimis quàm seuerè corripuerit; qui ob metum Othonis profugit: ideoque in locum eius suffectus est Papa Leo octauus. Ceterùm sub abitionem Othonis reuersus Ioannes, Româ eiecit Leonem iterùm; qui ad Cæsarem Spoletum profugit. Non multò pòst Ioannes confossus interijt, sed morte eius omnis tumultus necdum fuit consopitus: Romani enim in locum eius Benedictum V. Pontificem elegerunt, electionemque hanc in odium Cæsaris ratam habere voluerunt. Cæsar hanc ob rem stomachatus, in possessiones eorum redijt, cunctaque ferro ac flammâ deuastauit. Obsedit etiam vrbem Romam oppugnauitque fortiter, verùm capere eam haudquaquam potuit; ciues tamen fame atque egestate coacti, Othoni portas vltrò aperuerunt. Dein iratus vrbem cum suis ingressus, multis tum Romanis obtruncatis, Leonem restituit. Leo inconstantiam Romanorum veritus, electionem Pontificiam à Clero ac Romanis ad Cæsarem transtulit. Rebus itaque pacatis Cæsar in Germaniam reuersus est, ducto secum Benedicto, qui non multò pòst Augustæ ex mœrore animi interierit. Otho Magnus & Otho III. eius filius incredibile

CXXVI.

CVM OMNIBVS PACEM, ADVERSVS VITIA BELLVM.

Cum patre XII. annorum, ſolus nouem annorum Imperator, trigeſimo ætatis à Romanis veneno ſublatus.

dibile quantum iam collapsum pænè Imperium ampliarunt. In Saxoniâ argentifodinas primò inuenerunt. Quantoperè verò Germaniam ædificijs exornarunt, vix iusto volumine explicari posset, adeoque de ijs hîc tacebimus. Post obitum Leonis successit Pontifex Ioannes XIII. Ceterùm Romani pellere Pontifices sueti, concitato tumultu Ecclesiam Lateranensem obruerunt, captumque Pontificem in Hadriani arcem primò abduxerunt, ac deinde velut exsulem profligarunt. Et postquam eiusce tumultus auctores præcipui obijssent, Papa Ioannes exsilij sui mense vndecimo Romam reuersus est. Otho Magnus, intellectâ Pontificis expulsione, cum filio suo magnis itineribus ingenti exercitu instructus Romam profectus est; comprehensoque Consule, Prætore, ac Decurione, auctores tumultus scire voluit: cumque tormentis rei veritas comperta esset, Consulem captum in Germaniam relegauit, Decurionemque laqueo suspendit. Verùm Prætor per vicos Romæ turpiter tractus, & ad necem virgis flagellatus, etiam captus in Germaniam missus est. Cùm ergo tumultus omnis esset consopitus, Otho Magnus legatos ad Constantinopolitanum Imperatorem misit, offerens illi filium suum eius filiæ matrimonio coniungendum. Hi nuptias in Italiâ celebrarunt, & vtrique à Cæsare sunt coronati. His ita sedulò gestis, per Galliam in Germaniam reuersi sunt, vbi Otho naturæ legibus satisfecit; translatusque est Magdenburgum, ac ingenti cum tristitiâ in Basilicâ, quam fundauerat, istic sepultus. Non multò pòst aduersus Othonem III. exortus tumultus est. Nam Henricus Bauariæ Dux Imperium affectabat, quem armis facilè domuit Otho. Posteà Lotharius Gallorum Rex Aquisgrani Cæsarem inopinatò oppressit, adeò vt eorum insidijs vix euadere potuerit. Verùm exercitu reparato Galliam ingressus Otho, Parisios vsque cuncta depopulatus est, Lothariumque in suo Regno eò armis compulit, vti ad pacem poscendam paratum se esse, & facere professus sit, quæcumque vellet. Deinde porrò in Italiam contra Græcos & Saracenos; qui Calabriam, Apuliam, aliasque Prouincias pænè euerterant, profectus est: sed victo suo exercitu, ipse inter fugiendum à nautis captus est. Verùm cùm ob Græcæ linguæ cognitionem ignotus esset nautis, Princeps

ijs

ijs Germanus minimè habitus fuit. Ferunt aliqui istinc ipsum salutis caussâ enatasse, sed à piratis captum, & in Siciliam ignotum abductum. Proinde tandem agnitus, magnam argenti vim Siculis promisit, si Romam ipsum restituere vellent. Hi eum à piratis redemerunt, Romamque honorificè reduxerunt, vbi aulam suam, dum viueret, deinceps habuit. Eius vxor fide Græcâ Romanos plurimùm conuitiata est, quòd à Græcis percussi fuissent; magisque propemodum ob Græcorum victoriam lætabatur, quàm si eâ maritus potitus fuisset. Multas prætereà Italiæ vrbes Cæsar vltus est, quarum ciues primò ex conflictu profugerant. Igitur ambo iam Romanis inuisi; qui Othonem veneno tandem sustulerunt.

OTHO IIII. Imperium adeptus est magnâ cum difficultate anno CHRISTI noningentesimo octuagesimo quarto. Ætate enim puer erat vixdum annum egressus duodecimum, cùm Otho III. pater moreretur: proinde Henricus Bauariæ Dux seruandum eum Romæ curauit. Itali plerique Crescentium declarandum Cæsarem suadebant, vt Imperialis Maiestas ad Italos iterùm reduceretur. Sed fideles erga suum dominum Germani Principes, reuocatum ab Henrico iuniorem Othonem, communibus omnium suffragijs Cæsarem designarunt, adeoque Aquisgrani ab Episcopo Rauennate Cæsar inunctus coronatusque est. Primum bellum gessit contra Ludouicum Lotharij filium Regem Galliæ, qui præstiti à patre iurisiurandi oblitus, Lotharingiam iterùm inuaserat, vastaratque. Sed hinc eo repulso, facilè Otho Lotharingiam retinuit. Iam & Crescentius Romæ eam crudelitatem exercebat, vt Pontifex Ioannes XV. in Hetruriam cedere debuerit. Scripsit ad Othonem Cæsarem extemplò Pontifex, obsecrans vti Ecclesiam tyrannide Crescentij oppressam vindicaret. Quo audito, Crescentius misit ad Pontificem aduersarium suum, item orans, ne Othonem in Italiam concitaret, paratum se esse facere quæ vellet, ad Sedem suam Pontificiam saltem rediret. Itaque Pontifex redijt, scripsitque Othoni, ne veniret. Crescentius obuiàm Pontifici egressus, ad genua cum suis complicibus procubuit, pedesque osculatus est. Iam Otho cum exercitu in Italiam venit. Huius aduentu territi Romani, honorificè ipsum introduxerunt. Etiam ab Crescentio amicè magnificeque exceptus est. Otho Brunonem Saxonem, Ducem Sueuiæ, Pontificem creauit, qui post adeptum Papatum Gregorius Quintus est appellatus: ab hoc coronam Imperij accepit Otho. Reuersus igitur tum est Otho, postquàm Italiam pacasset, in Germaniam. Romani Germanum Pontificem ferre haudquaquam voluerunt, extrema illi minitantes, ni cederet. Tum in Germaniam ad Cæsarem profugit. Quare Crescentium sibi rursum Romani Cæsarem creaúnt: hic Pontificem illis dabat, qui ab se prorsum stabat. Itaque ingentibus copijs accinctus Romam venit Otho, aduersus quem se parabat Crescentius. Cùm iam Otho Romam obsideret

deret

CXXVII.

FACILE SINGVLA RVMPVNTVR IACVLA, CONIVNCTA NON ITEM.

Ex XXX. annis quos vixit, XVII. imperauit.

deret expugnaretque, Romani considerantes haudquaquam se tantæ multitudini resistere posse, clementiâ Othonis freti, Germanis portas recluserunt. Quare territus Crescentius, eiusque Pontifex, in arcem Hadriani cessêre, fortiterque restitêre. Rebus autem desperatis ex arce ad Cæsarem spe veniæ vltrò profugerunt, & in viâ grauiter sunt vulnerati. Otho Crescentium naso & auribus truncis, retrorsum asino imposuit, & spectaculi loco per vrbem circumuectum, tandem etiam præcisis manibus pedibusque ex mœnibus suspendi mandauit. Pontifice item adulterino luminibus priuato, Gregorium restituit. Iam verò natus erat Otho annos viginti octo, eàque ingenij promptitudine præditus, quòd ob singularem prudentiam vulgò eum appellarint Mirabilia mundi. Hic vbi considerauit, perpetuò Gallos & Italos transferendæ Imperialis Maiestatis à Germanis cupiditate æstuare; item iam propè nullum Cæsarem fore, ac ipsos etiam Germanos inter se dissensiones ob electionem seminare; vt Imperio debilitato prospectum esset, illudque perpetuò apud Germanos perduraret, néve tot deinceps controuersiæ ob Imperium inter Germanos Principes concitarentur, rem excogitauit vtilem atque Orbi planè necessariam, quam Pontifici Gregorio indicauit; qui, quia Germanus erat, facilè annuit: itaque Principes Electores instituerunt; adeò vt certis quibusdam cùm religiosis tum laicis Principibus delegata sit auctoritas constituendi Romanum Cæsarem, vt concordia seruaretur in electione, religionis caussa inter Sacri ordinis Præsules, & Principes reliquos. Sunt igitur hi septem, quibus ea prærogatiua demandata est: Moguntinus, Coloniensis, & Treuirensis Archiepiscopi, Princeps Bohemiæ, Comes Palatinus Rheni, Dux Saxoniæ, ac Marchio Brandenburgensis. Et post mortem quidem alicuius Cæsaris, sanxit Otho, vti Archiepiscopus Moguntinus id ipsum reliquis Principibus Electoribus significaret, diemque præscriberet, quo Francofordiam ad Mœnum venirent ad constituendum eligendumque Romanum Cæsarem; nec inde discederent, nisi creato Cæsare. Si verò Electores in electione minimè conuenerint, vltra diem trigesimum nihil illis præbendum fore præter aquam ac nudum panem, donec in electionem pariter consen-

Initium Electorum Principum; & quemadmodum Imperatorem creare debeant.

consenserint. Electus Imperator, priusquàm aliquid deinceps incipiatur, sanctissimè Deo Diuisque iurabit, Imperium, eiusque priuilegia ac iura, fortiter se defensurum, obseruaturumque. Prætereà confestim Pontifici electio significabitur, vt eius item Sanctitas electum Cæsarem confirmet. Deinde creatus Cæsar publicabitur; Aquisgrani vnctus diademate ferreo, Mediolani argenteo, ac Romæ à Pontifice ad S. Petrum aureo coronabitur, confirmabiturque. Hæc sanctio omnem Romanis conatum transferendi Imperium à Germanis ad se prorsus ademit. Quas cædes, quæ incendia, quasque direptiones hac occasione Otho sustulerit, certè apud se quisque facilè perpendere potest. Constitutâ autem hac ordinatione, Itali varios tumultus aduersus ipsum concitarunt. Quare cùm videret Romæ se tutum minimè esse, in Germaniam redire statuit. Sed misso per insidias veneno, in itinere necatus est.

ENRICVS II. cognomento CLAVDIVS, Imperator ab Electoribus Principibus electus est anno CHRISTI millesimo primo, Dux Bauariæ: cuius pater temporibus Othonis III. & Othonis IIII. patrui sui Imperium nimis quàm affectabat. Eius auus frater fuit Othonis Magni, nomine item Henricus, de quo multa in præcedentibus memorauimus: ac tres simul hi Duces fuêre Bauariæ eodem nomine appellati, pater videlicet, filius, ac nepos. Hic profectionem Italicam in annum distulit duodecimum, tantumque negotij cum oppugnatoribus Germaniæ habuit, vt proficisci Romam haud vnquam potuerit. Ante hæc verò tempora Carolus Gallorum Rex, ex Caroli Magni progenie postremus, Regno priuatus est per Hugonem Capetum, & in perpetuos carceres detrusus. Ab hoc Hugone Capeto genus suum ducit Galliæ Rex Henricus II. qui etiamnum nostrâ ætate Regnum potenter administrat. Is fuerat Comes Parisiensis, Magni illius Hugonis filius, cuius suprà in Othone Magno paginâ 246. & 248. abundè mentionem fecimus. Hac rerum mutatione, dici vix potest quanta Cæsar ab Gallis eorumque Rege pati debuerit. Mediomatrices, ac Gandauum obsedit: Lotharingiam, & Flandriam domuit, quas Galli Imperio deuicerant. Intereà Bohemos ac Polonos ad fidem Christianam coëgit. Hungarorum Rex sororem ambiebat Cæsaris in coniugem; sed ei negabatur, nisi polliceri voluisset se Christianam religionem ac baptismatis sacramentum cum omnibus suis suscepturum: quibus pollicitis posteà ille stetit; & baptizatus, Stephanus appellatus est. Tandem Henricus Romam venit, ibique à Pontifice Benedicto VIII. Imperiali diademate coronatus est. Saracenos, qui eâ tempestate Italiam obruebant, ac Capuam modò profecti erant, Italiâ expulit. Princeps erat sanè illustris & præclarus, verùm eius vita ac gesta negligenter sine ordine litteris sunt prodita, nec rationes gestorum satis accuratè sunt annotatæ. Prodigiosa multa ac rara in eius offendo historiâ; quæ omnia prudens omitto. Nostri quippe apud Germanos historiographi Monachi fuêre parum periti, & iudicij pænè expertes: qui ætatem in cœnobijs transigentes, peculiare quidpiam nec viderunt, nec tantum ijs iudicium fuit, vt de ignotis fuerint percontati; aut semel perpenderint, quodnam Historici munus esset, quemadmodum res ordine oporteat narrare, caussas earumdem à capite explicare, quomodo sint gestæ, & in quem finem deductæ, cum omnibus suis circumstantijs, quomodo, vbi, quis, quid, quare, & quando. Attamen nec omnino res Principum præclaras perire passus est Deus, quin & alicubi suscitauerit aliquem, qui rerum veritatem quasi per transennam cognosceret. Diuus Maximilianus Cæsar sæpè conqueri solitus fuisse fertur de imperitiâ historicorum Germanorum, quòd tam præclarorum & prudentum Principum res gestas non solùm sine ordine conscripsissent, sed corrupissent etiam malè scribendo. Ac præcepit memorabilia quæque ex omnibus historicis decerpta ordine quodam in compendiosa Chronica digeri: id quod haud dubiè fuisset factum, si non præ grauiorum rerum sollicitudine prætermisisset. Quantum verò ego ex historijs colligere potui, quæ huius Henrici mentionem faciunt, vir fuit raræ abstinentiæ, adeò vt & viuus habitus sit Sanctus. Vitæ prætereà fuit incontaminatæ, ac planè continentis. Quotidianâ item corporis castigatione medullitus eneruatus, in aduersis idem atque in prosperis, tristia æquanimiter perferens, omnem gloriam mundanam, voluptatem, atque opes contemnens, neminem desolatum à se dimittens, vir planè humanus, ad Christianam religionem diligentissimus. A Pontifice vnà cùm vxore, quicum rem habuisset numquam, in Diuorum catalogum relatus est. Ante obitum suum conuocatis Electoribus, legitimo suffragio Conradum Ducem Francorum Cæsarem dixit. Obijt Bambergæ, sepultusque istic in basilicâ, cuius Episcopatus exstitit fundator.

CXXVIII.

NIHIL IMPENSE AMES; ITA FIET VT IN NVLLO CONTRISTERIS.

Cùm XXIII. annis V. menſibus Imperio ſummo cum honore præfuiſſet, LII. annos vixiſſet, mortem obijt.

CONRADVS II. Dux Francicus ac Sueuus, dissentientibus Electorum Principum suffragijs, Cæsar creatus est. Hic Henrico II. bella sua absoluit, ac virtute eam sanè adeptus est gloriam, vt ab ipso viuo Imperator sit designatus: quæ res posteà plurimos concitauit tumultus. Quamquam enim Principes Electores consensum huic præbuissent; erant tamen quædam Imperij membra, quibus Cæsarem liberè iuxta legem Othonis IIII. creandum placebat, non fauore, successione, aut alio quouis modo, alioqui velle se apertâ manu resistere. Iam & Cuno Bauariæ Dux in dissentaneâ istâ electione adfuerat, qui cùm ab ceteris Principibus Electoribus interrogaretur, cuinam suum daret suffragium, subridens respondebat: Conrado Francorum ac Sueuorum Duci cognato meo. Hæc autem electionis dissensio vel biennio perdurauit; vsque adeò legem Othonis IIII. obseruarunt. Ea enim iubet, ne electionem vltra dies triginta protraherent: secùs, Electoribus Principibus præter aquam & nudum panem præberetur nihil, donec Cæsarem legissent. Atque hîc quidem lex ea vel in secundi ab eâ latâ Cæsaris electione interijt. Ita plerumque fit, vt mortuo Legislatore, lex ipsa in desuetudinem abeat, etiamsi eam vel mille iuramentis confirmasset. Nihilominùs postquam multum diuque circa electionem dissensissent, legitimo tandem suffragio Conradum II. elegerunt, quando & Henricus ipsum ante obitum Cæsarem designasset. Actum autem id est annó à CHRISTO nato millesimo vicesimo sexto, post mortem verò Henrici II. anno secundo. Neque hîc sanè omnis controuersia sublata est. Nam Bauariæ Dux Cuno iocosum suffragium suum dicebat, indignatusque electionem plurimùm ridebat. Verùm enimuerò electio legitimè cœpta in suo vigore permanere debuit. Quoniam verò Conradus motus aliquos in Imperio suborituros forsitan se absente timeret, effecit vt in consortium Imperij filius suus Henricus Nero eligeretur, ne, se in Italiam profecto, sine capite certo Imperij subditi inter se tumultuarentur in Germaniâ. Atque hoc quidem modo res multò effecta deterior

CXXIX.

OMNIVM MORES, TVOS INPRIMIS OBSERVATO.

Imperij anno XIIII. è viuis decessit.

terior eſt. Siquidem Erneſtus Germaniæ Dux ac Comes VVelphus rebelles Cæſari fuerunt; ſed eos facilè compeſcuit, vt ſeſe mutuò direptionibus, incendijs, ac cædibus aggreſſi ſint. Tandem Erneſtus in eremum aufugit, ibique ſe diu continuit. Intereà Itali aduerſus Cæſarem conſpirarunt, vt ſi quando in Italiam veniret, hinc ipſum vi expellerent. Quo audito, totis hic viribus eò profectus, Mediolanum in primis obſedit, ac ſuburbium incendio vaſtauit, minitans ijs deinceps grauiora, vrbiſque euerſionem. Sed cùm ſe dedidiſſent, Romam profectus eſt. Verùm cùm nullus ei reſiſteret, cuncta oppida in gratiam recepit. Cremonæ Pontifex ei Ioannes XXI. obuiàm proceſſit, obſecrans ne indignabundus Romam peteret, eò quòd inaugurare ipſum ac iurare parati eſſent. Tum irâ depoſitâ Romam placidè profectus, ab ipſo Pontifice coronatus eſt. Deinde & Romanis euerſionem minatus eſt, ſi Pontificibus moleſti eſſe pergerent, vt olim fuerant. Eâdem hac tempeſtate ſæuiſſimè tumultuatum eſt inter Romanos ac Germanos. Hi illos vrbe pellebant, vt plurimi cæſi interierint. Verùm pace per Conradum illicò inter eos conciliatâ, aduerſus Sclauos atque Hungaros Româ profectus eſt, qui Italis in ſuâ rebellione præſidio fuerant, grauiterque eos vltus eſt. Intereà Dux Erneſtus nouos concitauit tumultus; quare ab Cæſare in reditu confoſſus eſt. Edictum ſiquidem promulgarat memorabile, vt; ſi quis pacem publicam infringeret, is capite puniretur. Porrò autem dum iam in Italiâ agebat, Miſco Regem aut Cæſarem ſe in Poloniâ effecerat, aduerſus quem Conradus ingentem miſit multitudinem; atque ipſe poſteà ſubſecutus, cuncta cædibus atque incendijs compleuit. Miſco animaduertens nequidquam ſe Cæſari reſtiturum, ad Ducem Bohemiæ confugit; qui item Cæſari erat aduerſarius. Dux ratus proditione huius in gratiam Cæſaris ſe rediturum, clàm nuntiabat Cæſari hoſtem ſe ſuum captum traditurum. Cæſar ex ſuâ magnanimitate proditionem illam minimè acceptabat, ſignificabatque Miſconi, alium quæreret defenſorem quàm perfidum iſtum. Quare demiratus Miſco, clàm in Poloniam

Poloniam profectus, diademate Regio deposito, supplex ad Cæsarem perrexit, coronam seque illi offerens. Cæsar in gratiam ipsum recepit, Ducemque Poloniæ fecit. Deinde Conradus bella aduersus Gallos ad recuperandam Lotharingiam gessit: quibus deuictis, Lotharingiam iterùm cum Lugduno ac Regno Arelatensi cepit, Imperioque suo subiecit. Obijt Vltraiecti, Imperiumque filio suo reliquit. Huius auus erat Conradus, qui cum Othone Magno apud Augustam Vindelicorum aduersus Hungaros pugnauit, ac cæsus est.

ENRICVS III. Nero cognominatus, imperare cœpit anno CHRISTI millesimo quadragesimo. Primùm ingentes copias aduersus Bohemos duxit, & post incendia, direptiones, deuastationesque quàm plurimas, Ducem iam tum rebellem eò necessitatis adegit, vt Ratisponam venerit, & vltrò se tributarium Cæsari tradiderit. Inde Hungariam ingressus, duas cepit ciuitates, eius regionis ferè maximas. Nam & hæ rebelles sese præbuerant, Regemque sibi legerant Vbam nomine, qui Cæsaris erat aduersarius, & qui conabatur Bauariam euertere. Ex hoc bello Cæsar reuersus, præsens in Concilio Constantiensi ipse fuit, in quo plurima in se admissa condonauit, omnique sepositâ contentione, pacem quæ ad ea tempora nondum erat audita publicauit, atque in omnibus Imperij sui Prouincijs edicto confirmauit. Anno autem CHRISTI millesimo quadragesimo sexto profectus in Italiam, ab Romanis pacificè exceptus est. Tres Pontifices inter se concertantes de Papatu simul reiecit, Pontificiæ Sedi Bambergensi Antistite præfecto: hic se Clementem Secundum appellauit, Cæsaremque cum suâ vxore coronauit. Deinde Romanos Cæsar ad iuramentum præstandum coëgit, ne Pontificum electioni se deinceps immiscerent. Hinc profectus est Capuam, vbi Turcas qui continuò Italiam obruebant, feliciter deuicit, profligauitque. Postea quam iam Italiam bonis legibus ac moribus restituisset, amplissimo sane honore in Germaniam rediit. Anno prætereà CHRISTI millesimo quadragesimo septimo, nouos deintegro tumultus concitarunt Hungari, legeruntque sibi Regem Belam quemdam nomine, pollicentes omnem huic obedientiam, si Christianam fidem exstirpare, Episcopum enecare, & fidem pristinam restituere vellet. Quæ quidem omnia facilè impetrarunt. Tum furentium instar simul impetu in Ecclesias concurrerunt, eas miserè depopulantes. Nec suum modò interfecerunt Episcopum, verùm etiam Germanos & Italos omnes, qui in aliquo saltem officio Regi Petro, quem illis Cæsar præfecerat, inseruierant. Prætereà per vniuersam Hungariam Bela edicto mandauit, Religiosos omnes liberè interficiendos: adeoque passim trucidabantur. Rex Petrus à suis captus, vtroque lumine priuatus est. Mox propere Cæsar multis per Danubium ratibus profectionem aggressus, Pessinnuta oppidum obsedit. Nocte verò perforatis nauibus, multos Hungari submerserunt. Hinc fatigatus Cæsar in Germaniam rediit. Anno CHRISTI millesimo quinquagesimo Hungarorum sæuitiam experti sunt Germani. Cæsar patruum suum Episcopum multis copijs Ratisponam hostibus obuium misit; hic eos in fugam compulit. Papa Leo nonus Germanus vnà cum quadraginta duobus Episcopis in Germaniam Moguntiam vsque venit. Hic de compescendis Hungaris, ac rebus alijs Religionem spectantibus, agebatur. Cæsar rursum cum exercitu in Hungariam profectus est, diuisitque suos in parteis duas, vt hinc plurimum damni agris intulerit. Sed exercitus Hungarorum facile à Cæsarianis, qui multis iam prælijs ac penuriâ erant debilitati, aufugit, & Germani sine clade in patriam reuersi sunt. Anno CHRISTI millesimo quinquagesimo secundo iterùm Cæsar in Hungariam profectus est; in quâ expeditione ipsemet fuit Pontifex: verùm sine aliquâ re gestâ memorabili in patriam redierunt. Dux Bauariæ Cuno multum præsidij in his bellis Hungaris tulit; nam conabatur Hungarorum operâ fretus Imperium ad se transferre; sed tandem à Cæsare explosus, ætatem suam exsul in Hungariâ transegit. Imperator Pontifici oppidum Beneuentum tradidit, cum ingenti hominum multitudine, quâ cinctus è Germaniâ profectus erat in Italiam. Siquidem Apuliæ Comes oppidum illud suo iuri subiectum detinebat. Pontifex verò vt munus suum defenderet, ipsemet in Apuliam contra Comitem profectus est: verùm succubuit. nam omnis eius nobilitas, multi Germani Principes, Episcopi, aliique titulis præclari ante oculos ipsius cædebantur: tandem & ipse in fugâ abreptus est, sed paullò pòst dimissus. Proficiscebatur Cæsar in Italiam; ibique cunctis paci restitutis, in Germaniam rediit. Hac tempestate fames magna plurimum calamitatis vbique attulit: quâ re motus Cæsar, in morbum incidit; ac filio suo Cæsare per Electores Principes creato, non multò pòst obiit.

CXXX.

QVI LITEM AVFERT, EXECRATIONEM IN BENEDICTIONEM MVTAT.

Annis XVII. rerum potitus, mœrore animi vitam reliquit.

HENRICVS IIII. adhuc puer in Imperio patri successit anno CHRISTI millesimo quinquagesimo septimo. Cum hoc in pueritiâ certè haud præclarè actum est, vt qui in omnibus quæ adulatores aut vellent aut nollent; admittere debuerit. Sed adultus cœpit cogitare, atque apud se examinare quid æquum, quid honestum, quid benè vel malè actum fuisset; pleraque dictorum factorumque suorum reuocans, ac proprios condemnans iudices. Tum cædes, incendia, direptiones, bella, vimque omnem prohibuit; ac patriæ pacem, iustitiamque hactenus expulsam, restituit. Adolescens erat facundus atque eloquens, acutus, omni laude dignus, liberalis eleëmosynarum erogator, ac rebus præclaris Princeps insignis. Coronatus autem est Romæ à Pontifice Nicolao II. nec quidquam sanè aduersus Ecclesiam Romanam moliri conatus est. Verum simulatque Pontifex hic fato concessisset, Pontificem creauit Episcopum Parmensem, contra Alexandrum II. Pontificem. Hinc insignes ortæ sunt tragœdiæ. Nam Henricus sanctionem quam pater tulerat, vt electio Pontificia sine Imperatoris permissu non fieret, voluit vim suam ac vigorem perpetuò sortiri. Proinde cùm apud Mantuam peccatum suum agnosceret, ac metu potiùs quàm ex animo veniam obsecraret, eam à Pontifice impetrauit, atque in Germaniam reuersus est. Iam eius aulici, vagi incompositique, atque vniuerso Imperio patêre insueti, nullius iugo aut potestati se submittere voluerunt; sed dicta eius omnia in adolescentiâ, rata habere. Ita enim sibi prouiderant, vt quidquid adolescens vel egisset vel locutus fuisset, numquam abrogaretur sine insigni rerum tumultu. Intereà moritur Pontifex, atque in eius locum suffectus est Gregorius septimus. Hic significabat Henrico, ne posthac conaretur Episcopatum aliquem conferre, ac res deinceps Ecclesiasticas prorsus ne curaret. Quod quidem ægrè ferens Henricus, VVormatiæ Synodum celebrauit, in quâ congregati erant omnes Imperij Episcopi atque Abbates, qui Henricum instigabant, vti patris sui constitutionem ratam haberet, ac Gregorium ceu Pontificem minimè adoraret. Hac motus occasione Gregorius, qui iniuriam hanc minimè ferebat, primò Episcopos & Abbates suis titulis ac beneficijs priuauit; deinde tantum apud potentissimos

CXXXI. CXXXII.

MVLTI MVLTA SCIVNT,
SE AVTEM NEMO.

Annos natus L V. cùm per annos X L I I. Imperator fuiſſet, mortuus eſt. Poſt eum regnauit Rudolphus annos I I I I. miſereque vitam finijt.

tiſſimos quoſque Principes (qui tantùm id operam dabant, vt viâ aliquâ Cæſarem Imperio commodè deijcerent) egit, vt ab Imperatore deficerent, aliumque legitimo Electorum ſuffragio eligerent. Itaque defecerunt ab Henrico Otho Saxoniæ Dux atque aliquot Epiſcopi. Tum horrida bella in Germaniâ paſſim exoriri cœperunt. Ab Henrico ſtabant Bohemi & VVelphi, quibus donauerat Henricus Bauariam. Iam verò profectus eſt in Italiam Henricus, tranſigendæ huius controuerſiæ cauſsâ.

Rudolphus Cæſar creatur.

Intereà ab reliquâ parte Electorum, Cæſar creatus eſt Rudolphus Sueuiæ Dux, ſub annum Chriſti milleſimum ſeptuageſimum, inſigniaque coronæ atque vnctionis accepit ab Archiepiſcopo Moguntino. Pontifex Henricum excommunicauit, miſitque Rudolpho Imperialem coronam, cui verſiculus hic inſcriptus erat:

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho.

Hac re indignatus Henricus, multos tam Eccleſiaſticos quàm profanos ſtrangulauit; & Epiſcopum Rauennatem Pontificem fecit, appellauitque Clementem: quicum hoſtili animo Romam profectus, Gregorium in arce Angelicâ obſedit. Ille ſubſidium implorabat Ducis Apuliæ, qui citra moram cum exercitu aduentauit. Huius aduentu territus Henricus, cum ſuo Pontifice fugit in Germaniam, ac Rudolphum ex Sueuiâ expulit in Saxoniam. Primò quidem aduerſus Henricum expediti Saxones, ipſum ex eâ pellere conabantur; ſed hos ille oppreſſit, fugauitque, vrbes & caſtra per vniuerſam ferè regionem vaſtando, depopulando, atque euertendo. Tum cetera pars Germaniæ ad Rudolphum deſciuit, atque inter ſe fœdus inierunt, vti Henricum vndique pugnis aggrederentur. Rudolphus omni ſe militari expeditione quàm fortiſſimè munijt. Cùm verò iam Henricus hoſtes exſpectaret, Rudolphus in Henrici patriam profectus eſt non longè ab Herbipoli, quò hic illum inſecutus eſt. Hîc inter ſe pugnam commiſerunt, fugatique ſunt equites Henrici, adeò vt vel ipſe per arma miſerè contuſus fuerit; ſed pedites, quibus fuga adempta erat, penitùs interierunt. Atque ita quidem Rudolphus Herbipolim caput Franconiæ cepit. Poſtquam vrbem præſidio munijſſet, tranquillè profectus in Saxoniam, aliquot cum eo

pugnas

pugnas commiſit. Anno milleſimo octuageſimo pugnatum eſt nouiſſimè apud Mersburgum, & in ipſo conflictu dextra manus Rudolpho amputata eſt: quam quidem ille (vt fertur) Epiſcopis ſuis circumſtantibus exhibens; *En*, inquit, *manus hæc eſt quâ Henrico fidem confirmaui: ipſi vos nunc expendite quàm piè conſulueritis mihi, vt ab eo deficerem*. Miſerabilis omnino querimonia hæc eſt, quæ teſtatur bonum Principem merito hoc ſuo infortunio fuiſſe contentum. Dolorem ſanè incredibilem hunc ad vitæ exitum perpeſſus eſt, faſſuſque ſemper iure optimo ſe iſthæc pati, nec iniuriarum quidquam ſibi illatum eſſe. Iam Henricus in fugâ amiſſus, vt ante ſeptimum diem non fuerit repertus: eius complices filium ſuum Henricum V. Cæſarem fecerunt: quem poſteà pater Aquiſgrani coronauit, atque inunxit: ac tum profectus cum exercitu in Italiam, cuncta cædibus, direptionibus, atque incendio deuaſtauit. Roma obſidebatur, & poſt aliquot conflictus capiebatur. Pontifex fugâ elapſus eſt in arcem Angelicam, ac Roma inſignem paſſa eſt deuaſtationem, anno Chriſti milleſimo octuageſimo primo.

HENRICVS V. cui Germania à patre commissa erat, securus nihil mali omnino metuebat, quòd Rudolphus iam interierat. Ceterùm anno CHRISTI millesimo octuagesimosecundo, Hermannus vir potens, Germanus, nobilis, ab Saxonibus ac Germanis Cæsar efficiebatur. Huic cùm nemo in suâ Prouinciâ, hoc est, in Lotharingiâ & Germaniâ, disciplinâ militari aut opibus par inueniretur, facilè Cæsarem se nominari admisit. Anno millesimo octuagesimotertio, Hermannus per vniuersam Franconiam cum exercitu hostili more profectus est. In eâdem expeditione visa est equitum turma huc illucque diuagari, quorum vestigia reperire nemo potuit. Hac item tempestate Pontifex in arce Angelicâ concludebatur, exspectans interim exitum rei. Henricus IIII. munitionem obsidionemque eâ parte parabat, quâ ab se olim Roma aduersus Solis occasum capta fuerat. Romani viginti dedêre obsides, petieruntque diem præscriberet, quo Pontifex Senatusque Romanus ad ipsum venirent. Dictus itaque dies est ad ipsas Kalendas Nouembres: deinde Româ egressus,ad Alpes profectus est, ac præscripto die Romam rediit. Verùm Pontifex in conspectum eius haudquaquam prodijt; sed clàm fugâ Salernum elapsus, omnem istic deinceps ætatem transegit. Postquam verò Henricus IIII. vniuersam Italiam pacasset, Clementem in Pontificis locum substituisset, ab ipsoque imperij signa suscepisset, honorificè cum ingenti hominum multitudine Româ in Germaniam profectus est; vrbemque Augustam, ab Saxonibus ac Germanis oppressam, obsedit & deuicit. Anno millesimo octuagesimoquinto, Saxones cum Henrico pacem inierunt, omnesque ab Hermanno simul desciuerunt. Tum Hermannus apud suos atque exteros etiam contemptus, in loci cuiusdam obsidione, anno millesimo octuagesimoseptimo, à muliere desuper saxo petitus, ante portam interijt. Anno millesimo nonagesimo, rursum Henricus IIII. in Italiam profectus est, septennioque istic agitauit: & cùm hinc in Germaniam rediret, concessit Iudæis, vt, qui ad Baptismum velut coacti erant, deinceps liberum cuique esset vel baptizari, vel non. Anno millesimo centesimo quarto, æstate, Herbipoli, quando Sol breuissimas facit vmbras, ingens glaciei

Prodigia futuræ calamitatis.

CXXXIII.

MISER QVI MORTEM APPETIT,
MISERIOR QVI TIMET.

Patri Imperij ſocius fuit annis XXV. ſolus præfuit XX.

ciei pars ex aëre cecidit, quæ in frusta secata quatuor, portari viris vix quatuor potuit. In Episcopatu Spirensi è pane cruor profluxit: quæ res, iuxtà priscas Romanorum historias, portendere dicebatur ciuile bellum maximè horrendum. Anno millesimo centesimo quinto, cùm Henricus IIII. Pascha Moguntiæ celebraret, Henricus filius patri se in Bauariâ opposuit. In primis paternam hæresin, quâ diras Pontificias contemnebat ac ridebat, damnauit, obsequiumque Pontifici Paschali II. pollicitus est. Deinde fœdere cum Principibus inito, omni exercitu aduersus patrem insurrexit; captisque Saxoniæ vrbibus, Herbipolim reuersus est. Hinc Episcopum, qui à patre stabat, expulit, aliumque in locum eius suffecit. Atque ita quidem Herbipolitana Ecclesia Romanæ fuit reconciliata. Hinc Norimbergam cum exercitu petijt, eamque spatio duorum mensium obtinuit & diripuit. Tum pater hunc contra profectus, cepit Herbipolim, confodit quotquot filio iurauerant, Episcopum in locum suum restituit, fugauitque alterum, ac filium insecutus est vsque Ratisponam. Conscribebat vndique milites, atque in suâ profectione plerasque regiones per Bohemos diripi permittebat. Iam verò vbi filius exercitum in quinque legiones diuisisset, confligere cum patre plurimùm affectauit. Vidisses hîc spectaculum vtrimque horrendum. nam tres dies continuos tot ac tantæ vtrimque excursiones confectæ sunt, vt non pauci ab vtrâque parte interierint. Sed tamen ipso die, quo conflictus habendus esset, Principes, ac præcipui exercitus vtriusque Duces inter se collocuti simul concluserunt, fratribus, hoc est, populo Christiano parcendum, consulendumque esse. Ferunt filium, vbi aciem probè instructam vidisset, ac Marte iam furere cœpisset, totis in patrem membris excandescentem altè exclamasse: Gratias vobis, milites fortissimi, ago immortales, de vestro in me fauore longè promptissimo. Porrò cùm pater cum suis deliberaret, quemadmodum die postero pugnam aggrederetur, præter spem ex Marchione Luitpoldo Duce Bohemiæ audiuit, neminem esse cui pugnare colliberet. Hac re tristis, blandiens subsidia implorauit. Eodem tempore litteræ à filio allatæ sunt, quibus patrem monuit, vt à proprijs sibi ministris caueret. Tum clàm pater profugit Leodium: & ibi eodem anno è viuis excessit.

cessit. Quinquennio autem pòst, quòd excommunicatus obierat, acceptâ absolutione, in Spirensi basilicâ sepultus est. Atque ita quidem filius Imperio solus potitus est anno millesimo centesimo sexto. Cùm iam esset Romam profectus, à Pontifice coronam impetrare non potuit, nisi priùs statuere vellet, pro rato habendum porrò esse, & Pontificem & Episcopos sine Cæsaris approbatione & consensu creandos. Quod vbi consentire nolebat, tantus Romæ tumultus excitatus est, vt, nisi suâ ipsius manu vitam defendisset Cæsar, iam perijsset. Victore tamen Cæsare, trucidati multi sunt Romani, captusque Pontifex, atque extra vrbem abductus. Tum consensit Pontifex, vt eam sibi prærogatiuam vsurparent Cæsares, ne Pontifex quis vel Episcopus citra eorum suffragationem designaretur. Quare Romam reuersi, à Paschali insignitus est Henricus diademate imperiali. Ceterùm post discessum Imperatoris ex Italiâ, Pontifex concessum priuilegium veluti extortum reuocauit. Tum Cæsar magnâ vi Italiam repetens, fugauit Pontificem, & alium eius in locum suffecit. Intereà denuò aduersus Cæsarem excitati fuère Saxones, adeò quòd iterùm Germaniâ discordijs mutuis agitatâ, infestis copijs vtrimque pugna commissa sit, anno millesimo centesimo decimo sexto, apud Mansfeldium. Proinde videns Cæsar tragœdiam hanc sedari non posse sine perpetuo conflictu, iure priuilegij sui vltrò cessit. Itaque per hanc occasionem pax inter Pontificem & Cæsarem firmata est, eaque publicè ad Rhenum non procul à VVormatiâ in castris proclamata; adeoque propter initum hoc fœdus concordiæ publicæ, summa lætitia in totâ Germaniâ coorta est. Decessit hic sine prole masculâ.

LOTHARIVS III. Saxoniæ Dux ab Electoribus Cæsar creatus Henrico V. successit post CHRISTVM natum anno millesimo centesimo vicesimo septimo. Huius Imperium grauissimis subinde insultibus quassatum fuit. Nam & nunc iterum contra hunc ingens & diuturnus tumultus exortus est. Etenim Francones & Sueui, quibus iam diu cum Saxonibus bellum fuerat, ægerrimè ferebant Imperij celsitudinem ad Saxones deriuari. Præterea etiamnum erat Conradus ex sorore Henrici V. prognatus; cui item Franconiæ Ducatum concesserat Henricus. Ideò aduersus Lotharium iure ad se Imperium pertinere contendebant. His fauebat Comes Palatinus Godefridus ex Franconum genere oriundus, à quo Conradus Cæsar electus est. Ceterùm Bauariæ Dux VVelphus Lothario adhæsit. Vt ergo Conradus Lotharium anteuorteret, Italiam ingressus, Longobardiam occupauit, vbi & ferreâ coronâ insignitus est. Intereà à Lothario obsessæ & victæ sunt vrbes, Spira, Vlma, Norimberga, & Augusta; atque inde consecutus est Conradum in Italiam. Proinde vbi cognouit Conradus & vrbes Germanicas amissas esse, & nullam spem præsidiorum exspectandam esse ex Germaniâ ad seruandum regnum Italicum; relictâ Italiâ, pacis conditiones apud Lotharium pactus, suscepto Imperio cessit; ac dum vita Lothario mansit, quieuit. Iam verò Lotharius adepto Imperio Leodium profectus est ad Pontificem Innocentium II. quem Petrus pseudopontifex Româ expulerat. Hunc cum exercitu in Italiam duxit, vi Romam expugnauit, Ianiculumque montem occupauit, ac Pontificem restituit in Basilicam Lateranensem. Quod facinus cùm non minùs piè quàm feliciter absoluisset, à Pontifice Imperij diademate insignitus est. Cumque Lotharius extemplò in Germaniam ad comprimendos quosdam motus in Bohemiâ concitatos redijsset, intereaque Innocentius Pontifex à pseudopontifice Româ exactus fuisset, secundò in Italiam iratus cum ingenti hominum multitudine profectus est, debellauitque aduersus Rogerium Pontificis aduersarium ac pseudopontificis amicum terrâ marique, & tandem ex Italiâ ipsum exturbauit. Multas Italiæ vrbes Pontifici rebelles (vt erant Albia, Beneuentum,

CXXXIIII.

AVDI ALTERAM PARTEM.

In Italiâ morbum contraxit, quo in Germaniâ mortem obîjt, anno Imperij sui XIII.

uentum,&c.) deuaſtauit. Poſt hæc rurſum in Germaniam redire ſtatuit, adeoque profectionem ex Italiâ adornauit per agrum Tarentinum: vbi morbo correptus in deſerto; quod ſitum eſt inter Oenum & Licum fluuios, ſub paſtoris cuiuſdam tuguriolo vitâ deceſſit. Quidam ex Hiſtoricis Lotharij huiuſce mores recenſens, bellatorem fuiſſe ait ſtrenuum, virum in defendendo acerrimum, in conſilijs prudentiſſimum, aduerſarium horribilem Dei eiuſque Eccleſiæ hoſtibus, veri in omnibus amantiſſimum, æqui item obſeruantiſſimum, ac iniuſtitiæ contrà hoſtem perpetuum; cuius virtus ſatis in Siciliâ emicuit, atque in Saxoniâ abundè patefacta eſt: qui etiam dum vixit, nihil detrimenti Imperium Romanum paſſum eſt. Petrum pſeudopontificem profligauit, Innocentiumque vt verum Pontificem vi reſtituit. Commendatur etiam plurimùm, quòd iura Romana ſummoperè amauerit. Nam cùm legum Romanarum libros VVernherus, quem Accurſius Irnerium ſæpè nominat, in Italicis bibliothecis repperiſſet, & in lucem reduxiſſet, mandauit Lotharius hos publicè in Scholis tractari & prælegi, atque iterùm ſecundùm eas leges ius dici in iudicijs Imperialibus. Itaque per hanc occaſionem in vſum reuocatus eſt is theſaurus, quo neque vtilior, neque pretioſior eſſe alius poteſt. Nam hinc Ius iterùm vniuerſæ reſtitutum eſt Europæ: ſiquidem omnes regiones & omnes aliæ leges vtuntur Romano hoc Iure tamquam amuſſi quadam in æquitate cognoſcendâ, quòd honeſtati publicæ proximè ſit accommodatum. Præterea ex reparato hoc Iure iterùm Latinæ linguæ puritas veluti renata florere cœpit; ſtudiaque Iuris tum exorta ſunt, ac ſtatim magni & multi præclari Iuriſconſulti exſtiterunt, quibus & interpretari leges, & in publicum vſum reuocare curæ fuit. Tum Inſtituta Imperatoris Iuſtiniani Magni, velut introductorium ac prima Iuris elementa, tradi cœperunt. Tum & Edicta Prætorum atque Ædilium, quæ non modicam Iuris cognitionem continent, prælecta fuêre; quemadmodum & res in Pandectis ſeu Digeſtis comprehenſæ. His acceſſit Codex, qui ſtatuta conſtitutioneſque Imperatorum complectitur. Quartus denique liber eſt Authenticorum, quem ſuperioribus ideò adiecit Imperator Iuſtinianus, vt conſtitutiones Principum

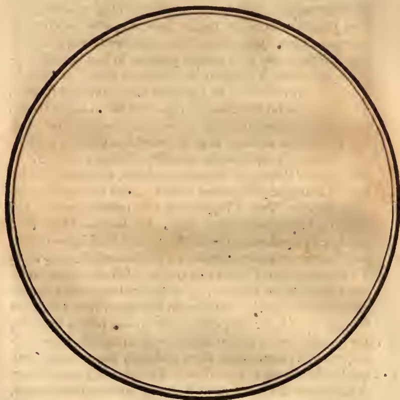
hinc

hinc confirmaret ac corroboraret. Equidem mirari ſatis ne-queo, tantam illius temporis homines cognitionem eſſe conſecutos, quo Latinæ linguæ vſus, hiſtoriæ, omnes denique Romanæ diſciplinæ veteres erant intermiſſæ. Quare facilè æſtimare poſſumus, Iureconſultos illos huius Lotharij temporibus non ſolùm ſummæ diligentiæ & ſedulitatis homines in ſtudijs, ſed magnos atque prudentes quoque, & vſu Rerumpublicarum viros exercitatiſſimos fuiſſe. Nam ſine eâ exercitatione, ne poſſibile quidem fuiſſet, leges Romanas cognoſcere. Itaque illi ipſi doctores Iuris, Azo, Accurſius, Bartholus, &c, nihilo inferiores cenſendi ſunt veteribus illis Iureconſultis, Seruio, Vlpiano, Papiniano, &c,

ONRADVS III. Franconiæ ac Sueuiæ Dux, cuius paullò antè mentionem fecimus, Imperium adeptus est post obitum Lotharij anno CHRISTI millesimo centesimo vicesimo nono. Huic Saxones atque alij, qui in electione non adfuerant, restiterunt, quasi haud legitimè electus fuisset. Sed ea controuersia facilè in Comitijs consopita est Bambergæ. Henricus tamen Superbus Bauarorum Dux, gener Lotharij, ipse post soceri obitum rebus præesse maluisset. Habebat siquidem penes se Ratisponæ ornamenta Imperialia ab Lothario relicta, quæ restituere planè nolebat. Tandem verò coactus ea reddidit; in gratiam tamen cum Cæsare redire non potuit. Henricus exercitum parabat, castraque ad Licum fluuium figebat contra Augustam Vindelicorum, quam occupabat Cæsar. Hic illum veritus, clàm noctu Herbipolim aufugit. Cùm iam Henricus apud Principes quosdam Imperator haberetur, illi adhærebat præter ceteros Hungariæ Rex. Verùm breuì ad Superos migrauit Henricus. Tum omnes sese VVelpho Henrici filio dabant, omnemque aditum Cæsari prohibebant, ac vias transitusque Italiæ omnes illi præcludebant, ne Diademate Imperiali insigniretur. Hos contra omni exercitu profectus Cæsar, VVelphum in fugam egit. Deinde & alia pugna commissa est apud vrbem VVeinsburgum. Hanc autem ciuitatem obsessam Cæsar deuicit. Mulieribus abire permissum est cum tantâ sarcinâ bonorum, quantam possent ferre: viri autem omnes erant interimendi. Tum mulieres, relictis rebus, viros suos asportarunt. Cæsar insperatam feminarum fidem summoperè mirabatur. Eius frater Fredericus calumniabatur, bonorum, non hominum asportandorum beneficium concessum fuisse. Cui respondebat Cæsar, semel se locutum fuisse, nec id velle reuocare. Adeò insuper hac feminarum virtute delectatus est, vt non modò virorum illis, sed omnium etiam opum copiam fecerit, vt secum auferrent. Inter hos verò motus Pontifex Eugenius III. legatos suos ad Cæsarem misit, vti pararet se cum exercitu aduersus Turcas ac Saracenos ad recuperandam Ierosolymam. Bernardus Claræuallensis Abbas, quem in catalogum Diuorum relatum habemus, ac viri Religiosi alij verbis, quoad potuerunt,

CXXXV.

PAVCA CVM ALIIS,
MVLTA TECVM LOQVERE.

Rerum habenas tenuit annos XIIII. & mortuus est.

tuerunt, Principes ad hanc profectionem adhortati sunt. Pararunt igitur se ad expeditionem Ludouicus Gallorum Rex, Henricus Angliæ Rex, & Alphonsus Rex Hispaniæ, ac Germani Principes omnes cum suo Cæsare, qui VVelphum item (quamquam bellum nondum finitum erat) eò impulerunt, vt vnà cum ijs profectus sit. Educti itaque anno CHRISTI millesimo centesimo sexagesimo septimo, incredibilem Hungarorum ac Græcorum multitudinem assumpserunt. Equites erant numero septuagesies mille, exceptis peditibus. Qui quidem exercitus pænè vniuersus seu pressus fame seu aëris inclementiâ, seu etiam copijs Turcarum ac Saracenorum obrutus, cæsus interfectusque est, ac nihil penitus profecit. In hac laboriosâ expeditione Cæsar VVelphum sæpenumerò iuuit. Tandem vt Ierosolymam venissent, ac pars Damascum profecti fuissent, VVelphus morbo correptus est, quare domum redire statuit. Cùm iam hic mare traiectus in Siciliam venisset, conualuit. Hìc amicissimè ab Rege Rogerio exceptus, plurimis muneribus donatus est, quibuscum aduersus Cæsarem bellaret. Simul atque VVelphus in Bauariam redijsset, ad bellum sese parauit, Cæsarisque possessiones inuasit, atque Herbipolim grauiter obsedit. Vox VVelphorum sub mœnibus erat, *Hei VVelph*; Herbipolitanorum verò, *Hei Gibelin*. Hinc illud natum est, quòd etiamnum hodie in Italiâ Cæsarianos Gibelinos, Pontificum autem complices VVelphos appellemus. Nam VVelphus hic pro Pontifice pugnabat, sub eius nimirum stipendio, ac titulo Rogerij, quòd Franci Imperatores omnes pænè Pontifici rebelles exstiterant. Postquam verò VVelphus scomma istud audiuisset, cetera instrumenta bellica dimouit, atque ariete muros crebro disiecit, vrbem euertit, ciues multos interemit, alios captos istinc abduxit, atque arcem denique Flockburgum vi aggressus est. Proinde vbi Franci ac Sueui ad bellum sese parassent, VVelphum armis ita profugarunt, vt cum summo dedecore istinc VVelphi discedere fuerint coacti. Fredericus Barbarossa (qui non multò pòst Cæsar creatus est, Imperatoris ex fratre nepos, itemque VVelphi huius ex sorore nepos) isti se negotio immiscuit, atque omnem controuersiam diremit. Capti vtrimque dimissi sunt; resque ita probè

bè est constituta, vt nec Cæsar, nec VVelphus quod timeret, habere posset. Proinde quanta & quàm detestanda bella ex VVelphis hisce ac Gibelinis nata sint, dicetur in sequentibus. Nam præsentia hæc inter Cæsarem & Pontificem bella hinc originem habent. VVelphi Principes fuêre semper Sueuorum, ac deinde Bauarorum ex antiquissimâ Germanorum stirpe oriundi; ac primò se opposuerunt Cæsari Conrado II. qui item Dux fuerat Francorum. Anno Christi millesimo centesimo quinquagesimo primo, Conradus Cæsar ex Asiâ in Germaniam reuersus est. Hìc Norinbergam præcipuè exstruxit, ampliauit atque instaurauit; quam Henricus V. planè deiecerat, vastarat, funditusque euerterat. Sic Vlmam non restituit modò (quæ Lotharij III. temporibus diruta ac cladis multum passa fuerat) sed multis etiam priuilegijs donauit. Verùm haud multò pòst obijt excommunicatus.

FREDERICVS BARBAROSSA Sueuorum ac Francorum Dux, post mortem Conradi patrui legitimo Electorum suffragio Francofordiæ Cæsar creatus est, anno millesimo centesimo quinquagesimo secundo. Hic triennio pacem, iam sepultam pænè, Principibus Germanis restituit. Nam clementiâ & iustitiâ Princeps fuit clarissimus, nec minori tamen audaciâ ac fortitudine insignis, ingenio promptus, corpore validus, consilijs prouidus, negotijs expediundis diligentissimus, militiæ peritissimus, tenaci memoriâ felix, in victos mitis, qui acceptæ iniuriæ facilè obliuiscebatur, erga mansuetos denique humanus & benignus, audacibus verò ac superbis durus. Rebus itaque iam in Germaniâ pacatis, ingenti cum exercitu in Italiam profectus, omnem controuersiam sedauit, ac Romam deinceps vt Diademate Imperiali insigniretur, petijt. Verùm Pontifex alijque Itali memores iniuriæ, quam eius patruo inflixerant, suspicabantur facilè eam hunc vindicaturum. Et cùm primùm ei Tordona resistebat, ipsam cepit, domuitque: ac deinde Romam eo modo profectus est, vt Hadrianus IIII. ipsum veritus, cum suis Cardinalibus in vrbem veterem profugerit. Porrò pace tandem impetratâ, supplex Cæsar ad Pontificem ingressus, debito ipsum honore coluit, coronamque Imperij ab eo flagitauit. Intereà Romani Germanicum exercitum inopinatò oppresserunt, vt vtrimque cædes plurimæ fuerint perpetratæ. Hinc Cæsar profectus, à Spoletanis in itinere oppugnatus est; ideoque eorum oppidum funditus euertit. Posteà per vniuersam Italiam ac Longobardiam profectus, complures rebelles ad obsequium coëgit; reuersusque in Germaniam, Principum amicitiam summoperè affectauit. Mediolanenses quippe aduersus ipsum iam bella parabant. Ducem Bohemiæ, Regem fecit; Marchionemque Austriæ, Ducem: ac Bauariam deinde VVelpho concessit. Intereà Mediolanenses multa Cæsariana oppida deuastarunt: quâ de caussâ in Italiam cum exercitu profectus est. Ante hunc tamen itineri se tradidit Rex Bohemiæ, ac Brixienses inuasit domuitque. Tum Cæsar cum multis Principibus illicò subsecutus est: cumque loca cuncta circiter Mediolanum deuastasset, vrbem ipsam obsedit vel integro septennio: tandemque

CXXXVI.

PRÆSTAT VNI PROBO QVAM MILLE IMPROBIS PLACERE.

Poſt multos labores & ærumnas per XXXVII. annos pro Imperio exantlatos, tandem ſubmerſus perijt.

que post grauissimas sanè pugnas ab Cæsare capta est. Quidquid hinc spoliorum collectum est, tam virorum quàm feminarum ac puerorum, id omne in Germaniam abductum est. Eorum Principem sub mensâ non secùs atque canem in prandijs alebat: deinde & ille captus in Germaniam transmissus est, multisque ibi annis in vinculis detentus. Cæsar vrbem solo adæquauit, eamque aratro ita euertit, vt velut ruina perpetuò esset mansura. Multæ hoc tempore ciuitates item fuêre euersæ cum Mediolanensibus idem sentientes. Tum VVelphus à Cæsare defecit, ac filium suum iuniorem VVelphum Tusciæ Principem fecit, reuersusque est ex Italiâ in Germaniam. Hinc magna in Germaniâ orta sunt inter Comitem Tubingiæ & VVelphum bella quare & Cæsar ad componendam pacem in Germaniam redijt. Intereà obijt Pontifex, successitque in Pontificatum Alexander III. Quamquam verò legitimè creatus fuerat, multa nihilominùs suffragia habebat Octauianus quidam, electusque erat, non obstante altero, à multis, ac Victor appellatus. Hic ad Cæsarem profugit, Alexander autem ad Philippum Gallorum Regem; illeque ab hoc, in Concilio Claremontensi, cum Cæsare execratione petitus est. Cùm iam Alexandro Romani magis fauebant, accersitus est ab illis è Galliâ Romam. Hinc oppida quædam Italiæ spem magnam concipiebant vindicandi se in Cæsare: ideoque Pontificem Cæsar exosus, quatuor continuò Pontifices aduersus illum creabat, fatigabatque adeò Ecclesiam, vt iam perituram quisque facilè timeret. Pontifex excommunicatum Cæsarem vbique publicabat. Sed ne id quidem proficere quidquam potuit; nam Imperator cuncta Pontificis bona, iura, possessionesque ad se magis magisque rapiebat, vehiebatque cum ingenti exercitu in Italiam anno millesimo centesimo sexagesimo septimo, atque vniuersa denique funditus deuastabat. Dum iam Anconam obsideret, prope Romam Tusculanum venit Coloniensis Episcopus tamquam pacis conciliator. Sed hunc Romani armis obruebant, subsidioque illi erat Moguntinus Episcopus; ac res in eam pugnam deducta est, vt Romanorum interierint quindecim millia. Intereà cum vniuerso exercitu Romam obsidebat Imperator, expugnabatque Vaticanum cum D. Petri Basilicâ.

licâ. Verùm Pontifex noctu clàm ad Gallorum Regem profugit, indeque in Angliam & Hispaniam. Cæsar Principes suos Germanos in multis Italiæ locis Duces creabat, atque inde in Germaniam reuersus est: nam eius exercitus peste propemodum interierat. Anno CHRISTI millesimo centesimo septuagesimo vinculis elapsus est Dux Mediolanensis; atque habitu rustico in Italiàm reuersus, dispersam multitudinem conuocabat, Mediolanumque iterùm vi ædificabat. Etiam Pontifex in Italiam rediit: huic vrbem collapsam quidem anteà restaurabant, appellabantque Alexandriam. Cæsar autem pacis semper amantissimus id ei facilè permittebat. Porrò anno millesimo centesimo septuagesimo quinto, Itali pristinam suam inconstantiam renouarunt, & cum Longobardis aduersus Cæsarem conspirarunt; atque omnes Cæsaris ministros præscripto die enecarunt, nudosque aliquot profligarunt. Hæc verò defectio adeò profectò Cæsarem mouit, vt iam quartò in Italiam profectus sit. Sed ne noui in Germaniâ tumultus exorirentur, filium suum Henricum iuxta se Romanorum Regem creabat.

ENRICVS VI. relictus erat in Germaniâ, sed Othonem ac Philippum eius fratres pater Fredericus cum vniuerso exercitu in Italiam secum assumpserat, obsidebatque Alexandriam oppidum iam recèns exstructum. In hac obsidione nihil perfecit Fredericus, quòd ab eo Henricus VVelphus defecerat occasione excommunicationis. Suspicantur aliqui ad hoc ipsum ære fuisse conductum. Hunc subsecutus est Fredericus, supplexque orauit, ne se desereret: at frustrà. VVelphus enim in Germaniam venit, concitauitque ingentem tumultum aduersus Fredericum. Igitur coactus Fredericus Italiam linquere, in Germaniam reuersus est, profugauitque VVelphum in Angliam; ac Bauariam donauit Othoni à VVitelsbach. Rebus ad istum modum pacatis, in Italiam rediit anno millesimo centesimo septuagesimo sexto, venitque cum exercitu Comum. Hîc ipsum Itali exspectarunt. Verùm impressionem in eos tribus copiis fecit. Germani ardore belli ordinem neglexerunt, sed Fredericus suâ manu plurimos interfecit. Equo confosso deiectus est, adeò vt tam sui quàm hostes mortuum ipsum esse arbitrarentur. Quæ res tantum addidit animum Italis, quòd in fugam Germanos egerint, eorumque signum Aquila in hostium manus deuenerit. Multi Principes, Nobiles, ac præclari in eâ pugnâ interierunt. Otho Cæsaris filius Venetias ad Pontificem captus abductus est. Imperatrix Comi agebat, vestesque induebat funebres, ac mariti sui corpus inquiri mandabat. Sed quinto die pòst Fredericus Papiæ visus est. Hîc Principes & Episcopi multa illi minitabantur, nisi pacem concordiamque cum Pontifice breuî iniret; nempè alioqui ipsum ad vnum omnes desererent, aliumque Cæsarem ab Electoribus postularent. Quare Imperator pacem à Pontifice efflagitauit. Verùm Pontifex voluit, vt ipse Venetias veniret: neque enim alias pacis conditiones vllas admittebat, quàm vti pœnitentiæ loco faceret, quidquid ei esset iniuncturus. Cui rei vt paruisset, iussit Pontifex, vt pro D. Marci foribus humi se prosterneret. Tum ipsum Pontifex publicè pedibus conculcauit, scriptum esse inquiens: *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem*. Proinde Cæsar exhiberi eam à se humilitatem dixit non

Alexandro,

CXXXVII.

QVI TACENDI NON HABET ARTEM, NEC LOQVENDI NOVIT OPPORTVNITATEM.

Mortuo patre, VII. annos cum fratre regnauit: in Siciliâ non ſine ſuſpicione veneni obijt.

Alexandro, ſed Petro. Ad quæ reſpondit Pontifex: Imò & mihi & Petro: Atque ita miſer humi leuatus eſt. idque contigit Cæſari Frederico viro fortiſſimo. Porrò miſerabili hac tranſactione factâ, ſenio confectus, in Germaniam reuerſus eſt, Imperiumque Henrico filio auctoritate & conſenſu Electorum omnino tradidit. Othoni conceſſit Burgundiam, ac Fridericum Sueuiæ Ducem fecit. Cùm iam vbique pax eſſet publicata, maximo apparatu & multorum Principum comitatu cum filio Frederico per Hungariam Conſtantinopolim profectus eſt: inde traiecit in Aſiam Ieroſolymitanæ vrbis recuperandæ cauſſâ. Cepit in Cilicia multas potentiſſimas vrbes; Turcaſque adeò proſtrauit, vt numquam talem interitus ſui timorem habuerint. In Syriâ ipſi multarum ingentium ciuitatum mœnia ſolo æquabant, cùm diffiderent ſe eas retinere non poſſe. Proinde vnica hora infelix omnem Chriſtianorum ſpem abſtulit. Nam Fredericus ſenior caloris cauſſâ equo in rapidum amnem ingreſſus eſt, & ſtrenuiſſimus Heros in vndis perijt. Eius corpus Tyrone ſepultum eſt: ac Fredericus filius exercitum Antiochiam ducebat; vbi item obijt partim mœrore, partim ægritudine. Atque ita Imperium plenè ad Henricum VI. deuolutum eſt, anno milleſimo centeſimo nonageſimo primo. Hic primum bellum geſſit aduerſus Colonienſem & Leodienſem Epiſcopos. Sed in eo tumultu Leodienſis Epiſcopus ferro confoſſus eſt; & hoc caſu permoti alij quieuerunt ab incepto, & vltrò paruerunt. Poſteà Henricus Romam profectus eſt, vt Diademate Imperiali inſigniretur. Verùm Cæleſtinus III. Pontifex id ei recuſauit, ni priùs Siciliam atque Apuliam Romanæ Eccleſiæ ſuis ſumptibus recuperaſſet, tributariamque feciſſet. Atque eâ conditione deſpondit ei Pontifex Conſtantiam Rogerij Regis filiam annos ſexaginta natam, vt eâ occaſione Regnum Siciliæ ad ipſum quaſi pertineret. Igitur Henricus tertio die poſt factam coronationem copijs inſtructus Neapolim profectus eſt; ſed minimè eam cepit. In diſceſſu Conſtantiam coniugem Cæſaris Siculi captam abduxerunt. Pontifex eos omnes excommunicauit, donec Cæſari vxorem reſtituiſſent. Verùm excommunicationem illi Pontificis deridebant. Tum Cæſar Pontifici pollicebatur eam ſe iniuriam grauiter vindicaturum.

rum. Deuaſtabat primò extremos Italiæ fines, dein inuadebat Siciliam, magnamque ſæuitiam exercebat. Vniuerſi Nobiles ac Principes Regni apud vrbem Catanam contra illum profecti ſunt. Hìc pugna commiſſa eſt acerrima, ac tandem profugerunt in vrbem. Cæſar quoſcumque trucidabat: capiebat eius oppidi Epiſcopum; ciuitatem ipſam incendio deuaſtabat, vt nec templo quidem pepercerit, quod multis hominum generibus confertum erat, quos omnes miſerè cremabat. Poſteà autem nulla ei ciuitas reſiſtere potuit. Quotquot habebat Nobiles, excoriauit; ac pleroſque Comites luminibus ex gratiâ priuauit. Cuidam, quòd ſe regio ſtemmate prognatum iactitaſſet, coronam ferream clauiculis capiti inflixit. Quoſdam denique verubus affixit, anoſque ſtipiti alligatos concremauit. Quâ quidem re ingentem terrorem populo incuſſit. Poſtquam iam Siciliam recuperaſſet, Ducatum Franconiæ ac Sueuiæ in Germaniâ cum Imperiali dignitate fratri Philippo conceſſit, eò quòd nullos ſe ex eâ vxore ſuſcepturum liberos ſperabat.

PHILIPPVS III. cui magis Imperium administrare conueniebat quàm fratri Henrico, Princeps sanè erat ingeniosus, eloquio facundus, atque acumine patri Barbarossæ quàm simillimus. Hic, dum frater in Siciliâ agebat, prudenter Imperium in Germaniâ administrauit. Verùm mox rarum quiddam atque insperatum audiuit, nempe fratris coniugem vetulam illam vterum gestare cœpisse. Quare dum partus instabat, Henricus edictum promulgauit; vt si qui in pariundo adesse velint, ij Panormum venirent. Hic extra vrbem tentorium fixit, ac Constantia Imperatrix palàm omnibus filium enixa est: qui paulò pòst vt Cæsar nobis Fredericus II. appellabitur. Hinc Cæsar cum vxore ac filio Falernum profectus, tantâ in vrbem pompâ introductus est, quantam fuisse vmquam haud memini. Nobiles, ciues, puellæ ac pueri, suo quisque ordine, educti obuiàm Cæsari, omni ipsum musicorum instrumentorum genere magnâ cum lætitiâ in vrbem deduxerunt: vulgus autem humi prostratum terram honorificè osculabatur. In hisce regionibus tàm ingentem repperit thesaurum, vt suis impensis exercitum in Asiam aduersus Turcas miserit. Post hæc duos Comites, atque Episcopum vnum, tamquam obsides secum abduxit, vt illi magis essent fidi, ac promissis fideliùs starent. At simulatque hic tergum verterat, defecerunt: ideoque vt oculis obsides priuarat, in Germaniam reuersus est. Hic tantum apud Principes egit, vt Fredericum filium adhuc puerum consensu Electorum Cæsarem crearit, quò tam cum Philippo quàm post ipsum imperaret. Electio hæc sigillatis tabulis confirmata est: ac deinde Henricus in Siciliam redijt. Anno millesimo centesimo nonagesimo octauo obijt. Ferebatur autem publicè veneno ab vxore necatus, quòd eius prosapiam varijs cruciatibus interemisset. Philippus frater eius eâ tempestate Germaniam egressus, in Siciliam proficisci decreuerat; ac Montisfalconem cùm peruenisset, fratrem obijsse accepit: concitatusque tumultus est præcipuè contra Germanos, qui tum in Italiâ agebant; quare Philippus ex Italiâ magno labore in Germaniam redire debebat. Hic Coniurati iam alium Imperatorem eligere studebant. Quapropter Philippus ad Rhenum profectus, legatos

suos

CXXXVIII.

QVOD MALE COEPTVM EST, NE PVDEAT MVTASSE.

Poſtquàm laborioſiſſimè decem annis imperaſſet, ignominioſè trucidatus eſt.

ſuos miſit, vt impediret, ne quis Cæſar in alicuius præiudicium crearetur. Nihilominùs eâ tempeſtate deſignatus eſt Imperator Bartholdus Dux Zeringenſis. Cùm iam Philippus animaduerteret Principes haud velle à ſententiâ diſcedere, in oppido Mulhauſen cum ijs Principibus qui à ſe ſtabant concilium habuit, atque à Sueuis, Saxonibus, Bauaris, Bohemis, alijſque Principibus Cæſar creatus eſt: ex quâ re ingens poſteà diſſidium natum eſt. Nam cùm Bartholdus ſuam imbecillitatem agnoſceret, Cæſar eſſe haud voluit; venitque ad Philippum, atque ipſum inaugurauit. Id verò vbi olfecit Innocentius III. Pontifex, ſollicitauit ſeriò Principes Electores, vt alius Imperator eligeretur: indicans apertè ſe Philippum Francum illum ac Gibelinum ceu Imperatorem ferre non poſſe; exoſus quippe erat vniuerſum illud genus. Quare, ni paruiſſent, velle ſe dicebat Philippo Imperialem coronam adimere, aut Pontificiam infulam ab eo eripiendam. Cùm hanc Pontificis mentem intellexiſſent, accerſerunt Othonem VVelphum ex Angliâ; hunc Coloniæ Cæſarem crearunt. Id ſanè Pontifici optimè placuit, ac Philippum excommunicauit. Verùm Otho ad duos Cardinales à Pontifice miſſos venit Herbipolim, in patriam Philippi. Hîc inter mortales ſeminari cœperunt diſcordiæ, inimicitiæ, perfidiæ, periuria, ac proditiones, quibus alter alterum exſtirpabat, diripiebat, atque interimebat: ex quibus item nata ſunt incendia, vaſtationes, bella, cædes, furta; atque id genus multa alia ſcelera tum in publicum prorepſerunt: quod etiamnum hodie multo ſanguine conſtat. Nam Diſcordia omnium malorum mater quieſcere haud voluit; ac multò minùs Germani, quibus fas omne inuiſum, quique id tantum operam dant, vt alter alterum gloriæ ac bonorum gratiâ extingueret: & quod deterius eſt, ſi hoc ceſſauerit, tum in ſe odia conuertunt. Hos eò impulit peſtis illa Diſcordia, vt cum ſummo Imperij detrimento ac probro Imperiale Diadema pretio venale fuerit; quodque anteà ſigillatis tabulis confirmatum erat, in eo nunc iuramentum omne fidemque fregerint. Sed interim tamen fortunauit Deus res Philippi, adeò quòd Imperium per totam vitam ſuam adminiſtrarit. Primùm in Alſatiam profectus, Argentoratum cepit, & Epiſcopum ad deditionem

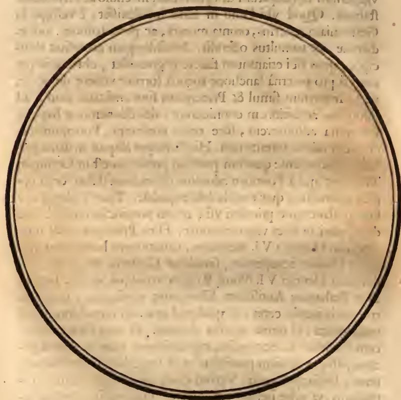
deditionem coëgit. Intereà temporis Otho omni crudelitate (vir enim erat ferox) Spiras vſque peruenerat; ſed inde à Philippo in Saxoniam retrò fugatus eſt: & ſubſequente iam Philippo in Thuringiam, conuenerant eò Rex Bohemiæ ac Comes Thuringiæ. Sed hi pugnam detrectantes, Philippi Imperio ſe ſubdiderunt, qui ab eo metu excommunicationis defecerant. Poſteà & Colonienſi vrbe obſeſſâ, adegit ad deditionem Epiſcopum; qui & Philippum Aquiſgrani Imperiali Diademate donauit. Non multò pòſt armatus Otho Epiſcopum Colonienſem profligabat. Tum verò Coloniam reuerſus Philippus, aliquot prælia commiſit cum Othone, & victoriam adeptus eſt: ceterùm Otho in Angliam profugit. Tandem vbi iam vidiſſent Principes infirmatas partes Othonis, miſerunt legatos ad Pontificem de concordiâ ineundâ inter Papam & Philippum; prætereà vt & Otho in gratiam reciperetur. Itaque miſſis à Pontifice in Germaniam Legatis, abſolutus eſt ab excommunicatione Philippus; & tranſactio quoque facta eſt, vt Philippi filia Othoni nuberet. Porrò ſancito iam hoc fœdere, egit poſteà Bambergæ Philippus; & die quodam, cùm eſſet ei à medico vena inciſa, & nihil iam mali optimus Princeps ſuſpicaretur, ac ſolus in conclaui non haberet plures ſecum præter Cancellarium & Dapiferum, quidam conclaue ingreſſus, ferro obruit inopinatum, interfecitque.

THO V. post defunctum Philippum Imperij celsitudinem rursum adeptus est anno CHRISTI millesimo ducentesimo nono. Natus hic est, vt paullò antè diximus, ex sanguine VVelphorum, qui Duces olim fuerant Bauariæ, Sueuiæ, & Saxoniæ. Et, vt refert Carion, pater eius Henricus VVelphus postquam à Frederico Barbarossâ pulsus ad Regem Angliæ generum suum profugisset, reuersus factâ transactione Ducatum Brunsuigensem obtinuit. Iam verò Otho hic Romam confestim profectus, Imperiali Diademate à Pontifice Innocentio III. insignitus est. Nec mora, Ecclesiastica bona ad se rapuit, quemadmodum & Philippus fecerat, Ecclesiamque se velle instaurare dicebat. Hinc sibi Ecclesiasticos habuit egregiè iratos. Deinde præter iuramentum, quo de more Sedi Romanæ deuinctus erat, cuncta Pontificiæ ditionis oppida hostili manu capere conatus est: & quamquam sæpiùs à Pontifice iuramenti præstiti indies admoneretur, vti bona Ecclesiæ per vim subtracta restitueret; nihilo certè plus actum fuit, quàm si surdo fabula narrata fuisset. Tum autem à Pontifice anathemate notatus ita induruit, vt itinera cuncta Romana latrocinijs, cædibus, rapinis, alijsque modis ceu Pontificius hostis infestissimus opplerit. Quâ occasione ipsum Pontifex Imperio deiecit; ac præcipuos Imperij Principes, qui Othoni iurauerant, suo iuramento absoluit. Defecerunt itaque ab eo Rex Bohemiæ, Comes Turingiæ, Archiepiscopus Moguntinensis & Treuirensis, Dux Austriæ, atque ex Equestri ordine optimi quique. Quare in Pontificem nimis quàm exardescens, velut ex professo Sacerdotum aduersarius effectus, totam ferè Italiam oppressit, & ad se rapuit. His cùm necdum contentus esset, sed æquè fureret ac sæuiret, Concilium cum Religiosis celebrauit, in quo Cæsarem improbum inualidumque declarauit. Atque ita Otho Imperio deiectus est. Hinc Pontifex Moguntino Episcopo mandauit, vti Othonis deiectionem ab Imperio per vniuersam Germaniam publicaret, ne quis deinceps sub pœnâ vindictæ Diuinæ atque excommunicationis ipsum pro Imperatore coleret, aut obsequium aliquod præstaret, iuramenti absolutionem ijs iniungens, qui ipsi olim iurauerant; concedens item omnibus, qui se illi

opponebant,

CXXXIX.

STREPIT ANSER INTER OLORES.

Cùm præfuiſſet IIII. annis, Imperio detruſus, à Pontifice anathemate ictus obijt.

opponebant, indulgentiam ac peccatorum omnium remissionem. Mandatum hoc Episcopus gnauiter exsecutus est: sed hinc grauiter Principes exterriti, suspicabantur facilè bella pro foribus adesse. Tum ab Othone stabant Henricus Comes Palatinus Rheni, Henricus Dux Brabantiæ, & plerique Principes alij: qui omnes aduersus Episcopum Moguntinum profecti, vniuersum Episcopatum direptionibus, incendio ac ferro deuastabant. Quod vbi Otho in Italiâ intellexisset; è vestigio in Germaniam reuersus, omnia mutata, ac plena tristitiæ, inobedientiæ, & tumultus offendit. Norinbergam accersiuit Principes, quos sibi etiamnum fauere cognouisset, obsecrauitque eos vti pro paternâ sanctione tuendâ fortiter vellent dimicare, ne & Imperium simul & Principatus suos amittant: nam si ad Pontificis ambitionem conniuerent, deiectionemque Imperatorum ita admitterent, fore certò crederent, Principum electionem subitò interituram. His Principes aliquot in suam pertraxit sententiam: quorum præsidio profectus est in Comitem Turingiæ (qui à Pontifice aduersus ipsum item stabat) cepit oppida castraque, quæ cuncta solo æquabat. Tum Tribock militari instrumento primùm vsi, totam prouinciam miserè sunt depopulati in fines vsque Saxoniæ. Hinc Principes fracti iuramenti in Henrico VI. memores, vastationem hanc instar vindictæ Diuinæ acceperunt, simulque Cæsarem elegerunt Fredericum Henrici VI. filium Regem vtriusque Siciliæ. Intereà Dux Brabantiæ Antistitem Eburonum profugauit, Leodium trucidatis incolis cepit; & quidquid erat vel cœnobiorum vel templorum, id omne prorsus diripuit. Vt iam Otho aduentum Frederici II. accepisset, expeditionem mox in Sueuiâ parauit; illique obuiàm profectus vt in Imperium ingressus auerteret, Brisiacum venit. Verùm ciues tantum concitarunt tumultum, vt vrbe iterùm exactus sit. Tum quisque ferè in necessitate ab Othone deficiebat, adeò vt in Saxoniam cedere cum exiguâ militum manu pudefactus debuerit. Ad hæc item Pontifex Philippum Francorum Regem aduersus Othonem pertraxit. Otho autem præsidia nactus erat ex Angliâ, parabatque se aduersus Fredericum: interim cuncta oppida ad Rhenum sita Fredericus occupabat, ac totum pænè Imperium.

Cùm

Cùm iam Gallorum Rex à Pontifice in Othonem concitatus aciem ſuam in campum eduxiſſet, mox etiam Otho cum ſuis præſidijs aduerſus hoſtes egreſſus eſt, nominatim autem cum Rege Angliæ, Duce Brabantino, ac Ferdinando Comite Flandriæ: pugnâque commiſsâ apud Tornacum acerrimâ, Rex ipſe Gallorum equo deiectus erat: tamen Gallicus iſte exercitus adeò Othonianos comprimebat, vt in fugam acti, turpiter bello deficere debuerint. Quæ res ita Othonem mouit, vt hinc breuî ex merâ animi triſtitiâ obierit. Atque ita quidem hic Cæſarum rebelliſſimus egregias Pontifici rebellionis ſuæ pœnas dedit, vt ceteri cautiores Pontificem Dominum ſuum & colere & obſequi diſcant. Præterea & diris Pontificijs notatus infeliciter obijt, perpetuò Pontificis iudicio condemnatus. Rex Galliæ, Pontificis nomine, Regem Angliæ Regno exigere conatus eſt; ac duorum conflictuum victor, in eam neceſſitatem coërcuit, vt Regnum ſuum Pontifici, reliquiſque Petri ſucceſſoribus tradiderit; ac deinceps Angliæ Reges illud ipſum Pontifici acceptum tulerint, quotanniſque Sedi Romanæ pendere debuerint auri marcas centum.

REDERICVS II. cum exercitu Rheno Moguntiam deuenit; quò & Electores accersiuit, conueneruntque omnes Episcopi atque vniuersi pænè Germaniæ Principes. Hinc Coloniam ac deinde Aquisgranum profectus est, vbi vnctus Imperiali Diademate insignitus est anno CHRISTI millesimo ducentesimo decimo nono. His rebus ita in Germaniâ gestis Romam petijt, coronamque Imperij ab Honorio III. Pontifice accepit. Priùs tamen sanctissimè polliceri debuit, defensurum se pro virili patrimonium S.Petri, & ab omni hostium impetu vindicaturum, aucturum denique se illud ipsum velut infensissimum Ecclesiæ hostibus aduersarium. Post coronationem verò Cruce signatus, palàm omnibus promisit pugnaturum se, quantum posset, aduersus Ecclesiæ hostes in Asiâ. Iam in Tusciâ Comites duo ex VVelphorum genere orti occuparant vrbes quasdam, quæ ad Imperium pertinebant. Hos aggressus Fredericus profligauit, atque vrbes captas Imperio recuperauit. Expulsi autem Comites ad Pontificem profugerunt, à quo recepti sunt in defensionem; & præcepit Frederico, vt eos in vrbium ablatarum possessionem restitueret. Id verò facere recusantem Cæsarem excommunicauit Pontifex. Fredericus Romam profectus, crudelissimè cum Sacerdotibus egit. Pontifex execrationem aggrauabat, minitans, ni desisteret, abdicaturum se illum Imperio: quod etiam factum est. Quoscumque subditos ab iuramento Cæsari præstito absoluebat. Fredericus è vestigio in Germaniam reuersus, Pontificis iniuriam magnoperè questus est, quasi qui ampliationem Imperij impediret, atque Imperialia iura ad se raperet. Quibus tantum ab Electoribus impetrauit, vt filium suum Henricum Imperij consortem fecerint. Id verò ita gestum est in comitijs Herbipoli habitis. Posteà Henricus VII. Aquisgranum ductus, ab Coloniensi Archiepiscopo Romanorum Rex coronatus est. Proinde in hoc tumultu Romam venit Ioannes Rex Ierosolymitanus (quamquam enim Ierosolyma vrbs iam anteà amissa erat, tamen titulum adhuc & nomen eius Christiani retinebant, sperantes eam se recuperaturos) atque opem à Pontifice petijt, impetrauitque vt absolueretur Fredericus anathemati obnoxius. Quod hac quidem

lege

CXL.

COMPLVRIVM THRIORVM
EGO STREPITVM AVDIVI.

Sexagenarius fermè & XIX. annorum Imperator, Regno expulsus, post multas ærumnas tandem ex filij insidijs perijt.

lege Pontifici placuit, ſi Crucem accipere, aduerſus Eccleſiæ hoſtes pugnare, atque ipſe cum exercitu in Aſiam proficiſci vellet. Conſenſit itaque Fredericus ad exercitum parandum vltrò, & Rex Ioannes filiam ſuam illi in matrimonium tradidit, vt poſt eius obitum Ieroſolymitani Regis titulum præ ſe ferret: vnde id quoque hodie eſt, quòd Regni Ieroſolymitani titulum vendicant ſibi Siciliæ Reges. Vt autem Fredericus Brunduſij in morbum incidiſſet, ac profectionem paullò diſtuliſſet; minatus ei Pontifex, niſi vt pollicitus erat, pergeret, ſtricturum ſe in illum anathematis ſpiculum denuò. Poſt aliquam dilationem Fredericus tandem traiecit in Aſiam, ſed breuî rediit. Quod vt animaduertit Pontifex, iterùm diris ſuis notauit Cæſarem: ſed his foret abſoluendus, vbi in Aſiam profectus fuerit. Cùm iam Fredericus videret ſe, vellet nollet, proficiſci debere, iterùm anno milleſimo ducenteſimo viceſimo octauo in Aſiam traiecit, & negotium ita confecit, quòd à Turcâ non Ieroſolyma ſolùm, ſed multæ etiam aliæ vrbes vltrò ei ſint redditæ. Quare Fredericus Ieroſolymæ coronatus eſt, ac pacis fœdera cum Turcâ ſanciuit decennij ſpatio. Significauit hæc omnia per epiſtolam Pontifici Gregorio: Honorius quippe obierat. Iam ab excommunicatione ipſum abſoluere noluit Pontifex ob diſſidium VVelphorum. Prætereà & tota Italia iam ei rebellis erat, occuparatque per vim vrbes aliquas in hereditario eius Regno Siciliæ. Itaque hac neceſſitate coactus eſt Fredericus redire in Siciliam, & hereditarium Regnum ſuum ex periculi metu eripere. Nihilominùs tantâ demiſſione abſolutionem poſtulauit, vt promitteret ſe à Pontifice Siciliam Regni feudum accepturum. Ad hæc & Principes Germanos vocabat in Italiam, vt vel per eos controuerſia inter ſe & Pontificem tranſigeretur. Proinde liberauit Gregorius Cæſarem anathematis diris anno milleſimo ducenteſimo trigeſimo. Ceterùm hoc anno Romæ cuncta infeliciter ſuccedebant: ſiquidem ingens exortus tumultus eſt. Romani Pontificem ferre ampliùs denegabant, Conſuleſque duos creabant, quibus ſolis (vt ante Papatum) fas eſſet cuncta pro arbitrio adminiſtrare; niſi quòd ſumma Imperij auctoritas penes Cæſarem ſtaret, qualem olim habebat Dictator. Multis Sacerdotibus noua hæc

Romæ instituuntur veterum Magistratus
Anno 1884. ab Vrb. cōd

Magiſtratus

Magiſtratus conſtitutio non admodum diſplicuit, hortatiq́ue ſunt populum vti à Pontifice deficerent. Itaque profligarunt Pontificem Peruſium; vbi ille egit annis duobus ac menſibus quatuor. Intereà multi in Italiâ ſe Frederico adiungebant. Nam diuiſa tum erat Italia in VVelphos & Gibelinos: de quibus conſule paginas 282. & 284. Pontifex grauiſſimâ neceſſitate compulſus, Crucem & Indulgentias publicauit aduerſus Fredericum, perinde ac manifeſtè impium, & profanatorem Religionis. Tulit id multò ægerrimè Fredericus, obſedit Romam; ſed re infectâ diſceſſit, ac Rauennam Imperialem vrbem cepit. Tanta hîc tamq́ue potens VVelphorum ac Gibelinorum factio exorta eſt, vt Italiæ interitum haud dubiè timerent. Nuſquam in vrbibus tutum erat à factionibus, adeò vt Magiſtratus populuſq́ue inter ſeſe diuiſus eſſet. Clàm multæ variæq́ue fraudes ac calliditates vtrimque ſunt tentatæ; vt quibus alter alterum dolis, cædibus, rapinis, aliiſq́ue modis opprimere, exſtirpare, & delere potuit, id actum planè ſit. Duces Pontificij exercitus erant VVelphi duo Comites in Thuſciâ; qui incredibilem vbique crudelitatem perpetrarunt.

VVelphorum ac Gibelinorum origo.

HENRICVS VII. Frederici II. filius, Imperium vi, quoad potuit, in Germaniâ conſeruabat, ne quâ parte deficeret, cùm iam velut ruinam certò minitabatur. Nam & variæ naſcebantur hæreſes ex Pontificiæ dignitatis contemptu: quare ab Epiſcopis hæreticorum inquiſitor conſtitutus eſt Monachus quidam nomine Conradus à Marborch. Hic Erfordiæ quatuor hæreſeos condemnatos igni adiudicauit. Præthereà quoſdam hæreticos è latebris in lucem protraxit; quos item combuſſit. Ferunt multos ipſum innoxios è medio ſuſtuliſſe: cùm enim quiſpiam ad illum eſſet delatus, indictâ cauſsâ ſententiam tulit, ac proclamauit: Abripite impium hæreticum, ac comburite. Cùm igitur Comes Senenſis item hæreſeos falsò eſſet accuſatus, Henricus vt Comitem hunc abſolueret, Comitiorum Moguntiæ ab Epiſcopis, Principibus, & Abbatibus multis celebrandorum diem dixit: horum omnium ſententijs Comes vir Chriſtianus ac piè de Religione ſentiens declaratus eſt. Quamobrem Conradus Monachus vniuerſo populo, tam nobilibus quàm plebeis, odio eſſe cœpit; vt qui ſub prætextu hæreſeos complures tam Religioſos quàm profanos contra ius faſque igni adiudicarat & combuſſerat. Nam ſtatim eodem illo die, quo quis erat accuſatus, nulla cadebat appellatio; ſed vix dictâ cauſsâ in ignem conijciebatur: adeò vt viſum ſit, Monachum magis oblectatum fuiſſe in multis condemnatis, quàm in ijs quos innoxios deprehendiſſet. Vt ergo animaduertit rem eam ſibi dedecori fore, Moguntiâ egreſſus, in itinere occiſus eſt. Hac tempeſtate Fredericus Cæſar bella grauia aduerſus VVelphos in Longobardiâ geſſit. Pontifex intereà egit cum Henrico atque alijs Principibus, vti à Frederico deficerent, & ſeſe Longobardis clàm fœdere adſtringerent. Interim quoque Pontifex Romam redijt, miſſiliaque pecuniaria in vulgus proiecit, ac blandis promiſſis quemque ſolatus eſt, exceptis Cæſarianis. Sacerdotes, qui ad Fredericum confugerant, excommunicatione vt hæreticos notauit. Poſteà profectus Pontifex Rearmam eſt, deinde Meſſanam, Spoletum, & tandem Anoginam. Tum Romani confeſtim ſe ad Fredericum Cæſarem reiecerunt. Senatus rurſum edicta ſententiaſque pronuntiabat. Cæſarem in omnibus

ſequebatur,

ſequebatur, tributa vectigaliaque à Romanis iterùm Cæſaris nomine exigebat, recipiebatque. Fredericus Cæſar pacem cum Pontifice libens inijſſet; ſubſecutus ipſum eſt Areaten, ac concordiam vltrò efflagitauit. Tum id. Pontifex ijs conditionibus admittebat, ſi promitteret in puniendis Romanis opem ſe adhibiturum, reſtituturumque quidquid ad Eccleſiam pertineret, atque horum obſidem ſi filium ſuum Henricum daret. Præterea præcipiebatur Monteflaſconem ad Pontificium exercitum proficiſci, vt ſuis ac Pontificis militibus Romanos oppugnaret. Rem Fredericus aggreditur, ſigna explicat, euoluit, & in altum aduerſus Romanos leuat: ſed eius milites pugnare contra ſuos, & qui vnà Cæſari iurarant, detrectabant. Tum rectà Fredericus Piſas profectus eſt, & inde in Germaniam, comprehenditque Henricum filium, atque in Siciliam ablegauit. Id verò Principes multi ægerrimè ferebant, qui hinc conſpirationes aliquot fouebant. Etiam Longobardi arma parabant: quare Fredericus cum exercitu aduerſus hos profectus eſt in Italiam; atque hîc multi paſſim exorti ſunt tumultus. Tum Fredericus ad Pontificem ſcripſit, petijtque, vti aduerſus rebellem ſuum filium litteras promulgaret Pontificias, vt cunctæ nationes ab Henrico ad ſe deficerent: quod ita actum eſt. Hinc Henricus perpetuis carceribus mancipatus eſt. Narrant aliqui ipſum iuſſu patris in carcere fuiſſe enecatum. Anno CHRISTI milleſimo ducenteſimo trigeſimo ſexto, Oratores ſuos ex Italiâ in Germaniam miſit ad Principes Electores; præcepitque vt in defuncti Henrici filij ſui locum Conradum Regem Romanorum crearent: quod illi obtemperantes fecerunt. Fredericus plurimas inſignes pugnas cum Longobardis commiſit, in quibus multa hominum millia ceciderant. Tum Pontificem tædere cœpit, quòd præter æquum Imperator in Italiâ plura quàm vellet exequebatur; adeoque illi ſub pœnâ excommunicationis præcepit, vt à cædibus in poſterum abſtineret. Cùm iam dicto minimè audiebat, Pontifex ac Religioſi omnes conuenerunt, profectique ſunt aduerſus Cæſarem. In obſidione verò Mediolanenſi pugnam confecerunt, in quâ cum ſuis Pontifex victoriam amiſerunt. Hîc fuſi tam Religioſi quàm profani multi ſunt. Venetiarum Ducis filius atque vniuerſus Magiſtratus Mediolanenſis captus, varijs ab eo cruciatibus interemptus

Conradus Romanorum Rex creatur in locum Henrici.

teremptus

teremptus est. Senatui ac Consulibus magnam argenti vim dedit, vt Pontificem pellerent, veteremque Reipublicæ statum confirmarent. Verùm eius crudelitas, quam modò exercere cœperat, nimis quàm Romanis displicebat, inducebantque armis Pontificem Romam. Hîc Fredericum tertiò anathematis spiculo ferijt, & hæreticum proscripsit, atque omnino voluit, vti Electores ad Ecclesiæ defensionem Cæsarem crearent. Sed haudquaquam intra sexennij spatium conuenire potuerunt: & quamlibet post sexennium Imperatores aliquos elegerunt, minimè tamen coronati fuerunt; quare etiam in catalogo Cæsarum non numerantur. Nec Conradus Frederici filius ad coronationem peruenit. Nam cum patre Romani Imperij hostis iudicatus publicatusque est. Iam verò postquam Imperio deiectus esset Cæsar Fredericus II. mirum quàm infeliciter, quamque malè cum Pontificatu, atque Imperiali sceptro, actum sit; adeò vt Imperium vacauerit annos triginta quatuor, vsque ad ætatem Rudolphi II. Vtræque perniciosissimæ partes VVelphorum ac Gibelinorum iterùm conspirarunt, alter alterum vastarunt, spoliarunt, & trucidarunt adeò truculenter, vt vel saxeum commoueat, animusque horrescat meminisse. Equidem apud nullos Historicos istiusmodi tumultum, tam perniciosum ac diuturnum, inueniri arbitror, quàm hunc, qui annis centum, imò ad nostram vsque ætatem durauerit. Vrbes, pagi, quin & domus populo diuersa sentienti inhabitabantur, vsque adeò, vt quisque partis suæ signum gestauerit. VVelphi alijs vtebantur vestimentis, alijs loquendi modis, alio colore, quemadmodum apud nos discrimen est inter Iudæos & Christianos. Pontifex cognoscebat suos, ac suos item Fredericus. Vnumquemque facilè nouisses ex incessu, vultu, voce, ore, ac vitæ moribus. Si qui iam neutrius partis esse volebant, hi ab vtrâque parte vexabantur; eorum vrbes, castra, ædesque vastabantur, cædebantur, aut in exilium profligabantur, ac quidam oculis priuabantur, alijsque cruciatibus trucidabantur, prout ab his sibi cauendum putabant. Nec inter vicinos modò ita agitabatur, sed etiam inter longè dissitos; adeò ijs nominibus erant fascinati, vt, si in itinere alter alteri obuiàm veniret, velut coacti pugnare debuerint. Tantus denique rogus ex tam modicâ scintillâ succreuit, vt in eâ factione multa centena hominum millia interierint.

Vacatio Imperij anno post Vrb. cōd. 1792.

Namque

Namque indies congreſſus plurimi oppreſſioneſque fiebant: proinde vix cuncta de tumultu hoc dici queant. Diabolica enim hæc nomina ex Germanis orta, ac in ciuitate Piſtoriâ primò audita, plus detrimenti Eccleſiæ Dei atque Imperio attulerunt, quàm hæretici, ſchiſmatici, ethnici, ac Turcæ omnes. Cùm iam vniuerſa Italia ad iſtum modum in armis degeret, filiuſque ſe in patrem armaret, nec hoſpes ab hoſpite tutus eſſet; etiam regiones aliæ, vt Gallia, Hiſpania, Germania, &c. factione hac infectæ fuerunt per litteras Pontificis atque Imperatoris; quorum alter in alterius odium eas vbiuis gentium publicabant. Pontifex iniuriam ſuam queſtus eſt Ludouico IX. quem Diuum nominamus, in quadam Epiſtolâ, cuius initium hoc eſt: *Aſcendit de mari beſtia*, &c. Nimirum ratus beſtiam eam eſſe Cæſarem, qui ex Aſiâ per mare in Italiam traiecerat. In eâ, inquam, Epiſtolâ ſcribit, quemadmodum Cæſar, cùm ab eo eſſet excommunicationis notâ abſolutus, perfidus ipſum deſeruiſſet, vbi pugnaturus vnà eſſet Viterbij contra Romanos, qui à Sede Pontificiâ defecerant, regionemque vniuerſam deuaſtabant. Fœdus prætereà ipſum percuſſiſſe cum Eccleſiæ hoſtibus, nominatim Turcis aut Saracenis, cum iiſque patrimonium D Petri debilitaſſe; Eccleſiam hæreſibus deturpaſſe, atque huius Sacerdotes verè Chriſtianos varijs cruciatibus è medio ſuſtuliſſe. Item illum eſſe impiorum aſylum, corruptorem humani generis, perſecutorem æquitatis, fundatorem arcium latronum, contemptorem ſupremæ Maieſtatis, fidei Chriſtianæ aduerſarium, vt qui Crucem aduerſus infideles prædicari prohibuerit, &c. Ac denique ipſum appellat Antichriſti prodromum. Epiſtola verò Cæſaris ita auſpicabatur: *Fridericus II. Dei gratiâ Romanorum Imperator Principibus Germaniæ S. Mirantur plurimi*, &c. Huius Epiſtolæ contextum referre, longum ſanè foret: quare breuiter quædam hinc excerpemus. Mater eius Conſtantia dum in extremis ageret, atque ipſe etiamnum in cunis iaceret, illi defenſionem Eccleſiæ Romanæ commiſit, ne quam iniuriam vtpote pupillus pateretur. Verùm non fuit abſque periculo vitæ, aut detrimento vniuerſi Imperij, eò quòd bona eius hereditaria hinc in diuerſas partes diuiſa diſtractaque fuerint. Deinde Pontifex Innocentius III. illius incommodo Othonem profugum VVelphum ex Angliâ accerſitum

Cæſarem creauit. Prætereà quemadmodum deinceps (vbi Otho Eccleſiæ aduerſarius declarabatur) in multis rurſum vitæ periculis verſatus ſit, & quemadmodum ſe ad Imperium in pueritiâ ab Electoribus ſibi promiſſum, tum cùm nemo ſperabat, reduxerit. Othonem ſuperbum Deus deiecit, humilemque exaltauit. Et poſtquam Imperium Romanum in ordinem certum redegiſſet, coronamque ab Honorio III. Pontifice accepiſſet, Crucem libens aduerſus Turcas ſuſcepit. Porrò cùm vrbes aliquas in Tuſcia à VVelphis Imperio detractas, vti Auguſtum decuit, recuperaſſet, anathemate ipſum Pontifex notauit. Abſolutus itaque cùm in Aſiam proficiſceretur, morbo fuit impeditus, quò minùs eo anno proficiſci potuerit. Sed vbi ſimulatum eum morbum eſſe dictitabant, quaſi proficiſci non libuiſſet, quantumuis mari ſe commiſiſſet, ægritudine redire compulſus eſt. Vt autem iterùm erat excommunicatus, rurſum mare traiecit, Ieroſolymam vrbeſque complures alias cepit, ac cum Turcis decennales inducias confecit. Intereà Gregorius hic Pontifex creatus eſt, qui non modò ipſum anathematis diris liberare recuſauit, ſed & alios dolos abſenti fecit. Etenim contra eum ciuitates Italiæ mouit, atque in eius Regno hereditario aliquot vrbes occupauit. Cùm iam acta Pontificis Romanis atque item multis Cardinalibus ac Sacerdotibus diſplicebant, Populus Romanus Magiſtratum mutauit, Pontificem turpiter exegit, Pontificatum deleuit, atque ipſum vt Principem more veteri inaugurauit. Nihilominùs humiliauit ſe, promiſitque illum ſe in Pontificiam Sedem reſtituturum. Verùm cùm ad hoc milites ſuos imparatos ſenſiſſet, bello diſceſſit. Tum Pontifex publicauit, ſi qui eſſent ex militibus Germanis, qui à Cæſare ad ſuum exercitum deficere vellent, ac ſibi opem ferre, eos præter largum ſtipendium etiam honorificè donaret. Hinc tanta Germanorum militum multitudo ad Pontificem defecit, vt Romani deinceps auſi non fuerint prælium aliquod cum ipſo aggredi, atque iſtiuſmodi ope patrimonium D. Petri recuperauit. Id autem ita fieri permiſit. Porrò vbi perfidos Longobardos, qui à ſe antè defecerant, rurſus ad obſequium cogere tentabat, iterùm Pontifex cum vniuerſis VVelphorum complicibus exercitum ſuum in campum aduerſus illum eduxit: hos ille vt hoſtes infenſiſſimos aggreſſus, bello domuit, &c. Atque

hæc

hæc quidem omnia apud Principes questus est, quòd ob tam multa beneficia ab Ecclesiâ minimè sit honoratus, sed potiùs excommunicatus. Hinc igitur Fredericus Paduâ profectus, Venetos (qui cum Pontifice ac VVelphis erant confœderati) terrâ marique aggressus est, direptionibus, cædibus, incendijs obuium quodque annis propemodum duobus deuastauit. Similiter & Pontifex, Veneti, Genuenses, ceterique VVelphi omnes fecerunt Gibelinis. Florentini, nobiles suos qui erant Gibelini, repudiarunt: contrà Aretini ac Senenses VVelphos expulerunt. Miserabile hoc exemplum imitatæ sunt omnes Italiæ vrbes, bellaque ciuilia infinita inter se concitarunt. Vnde etiam multæ ciuitates à Pontifice in Vmbriâ atque Hetruriâ defecerunt. Item Romani ipsi defecissent, nisi eos Pontifex oratione commouisset; quâ ita coniuratorum animos mutauit, vt eos compulerit pro defensione Ecclesiæ Crucem armaque capessere; adeoque Fredericum, qui ceu infestissimus hostis Vrbem obsidebat, vi repulerunt. Quâ re commotus Fredericus, captos omnes miseris cruciatibus interemit, ac Samium profectus est. Ciuitatem Beneuentum ferro deuicit, omnes interfecit, cuncta direptionibus atque incendijs vastauit, ac mœnia solo adæquauit. Cumque iterùm iratus Romam redijsset, in Viâ Latinâ cœnobium istud Cassinense præclarissimum ingenti crudelitate deuastauit; nec dici potest quâ ferocitate in Monachos sit vsus. Pontifex timere nonnihil cœpit, multas pias expeditiones sibi proposuit, atque ipse in quodam Templi ambitu sacrosanctas Apostolorum reliquias populo ostentauit; multum diuque pauidus flensque concionatus, vitam æternam promisit ijs qui aduersus impium tyrannum Fredericum Crucem suscipere vellent: ac tantum quidem verbis querulosis mœstisque apud populum egit, vt pro Ecclesiâ arma vniuersi ceperint. Intereà Fredericus hostili expugnatione Romam oppressit, portas ac mœnia ariete facilè discussit, atque vrbem inuasit. Qui verò Cruce erant signati, in acie fortes firmique stabant: quod vt vidit Fredericus, ipse in primam aciem se euaginato gladio coniecit, suosque fortiter adhortatus est. Hîc miserabile spectaculum exortum: tantum cruoris vtrimque fusum est, vt vix queat explicari. Postquam iam Cruce signati in fugam dispersi erant, viuos eos comprehendi iussit, vt oculos semel tyrannide sum-

Roma à Frederico II. deuastatur anno post eam conditam 1994.

mâ pasceret atque expleret suos. Hi itaque ad illum producti, probè ante eius oculos Cruce fuerunt notati. Nam Sacerdotibus eâ parte capitis Crucem ferro insigniuit, quâ tonsuram (vt vocant) habent, Cardinales verò candenti diademate coronauit, ac laicorum denique frontibus Crucem inussit. Hanc ille sæuitiam exercuit diebus tribus continuis. Hæc vbi perfecisset, vrbem sanguine & cadaueribus oppleßet, eam quoque incendit ac solo æquauit. Deinde profectus est in Campaniam, ac magis magisque indies crudelitatem suam auxit: plurimùm Turcas siue Saracenos adamauit ob eorum sæuitiam, vt ijs præter ceteros in bello vsus sit. Nam & Magistratum ijs constituit & Principem, ac concessit ijsdem ciuitatem in Italiâ, quam etiamnunc Nuceriam Saracenorum appellamus. Adeò autem hic pertinax in suâ tyrannide induruit, vt fratrem Regis Thuniæ, qui baptismum Panormi affectabat, illud ipsum verbis sit dehortatus. In eo sæculo sanè deploratissimo Pontifex statuit Salue Regina diebus singulis canendum esse, atque Horarijs precibus succinendum. Præterea & Crucem aduersus Fredericum vbique locorum prædicari iussit. Intereà etiam Concilium in Lateranensi Ecclesiâ habuit; vbi de condemnato Frederico actum est, opemque Regis Galliæ atque Angliæ implorauit, accersiuitque Episcopos & Abbates in istud Concilium. Quod quidem vt intellexit Fredericus, quosque aditus terrâ marique præclusit, Pisis Entium filium iussit Genuensium accessus diligenter obseruare. Hi ad Concilium quadraginta triremibus properabant, quos contra Entius profectus est. Voluissent quidem fugere, sed eorum Dux ac Tribunus omnino dissuasit; turpe inquiens esse, fugere à Gibelinis, quadraginta triremibus: ideoque pugnatum est vtrimque acerrimè; verùm Entius victoriâ potitus est. Hinc multæ naues Episcopis, Abbatibus, ac Doctis oppletæ, submersæ; hinc multi cæsi, hinc multi in Apuliam capti ad Fredericum Cæsarem abducti sunt. Hìc in carcere multi fame, squallore ac situ sunt enecati. Ex quâ re tantus Pontificem inuasit dolor, vt breui interierit. Tum sedes Pontificia mensibus vacauit viginti vno. Nam qui in Ecclesiâ erant præcipui, excusarunt se; donec aduersus Ecclesiam Fredericus sæuiret, Pontificem eligendum non esse. Quò item illud accedebat, Fredericum extrema minitatum fuisse, si absque

Pontificatus vacat.

que eius conſenſu Pontificem creaſſent. Proinde dum Pontificatus vacabat, Fredericus intolerabilia planè perpetrauit: quoſcumque Eccleſiæ adhærere ſciebat, vario cruciatus genere vexauit. Entius filius vniuerſam Italiam ſanguine purpurauit. Itidem eius fecêre Tribuni in Siciliâ: ſi quos Sacerdotum fautôres deprehendebant, eos vnâ cum Archiepiſcopis, Epiſcopis, Cardinalibus, aliiſque Præſulibus paſſim miſerè ſtrangularunt. In Eccleſias vndique irruebant, Sacerdoteſque ab aris detractos trucidabant. Infinita templa ac cœnobia incendio funditus abſumpſerunt; & quidquid prædarum erat compilatum, calices, vaſa, cruces, ornamentaque alia, partim argentea, partim aurea, id omne ad Fredericum deferebatur: ex quibus ille nummos percuſſit, ac militibus pro ſtipendio diſtribuit. Intereà Fredericus vi Rauennam cepit, deinde Fauentiam ac Bononiam fame preſſit, atque omnia planè deuaſtauit ad Flaminiam vſque. Tum Mutinam aggreſſus ac Parmam, vniuerſas Romandiolæ ciuitates populatus eſt. Cùm iam ſpes nulla in Principe aliquo eſſet, boni quidquam inter VVelphos ac Gibelinos poſſe confici; Balduinus Imperator Conſtantinopolitanus in Italiam venit, & tantum apud Fredericum, qui tum Parmæ agebat, potuit, vt Pontificem creari admiſerit. Tum illicò congregatio Anagniæ habita eſt, conſultumque quâ ratione Pontifex eſſet eligendus. *Pontificatus rurſum poſſidetur.* Auditis igitur ſuffragiis, creatus eſt vir quiſpiam ſtrenuus ac præclarus, natione Genuenſis, qui ſe Innocentium IIII. appellauit. Quæ quidem electio non admodum Frederico placuit, quòd viri huius diligentiam inſignem probè cognitam habebat. Nam familiaris alter alteri iam diu fuerat: quare Fredericus verebatur ne huic Pontifici anteactæ vitæ rationem reddere deberet. Ob quam rem cùm eius amici Frederico fauſta omnia Pontificis adeoque familiaris ſui nomine optarent, reſpondebat, Illum ſibi ex ſummo amico hoſtem infenſiſſimum ob Pontificatum fore. Verùm Innocentius habitum induit Pontificium; ac Romam vt veniſſet, omni honore introductus eſt. Abſolutâ ergo coronatione atque inunctione Pontificiâ, omnem dedit operam Pontifex vt inter ſe VVelphos ac Gibelinos conciliaret, quò tranquillitatem miſeræ Eccleſiæ, cædibuſque tandem modum imponerent. Cumque Balduinus etiam hîc operam ſuam polliceretur, negotium ipſum protractum eſt

mensés quatuor ; tandemque statutum est vti Pontifex in Castellanorum ciuitatem proficisceretur , quò & Fredericus veniret, vt omnem semel controuersiam possent deponere. Ceterùm vbi Fredericus dolos saltem rimaretur, quibus hunc etiam Pontificem extingueret ; res ea Pontifici patefacta est , qui Genuensium nauibus vsus properè in Galliam Lugdunùm nauigauit: vbi Concilium conuocauit , vti Fredericum ab Ecclesiâ ceu impium hæreticum resecarent. Id autem contigit anno CHRISTI millesimo ducentesimo quadragesimo. Pontifex per litteras ac tandem etiam per legatum peculiarem Fredericum ad se accersebat , dirasque vel grauissimas adeoque extremas, ni pareret ac veniret , minitabatur. Fredericus illi renuntiabat se breuî compariturum. Iam verò cùm se itineri adornabat, putabaturque certò profecturus, in itinere Parmam rursum occupauit : quâ de re ipsi Pontifex significauit vt suo oppido cederet. Hinc adeò succensuit , vt vniuersam ciuitatem deuastarit , VVelphosque omnes crudeliter extinxerit. Committebat Italicam administrationem filio suo Entio , parabatque se cum exercitu ad disturbandum Lugdunense Concilium. In eâ profectione vastabat omnes ciuitates ac vicos Pontificis; itaque immaniter vbique locorum egit, vt omnes ipsum fugerint, vicosque vniuersos vacuos reliquerint. Fredericus Brixiam profectus est: tum Placentini ac VVelphi simul concurrerunt,& Gibelinos iterùm Parmâ expulerunt. Quare Fredericus reuersus, ciuitatem ipsam solo æquare ratus est ; verùm probè ea munita erat. Biennio autem Fredericus illam obsidebat sexaginta virorum millibus, ciuitatemque in castris exstruxit , quam Victoriam appellauit. Hanc fossâ ac mœnibus cingi curabat , domosque in eâ ædificari , & Basilicam , quam item in eâ fundauit, Victori consecratam volebat. Iam vbi argenti inopiâ laborabat, è corio iussit numismatis formam parari cum imagine suâ ac inscriptione vnius floreni; publicauitque in castris, seu nouâ hac vrbe; vbi primùm argenti copia fieret , ac nummos hos Magistro suo ærario ostenderent, se id tum quod ex corio est , bono ac vero numismate commutaturum. Nummus hic dictus est Augustanus, habebatque in dorso Aquilam ; eo satisfactum est militibus. Sed posteà numismate illo verum florenum liberaliter commutauit. Eos florenos Victorinos appellauit. Iam nihil

Ex corio cuditur nummus.

Parmæ

Parmæ prorſus ſeu foris ſeu intus agebatur, cuncta Victoriæ apud Fredericum in caſtris conficiebantur; itaque negotijs, rebus, opibus, viribuſque aucta eſt, vt vel ab optimis mercatoribus ſit frequentata. Nam cùm res ea in apertum prorupit, rumorque quouis gentium ſeſe extendit, multi venêre ex Aſiâ, Indiâ, Africâ, Ægypto, Libyâ, Mauritaniâ,&c. ignoto habitu, moribus ac nouis mercibus ſuſpiciendi. Item diuerſa animantia in vrbem Victoriam inducta fuerunt, cuiuſmodi Italia, poſt dirutum Romanorum Amphitheatrum, non aſpexit: vt erant elephanti, dromedarij, pantheræ, tigres, pardi, rhinocerotes, leones, leopardi, lynces, vrſi albi, gryphes, ſtruthiones, atque id genus ferarum alia. Entius intereà grauia ſanè bella in Italiâ contra VVelphos mouit. Verùm mox iſtuc Pontificius legatus cum exercitu Eccleſiæ (Hiſtorici autem Milites Eccleſiæ nominant) venit. Hic Entium bello aggreſſus, ipſum cruentâ ſanè victoriâ compeſcuit. Entius captus catenis ferreis in carcerem detruſus eſt; vbi poſt aliquot annos vitam miſerè finijt. In eo autem infortunio Fredericus ſæpè nequidquam prælium aggreſſus eſt. Parmenſes quâ viâ potuit grauiſſimè infeſtauit. Pleroſque ciues captos inſtrumentis quibuſdam in oppidum reiecit. Necdum enim eâ tempeſtate bombardas cognoſcebant; quapropter tormenta bellica habebant mira & infinita.

Hoc tempore ferebantur Principes Germani ex iuſſu Concilij eſſe Herbipoli congregati, vt alium Cæſarem deſignarent, ac Fredericum vnà cum filio ſuo Conrado Imperio pellerent. Ceterùm Principes Imperij nondum inter ſe conueniebant; rem tamen continuò perficiebant, ne mora electionem forſan impediret. Atque ita quidem Henricus tandem, Landtgrauius Turingiæ, Cæſar deſignatus eſt. Id verò actum eſt anno CHRISTI milleſimo ducenteſimo quadrageſimoquarto. Nonnulli Principes, quibus electio hæc minùs placebat, Henricum ridebant, vocabantque ipſum Sacerdotum Regem. Tum Conradus ſeſe parauit, armaque expediuit, ac contra Henricum profectus eſt. Henricus extemplò exercitum conſcripſit, eduxitque in campum. Vtrimque pugnatum eſt grauiſſimè; ſed penes Henricum victoria manſit. Comes Palatinus Otho ad Rhenum Gibelinis adhærebat; occepit Sacerdotes ac Monachos grauiter perſequi;

Henricus VIII. Turingius primus Pſeudoimperator.

persequi; quare & is à Pontifice excommunicatus est. Episcopus Argentoratensis, ex VVelphorum genere, Gibelinorum ciuitates castraque in Alsatiâ ad Rhenum incendio vastauit atque euertit. Posteà Henricus ac Conradus apud Francofordiam iterùm pugnarunt; & secundò vicit Henricus. Verùm haud multò pòst vbi Vlmam ciuitatem obsideret, iaculo confossus interijt; vt hinc factum sit, quò minùs ad coronationem peruenerit. Tum Landtgrauius Turingiæ VVilhelmus bellum aduersus Conradum gessit. Atqui verò vbi considerauit Conradus se destitutum præsidio Germanorum Principum, atque ab VVilhelmo grauiter oppugnatum, contulit se in Italiam ad Fredericum patrem; Electores Principes iussu Pontificis alium Cæsarem designarent. Tum diu nemo Imperium affectabat: tandem Dux Brabantiæ suum ex sorore nepotem Comitem Hollandiæ VVilhelmum apud Pontificem atque Electores designabat, vti ipsum Cæsarem crearent. Id autem contigit anno millesimo ducentesimo quadragesimo nono. Porrò huius nomine graues tumultus in Imperio exorti sunt. Erant siquidem, quibus VVilhelmum Cæsarem creatum esse minimè placuit; quare coronam adeptus non est. Verùm ad Rhenum illi maximè paruerunt, & in inferioribus regionibus: in quibus cùm ageret, Moguntinenses & Colonienses cum suis asseclis defensionem nullam aduersus hostes habuerunt. Quamobrem vrbes præcipuæ, Colonia, Moguntia, Augusta Treuirorum, Bodobriga, Ficolia, Bingium, Friburgum, Friszlar, Vlma, Francofordia, atque oppidum Gelhausen, &c. conuenerunt. Hæ inter se confœderatæ ingentem commotionem per vniuersam Germaniam concitarunt. Nam nec furoris, nec cædium modus aut finis vllus fuit. Germania ferè vt Italia sanguine fuit purpurata. VVilhelmus graue bellum aduersus rebelles Frisios mouere debuit, qui instar æstuantis maris furebant. Cùm iam ante exercitum equitaret, viamque in glacie scrutaretur, quà aduersus hostes iret; ipsa glacies confracta est, in eam paullatim vt mergeretur: Frisones, qui in loco arundinibus consito abditi id videbant, accurrerunt, ipsumque pilis, antequam exercitus aduentaret, confoderunt. Fredericus multa indigna immaniaque perpetrauit, atque Ecclesiæ hostis permansit ad finem vsque vitæ suæ; susque deque Pontificias diras ferebat, nec nisi deterior

VVilhelmus Hollandus Pseudoimperator secundus.

deterior ac crudelior inde in Italiâ effectus est. Pugnam ante Parmam haud longè ab vrbe suâ Victoriâ sanè magnam amittebat; perdebatque in fugâ Imperiale suum Diadema, quod equidem ingenti thesauro vix erat comparandum, & iacturam faciebat totius sui propemodum exercitus. Alter eius filius, nomine Iordanus, ante Bononiam in conflictu quodam interijt. Cùm iam Fredericus ex his rebus in phrenitidem incidisset, eius filius Manfridius puluinar patris ori imposuit, vt compresso spiritu animam coactus exhalarit. Actum autem id ita est anno millesimo ducentesimo quinquagesimo. Post eius obitum Conradus filius in hereditarium Regnum suum Neapolis ac Siciliæ se contulit. Anno CHRISTI millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo, vbi Imperium hoc desolatum vacabat, nec quis esset, qui illud affectaret, Archiepiscopus Coloniensis in Angliam profectus, hortatus est Richardum Angliæ Regis fratrem ad Imperium suscipiendum. Venit igitur hic, atque à Coloniensi & Moguntinensi Archiepiscopis, & ab Ludouico Comite Palatino ad Rhenum Cæsar designatus est. Hac tempestate vbi Richardus eligeretur, nec Germani Anglum istum facilè admitterent, Principes quosdam Richardus argenti marcarum octo millibus honorauit; qui ipsum in vrbes Imperiales ad Rhenum vi inducebant, petebant inde Basileam. At verò Basilea vi nullâ subigi potuit, & iam Richardus argenti inopiâ laborare cœperat; quo nomine Principes ab eo desciuerunt, ac velùt alienigenam solum deseruerunt. Quod vbi conquerebatur, inquiebat id facilè se potuisse suspicari, non aliâ de caussâ quidquam eos fecisse, quàm propter argentum suum. Tum probè delusus, in Angliam reuersus est; nec eius quisquam ampliùs meminit. Id verò cùm Principes considerabant, nemo erat qui Imperium affectabat: quin si quis illud affectasset, facilè impetrasset. Iam quæso perpende, quónam summa illa Orbis totius dignitas dilapsa sit, quæ tam multo olim sanguine constitit. Multa Imperium oppida amittebat, quæ Principes ad se rapiebant. Cædes ac rapinæ passim exortæ sunt infinitæ: nobiles flagitia indigna sæuitiamque perpetrabant, donec cogente necessitate Principes Cæsarem eligere rursùm debuerint. Scribebat item Pontifex, nisi ipsi id facere vellent, se creaturum Cæsarem, qui Ecclesiam ab omni

Richardus Anglus tertius Pseudoimperator.

periculo tueretur. Quamquam enim Fredericus mortuus esset, VVelphi tamen ac Gibelini nondum sanguine satiari potuerunt. Tum Imperij Principes conuenerunt, vt Cæsarem aliquem designarent, ne dilatio Imperij electionem è medio tolleret. Verùm nemo inuentus est, qui Cæsar esse vellet. Tum ex Hispaniâ Cæsarem crearunt Alphonsum Regem Castiliæ, legatosque ad ipsum miserunt, atque opem consiliumque vltrò promiserunt. Sed Alphonsus Imperium Romanum nec recusauit, nec affectauit; & qui missi erant, ingentibus donis honorauit, domumque remisit, promittens se illos cum exercitu subsecuturum. Atqui suo is Regno contentus fuit: nam insignis erat Philosophus atque Astronomus: ideoque nec venit, nec in quoquam Imperium curauit; nisi quòd aliquamdiu in honorem eorum qui ipsum crearant, titulo ac nomine Romani Imperatoris in suis litteris vsus sit.

Alphōsus Hispanus Pseudo-imperator quartus.

Vt ergo vix vllus erat Princeps, qui Imperium non aspernaretur, tristitiaque magis ac magis in hominum animis indies succresceret; illuxit velut in tenebris Princeps ille fortissimus ac numquam satis laudatus RVDOLPHVS Comes Habspurgius, qui perculsos mortalium animos solaretur. Vrbs Basilea, quæ Imperio plurimùm resistebat, alijsque ciuitatibus multum detrimenti adferebat, ab ipso in primis obsessa est. Tum ad ipsum singuli confugiebant, non aliter atque ad patrem suum solet filius. Electores confestim Francofordiam conuenerunt, ac legitimo ipsum suffragio Cæsarem designarunt. Ex quâ re non Germania solùm, sed & omnes vniuersæ Europæ nationes incredibili lætitiâ perfusæ fuerunt. Hic rumor simulatque ad ipsum delatus est, vrbis obsidione relictâ Francofordiam maturauit, quò magnâ pompâ atque ingenti triumpho vt Pater Patriæ introductus est post natum CHRISTVM anno millesimo ducentesimo septuagesimo tertio, ab Vrbe verò conditâ anno MM.XXVI. cùm iam Imperium vacauerat annos triginta quatuor. Hic Cæsar verbis in Asiam se pellici haud passus est; sed suam Germaniam, quæ iam oppressa, vastata ac collapsa pænè erat, pacauit, & in pristinum statum restituit; nec eam deseruit, vt exteris nationibus opem ferret, maluitque Regni sui bonus appellari administrator, quàm Augustus. Philosophicum hoc dictum crebrò recitare solebat, *Prudentiâ Regnum admini-*

Rudolphus II. Habspurgius CXLI. Cæsar legitimus.

administrari, tyrannide autem ampliari. Atque huius dicti quoque meminit, *Maioris est artis benè imperare, quàm ampliare.* Item & huius, *Bonus pastor suis ouibus adhærebit, eas pascet, nec quæret alias vt eas deserat; itaq; nec has nec illas pascat.* Et, *Honestius esse vitam vnius ciuis conseruare, quàm mille fundere hostes.* Nec in Italiam profectus est, vt Imperialem coronam peteret: solitusque est semper Æsopi fabulam recitare de vulpe, quæ leoni in speluncâ ægrotanti dixerat, ideò se terreri ab ingressu, quòd vestigia omnia ingredientium, non egredientium essent animalium. Ad eumdem modum & se considerare, maiores suos ingressos quidem sæpè magnis copijs Italiam, sed malè tractatos domum plerumque rediisse. Quòd autem à Pontifice sit confirmatus, hi veteres versiculi satis testantur:

Bis sexcenti septuaginta tresq; stetêre
Anni, Lusanæ dum Rex & Papa fuêre.

Quemadmodum verò Cæsar hic ingenij sui acumine, animique virtute ac fortitudine, collapsum Imperium Romanum restituerit, & quâ id viâ perfecerit, sequetur modò.

RVDOLPHVS II. Comes Habſpurgius, Landtgrauius Alſatiæ, & Dominus Argentoratenſis, Francofordiâ profectus eſt Aquiſgranum; vbi inunctus, Diademate ferreo coronatus eſt. Atque eo quidem contentus, in Italiam minimè profectus eſt, nec aliquam ſanè ambiuit pompam, vt Patriæ ac collapſæ pænè Reipub. conſuleret. Principes Germaniæ omnes ipſum inaugurarunt, ac poſſeſſionum ſuarum Feudum ab eo libenter acceperunt; nec minùs gnauiter aduerſus Imperij hoſtes illi ſe ſubſidio præbuerunt. Nam Imperium hactenus deſertum, dum vacabat, miris modis ruptum laniatumque fuit. Comites ac Nobiles Cæſarem ampliùs ferre deſueti, ipſi ſuarum poſſeſſionum Domini & dici & eſſe malebant: quæ quidem res Cæſari negotium conficiebat grauiſſimum. Quindecim Comites in Sueuiâ aduerſus Cæſarem conſpirarunt, vt ſi ablatas Imperio vrbes reſtituere conaretur, ipſi tum inter ſe confœderati Cæſarem obtruncarent. Multis item Principibus non placuit, qui rurſum abſque Cæſare eſſe maluiſſent. Iam vndique ita ſtrenuè ſe Rudolphus defendit, vt ingenti victoriâ potitus ſit. Per hunc enim Deus collapſam Germaniam reſtituere voluit. Coëgit itaque Comites hos, abſtulitque ab ijs quidquid per vim triginta quatuor annorum ſpatio Imperio detractum fuerat. Imperabat adeò ſtrenuè, adeò potenter, & diligenter, vt vniuerſæ Germaniæ terrori eſſet. Primò Comitis Badenſis ditionem ſibi ſubiecit. Deinde aduerſus Othacarum Bohemiæ Regem profectus eſt; qui cum Bauariæ Duce non ſolùm parere recuſabat, ſed & vacuam heredibus Auſtriam (quæ Imperio nunc ceſſerat) occupabat. Bauaria citò ſubiugata eſt: verùm Bohemiæ Rex parabat ſe ad reſiſtendum. Quamobrem in Auſtriam armatas copias duxit Rudolphus, eamque vi occupauit: obſidione cinxit Viennam vrbem, & ingenti prælio pugnatum eſt apud Nidersbrugum; in quo ceciderunt Bohemorum quatuordecim millia, atque ipſe Othacarus Rex ferro confoſſus eſt. Atque ita demum redacta Auſtria eſt ſub ditionem Rudolphi; & in eâ Ducem conſtituit Albertum filium ſuum, à quo iam inde originem ducunt Auſtriaci Principes omnes, quemadmodum in ſequenti Genealogiâ oſtenſum eſt. Rudolphus ſummâ clementiâ & humanitate vſus eſt erga VVenceſlaum Othacari filium: reliquit enim illi Bohemiæ Regnum,

CXLI.

PRVDENTIA GVBERNANTVR REGIONES, QVARVM LIMITES TYRANNIDE NONNVMQVAM EXTENDVNTVR.

Imperium quaſi obliteratum integritati reſtituit, eiſque præfuit XIX. annis.

gnum, & filiam ei suam in matrimonium dedit. Posteà à latrocinijs Germaniam sedulò purgauit; nullus latronibus locus relictus fuit. Circiter sexaginta prædonum arces in Turingiâ solo æquauit, & rebelles quascumque vrbes passim diripuit. Toto Imperij sui tempore bellauit, ac crebriùs sub dio in campis quàm in oppidis pernoctauit: ratio autem cur id fecerit, suprà satis enarratum est. Sed vt aliorum bella patriæ erant perniciosa, sic huius cuncta è re publicâ finiebantur. Ita perpetuò in castris se continebat, vt & suæ & aliorum militum vestes sæpè corpori defecerint. Detritum nonnumquam induit thoracem, seque ita militibus crebrò ostentabat, ne nuditatis suæ illos puderet. Visus etiam est in castris interdum vestes suas resarcire ac reparare, vti alijs exemplo esset, ac doceret, necessitatem omnem excludere pudorem. Atque eò res breui deducta est, vt milites inediæ ac laboris cum Cæsare patientes esse cœperint, donec turbatum & plenum seditionibus statum Germaniæ sub pacis leges iterùm redegisset. Ex hisce detritis vestibus in consuetudinem venit, milites non nisi dissectas ac versicolores gestare vestes. Neque enim alter alterum pudefacere, si vestes integras atque vnicolores induisset, volebat. Item tempore quodam in obsidione, cùm penuriâ cibi milites laborabant, Rudolphus in agrum rapis consitum se publicè contulit; & quibusdam extractis, eas comedit. Quod vt alij vidissent, Cæsarem illo se cibo reficere, & ipsi latrantem stomachum rapis placarunt. Anno millesimo ducentesimo octuagesimo quinto, conuocauit Rudolphus omnes Germaniæ Principes Argentoratum; ibique publica Comitia habita sunt: quo tempore insigne istic prodigium visum est: nam à nautis reti leo captus, quem Pontifici Martino IIII. donauit Rudolphus, quique rugire ac miserè lacrymari non cessabat; ex quo nonnulli abusus in Imperio tollendos colligebant. His temporibus Pontifex Legatum Româ in Germaniam misit, qui ad concordiam Ecclesiæ Herbipoli Concilium habuit, præsentibus Rudolpho, Episcopis, Abbatibus, Præsulibus, ac laicis Principibus vniuersis. Rudolphus vnicuique Principi præcepit, vti in ciuitate quisque suâ Præsides statueret, qui in omnem factionem ac tumultum diligenter animaduerterent, ne quis motus in Imperio alicui deintegro exoriretur. Intereà verò

Pseudo-

Pſeudofredericus II. Cæſar quiſpiam exortus eſt, qui dictitabat ob aduerſam fortunam ideò populo ſe ſuo ſubtraxiſſe, vt aliquantò tranquillior viueret, mortuumque pro ſe alium ſuffeciſſe, quem ſepeliuiſſent; addens paucos conſilij ſui conſcios fuiſſe, ſeque iam triginta quinque annis ceu peregrinum terrâ marique erraſſe, ſed nunc voluiſſe in patriam repedare. Tot ſecreta Imperij negotia declarabat, & multa adferebat, vt multi ei fidem adhibuerint, ac præcipuè quidem Turingiæ Landtgrauius. Quæ verò hinc dementia, & quod malum ſubſecutum ſit, modò dicemus. *Pſeudofredericus II. prodit.*

FREDERICVS, de quo mihi hîc dicendum reſtat, à quibuſdam *Holſtuch*, ab alijs verò *Tile Kolup* appellatus eſt. Inſignis hic nebulo atque impoſtor fuit. Agebat autem in oppidulo VVetzflaer. Vulgus, quod animal eſt multis capitibus horrendum, quodque nouarum rerum & ſtudioſum & cupidum eſt, nihil non comprobabat, ſuſque deque ferebat, quem Principem aut Imperij adminiſtratorem haberet. Dum iam verſutus ille impoſtor negotium egregiè ſuccedere ſuum animaduertit, rem eò deducit, vt multi Principes oppidaque ad ſe defecerint, inauguratuſque ab ijs ſit verus Imperator. Rumor enim erat, virum hunc & fortem & audacem eſſe, ac omnino talem, ſub cuius alis ſe tutos fore ſperabant. Fama hæc ad Rudolphum deuenit, qui ſuâ id magnanimitate velut rem friuolam ac ridiculam contemnebat. Quare eò omne ſuum negotium nebulo iſte apud varium & inconſtans vulgus breuî deduxit, vt incertum propè fuerit, vtrum quiſque Cæſarem agnoſceret, húncne impoſtorem, an Rudolphum ſuffragijs legitimè electum. Fuêre, qui & Rudolphum ceu illegitimum Imperatorem aſpernabantur. Reperio Epiſcopum quemdam ex Bohemiâ etiam in pleno Concilio (cùm dicendi veniam poſtulaſſet, impetraſſetque) dixiſſe palàm omnibus Latinè, electionem Rudolphi illegitimam eſſe, vt qui excommunicatus ab excommunicatis electus eſſet, ideoque illi obſequium minimè præſtandum; addens & multa alia conuitia, idque Latinè. Cui tandem Rudolphus ita reſpondebat: Si quid, Epiſcope, tibi tractandum ſit cum Epiſcopis ac Religioſis, tum linguâ vtere Latinâ, ſed nobiſcum age Germanicè. Neque fucatis iſtis verbis tuis Pontificem in nos concitabis. Ex his facilè Principes (quorum plerique rudes ac Latinæ linguæ ignari erant) intelligebant Epiſcopum Cæſaris electionem dubiam & incertam æſtimaſſe, vixque manus abſtinebant, quin in os illi inuolaſſent. Epiſcopus admiſſæ loquendi veniæ eos admonebat: nam facultatem dicendi anteà conceſſerant. Veritus tamen eſt iſtic diutiùs hærere, ac cum dedecore diſceſſit. Cùm iam Rudolphus animaduerteret rem ſeriò agi, vnumquemque ab ſe deficere, iurare alteri inaugurareque indies magis ac magis, profectus eſt aduerſus Pſeudofredericum VVetzflaer. Litteras enim acceperat, niſi maturaret, fore vt tota breuî Germania ad impoſtorem illum eſſet defectura. Pſeudofredericus hic etiam Rudolpho ſignificabat, vti ad ſe veniret,

niret, feudumque suarum possessionum acceptaret. Vt verò iam Rudolphus obsidione oppidulum VVetzflaer cinxisset, Principes, qui defecerant, eius gratiam implorabant, tradebantque ei Pseudofredericum in manus. Tum Rudolphus tormentis ac quæstionibus verum ex eo extorsit exsculpsitque, ac fassus est aliquando se in aulâ Frederici II. inseruijsse, atque inde secreta illa didicisse. Tandem iussu Rudolphi Pseudofredericus cum duobus suis socijs in cinerem combusti sunt. Et quoniam Colmaria vrbs impostorem hunc Cæsarem inaugurasset, ab Rudolpho obsessa est. Verùm Cæsaris gratiam redemerunt marcarum auri quatuor millibus. Non deprehendo alios prætereà defectionis & perfidiæ suæ pœnas dedisse. Illo autem anno, quo Herbipoli magnâ cum solemnitate Concilium celebrabatur, Hermannus Cæsaris filius Rhenum traijcere volens cum suis submersus est. Huic nupta erat Anglorum Regis filia. Cùm iam Rudolphum vt Principem prudentem minimè latebat, quàm infeliciter cum maioribus suis in Italiâ actum fuisset, quàm poruit studiosissimè sibi cauit, ne quo modo in Pontificis indignationem incurreret; restituitque Ecclesiæ Romandiolam ac Rauennensem Exarchatum. Quâ re motus Pontifex, illi reddidit Hetruriæ Regnum, quod Imperio per VVelphos detractum fuerat. Tum Vicarium suum in Italiam misit Rudolphus, vt Hetruriam administraret. Ceterùm VVelphi fœdus renouantes, Vicarium Cæsaris recipere haudquaquam voluerunt. Adeò vexabant Florentinos & Lucenses, atque ita pariter resistebant, vt Vicarius redire in Germaniam debuerit. Nam VVelphorum factio erat magna, qui Cæsarianos Gibelinos venire haud permittebant. Iam ex Historijs facilè Rudolphus sciebat, in Italiâ plus detrimenti, quàm emolumenti, maiores suos pugnando accepisse: quare decreuit apud Germanos suos permanere, eosque tueri, ac velut Pater Patriæ ab omni iniuriâ defendere. Reperio hac tempestate ita Rempublicam Germanorum floruisse, vt tritici heminam viginti duobus Argentoratensium denarijs compararuerint, siliginis verò denarijs sexdecim; item oua quatuordecim denario vno, gallinam duobus, haleces octo vno, &c. Anno CHRISTI millesimo ducentesimo nonagesimo secundo, profectionem parabat Rudolphus Francofordiam, vti Imperium auctoritate Electorum filio suo Alberto Duci Austriæ traderet. Verùm morbo correptus, Argentoratum ex itinere reuersus est; Magistratui ciuibusque valedixit: atque inde Spiram ad sepulchrum suum profectus, obijt vnicum virtutis speculum, æquitatis pacisque amator constantissimus, qui in consilijs ac rebus aggrediendis suspiciendus, in verbis verus, & in iudicijs æquus fuit. Ab hoc RVDOLPHO (qui ex progenie Regum Galliæ prognatus erat) Duces Austriæ originem huc vsque ad laudatissimum Cæsarem CAROLVM V. ac FERDINANDVM Regem Romanorum eius fratrem, & horum filios PHILIPPVM Hispaniæ, Angliæ, Galliæ, & Neapolis, &c. Regem, ac MAXIMILIANVM Regem Bohemiæ ducunt; quemadmodum in hac Genealogiâ videre licet.

GENEA-

GENEALOGIA SEV PROGENIES PRINCIPVM AVSTRIÆ

Generis RVDOLPHI II. *Cæsaris, Comitis Habspurgij, in nostram vsque ætatem, anno* M. D. LVII.

- Rudolphus Cæsar, Comes Habs.
  - Hartmannus Rheno submersus est.
  - Albertus Cæs. Dux Austriæ.
    - Fridericus III. cognomento Pulcher Ro.R.
      - Fridericus ex Iacobi Regis Aragoniæ filiâ prognatus.
    - Henricus Dux Austriæ.
    - Albertus Sapiens Dux Austriæ.
      - Albertus Archidux Austriæ.
        - Albertus Archidux Austriæ.
          - Albertus II. Cæsar, Rex Hungariæ & Bohem.
            - Laszle Rex Hungariæ & Bohem.
            - Georgius.
      - Fridericus Archidux Austriæ.
      - Leopoldus
        - Guihelmus Archidux Aust.
        - Ernestus Archidux Austriæ.
          - Ernestus.
          - Leopoldus.
          - Rudolphus.
          - Fridericus IIII. Cæsar Archidux Austriæ.
            - Christoph.
            - Maximilianus Cæs. Archidux Austriæ.
              - Philippus Hispaniæ Rex, Archidux Austriæ.
                - Carolus V. Cæsar, Hispaniæ Rex, Archidux Austriæ.
                  - Philippus Hisp. &c. Rex.
                    - Carolus. Pr. Hisp.
                  - Maximilianus puer moritur.
                - Ferdinandus Romanorum Rex, item Hungariæ & Bohemiæ, Archidux Austriæ.
                  - Maximilianus Rex Bohemiæ.
                    - Maximilianus.
                  - Ferdinãd.
                  - Carolus.
              - Franciscus admodum puer moritur.
            - Ioannes.
          - Albertus.
        - Leopoldus cognomento Superb.
        - Fridericus cognomenro Vetus Archidux Austriæ, Comes Tirol.
          - VVolffgãgus, pater pauperum & pupillorum.
          - Sigismundus.
      - Rudolph. Archidux Austriæ, Co. Tirol.
    - Leopoldus Dux Sueuiæ.
    - Rudolph. Rex Bohem.
    - Otho Dux Austriæ.
      - Fridericus Dux Austriæ.
      - Leopoldus Dux Austriæ.
  - Carolus.
  - Rudolphus Dux Sueuiæ.
    - Ioannes.

Adolphus Comes à Nassou post obitum Rudolphi Francofordiæ ab Electoribus Cæsar creatus est, anno Christi millesimo ducentesimo nonagesimo secundo. Huic se opposuit Albertus Dux Austriæ filius Rudolphi: qui asserebat, Imperium debere ad demortui Cæsaris genus proximum deuolui, præsertim si probus quispiam nec inidoneus etiamnum superesset, quemadmodum patet in Caroli Magni, & Othonis, &c. genere. Electores contrà aiebant, Cæsarem posse ex alio genere creari maximè, ne si alterum in consuetudinem veniret, Imperium foret hereditarium. Adolphus autem hic vix memorabile aliquid in historijs fecisse legitur. Inuenio eum ab Rege Angliæ accepisse centena argenti marcarum millia, ac promisisse se illi aduersus Regem Galliæ præsidio fore cum vniuersâ Imperij facultate. Atqui ea ob rem ingens nata est controuersia inter Adolphum & Albertum Ducem Austriæ. Albertus enim dicebat hinc Germaniæ probitatem maximo affectam dedecore. Adolphus opponebat se Alberto grauiter, atque id maximopere studuit, vt Albertum ex possessione suâ pelleret. Præterea & insignes tyrannos Alsatiæ præsides statuebat, quæ ad Alberti dominium pertinebat. Hi enim Prouinciam eam nimis quàm deuastabant, dilaniabant atque aggrauabant. Tum Argentoratenses, cum optimis quibusque Principibus, aduersus Adolphum coniurarunt, ob tyrannidem ac sæuitiam quam in suos exercebat. In hac rerum perturbatione Electores accerserunt Albertum: qui vt Moguntiam venit, legitimo suffragio Cæsar designatus est; & Adolphus Imperio motus, velut patriæ dissipator reiectus est. Id verò ita gestum est anno millesimo ducentesimo nonagesimo octauo. Proinde Adolphus cùm Regis Angliæ argentum etiamnum haberet, Imperium vi retinere cogitabat, ideoque armatis copijs contra Albertum profectus est. Electores alijque Germaniæ Principes omnes Alberto opem ac præsidia præstabant. Tum Albertus Moguntiâ cum suo exercitu profectus est, & infestis vtrimque signis pugnatum est prope VVormatiam acerrimè; in quo conflictu multi ab vtrâque parte interierunt. Adolphus ipse manu suâ fortiter pugnauit: & quamquam ad Adolphum victoria declinare videbatur, eius tamen milites fugam ceperunt; adeò vt in eâ ipse consossus, ac filius eius captus sit. In eâ pugnâ plusquam sexaginta Duces, Comites, atque alij ceciderunt. Post hæc verò mox Albertus Legatos suos Romam ad Pontificem Bonifacium misit, significans ei voluntatem atque electionem in se Principum Electorum, petens ab eodem insuper pro more confirmari. Tum indignabundus Pontifex electionem planè reiecit, factam eam esse inquiens absque suo consensu, ideoque ratam minimè habendam, cùm vtriusque gladij potestas penes ipsum esset. Quod vbi Alberto erat nunciatum, plurimùm sanè fuit sollicitus; ac ne diceretur vi Imperium possidere, electionem integram Electoribus restituit. Hi alium eligere noluerunt: erat enim ob singularem probitatem atque humanitatem cunctis Principibus admodum gratus. Quare iterùm anno perpetuo Imperium vacabat. Anno millesimo tricentesimo, cùm Iubileus annus Romæ celebrabatur, atque huc ingens hominum multitudo confluxerat, primo die Pontifex habitu Pontificio in publicum processit, populumque benedictione consecrauit. Postero autem die populum, veste indutus Imperatoriâ, ac Diademate redimitus Imperiali, antegressus est, iussitque ante se nudum portari gladium. Atque in suo throno residens, magnâ voce exclamauit: *Ecce duo gladij hic.* Id autem contigit anno post Vrbem conditam bis millesimo quinquagesimo quarto. Proinde anno sequenti Electorum designationem, ac Cæsarem Albertum confirmauit his legibus, vti Philippum Regem Galliæ pelleret, atque ipse Gallici Regni titulum vsurparet. Ad hæc Pontifex Galliæ Regem excommunicauit; cuius rei causâ hæc erat: Honor censusque Pontificis annuus in Galliâ diminuebantur; ex quâ re multa grauiaque bella in Italiâ exoriebantur. Verùm inter Cæsarem & Regem Galliæ omnis facilè controuersia in nuptijs consopita est. Nam Philippus filiam suam in matrimonium dedit; ac nuptiæ celebratæ sunt honorificè Parisijs.

CXLII.

PRÆSTAT VIR SINE PECVNIA, QVAM PECVNIA SINE VIRO.

Postquam Imperium VI. annis malè administrasset; dominio deiectus, in ciuili bello occisus est.

LBERTVS Dux Auſtriæ filius Rudolphi II. Cæſaris, Imperator deſignatus eſt anno, vt ſuprà diximus, poſt natum CHRISTVM milleſimo ducenteſimo nonageſimo octauo: & à Pontifice confirmatus eſt anno milleſimo tricenteſimo primo. Aquiſgrani vnctus coronatuſque eſt. Diecherus à Naſſou frater Adolphi Cæſaris neque electus erat, neque poſtulatus, ſed in odium Alberti à Pontifice Archiepiſcopus Treuirenſis conſtitutus. Huic ſe adiungebat Henricus Archiepiſcopus Colonienſis, qui ad bellum potiùs, quàm ad pacem natus videbatur, itemque & Gerardus Archiepiſcopus Moguntinenſis, Rudolphus Comes Palatinus ad Rhenum, ac denique Dux Bauariæ, qui omnes cum Diethero aduerſus Cæſarem conſpirabant. Ex quâ quidem occaſione ingens Chriſtiani ſanguinis profuſio ac clades ſubſecuta eſt. Cæſar hac coniuratione plurimùm ſollicitus, improuiſò cum ingenti hominum multitudine primùm in Comitis Palatini poſſeſſiones profectus eſt, quas miſerè depopulatas ſibi ſubiecit. Hinc Moguntinenſem Epiſcopum petijt, ac præter ceteras clades oppidum Bingium obſedit, idque hoſtiliter cepit. Vbi iam Epiſcopus Moguntinus animaduerteret ſe haudquaquam poſſe reſiſtere Cæſari, gratiam precatus impetrauit. Interim tamen Cæſari debuit polliceri, traditurum ſe illi oppida caſtraque hæc, Lonſteyn, Bingium, Klopp, Erenfels, & Scherpenſteyn, cum quibuſdam conditionibus alijs. Deinde aduerſus Epiſcopum Treuirenſem & Colonienſem Cæſar profectus eſt, atque vtrumque ſibi multo ſanguine ſubiugem reddidit, vt cum ſuo magno incommodo Cæſaris gratiam flagitarint. Ceterùm Treuirenſis Epiſcopus dum vixit, Cæſaris aduerſarius permanſit: verùm imbecillior erat, quàm vt potuiſſet quidpiam in illum moliri; quare & ab omnibus Germaniæ Principibus odio habitus eſt. Albertus graues expeditiones in rebelles Bohemos mouit: tandem eos Imperio ſubiecit, atque eorum Reginam filio ſuo in matrimonium dedit: quâ occaſione factus eſt Bohemiæ Rex, ac ſine herede aliquo obijt. Anno CHRISTI milleſimo tricenteſimo ſexto, Iudæi omnes è Galliâ pulſi ſunt. Herbipoli, Norim-

CXLIII.

ELIGENDA EST OPTIMÆ VITÆ RATIO: HANC CONSVETVDO SVAVISSIMAM REDDET.

Imperij fasces cùm X. annis feliciter tenuisset, sceleratâ manu miserè interfectus est.

Norimbergæ, ac Rottenburgi Cæsar multa Iudæorum millia ob sua indigna flagitia comburi iussit. Hac item tempestate adeò seuerè luxuria punita est, vt his, qui in adulterio erant deprehensi, pudenda sint amputata; itaque grauiter castrati, vt inde vitâ decesserint. Rudolphus Dux Sueuiæ, Alberti Cæsaris frater, præmaturâ morte obijt, atque vnicum reliquit filium nomine Ioannem. Hic nutriebatur in aulâ Imperatoris, namque eius patruus erat ac tutor, possessionesque eius paternas administrabat. Cùm adolescens hic decimum tertium esset ingressus annum, à consiliarijs suis & Principibus instigatus est vt hereditatem paternam à Cæsare flagitaret, vt eam ipse possideret. Quod quidem factum est; sed ei Imperator respondebat: *Tuq; & bona tua, possessiones & subditi tui mea fidei commissi sunt; atque vbi tempus postulabit, eorum omnium exactam rationem reddemus.* Id verò adolescenti minimè placuit. Et cùm aliàs Cæsari adequitabat rursum possessiones suas atque hereditatem postulabat. Tum Cæsar cuidam ex ministris suis præcepit, sertum viridi fronde pararet, quod Duci adolescenti Ioanni imposuit, inquiens: *In hoc te serto adhuc fili oblectabis, verum terras populosq; administrare etiam suo tempore tibi concedetur.* Id autem adolescens in contumeliam sibi factum ratus, sertum dentibus mandit atque in frusta corrosit; questusque grauiter est apud suos instigatores, qui eam contumeliam aut vindicaturos se, aut interituros iurabant. Cùm iam manè quodam Cæsar ex Baden Reynueldium iter adornaret, cum eo vnà profectus est Ioannes: cumque Vindonissæ flumen Rusz traijcerent, primò nauim ingressus Cæsar est, hunc subsecutus deinde Ioannes cum suis instigatoribus, atque ita ante alios traiecerunt. Iam verò cùm è naui ascendissent, & ad Rhenum aduerso amne equitarent cum exiguâ equorum copiâ (ceteri enim ab aliâ parte fluminis etiamnum redeuntem nauim exspectabant) nec quid mali Cæsar suspicaretur, primùm Ioannes equo desilijt, ac prehenso Cæsariani equi freno, *Iam experiar*, inquit, *num hereditate tandem paternâ fruar? iam vlciscar contumeliam olim mihi factam.* His verbis alij, nominatim autem Vlricus à Blam ac Rudolphus à VVart suos

eduxêre

eduxêre enſes : alter Cæſarem confodit, caputque ferro ſecat alter; adeò vt equo decidens, in ſinu cuiuſdam meretricis, quæ aulam ſequebatur, eo in loco vbi poſteà altare ſummum monaſterij Conincfeldij exſtructum eſt, exſpirarit: quâ de cauſsâ cœnobium iſtud ita eſt appellatum. Cæſariani ab alterâ parte fluminis indignam hanc cædem, parricidiúmque intelligentes, properè cum Leopoldo Cæſaris filio Baden reuerſi ſunt, ne quid etiam hic mali pateretur. Cæſaris corpus Spiras vectum, in Imperialibus ſepulturis conditum eſt. Ioannes Abſolutione Pontificis in Auguſtini Ordinis cœnobio in Italiâ vitam deinceps tranſegit ſuam. Alberti Cæſaris liberi poſſeſſiones eius occupabant: percuſſores verò grauibus bellis poſſeſſionibus ſuis pulſi, tandem etiam ſunt interempti.

HENRICVS

ENRICVS VII. Comes Lucemburgensis, Princeps ob sapientiam cum summâ grauitate coniunctam clarissimus, post Alberti obitum legitimo Electorum suffragio Cæsar designatus est, anno CHRISTI millesimo tricentesimo octauo. Hic ad se accersiuit Leopoldum Ducem Sueuiæ, ac Cæsaris Alberti filium, & Rudolphum Comitem Palatinum; cum multis Principibus alijs, seque ingenti cum exercitu parauit, vt in Italiam proficisceretur, ac Diademate Imperiali insigniretur. Cùm verò ex Alpibus Italiam primò aspiciebat, sublatis in cælum manibus gemebundus Deum precatus est, vt ne sibi perniciosissimæ illæ Italicæ factiones VVelphorum ac Gibelinorum perinde exitio futuræ essent, atque olim suis fuêre maioribus. Sed in id quod veritus erat, incidit: nam seditionibus plena erant omnia. Porrò duæ illæ partes nomina mutarant sua: appellabantur enim modò Columnenses atque Vrsini. Columnenses etiam nunc hodie pro Cæsare sentiunt, Vrsini autem pro Pontifice. In itinere multas ciuitates, quæ ei resistebant, ferro flammâque domuit. Vt iam ab vrbe Româ haud longè abesset, Romani ipsi obuiàm armis expediti ad pontem Miluium processerunt. Pons hic supra Tiberim proiectus erat, modò autem destractus est, vt nisi fragmenta quædam supersint. Hic in conflictu quodam multos fudit Romanos. Rex Neapolitanus ab Romanis stabat. Post illum conflictum, Henricus cum suis vi Romam ingressus est; vbi à Cardinalibus ad hoc à Pontifice selectis, Diademate est insignitus. Nam eâ tempestate Pontifices, ob factiones perturbationesque penè infinitas, Pontificiam Sedem ab vrbe Româ Auinionem Galliæ oppidum transtulerant. Intereà dum biennio in Italiâ agebat, ipsius exercitus alter in Germaniâ relictus aduersus rebellem Comitem VVirtenbergensem eductus est, cui multa castra oppidaque detraxerunt. Henricus hic vir sanè erat iustus, gratusque omnibus, Christianæ fidei defensor insignis, consilijs prouidus, animo hilaris, ac proborum Sacerdotum tutor optimus. Nullas hic amabat factiones aut coniurationes; sed modis omnibus id operam dedit, quò Columnensium atque Vrsinorum factionem tolleret ac pacaret, vt Ecclesia semel ad concordiam redire posset: quod re ipsâ tandem effecit, quamlibet non diu admodum durauerit; quod herclè dolendum est maximè. Post hanc conciliatam pacem duo edicta promulgauit. Prius ad eos spectabat, qui in suam Maiestatem committerent: posterius autem ad eos, qui Imperio rebelles deprehenderentur. Hæc edicta Roma velut mundi caput accepit, subscripsit ac confirmauit. Verba autem confirmationis sunt hæc: *Ego Roma ceterarum Regina potentissima Principi robur ac facultatem addo & confirmo, ciuitates ac nationes illi subijcio: Nobilitas meam gloriam honoremq́; tutabitur.* Posteà Brixienses sibi subiuges reddidit, itemque Longobardos, Pisanos, Papienses, Taurinenses, Astenses, Veronenses, Placentinos, Senenses, Ianuenses, Florentinos, cum populis adhuc quibusdam Italiæ alijs, qui rebelles ei exstiterant. Anno CHRISTI millesimo tricentesimo decimo tertio, cùm Cæsar Pisis copias colligebat, quibus aduersus Robertum Apuliæ Regem esset profecturus, illum Monachus quidam Prædicatorij Ordinis à VVelphis subornatus veneno perdidit, quòd Eucharistiæ illitum ei dederat. Cæsar verò vt venenum sentit, finito Sacro ita clàm Monachum allocutus est: *Calicem vitæ, mi Domine, in mortem mihi subministrasti; quare hinc te ocyùs confer, ne à ministris ac famulis meis comprehensus truculentâ morte interficiaris. Resipisce, ac peccati tui veniam à Deo precare Non enim vult Deus mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat.* Hic finis est optimi ac fortissimi huius Principis.

Gibelini in Columnenses & VVelphi in Vrsinos mutati.

Pontificatus Auinionem translatus.

CXLIIII.

CALICEM VITÆ DEDISTI MIHI IN MORTEM.

Quinto Imperij anno venenatâ Eucharistiæ hostiâ sublatus est.

REDERICVS III. cognomento PVLCHER, Dux Austriæ, filius Alberti Cæsaris, ac Ludouicus V. Bauariæ Dux simul Francofordiæ Cæsares designati sunt anno CHRISTI millesimo tricentesimo decimo tertio. Ludouicus electus est à Moguntino & Treuirensi Episcopis, Bohemiæ Rege, & Marchione Brandenburgensi. Contra hunc autem eodem die delegerunt Fredericum Coloniensis Episcopus, Palatinus, & Saxoniæ Dux. Ludouicus Aquisgrani, Fredericus Bonnæ Imperij insignia accepit. Controuersia hæc in eligendo, ingentis belli ciuilis occasionem peperit in Germaniâ. Fredericus fautores habent Pontificem Clementem V. qui ipsum vt Cæsarem legitimum confirmauit, Philippum Galliæ, Carolum Hungariæ Regem, Leopoldum Ducem Sueuiæ, Albertum Ducem Austriæ Cæsaris fratrem, ac Rudolphum Comitem Palatinum. Item Sueuos omnes, Argentoratenses, Basilienses, Vlmenses, & alias multas vrbes. Fredericum verò secuti sunt Ioannes Bohemiæ Rex & Norinbergici castri Comes, & Principes plerique alij. Anno millesimo tricentesimo decimo quinto, collatis signis pugnatum est inter eos ad Neccharem fluuium, & multa vtrimque hominum millia in prælio occubuerunt. Ludouicus sanè timebat, quod erat imbecillior, tamen rursum arma parabat, eorum præsidiisque qui illi adhærebant, obsidet atque castrum VVisbadense ac Scherpensteyn contra Fredericum. Verùm animaduertens nihil se posse efficere, hinc rursum discessit. Anno millesimo tricentesimo vicesimo primo, post multa bella, Electores Imperium vni Frederico addixerunt; qui cum fratre suo Leopoldo ingentem militum conscripsit manum, profectusque in Bauariam contra Ludouicum, cuncta ferro flammâque deuastauit. Ceterum Ludouicus sese in locis probè munitis continuit. Intereà Columnensium atque Vrsinorum factio rursum exorta est, & vtrimque se funditus exstirparunt. Columnenses Ludouico fauebant in odium Pontificis, persequebanturque vel ad necem vsque quidquid Pontifici adhærebat. Tum Frederici opem Pontifex implorabat, promittens illi fratrem suum Henricum Archiepiscopum effecturum se Moguntinum. Misit itaque Cæsar cum dicto Henrico in Italiam virorum quinquaginta millia. Sed nihil hæc potuerunt

CXLV.

QVOD PVDEAT PALAM, CLAM NE FACITO.

Imperij anno X. Regno priuatur; septimo deinde anno moritur.

tuerunt ad tam ingentem ac quotidianam contentionem & tumultum. Tum Pontifex Ludouicum excommunicabat, Crucemque vbiuis terrarum aduersus Ludouicum prædicari iubebat; atque indulgentias omnium peccatorum plenè concedebat his, qui contra Ludouicum & complices eius in Italiâ proficisci veluti aduersus hæreticum & insignem Ecclesiæ persecutorem vellent. Mox vndique ex omnibus pænè Prouincijs magna hominum multitudo in Italiam confluxit, qui omnes Cruce erant notati, adeò vt equitum numerus fuerit circiter viginti millia. Complures nobiles gratis aduersus Ludouicum profecti pugnarunt. Atqui verò quantum hîc cruoris fusum sit, facilè apud se quisque perpenderit. Longum sanè foret enumerare crudelitatem ac sæuitiam, quæ hac tempestate in Italiâ contigit. Vix vlla fuit ciuitas, in quâ non hæ partes sese propemodum radicitus exstirparunt. Prætereà hîc ita in alterum alter enses suos acuit, vt neuter alteri cedere voluerit, Fredericus reuocabat fratrem suum Henricum in Germaniam, mittebatque oratores suos ad Pontificem Auinionem, excusans se quantum potuit, atque ingentem vndecimque conscripsit exercitum, quem contra Ludouicum eduxit; aduersus quem item Ludouicus multis copijs instructus profectus est. Fredericus equitum habebat viginti millia, Hungarorum quadraginta millia, Austriacorum item quadraginta millia. Frater eius Leopoldus ex Sueuiâ adducebat octingentos equites cum ingenti multitudine Sueuorum, Francorum, atque Heluetiorum, qui omnes erant pedites; sed cunctatus est, vt amnem traijcere non potuerit. Ludouicus viribus ac potentiâ Frederico haudquaquam par, præsidio Regis Bohemiæ & sibi adhærentium bellum aduersus Fredericum aggressus est. Pugnatum est à manè vsque vesperem, vt hominum ceciderint supra quadraginta millia. Ludouicus victoriâ potitus est, Austriacos atque Hungaros summis viribus in fugam egit. Atqui verò vbi vidit Leopoldus opem ferre se non posse fratri, tantâ animi indignatione ac furore percitus est, quòd se ipsum interfecisset, nisi sui ipsum cohibuissent; qui & consuluerunt vt recederet, nec suâ sponte se in periculum deijceret. Cùm iam Fredericus turbatis suis copijs auxilio esse non poterat, & ipse fugam petijt; in quâ captus,

ptus, ad Burgrauium Norinbergenſem perductus eſt, & ab hoc deinde ad Ludouicum miſſus ijs legibus, ne ipſum occideret. Ludouicus confeſtim abduxit eum in caſtrum Triſzneck. Actum autem id ita eſt anno milleſimo tricenteſimo viceſimo tertio. Ad Leopoldum Magus quiſpiam venit, qui ei pollicebatur ſe ſpatio vnius horæ dictum Fredericum ſuis artibus liberaturum, atque in Auſtriam incolumem reſtituturum. Leopoldus fidem verbis adhibens, daturum ſe viciſſim pollicebatur quidquid optaret, ſi quod promiſiſſet, perficere potuerit. Hìc vterque in circulum ingreſſi ſunt. Nocte Magus ſpiritum quem coniurauerat, iuſſit, vt ad Cæſarem ſe ſumpto ignoti cuiuſdam vultu conferret; fecitque vt erat iuſſus. Itaque noctu ad captum Fredericum ſpiritus acceſſit, inquiens: Huc ad te frater tuus me miſit, vt te liberarem, quare hunc properè conſcende equum. Tum quæſijt Fredericus quiſnam eſſet. Ne hoc (inquit ſpiritus) percontare; ſed ſi te liberatum velis, hunc, inquam, feſtinanter conſcende equum. Tum Cæſar mali quidpiam metuens, Deum piè precatus eſt; adeoque extemplò ſpiritus ille euanuit. Poſteà Leopoldus ita Ludouicum ferro ac flammâ infeſtâuit, vt Fredericum dimittere debuerit hac lege, vt Imperio cederet. Quapropter Fredericus numquam deinceps Imperiale nomen vſurpauit.

VDOVICVS V. Dux Bauariæ administrationem Imperij, cùm ob eam decennio pugnauerat, solus adeptus est anno CHRISTI millesimo tricentesimo vicesimo tertio. Cùm iam Pontifex victoriam Ludouici accepisset, censuris Pontificijs animaduertit suorum iudicio in Cæsarem Ludouicum, iubens interim vt spatio trium mensium Imperio decederet, electionemque Principibus in manus restitueret, eò quòd hæreticus esset, hoc est, Ecclesiæ rebellis exstitisset, quòd Imperiali etiam auctoritate adeoque ipso Imperio vsus fuisset, nec illud ab suâ Sanctitate accepisset, aut confirmatus in eo fuisset: atque adeò necdum anathemate erat absolutus, habebatque commercium cum Ecclesiæ aduersarijs, omni se dedens persecutioni. Quare adhæc Pontifex omnes deposuit Ecclesiasticos, qui Ludouicum re aut consilijs iuuerant. Citabat item Ludouicum ad se Auinionem in Galliam. Ludouicus à Pontifice appellabat ad Concilium generale, si quando Romæ in Diui Petri Sede resideret. Tum Pontifex illum Satanæ omnino tradebat, barathroque cum ijs omnibus, qui id ei suggessissent, adiudicabat. Ludouicus appellare minimè cessabat. Hac tempestate occeptum est disputare ac dubitare de facultate Pontificis. Hac de re consule Marsilium Patauinum. Ludouicus Comitia coëgit Francofordiæ, vt hîc de pace publicâ ac patriæ tranquillitate tractaretur. Huc conuenêre Principes Germaniæ omnes, quibus gratum ac familiarem se præbuit; adeò, vt qui anteà infensissimi fuerant hostes, mortemque eius iurarant, modò id contrà iuramento asseruerint, morituros se potiùs, ni opem illi quocumque tempore & loco præstarent. Reynoldum Geldriæ Comitem, cuius sororem Fredericus in vxorem duxerat, Ducem fecit, atque ex Comitatu Geldriæ Ducatum. Cum titulo ac nomine Ducatus, etiam titulum Comitatus Zutphaniæ retinuit, qui ad Geldriæ Ducatum etiam pertinebat. Ad hunc modum cum multis Principibus alijs egit, vt eorum sibi fauorem conciliaret. Id verò ita actum est anno millesimo tricentesimo vicesimo sexto. Vbi iam Ludouicus aliquantò fieri cœpit potentior, atque in Italiâ etiam multos haberet fautores, nonnihil Pontifex timuit, ciuitates suas milite muniuit; nec dubitauit, quin Ludouicus etiam Italiam

Geldria Comitatus fit Ducatus.

CXLVI.

HVIVSMODI COMPARANDÆ SVNT OPES, QVÆ SIMVL CVM NAVFRAGO ENATENT.

Cum Frederico Imperij collegâ x. ſolus XVIII. rerum potitus eſt; deinde VI. anathematizatus priuatè vixit.

liam inuiſeret. Nam ſtatim miſſis Comitijs Ludouicus parauit ſe cum ingenti militum manu in Italiam, vbi Romam magnis Columnenſium atque Vrſinorum factionibus concuſſam offendit; ac Columnenſes qui pro eo ſentiebant, ſuperiores erant, mirumque in modum inſequebantur Vrſinos, qui pro Pontifice ſentiebant. Ludouicus vi Romam ingreſſus, Cardinalem quemdam Columnenſem Pontificem fecit, quem Nicolaum V. appellauit. Hic creabat Epiſcopos ac Cardinales, coronabatque Ludouicum cum ſuâ coniuge. Biennio autem pòſt errorem ſuum agnouit Ludouicus; ideoque Romam iterùm profectus, Pontificem ſuum abduxit Piſas. Hic eum deſeruit, inquiens haud legitimum eum eſſe Pontificem. Tum Piſarum Dux Vrſinus ipſum ad Pontificem Auinionem miſit, qui eum perpetuo carcere macerauit. Anno milleſimo tricenteſimo trigeſimo quinto, Pontifex creatus eſt Benedictus XII. à quo abſolutionem Cæſar flagitauit. Pontifex reſpondebat, velle ſe videre amputatum ramum, & qui ita ab arbore eſſet præſectus, iterùm implantari: addens etiam, oblectari ſe cum Germaniâ ac Frederico, quem mundi ramum appellabat nobilem. Rex Galliæ atque item Apuliæ Rex oratores ſuos ad Pontificem legarunt, eum obſecrantes, ne Eccleſiæ aduerſarijs fauere vellet. Interrogabat contrà Pontifex, num Imperatorem vellent. Reſpondebant, nihil ſe aduerſus Imperium loqui, ſed dumtaxat aduerſus eum qui illud poſſidet, quique Eccleſiæ eſt aduerſarius. Atque ita quidem Legati Ludouici ſine abſolutione redire debuerunt. Tum omnes Imperij Epiſcopi ad impetrandam Cæſari abſolutionem ad Pontificem varios miſerunt, & quidem fruſtrà: impetrare enim non potuerunt. Cæſar Gallorum Regem obſecrauit, ne in hac re illi vellet eſſe impedimento; ac perpetuum fœdus cum ipſo inijt. Verùm Pontifex in ſuâ manſit ſententiâ, nec Cæſarem abſoluere voluit. Tum Ludouicus Comitia Francofordiæ iterùm habuit, vbi Mandatum aureum confecit & publicauit, proclamarique curauit per vniuerſum Imperium aduerſus Pontificis execrationem. Hinc concionatores omnes, qui contrà Pontificis aduerſus illum excommunicationem proclamabant, grauiter inſecutus eſt; adeò vt Sacerdotes ac Monachi omnes per totum ſuum Imperium fuerint

rint pulſi, atque huc illucque profligati: quæ res poſteà non ſine inſigni clade fuit. Deinde moritur Pontifex: ſuccedit Clemens VI. qui execrationem aduerſus Cæſarem confirmabat, præcipiebatque Electoribus, vti alium eligerent Imperatorem, Ludouicum autem ſub pœnâ extremæ condemnationis deponerent: quod ſi recuſarent, ipſe ſuo arbitrio alium ſe deſignaturum ſignificabat, ne quid Eccleſia detrimenti pateretur. Archiepiſcopus Moguntinus territos conuocat Electores; huic illi parent, veniunt, vnoque ore Carolum Regis Bohemiæ filium Cæſarem deſignant; & Bonnæ inſignia Imperialia accipit. Noua hæc electio Ludouico nuntiabatur; verùm haudquaquam credere potuit, donec res ipſa comprobaſſet.

CAROLVS IIII. Rex Bohemiæ anno CHRISTI millesimo tricentesimo quadragesimo primo Cæsar electus est; sed & alij eâ tempestate sunt designati, non autem omnium Electorum suffragijs, nec ad Imperium peruenerunt. Romæ erat qui se Ti. Augustum nominabat, significabatque per litteras Pontifici, nisi eo anno Sedem suam Auinione Romam transferre vellet, tum se alium creaturum Pontificem. Vocabat Ludouicum & Carolum, vt coram se in iudicio comparerent, & caussam suam ipsius arbitrio committerent. Similem stultitiam crebrò exercuit, donec miser Augustus Regno pulsus sit. Anno millesimo tricentesimo quadragesimo septimo vbi Ludouicus obijsset, ex Bohemiâ cum ingentibus copijs Ratisponam venit Carolus: tum primùm Imperator agnitus est; inde & à Norinbergensibus receptus est. Hic Principes ac ciuitates solabatur, promittebatque publicam se absolutionem Româ relaturum ijs qui anathemati, dum Ludouico adhæsissent, erant obnoxij. In Italiam igitur profectus, diu in itinere cunctatus est, vt Italiæ perturbationes omnes componeret. Tandem anno millesimo tricentesimo quinquagesimo quinto Romam venit, vbi à duobus Cardinalibus, ad hoc à Pontifice designatis, coronatus est. Mox in gratiam Pontificis Columnenses omnes vrbe expulit, atque Vrsinos in eam restituit. In itinere, dum in Germaniam rediret, Longobardos sibi subiecit; & quos aduersus Ecclesiam quidquam molitos cognouisset, eos omnes tradidit Pontifici. In Germaniam verò reuersus, Comitia Moguntiæ habuit: quò Principes omnes conuenêre. Item & Legatus Pontificius his aderat, cum Principibus aliquot Galliæ. Hîc publicata est absolutio illa, cuius forma hæc est: *Cùm multi contra processus Pontificis hæretico Ludouico Bauaro adhærentes grauibus peccatis se obnoxios fecerint, & modò ad Ecclesiæ vnitatem redire cupiant; mandamus, absoluimusq́ue omnes qui peccatum suum agnouerint, iurauerintq́ue se fidem Christianam integrè deinceps seruaturos, nec vmquam adhæsuros hæretico cuipiam, aut qui ab Ecclesiâ Romanâ desciuerit. Item qui certò crediderint, penes Cæsarem non esse Pontificem aut creare aut deponere, eam hæresin perpetuò esse damnatam: & qui addixerint, nullum se deinceps Imperatorem accepturos, nisi quem Pontifex approbauerit*

CXLVII.

POSSIM QVIDEM COPIAS IN TVRCAM EDVCERE; VERVM QVAM NON CITRA CHRISTIANI SANGVINIS EFFVSIONEM, SATIS EX AVORVM HISTORIIS INTELLIGO.

Poſtquam Imperium adminiſtraſſet annis XXXVIII. vitam cum morte mutauit.

bauerit & confirmauerit. Præterea qui Ludouici liberis fauorem nullum exhibuerint, donec ad Ecclesiam fuerint reuersi. Item postremò qui Carolo in omnibus obsequium præstiterint. Qui autem contrà hæc recusauerint, aut non ita fecerint, in eamdem illi recasuri sunt excommunicationem. In his Comitijs Carolus Bullam auream conscripsit, in quâ Cærimoniæ Romanorum Regum creandorum continentur & confirmantur. Ad hæc leges quasdam pro salute Reipublicæ tulit, quæ etiamnum hodie Carolinæ appellantur. Hac tempestate tumultus item in Angliâ exortus est. Nam Rex Pontifici aduersarius effectus, Ecclesiasticos omnes Regno suo eiecit. Hi numero fuerunt sexies mille, ac per vniuersam Galliam atque Hispaniam profecti sunt; quorum Princeps Archipresbyterum sese appellabat. Cumque indies magis ac magis adeò augmentarentur, vt cuncta passim deuastarent, Principes laici ingentem hominum multitudinem hos contra misêre. Quod vt intellexerunt, in Germaniam sese contulerunt. Hîc in Alsatiâ atque Argentorati incredibilem sæuitiam, cædibus, rapinis, incendijsque exercuerunt. Tum se Carolus cum multis copijs parauit, vt perniciosam hanc multitudinem armis compesceret: sed Presbyterini fugam cepêre, & vno die tantum itineris confecêre, vt eos Carolus haud facilè præuertere potuisset. Tum Presbyterini hi sese diuiserunt, ac mirum in modum vltrò se castigarunt, ad veniam peccatorum suorum consequendam. In compitis sese virgis flagellabant, cruces vestibus annexas habebant, in oppidis modestè Processiones cum alijs sequebantur, obuelata habebant capita ad oculos vsque, semperque humi prostrati iacebant. Flagra eorum ex tribus constabant funibus, atque in vnoquoque tres erant nodi, & horum quisque suam habebat crucem: his sese flagellabant, dorsaque & humeros suos ad cruorem vsque vulnerabant. In templis vestes suas deponebant, supparoque linteo ventri obducto in cœmeteria exibant, atque hîc se humi prosternebant: non autem in genua, vt nos, sed perinde atque lignum in terram proiectum; extendebantque brachia sua, peccata grauiter deplorantes. Posteà ex his vnus surgebat, atque vnumquemque virgis flagellabat, inquiens, Deus tua tibi peccata ignoscat, surge. Deinde istinc ordine discedebant; at-

que

que eorum duo præcinebant, alij autem ſuccinebant. Cumque in eorum cantu alicubi paſſionis Chriſti mentio fiebat, tum inter eos tantus vlulatus auditus eſt, vt qui aderant, ab ijs prorſus diſcedere debuerint. Nec pecuniam, nec eleëmoſynam accipiebant, ſed inuitati cum ciuibus prandebant. Rarò loquebantur, & apud mulieres numquam. Non ampliùs quàm nocte vnâ in oppidis pernoctabant. Quiſque flagrum ſuum in latere habebat. Poſtremò Auinionem ad Pontificem profecti ſunt, vt ipſi pœnitentiam ſuam indicarent. Sed eos excommunicauit omnes; edictumque promulgatum eſt, ne quis illis, dum eſſent excommunicati, aut opem aut hoſpitia præberet. Atque ita quidem ſecta hæc damnata interijt. Doctis autem appellati ſunt Acephali, vulgò Flagellatores. Anno milleſimo tricenteſimo ſeptuageſimo Carolus filium ſuum VVenceſlaum iuxta ſe Regem Romanorum fecit. Hic vnicuique Electorum pro electione promiſit aureorum centena millia. Emit item filio ſuo Sigiſmundo Marchionatum Brandenburgenſem.

ENCESLAVS Rex Bohemiæ imperauit cum patre Carolo annis octo; sed anno CHRISTI millesimo tricentesimo septuagesimo octauo, post mortem patris, Imperium solus adeptus est. Hac tempestate incredibile dictu quàm malè Romæ actum sit. Ciues planè Pontificem Italum requirebant, Sedemque Pontificiam occuparet Romæ. Cuius rei gratiâ Conclaue sancti Petri præparatum est, militesque in Vaticanum sunt educti, ne quis tumultus electionem forsan impediret. Cùm iam suffragia colligerentur, controuersia subitò aliqua exorta est. Nam ex Vrsinis aut VVelphis quispiam Pontificatum maximoperè affectabat. Verùm electus est Episcopus Neapolitanus, dictusque Vrbanus VI. qui Sedem diui Petri iterùm Romæ statuit. Is Gallicum Pontificem Clementem VII. qui Auinione se continebat, excommunicauit; contraque Clemens in Vrbanum censuris sæuijt. Durauit hoc schisma annos nouem & triginta; & tam diu duo semper fuerunt Pontifices, alter Romæ, alterque Auinione. Vt autem VVenceslaus dubitabat, vtrum pro Pontifice, Domino ac Patre suo, coleret ac veneraretur (vterque enim eius amicitiam æquè ambiebat) selegit sibi Vrbanum VI. ac Clementem in Galliâ reiecit. Id verò ita molestè hic tulit, vt Cæsaris Legatos comprehensos magnis cruciatibus interfecerit. Tum primùm VVenceslaus verè se Vrbano adiungebat, qui ipsum Romam ad coronationem accersibat. Porrò VVenceslaus respondebat, sibi id quidem placere, sed per sumptus minimè licere; neque enim velle se ita rusticè in Italiam venire, ne quam iniuriam faceret Imperio. Quapropter Pontificem orabat, vt semel censum suum Ecclesiasticum in vniuerso Imperio recipere liceret. Quod vt impetrauit, tantum quidem pecuniæ census iste attulit, vt rumor Romæ fuerit, ipsum adeò potenter venturum, vt Imperator vmquam aliàs. Plurima in eius aduentum apparabantur, cuncta empta Romam perferebantur. Tandem verò haudquaquam venit, fefellitque hac in re Pontificem: quod maxima posteà peperit diffidia. Anno millesimo tricentesimo nonagesimo tertio, VVenceslaus fratres

CXLVIII.

MOROSOPHI MORIS OMNIBVS PRÆCELLVNT.

Ob tyrannidem ignauiamque XXII. Imperij anno solio deiectus: morbo comitiali tactus obijt ætatis LVII.

três Germanici Ordinis, candidis indutos pallijs nigrâ cruce notatis, Bohemiâ expulit; atque nulli eos rei vtiles esse dixit, abstulitque his omnia sua bona ac possessiones. Quinto anno pòst, sine voluntate atque auctoritate Pontificis & Electorum, Galeatium Vicecomitem Mediolanensem Ducem fecit. Cœpit item plurimùm sæuire in Ecclesiasticos. Academiam Pragensem numquam satis laudatam funditus exstirpauit. Doctores plerosque interemit, plerosque Regno exegit. Iam verò vbi Pontifex Indulgentias publicauit, Pragæ in Bohemiâ exortus est Ioannes Hus. Hic horrenda in Pontificem scripta edidit; ideoque ingens in Bohemiâ calamitas inter Sacerdotes ac Monachos nata est. Mox adhærentes sibi complures nactus est, vt vniuersam Bohemiam à Pontifice deficere fecerit. Hoc venenum cùm latiùs sese diffundebat, etiam Germania eo infecta esse cœpit. Vrbs Herbipolis confestim ab Episcopo suo desciuit; ipsum oppido cum omnibus suis adhærentibus expulerunt, ac VVenceslao adhæserunt. Verùm hic vir erat insignis socordiæ, qui in periculo suos deserebat; adeò vt Episcopus cum ingenti exercitu vrbem obsederit. Ciues egressi cum Episcopo pugnarunt; verùm succubuerunt, & in conflictu illo multi interierunt, reliqui in vrbem redire cogebantur. Atque ita quidem Episcopus in pristinam sedem ac dignitatem redijt. At cuncta istius viri doctrinâ ita in Germaniâ mutabantur, quòd Ecclesiasticos laici iam flocci fecerint, nec quidquam curauerint. Vbique perturbatio circa fidem; nec minor in ciuili administratione, vt nusquam à prædonibus terrâ marique tutus quisquam esse potuerit. Prætereà is erat Cæsar, qui sine certo ordine cuncta administrabat, quique Imperium (excepto quod ad exactionem aut pecuniam pertineret) nihil penitus curabat. Sacerdos quidam Hussicus in concione publicâ ita ad populum inquit: *Fratres charissimi, tametsi stolidum ac socordem Regem habeamus, si tamen eum cum alijs conferamus, ac rem exactiùs perpendamus, non alius optari potest nobis accommodatior. Quietus est, beneuolus ac propensus nobis; vt hinc certi simus, dum viuet, vel pro arbitrio nostro posse nos viuere. Aequum igitur est vt pro ipso Deum*

Deum precemur, quò illi vitam donet diuturnam; cuius ſocordia nobis felicitati ac bono eſt. Quod vbi VVenceſlao nuntiabatur, non ægrè tulit, effectuſque è tepido eſt planè frigidus; vt hinc magis aduerſus Eccleſiaſticos ſuccenſus, tantam in diripiendo rabiem exercuerit, quòd à fratre ſuo Sigiſmundo tandem captus ſit, qui illum aſſeruandum dabat Alberto Duci Auſtriæ. Ceterùm vbi eum hic Viennæ non ſat diligenter obſeruabat, fugâ elapſus ad Imperium redijt. Tum iuſſu Pontificis congregati ſunt Electores, ac Rupertum Comitem Palatinum Cæſarem deſignarunt.

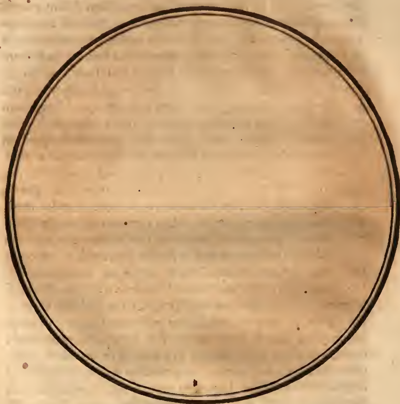
RVPERTVS Comes Palatinus Rheni, post depositum Imperio VVenceslaum, anno CHRISTI millesimo quadringentesimo, ab Electoribus legitimo suffragio Cæsar creatus est, quem Coloniensis Episcopus inunxit. Hic Princeps sanè fuit verè Christianus, amator æquitatis, ac pauperum defensor vnicus. Hanc electionem Pontifex Bonifacius IX. confirmauit. Cùm verò posteà Romam Imperiale Diadema accepturus proficisceretur, illi restitit Galeatius Mediolanensium Dux VVenceslai amicus, qui eum Ducem fecerat, viamque Romam versus impediuit. Igitur in Germaniam nondum coronatus redijt, atque Imperium prudenter administrauit. Anno millesimo quadringentesimo tertio, iterùm in Italiam profectus est. Nam Florentini bella gerebant contra Mediolanenses. Florentini magnam illi argenti vim promiserunt, si eos adiutaret, pecuniaque numeraretur vbi Alpes transscendisset, Mediolanum vidisset, atque exercitum Mediolanensem contigisset. Cùm iam magnis instructus copijs ac facultate Mediolanum maturaret, cuiusmodi vmquam Germanicum fuisse Cæsarem dubitabatur; pecunia mox Florentinorum, vt promissum erat, illi annumerata fuit. Hinc pugnam aggressus est (vti promiserat) cum Galeatio Duce Mediolanensi; verùm succubuit, eiusque exercitus dissipatus est, & in fugam actus. Vt iam Tarentum rediret, destitutus est Leopoldi Ducis Austriaci & Coloniensis Episcopi præsidio, nec eius rei quidquam curare voluerunt. Proinde iterùm Rupertus in Italiam se Paduam contulit, indeque Venetias: nam nec huic ampliùs confligere libebat. Hinc magnâ affectus clade, in Germaniam reuersus est. Hac tempestate sæuissimè in Oriente actum est. Quamquam enim ea historia nihil ad Imperium Romanum spectet, non possum tamen eam subticere. Exortus enim est ex humili genere natus quidam Tamerlanes nomine. Hic primùm stipendia meruit apud Turcam, deinde ob animi virtutem & fortitudinem militum Dux ac Tribunus effectus est: quo nomine, partim vi partim fraude, Parthorum Regna inuasit; ac deinde quidquid aggrederetur, facilè subegit, vt erant Persæ, Medi, Arabes, & post hos Indi. Posteà ad Septemtrionem se recipiens, per Moscouiam in Assyriam profectus

Tamerlanes tyrannus.

est,

CXLIX.

MISERICORDIA NON CAVSSAM SED FORTVNAM SPECTAT.

Decennalis Imperator LVIII. ætatis anno occubuit.

est, ac Tigrim in Mesopotamiam traijciens, nauigauit per Euphraten in Babyloniam & Chaldæam. Postremò exercitum suum, qui equitum constabat quadraginta millibus, ac peditum sexies centenis millibus, per Armeniam in Asiam minorem siue Natoliam duxit, vbi Turcicum Cæsarem Pazaiten bello aggressus, ducenta virorum millia fudit, Pazaiten ipsum cepit, eumque perinde ac auem caueâ inclusum secum spectaculi & ludibrij loco circumuexit. Ad hæc versus meridiem etiam copias suas in Ægyptum atque vniuersam Asiam eduxit. Eius castra saxis vbique erant pauimentata, perinde atque oppidum quoddam; in quibus & cuncta reperiebantur venalia, vt in emporijs: nam & quæque mercimonia suis hîc locis erant assignata. Vbi autem oppidum aliquod obsideret, primo die tentorium fixit candidum, quod gratiam ijs significabat, qui se vltrò dedere vellent; altero verò rubrum, quod sanguinem portendebat; tertio denique nigrum, quod vrbis præsagiebat euersionem. Contigit semel, quòd cùm deditionem oppidum quoddam in diem posterum differret, ciues pueros suos ac puellas ad illum albis vestibus indutos atque oliuæ ramusculos præ se ferentes emiserint, sperantes eorum innocentiâ se tyranni iram placaturos. Sed hos ille omnes equis conculcandos tradidit, vrbemque cum vniuersis ciuibus incendio absumpsit. Cùm ex consiliarijs suis quidam secretò ex ipso sciscitaretur, cur eam tyrannidem in teneros pueros ac puellas exercuisset, respondit transuersis ipsum intuens hirquis oculisque flammantibus; Quid, inquiens, arbitraris? méne hominem esse? non. Erras, si id putes: equidem Dei sum flagellum, ac terræ vastatio. Caue sis me istiusmodi interrogationibus in posterum fatiges. Tyrannus hic immani deuastatione totum ferè Orientem peragrauit, optimas quasque vrbes euertit. Tot huic se ex omnibus nationibus adiungebant, vt exercitum tandem habuerit duodecies centenorum millium. Eius verò nomen auditu omnibus erat horrendum: sicubi pulsabat, ei statim aperiebatur; sin recusabatur, cogebat. Iam autem vbi versus Occidentem se pararet, atque in Europam per mare Mediterraneum traijceret, morte execrabili interemptus est. His temporibus Hussiana hæresis potentior vbique facta, ingentes aduersus Sacerdotes concita-

bat

bat tumultus. Vrbs Herbipolis iterùm ab Episcopo suo defecit; sed cùm hic opem accepisset, multi rursum ciues sunt interfecti. Anno millesimo quadringentesimo quinto, Ecclesiastici ad suam conseruandam libertatem VVormatiâ egressi, biennij spatio in vrbem non redierunt, donec controuersia per Rupertum Cæsarem esset consopita. Hussiani multis in Bohemiâ victorijs potiti, præstantiores se alijs esse arbitrabantur; atque hinc elati animis, suam quoque hæresin hac ratione excusabant. Horum denique insania ad eam factionem paullatim processit, vt auctor eorum hæresis Ioannes Hus posteà Constantiæ (vt dicetur paulò pòst) combustus sit: quâ re Hussiani adeò fuêre œstro perciti, vt Germaniam multis calamitatibus oppleuerint.

SIGISMVNDVS Hungariæ ac Bohemiæ Rex, Caroli IIII. filius & VVenceslai frater, ab Electoribus post mortem Ruperti Cæsar electus est anno CHRISTI millesimo quadringentesimo decimo. Sapientiâ, eruditione, & probitate Princeps fuit clarissimus; staturâ talis, qualis tantum Principem decebat; pacis bellique artibus perinde insignis, sed ad pacem quàm ad bellum proclinior. Confestim autem post adeptum Imperium cum ingenti exercitu Romam profectus, ab Ioanne XXIII. Pontifice coronatus est, & consultauit cum eo de publico Concilio cogendo schismatis tollendi caussâ. Ipse quoque ad Gallorum Regem profectus est, & cum eo egit, vt in conuocandâ Synodo consentiret. Proinde suffragatione Pontificis, Cæsaris, Galliæ, Angliæ, Hispaniæ Regum, & Principum Germanorum Constantiense Concilium inchoatum anno millesimo quadringentesimo decimoquarto: ad quod etiam ipse Pontifex venit. Sigismundus colligebat ex omnibus nationibus doctissimos quosque, quòd in Germaniâ circa Religionem ita omnes dissentirent, sperans deposito hoc schismate Rempublicam Christianam facilè in pristinum statum restitutum iri. Verùm Pontifex primò de Hussianis tractari voluit. Igitur Ioannes Hus cum discipulo suo Hieronymo Pragensi ad Concilium vocati fuêre: illisque accessum liberum concessit Cæsar; quo nomine etiam venerunt. Vterque ingenio erant acutissimi, atque eloquentiâ promptissimi. Quare cùm auditi fuissent, eos admonuerunt, ne prudentiores haberi velint Ecclesiâ Romanâ, ac peruersas illas opiniones missas facerent, quin potiùs suam illam eloquentiam vsurparent ad conseruandas Christianæ fidei cærimonias, non autem contrà. Sed in suis illi propositis persistebant, ac Christi se Euangelium imitari aiebant, Romanamque Ecclesiam longè à Christi doctrinâ aberrasse. Cùm hæc Concilij Præsides audijssent, sententiam tulerunt huiusmodi; vt, veluti membra corrupta quæ nullis iuuari medicamentis possunt, exurerentur, ne totum corpus deinceps inficeretur. Itaque primò Ioannes Hus, præter voluntatem Cæsaris, viris armatis octingentis ad supplicij locum deductus est. Infulam ei chartaceam imposuerunt, cui duo adpicti erant cacodæmones cum subscriptione huiusmodi: Hæresiarcha.

C L.

MALA VLTRO ADSVNT.

Imperio præfuit XXVIII. annis, Ecclesiam tranquillauit, ſeptuagenarius animam efflauit.

cha. Cumque iam exureretur, flammam obſtinato animo pertulit. Id verò contigit anno milleſimo quadringenteſimo decimo ſexto: & poſt dies centum quadraginta diſcipulus eius Hieronymus cùm reſipiſcere nollet, etiam exuſtus eſt. Cineres horum in mare proiecti ſunt, ne ſi à Bohemis collecti forent, pro Diuorum reliquijs colerentur. Proinde ipſorum diſcipuli terram eius loci, quo fuerant combuſti, abraſerunt, eamque in Bohemiam detulerunt. Tum Bohemi omni crudelitate in Sacerdotes ſæuierunt, templa, cœnobia, atque imagines deuaſtarunt. His verò omnibus ita geſtis, vt Eccleſia ad priſtinum ſtatum à ſchiſmate reduceretur, concluſum eſt, vt vterque Pontifex Benedictus & Ioannes Pontificatu abdicarentur, controuerſiæ omnis componendæ gratiâ. Vt ergo vlteriùs noui Pontificis electio concluderetur, & Concilij Decreta maioris eſſent auctoritatis, ex omni natione viri ſex ſelecti fuêre, qui cum Cardinalibus Conclaue ingreſſi, Pontificem vnà crearent. Quare contigit anno milleſimo quadringenteſimo decimo ſeptimo, octauo Nouembris die, circiter horam tertiam, quòd Otho Columnus, Princeps Romanus, Diaconus, Cardinalis S. Georgij ad Vellus aureum, cum omnium lætitiâ Pontifex ſit creatus. Hic ſe Martinum V. appellauit, atque eâ occaſione Eccleſiæ tranquillitas eſt reſtituta. Pœnituit Ioannem quòd vltrò conſenſiſſet in abdicationem Pontificatus, & clàm fugam meditabatur. Sed per Cæſarem inter fugiendum retractus, Comiti Palatino traditus eſt. Celebrato Concilio, expeditionem Cæſar cum Principibus Germanis in Bohemiam adornauit aduerſus malè feriatos Huſſianos. Quod vt hi acceperunt, propria ſua oppida ac vicos incendiô euerterunt, ducemque ipſi ſibi ſtatuerunt Ioannem Ziſcam, virum ſtrenuum ac fortem. Hic bella grauia aduerſus Cæſarem atque Imperium mouit; nec vmquam ſuccubuit, ſed victorijs clarus ſemper in Bohemiam reuerſus eſt. Pontifex plenas concedebat Indulgentias aduerſus hos hæreticos; quâ occaſione ingens equitum peditumque multitudo collecta eſt; his ratus Bohemos funditus exſtipare, Regnumque Germanis atque alijs Chriſtianis poſſidendum dare. Principes conſultabant quâ viâ rem aggrederentur: nec mora, flamma ingens in tentorijs viſa eſt, nec vnde orta eſſet quiſquam homo

ſciebat.

sciebat. Intereà dum hic territi stabant, armaque & equos castris extrahebant, Hussiani impetu in eos facto multa hominum millia in fumo inter laborandum interemerunt. Atque ita quidem periit exercitus ille potentissimus, à quo incredibilia conficienda putabant. Post hanc expeditionem res quò diuturnior, eò efficiebatur deterior. Hussiani magnis copiis in Germaniam educti, expugnabant oppida castraque: interficiebant sine vllâ commiseratione quidquid particeps vitæ erat. Multi in templa confugiebant, sed ea incendio absumebant hostes, oppidaq; radicitus euertebant. Et post multas cruentas pugnas, postque infinitos homines miserè vtrimque trucidatos, etiam Principes pugnare ampliùs detrectabant, ac Pontifici suos committebant Ecclesiasticos, vt is rem ad finem quendam perduceret. Verùm Deus tandem isti rei finem imponere voluit: nam Bohemi inter se effecti seditiosi, propemodum se mutuò deleuerunt. Quod vt Cæsar audiit, cogitauit semel adhuc Bohemiam, Regnum suum, videre; atque adeò venit anno M. CCCC. XXXVI. Pragam: quæ vrbs Bohemiæ caput est. Hìc operam dedit, vti Regnum suum, quoad eius fieri posset, placaret. Quos autem timebat, ablegauit magnis copiis aduersus Turcas, vt ab iis esset tutus. Itaque ope Hungarorum apud Turcas vnius pugnæ victoriam adepti sunt. Ac tametsi quidem pauci redierunt; ita altè tamen hæresis ea radices egerat, vt etiamnum hodie in istis locis perduret.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

HACTENVS *Goltzius. Quæ sequuntur deinceps serie continuâ* CÆSARVM AVSTRIACORVM *Vitæ & Elogia adusque* FERDINANDVM III. AVG. *nunc Orbi feliciter imperantem, stylo* Casperij Geuartij, IC[ti] *& Archigrammatæi Antuerpiani, sunt adornata. Hoc volui, Lector, nescius ne esses.*

ALBERTVS II.

Ex Pompâ Introitus FERDINANDI AVSTRIACI, *Hispaniar. Infantis, in Urbem Antuerpiam*, C. Geuartio *Auctore descriptâ. Ubi & praecedentium Impp. Austriacorum*, RODOLPHI I. ALBERTI I. & FREDERICI III. *Augg. Elogia videre est.*

FORTVNAM olim duplici nomine, Primigeniam & Reuertentem, coluit antiquitas. Illam sic dixere, quæ à primo cuiusque ortu, inoffenso felicitatis cursu, alumnos suos foueret; hanc verò, quæ solito eius fauore destitutis, benignam sese denuò fidamque comitem adiungeret.

Et sanè Primigenia Austriacorum Archiducum fortuna, post Imp. Cæs. Fredericum III. cognomento Pulchrum, Bauaris & Luxemburgicis toto sæculo Imperium obtinentibus, paulisper defecisse visa est.

At mox Reuertens, benigniori oculo eosdem Principes respexit, dum ALBERTVM Austriæ Archiducem, Imp. Cæs. Sigismundi Augusti generum, velut errorem suum confessa, festinatis cumulatisque honoribus, ad Hungariæ Bohemiæque sceptra, ipsumq; Romani Imperij fastigium, vnius anni spatio euexit: inusitato felicitatis exemplo.

ALBERTVS Patrem, Auum, Proauum, Abauumque, Austriæ ex ordine Archiduces, sibi cognomines habuit, Atauumque item, Albertum I. Rodolphi I. Augusti Filium; Matrem, Ioannam, Alberti Bauari, Hannoniæ, Hollandiæ & Zelandiæ Principis, filiam.

Puer annum ætatis x. agens, Patrem in obsidione Znoymæ, Morauiæ oppidi, amisit. ideoque de eius tutelâ digladiantibus inter se Patruis, Austria grauissimis cladibus afflicta est.

Pubertatem egressus, Principatus gubernacula ipse adijt,

ac

CLI.

AMORE CIVIVM TVTOS ESSE PRINCIPES OPORTET. IDQVE SOLA PRÆSTAT INNOCENTIA. *Æn. Syl.*

Vir Imperio vtilis, longiorique vitâ dignus, secundo anno Regni sui moritur.

ac prouinciam, inteſtinis motibus & latrociniis diu vexatam, priſtinæ ſecuritati reſtituit.

Bello deinde aduerſus Huſſitas, Ziſcâ duce in Bohemiâ tumultuantes, exorto, cum IV. equitum millibus egregiam Sigiſmundo Cæſari operam nauauit. Vnde factum, vt ſpectatâ ALBERTI virtute, eiuſque in ſe meritis prouocatus Cæſar, filiam ſuam vnicam Eliſabetham illi in matrimonium dederit.

Mortuo paulò poſt Sigiſmundo, ALBERTVS Hungariæ primùm, mox Bohemiæ Rex declaratus eſt; tùm ex ſupremâ ſoceri voluntate, tùm ex priſco Bohemicæ gentis cum Auſtriacis fœdere, Procerum conſenſu & Cæſareâ auctoritate firmato, vt nempe deficientibus in alterâ Domo maſculis heredibus, altera in Regnum ſuccederet.

Æn. Syl. Picolomineus Pont. Max. Hiſtor. Bohem. cap. LV. *Lazius* Geneal. Auſtr. lib. II.

Septemuiri quoque Principes Electores, Francofurti ad Mœnum congregati, vnanimi ſententiâ ALBERTVM Romanorum Imperatorem renuntiarunt XIII. Kalend. Aprilis anno ſalutis M. CCCC. XXXVIII.

Atque ab eâ electione, Auſtriacæ gentis Principes, Romani Imperij faſtigium, maieſtatemque quaſi per manus traditam, in hæc vſque tempora, non interruptâ ſerie, per annos iam ducentos, cum ſummâ rerum geſtarum gloriâ ac Reipublicæ Chriſtianæ commodo, feliciter tuentur.

Poſt ſolemnem Imperij inaugurationem Aquiſgrani factam, Cæſar collecto per Auſtriam milite in Bohemiam mouens, Ptaſconem, Podiebradium, aliaque Huſſiticæ factionis capita, qui Caſimirum, Vladiſlai Poloniæ Regis Fratrem, in ſpem Regni euocarant, oppreſſit: ipſumque Vladiſlaum, maximo exercitu Bohemiæ appropinquantem,

tem, retrò quà venerat, cedere, atque intra ſuos fines quieſcere coëgit: totamque Sileſiam à Polonis, qui agros depopulabantur, ſecuram reddidit.

Aduerſus Amurathem Turcarum tyrannum, qui ſuperiorem Mœſiam inuaſerat, ac Pannoniam ingenti terrore perculerat, cum maximis copiis profectus, caſtra inter Tibiſcum & Danubium amnes munit, eoque auxilia vndique properare iubet.

Turca, eius aduentu cognito, Synderouiâ arce atque oppido ad Danubij ripam expugnato, retroceſſit.

Cæſar de Turcarum abitu certior, dimiſſo exercitu, Budam reuertitur. Sed inſolito ardentis Sirij calore vexatus, dum immoderato melopeponum eſu æſtum leuare conatur, in dyſenteriam incidit.

Quare in Auſtriam properans, ingraueſcente malo, Princeps religioſiſſimus & longiore vitâ digniſſimus, prope Strigonium moritur VI. Kalendas Nouembris, anno M. CCCC. XXXIX.

Atque ita, amorem & delicias generis humani, vt olim Titum, infeſta mortalibus numina, intra biennium ſuſtulere, ætatis ſuæ anno XLIV.

Natus illi fuit poſthumus Ladiſlaus, Hungariæ & Bohemiæ Rex atque Archidux Auſtriæ.

Imperauit annum I. menſes VII.

FREDERICVS IV.

Ex Pompâ Introitus FERDINANDI AVSTRIACI, *Hispaniar. Infantis, in Urbem Antuerpiam*, C. Geuartio *Auctore descriptâ.*

FREDERICVS IV. cognomento Pacificus, Ernesti Austriæ Archiducis & Cimburgæ Mazouiæ filius, natus est Æniponti apud Tirolenses anno M. CCCC. XV. ad IX. Kalendas Octobris.

Hierosolymam, ætatis suæ anno XXI. Pietatis ergô profectus, loca sacris CHRISTI Seruatoris calcata vestigiis, eiusque sepulchrum est veneratus.

Alberto II. Augusto Patruele suo, ante diem vitâ functo, conspirantibus Electorum suffragiis, Francofurti in eius locum suffectus est III. Kal. Aprilis anno M. CCCC. XL. & deinde Aquisgrani coronatus.

Ladislao Alberti II. Augusti filio posthumo tutor datus, eumdem vel adhuc in cunis vagientem, in hereditaria Hungariæ & Bohemiæ Regna, Austriæque Archiducatum inaugurari curauit: eodemque vsque ad pubertatis annos sanctè apud se educato, maximis eam ob rem difficultatibus bellisque conflictatus, Austriam, communibus cum Elisabethâ Augustâ pupilli matre auspiciis, administrauit.

Schismate in Ecclesiâ exorto, FREDERICI operâ Amedeus Allobrox Pontificatu se abdicauit.

Rebus in Austriâ ac Bohemiâ compositis, in Italiam profectus, Heleonoram, Eduardi Lusitaniæ Regis filiam, Romæ in vxorem duxit, Nicolao V. Pontifice Maximo solemni ritu dextras iungente, beneque ipsis ac posteritati ominante.

Tertio pôst die, Cæsar ingenti pompâ in Rom. Impera-

CLII.

NESCIS PRINCIPES IACVLATORVM ESSE SCOPOS?
ALTA FVLMEN FERIT, NON CASAS HVMILES.
PVLCHRE NOBISCVM AGITVR, SIQVANDO
VERBIS OPPVGNAMVR.

Poſtquam annos XLVI. imperaſſet, Maximilianum Filium conſortem Imperij fecit, imperauitq́ue cum eo annos VII. atque obiit ætatis ſuæ anno LXXVIII.

peratorem consecratus, coronam & alia Romani Imperij insignia accepit, acclamante populo Romano: FREDERICO PACIFICO, A DEO CORONATO IMP. VITA ET VICTORIA.

Hinc ab Alphonso Arragonio Neapolitanorum Rege, Heleonoræ Augustæ Auunculo, inuitatus, Neapolim ad illum diuertit, maximisque honoribus exceptus est.

Ferrariam digressus, Borsium Estensem, Mutinæ Rhegijque Ducem, & Rouigij Comitem creauit.

Ex Italiâ in Germaniam redux, cùm plena omnia tumultuum ibi reperisset, Hungaris Bohemisque Ladislaum Regem, iam pubertatis annos egressum, sibi tradi certatim flagitantibus, seditiones nascentes prouidè composuit.

Austriacos quosdam perduelles, qui Duce Eitzingero, accitisque Bohemis, Cæsarem Neapoli Austriæ obsidere ausi erant, eò adegit, vt pacem supplices petere, atque in eam rem auri sex mill. nummûm quotannis pendere coacti fuerint.

Ciliensem Comitatum, in potestatem suam redactum, ditionibus auitis adiecit, & Stiriæ partem esse iussit.

Henricum Goritiæ Comitem, qui in Carnis tumultus excitauerat, in ordinem redegit.

Ladislao, Hungariæ & Bohemiæ Rege, immaturâ morte prærepto, Archiducatum Austriæ solus obtinuit, & in Hungariæ Regem, à magnâ Procerum eius Regni parte, electus est.

Comitiis Ratisbonæ, atque alibi sæpiùs, indictis, Principes Imperij ad bellum Turcicum cohortatus est; quòd Mahometes II. post Orientis Imperium, Constantinopoli

captâ,

captâ, à ſe occupatum, Germaniæ vniuerſæ formidabilis immineret.

Carolum, Belgarum Burgundionumque Principem, imperatis vndique auxiliis, ducto in illum LXXX. mill. armatorum exercitu, à Noueſij obſidione recedere coëgit: amicitiâ denique & affinitate ſibi copulauit, Mariâ Caroli Filiâ & herede vnicâ, Maxæmiliano, Cęſaris Filio, deſponsâ.

Eidem quoque Maxæmiliano, Brugis Flandrorum à ſeditiosâ plebe indignè detento, & liberæ cuſtodiæ tradito, cum ingentibus copiis in Germaniam Inferiorem deſcendens, ſuccurrit: eodemque in libertatem aſſerto, paucorum pœnâ contentus, diſcordiarum fomitem ſuſtulit.

Germaniam bellis perpetuis fatigatam longâ pace recreauit: quam eodem tenore, quoadusque rerum potitus eſt, ſummâ moderatione coluit.

Obijt Lintzij in Auſtriâ XIII. Kalend. Septemb. anno M.CCCC.XCIII. Vixit annis LXXVIII.

Imperauit ann. LIII. menſ. IV.

MAXÆMILIANVS. I.

Ex Pompâ Introitus FERDINANDI AVSTRIACI, *Hispaniar. Infantis, in Urbem Antuerpiam*, C. Geuartio *Auctore descriptâ.*

MAXÆMILIANVS, Frederici IV. Imp. & Heleonoræ Lusitanæ Filius, nascitur Neapoli Austriæ, XII. Kal. April. anno M. CCCC. LIX. Ad militiam, armorumque munia animum à naturâ factum habere videbatur. Adeoq; eâ ætate, quâ vix alij prima militiæ tirocinia faciunt, maxima bella suo ductu & auspiciis administrauit.

Duodevigesimo ætatis anno, Mariam, Caroli Burgundiæ Ducis Belgarumq; Principis, ad Nancæum cæsi, Filiam, amplissimarum ditionum heredem vnicam, Gandaui, Flandriæ metropoli, in vxorem duxit. Et ab ipsis statim nuptiis, ad constituendum Belgicæ Reip. statum, à Ludouico XI. Galliarum Rege pænè conuulsum, seriò se conuertit.

Ad Guynegatam in Morinis ingentes Gallorum copias deleuit, & non exiguam Hannoniæ partem, vnà cum Cameraco, recepit.

Mariâ Coniuge inter venandum ex equo lapsâ, ac paulò pòst fato functâ, Flandricas factiones, ob Philippi Filij tutelam ortas, compescuit.

Vigesimumoctauum ætatis annum agens, Francofurti Rex Romanorum declaratus, Aquisgrani inauguratur; & deinde, Patre Frederico Aug. mortuo, pleno iure in Imperium succedit.

A morte Matthiæ Coruini, Hungarorum Regis, qui magnam Austriæ partem, eiusque metropolim Viennam occuparat, non solùm auitum patriumque Principatum recuperauit; sed & Albam Regalem, ciuitatem nobilissimam, aliasque in Pannoniâ vrbes expugnauit.

Atre-

CLIII.

PER TOT DISCRIMINA RERVM.

In Imperio, Patre viuente, V II. posteà ſolus X X V I. annis ſedit: L IX. verò ætatis anno naturæ legibus ſatisfecit.

Atrebatum, Artesiæ caput, insigni stratagemate, deceptis hostium custodiis, in potestatem redegit.

Turcarum innumerabiles copias, qui Carnioliam, Ciliam, Carinthiam, Stiriam ferro flammaque depopulabantur, fudit fugauitque.

Carolum Egmondæ Regulum, qui, Gallorum opibus fretus, multa turbauerat, Geldriæ ditione ac titulo, ex Electorum Principum decreto, abstinere iussit.

Philippum Rheni Palatinum, Septemuirum, arrogantiùs se gerentem, ac magnis Bohemorum copiis instructum, ingenti clade affecit, supplicemque fieri coëgit: omnisque mox iniuriæ oblitus, nullo non beneuolentiæ genere illum prosecutus est. Præclaram eam victoriam ducens, in quâ plus esset Clementiæ quàm Seueritatis.

Cum Venetis ancipiti Marte primùm congressus, mox amplissimas eius Reipub. vrbes, Veronam, Patauium, Vincentiam, Feltrium, aliasque occupauit.

Mediolanum Gallis ereptum, Sfortiæ Duci restituit.

Germaniam latrociniis liberam reddidit: eadem sub eius felici Imperio tam armis quàm litterarum studiis efflorescere, caputque supra alias nationes extollere cœpit.

Multa in re militari partim noua attulit, partim meliora fecit. Phalangem ex hastatis peditibus compositam, Romanæque legionis æmulam, restituit: militiamque pedestrem inter Germanos iam obsolescentem, in pristinum ordinem & splendorem redegit.

Æniponti apud Tirolenses instructissimum armamentarium instituit: altera, quæ Viennæ, Brisiaci & Mechliniæ moliebatur, morte præuentus, non absoluit.

Antuer-

Antuerpiam, traductis eò omnium gentium commerciis, in celeberrimum Emporium erexit: Brugarum gratiâ, quòd ibidem à factiosâ plebe in custodiam datus fuisset, apud illum senescente.

Liberalitatis eius & magnificentiæ argumento hoc sit, quòd in memorabili illo Principum Christianorum congressu, anno M. D. XV. Viennæ celebrato, tres Reges, Vladislaum Hungariæ, Ludouicum Bohemiæ, & Sigismundum Poloniæ, impendiis suis exceperit.

Philippi Filij sui Austriæ Archiducis, Belgarum & Burgundionum Principis, matrimonio cum Ioannâ Ferdinandi & Isabellæ Catholicorum Castellæ & Arragoniæ Regum Filiâ contracto, Hispaniarum Indiarumque Imperia in Augustam Austriæ Domum intulit.

De mutuo item Liberorum & Nepotum coniugio, & iure successionis in Regnis Hungariæ & Bohemiæ cum Vladislao Rege, Viennæ transegit. Adeoque stirpe suâ splendidissimis connubiis stabilitâ, alter quasi Austriæ Familiæ Conditor dici meruit.

Excessit è vitâ apud Velsium, superioris Austriæ oppidum, Prid. Eid. Ianuar. anno salutis M. D. XIX.

Vixit annos LIX. menses IX. dies XXI. Imperauit annis XXXII. mensibus XI.

CAROLVS V.

Ex Pompâ Introitus FERDINANDI AVSTRIACI, *Hispaniar. Infantis, in Urbem Antuerpiam*, C. Geuartio *Auctore descriptâ.*

CONSPIRAVERE Virtus & Fortuna, vt CAROLVM Aug. ad supremum Felicitatis & Potentiæ fastigium extollerent.

Quin & ipsa rerum Natura, velut dignum tanto Heroï metaretur hospitium, nouo Orbe, paulò ante illius natiuitatem, Aui eius auspiciis inuento, latiùs sese aperuit ac detexit: quasi maiori spatio opus esse iudicaret, quo illæ nasciturі Principis, post omnia sæcula maximi, Virtutes reciperentur.

Natus est in amplissimâ Flandriæ metropoli Gandâ, anno ipso Sæculari, Millesimo & quingentesimo ineunte. Tamquam & nouum Sæculum, à tanti Principis ortu, condente Naturâ.

Pater illi Philippus, Imp. Cæs. Maxæmiliani Aug. Fil. Primus eius nominis Hispaniarum Rex: Mater Ioanna, Ferdinandi & Isabellæ, Catholicorum Castellæ & Arragoniæ Regum Filia.

Pueritiæ eius, Pietate, litteris, morumque disciplinâ imbuendæ, præfecti fuere Gulielmus Croyius, Ceuriæ Regulus, & Hadrianus Florentius, Vltraiectinus, Theologus eximius: qui deinde, CAROLO iam Imperium tenente, ad summum Pontificatum euectus est.

Annum agens XV. ab Auo Cæsare emancipatus, Belgicis Prouinciis; ac triennio pòst, Hispaniarum Regnis, incredibili pompâ ac splendore inauguratur.

Vndevigesimo ætatis suæ anno, Romanorum Imperator Francofurti renuntiatus est, & sequenti anno M. IↃ. XX. Aquisgrani, Imperiali diademate insignitus. Quo tempore & Solymannus Turcici Imperij gubernaculis admotus est. Vt hemini dubium esset, CAROLVM Augustum Ottomannicæ potentiæ cœlitus obiectum esse.

Sub ipsis Imperij initiis, Mexicanum Regnum opulentissimum, Duce Ferdinando Cortesio, vt & paulò pòst, Perua-

CLIV.

VT SOL IN SVMMO FASTIGIO TARDISSIME MOVETVR, NEC ALIVS INOPI QVAM LOCVPLETI SPLENDET; ITA PRINCIPES IN SVMMVM IMPERII FASTIGIVM EVECTOS, NON PRÆCIPITARE CONSILIA, SED CIRCVMSPECTE AGERE, ET LVCEM IVSTITIÆ AC CLEMENTIÆ SVÆ SVMMIS AC INFIMIS PARITER PRÆBERE DECET.

Vbi XXXVIII. annis Imperio summâ cum laude præfuisset, ætatis suæ anno LVIII. in Hispaniis obiit.

Peruanum, Francisci Pizarri operâ subegit: Christique cultu illato, Orbem nouum, immensis Oceani Atlantici spatiis ab Europâ diuisum, Religione armisque Hispaniarum Imperio iunxit atque connexuit. Triumphum, quàm omnes ante se Imperatores, tantò promeritus maiorem, quantò plus est, Christianæ Pietatis, uerique cultus Diuini, quàm Imperij terminos propagasse.

Gallorum Regem Franciscum I. perpetuum fortunæ suæ & magnitudinis æmulum, ductu Caroli Lanoij, Belgæ, in Insubribus acie victum, cum præcipuâ Gallicâ Nobilitate, ad Ticinum, die natali suo, cepit: eumdemque, post annum in liberiori custodiâ exactum, libertati reddidit, Heleonorâ, Sorore suâ, illi in vxorem datâ: ac vicissim ius omne, quod Gallis in Flandriam, Artesiam, Neapolim, Mediolanum ac Genuam competebat, Francisco Rege Victori Cæsari cedente.

Franciscum Sfortiam in Ducatum Mediolanensem restituit: & Venetis pace datâ, vniuersæ Italiæ otium & tranquillitatem procurauit. Vltraiectinam & Transisalanam Ditionem Belgicis Prouinciis adiunxit.

Florentiam diuturnâ obsidione pressam in potestatem recepit: eidemque Alexandrum, Medicææ Familiæ Principem, Ducem dedit.

Solymannum Ottomannum, Turcarum Imperatorem, cum CCC. equitum peditumque mill. Pannonias vastantem, bis ab obsidione Viennæ repulit, ac ingenti clade illatâ in Thraciam recedere compulit, seruatâ Germaniâ.

Classe instructissimâ in Peloponesum, ductu And. Auriæ, Liguris, missâ, Methonem & Coronem, vrbes celeberrimas, aliaque loca munitissima, Turcis eiectis, occupauit.

Tunetanum Africæ Regnum Hariadeno Ænobarbo, tyranno, eripuit, ac Muleassi, legitimo Regi restituit, eumdemque sibi vectigalem reddidit; Goletâ arce retentâ, validoque præsidio firmatâ. Quo bello supra duodeviginti

viginti Christianorum captiuorum millia è seruitute durissimâ vindicauit, & in patriam reduxit.

Mare Mediterraneum, assiduis piratarum rapinis infestum, nauigantibus tutum & securum præstitit.

Ad intestinos motus in Flandriæ metropoli excitatos maturè componendos, ex Hispaniis per medias Gallias, summâ hieme, paucis comitibus aduolauit: nullis acceptis obsidibus, solâ fide publicâ, Regisque verbo securus. Pulchro (me Dius fidius) inter maximos Principes certamine! Iureque dubites, magisne Cæsaris de Regis Francisci in se animo securitatem ac fiduciam; an Regis fidem admireris.

In Africam denuò expeditione susceptâ, quamquam vi tempestatis cælique iniuriâ, maximis cladibus ad Iuliam Cæsaream obrutus, inuictæ & heroïcæ cuiusdam virtutis ac constantiæ monumenta reliquit.

Gulielmum, Cliuiæ Ducem, qui profecto ad bellum Africanum Cæsare, Gallorum promissis & auxiliis subnixus, Brabantiam inuaserat, debellauit: ac Prouincias, Geldriam ac Zutphaniam ab illo recuperauit.

Ioannem Fredericum, Saxoniæ Ducem, perduellem, Albi flumine transmisso, incredibili celeritate vsus, ductu suo, cruentâ pugnâ vicit, cepitque: quâ clade territus Philippus, Hassiæ Regulus, supplex se suaque omnia voluntati & clementiæ Cæsaris dedidit, ac captiuum vltrò se stitit.

Tumultuantis Germaniæ motibus sedatis, PAVLVS III. Pont. ex Cardinalium Senatusconsulto, Maximi cognomentum CAROLO attribuit: tamquam omnes retrò Principes, adeoque ipsum Carolum Magnum, Imperij magnitudine, & rerum gestarum gloriâ longè supergresso. Ille siquidem Saxoniæ domandæ annos ampliùs triginta; hic vix trimestre impendit.

Aphrodisium, munitissimum Africæ oppidum, ductu Ioannis Vegæ, Proregis Siciliæ, Draguthe piratâ pulso, expugnauit.

Post Metensis vrbis, à Gallis interceptæ, obsidionem, inusitatâ hiemis inclementiâ sæuiente, ac lue in exercitum

grassante, maturè solutam, Morinorum oppidum Teruanam, Flandriæ infestissimam, à se expugnatam, solo æquauit: Hesdinum recuperauit.

Corsicam Genuensibus asserüit: Senarum vrbem cepit, pulsis inde & ferè omni Etruriâ Gallicis armis.

Difficillimis expeditionibus & profectionibus susceptis, nouies in Germaniam Superiorem, sexies in Hispaniam, septies in Italiam, decies ad Belgas, quater, tam pacis quàm belli tempore, in Franciam, bis in Angliam, bis in Africam est profectus.

Mare Mediterraneum octies, Oceanum Hispanicum quater nauigauit.

Orthodoxæ Religionis propugnandæ ac propagandæ zelo incredibili inflammatus, Gentibus à Christianâ Pietate alienis, vltrò; Christianis Principibus numquam, nisi lacessitus, bellum intulit.

Demum rebus maximis, quà ductu, quà auspiciis suis, terrâ marique gestis; Indicis, Africanis, Turcicis, Gallicis, Italicis, Germanicis, Saxonicis, Sicambricis victoriis clarus, cùm Augustæ Domus suæ Imperium Orbis terrarum finibus terminasset, corpore laboribus pro Repub. Christianâ susceptis iam exhausto, qui omnibus vixerat, Deo sibique quod vitæ supererat viuere decreuit.

Itaque eius Diuina mens, contemptorque ambitionis, & infinitæ potestatis domitor ac frænator animus, post tot gentes subactas, postremò (quo nullus homini triumphus obtingere maior potest) suiipsius victor exstitit.

Quocirca, rarissimo Principum exemplo, Regnis Imperioque sese exuens, Belgicas Prouincias, Hispaniarum Indiarumque Regna, Philippo Filio; Romani autem Imperij gubernacula, Ferdinando Fratri vltrò cessit: dubium relinquens, maiorémne laudem in Imperio, totque Regnis administrandis, an in iis simul omnibus abdicandis, promeritus sit.

Hinc, cum duabus Sororibus viduis, Heleonorâ Galliarum, & Mariâ Pannoniarum, Reginis, in Hispaniam profectus, in D. Iusti Cœnobio, haud procul à Placentiâ ciuitate

ciuitate sito, cum paucis familiaribus, rebus Diuinis vacans, vix anno vno & mensibus aliquot superfuit; animamque Cælo, vnde venerat, reddidit. Id nempe agentibus Superis, ne post illud Diuinum factum quippiam mortale ageret.

Libet supremæ Galliarum Curiæ Præsidis sententiâ Elogium hoc obsignare. eius istud est de CAROLO Aug. testimonium & iudicium : *Nullum perfecti magis, & ad omnem virtutem expreßi Principis exemplar, nostrâ & retrò sæculorum memoriâ reperiri posse, quod iis, qui ad Imperium virtutis viâ grassantur, ad imitandum proponi queat.* Iac. Aug. Thuan. *Histor.* lib. 21.

Decessit XI. Kal. Octob. ann. salutis CIↃ. IↃ. LVIII.
Vixit annos LVIII. mens. VI. dies XXV.
Imperauit ann. XXXVIII.

FERDINANDVS I.

Ex Pompâ Introitus FERDINANDI AVSTRIACI, *Hispaniar. Infantis, in Urbem Antuerpiam,* C. Geuartio *Auctore descriptâ.*

OPTIMVM ac laudatiſſimum Principem Hiſpania Germanis meritò imputet: & in quo Pacis artes tantum effloruere, quantum in Fratre eius Carolo Aug. bellica gloria ſeſe extulit.

Natus Compluti, apud Carpetanos, in Regno Caſtellæ, VI. Idus Mart. anno CIƆ. IƆ. III. atque apud Ferdinandum Caſtellę & Arragoniæ Regem, maternum Auum, educatus, Aluaro Oſorio præceptore; Petro Nonio Guſmano, Calatrauæ Militiæ Præfecto ſupremo, morum & aulæ Magiſtro, vſus eſt.

Auo materno vitâ functo, & Carolo Fratre Hiſpaniarum Regnis inaugurato, adoleſcens ipſe ex Hiſpaniâ in Belgium profectus, ſummæ rerum ibidem præfuit.

Decimo octauo ætatis ſuæ anno, in Auſtriæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carnioliæ aliarumque Auguſtæ Domus Auſtriæ Ditiọnum poſſeſſionem, Fratre eius iam Cæſare vltrò cedente, miſſus eſt. Moxque Annam Iagellonicam, Vladiſlai Hungariæ & Bohemiæ Regis Filiam vnicam, Lintzij Auſtriæ oppido vxorem duxit.

Ludouico Hungariæ & Bohemiæ Rege, Affine ſuo, ad Mohatium oppidum à Turcis cæſo, vtrumque Regnum cum Sileſiâ, Morauiâ, Luſatiâ aliiſque prouinciis, iuxta pacta maiorum, & in primis Maxæmiliani Aug. cum Vladiſlao Rege, FERDINANDI Socero, inita, iure hereditario adiit.

Ioannem Zapolianum, Tranſyluaniæ Principem, factioſo-

CLV.

PACIFICATIO HOMINVM STVDIIS NON CONSTITVITVR: NEGOTIVM EST CÆLESTE.

Cum Fratre CAROLO V. Imperio præfuit XXVII. annis: ſolus imperauit annis VI. obiit ætatis anno LXI.

ctiosorum quorumdam ope, contra ius & fas, Hungariæ sceptro inhiantem, aduentus sui terrore in fugam egit, Regnique finibus expulit; ac singulari felicitate, sine cæde & sanguine, Budâ metropoli potitus est.

Solymannum Turcarum tyrannum, qui, Zapoliano reducto, per Pannonias grassatus, vniuersæ Germaniæ iugum immanissimum minabatur, ac Viennam CCC. hominum millib. cinxerat, obsidionem soluere compulit: cùm Turcæ vicies muros vrbis subiissent; vicies à mœnibus, virtute propugnatorum, cum ingenti clade repulsi essent.

Spectatâ inde eius industriâ, quam, absente & Hispanicis Italicisque negotiis Carolo Cæsare distracto, tum alibi, tum in Imperij Comitiis sæpenumerò probauerat; eiusdem Cæsaris voluntate, necnon communi Electorum ac Statuum Imperij consensu, Rex Romanorum, Fratrisque in Imperio successor renuntiatus est Coloniæ, annò CIↃ. IↃ. XXXI. Nonis Ianuar. & mox III. Idus eiusdem mensis Aquisgrani, more solito, coronâ donatus.

Bellum Saxonicum cum Fratre Cæsare feliciter gessit; atque in conflictu Milburgico animum inuictum vereque regium ostendit.

Bohemorum quorumdam contra ipsum seditiones, paucorum pœnâ contentus, sapienter compescuit: fanatisque Principum animis exulceratis, pacem Imperio donauit.

Wirtembergicam Ditionem Vdalrico restituit, titulo, necnon successionis & clientelæ iure, sibi suisque reseruato.

Imperij diadema, sceptrumque, Carolo Aug. Fratre suo

ſuo illud abdicante, principio anni CIↃ. IↃ. LVIII. pleno iure ſuſcepit.

Germaniam nefariis opinionibus ac diſſidiis diſcordem ad Catholicæ Religionis vnitatem reducere aſſiduè laborauit.

Manſuetudo, comitas, affabilitas, erga homines religioſos ac litteratos amor tantus in eo enituit, planè vt Imp. Cæſ. Ferdinandi II. Auum, ac Ferdinandi III. Aug. nunc feliciter Orbi imperantis, Proauum fuiſſe agnoſcas.

Obijt, magno ſui relicto deſiderio, Viennæ VIII. Kalend. Auguſt. anno Sal. CIↃ. IↃ. LXIV. Sepultus eſt Pragæ.

Vixit annos LXI. menſ. IV. dies XV.

Imperauit ann. VI.

MAXÆMILIANVS II.

Ex Pompâ Introitus FERDINANDI AVSTRIACI, *Hispaniar. Infantis, in Urbem Antuerpiam*, C. Geuartio *Auctore descriptâ.*

QVAM fausta felixque successio, optimis & clementissimis Cæsaribus, lætissimâ Imperij propagine, recensendis!

MAXÆMILIANVS II. Imper. Cæs. Ferdinandi I. Filius, natus est Viennæ ipsis Kalend. Augusti, anno CIↃ. IↃ. XXVII. Matre Annâ, Vladislai, Hungariæ & Bohemiæ Regis, Filiâ.

Primum in re militari tirocinium fecit sub Cæsare Carolo V. Aug. Patruo suo, bello Smalcaldico duobus equitum mill. præfectus: & iam tum non pauca excelsi animi ac virtutis heroïcæ documenta illustria edidit.

Alterum & vigesimum ætatis annum agens, Bohemiæ Rex designatus, in Hispaniam profectus est; vbi Mariam, primogenitam Imp. Cæs. Caroli V. Aug. Filiam, in vxorem duxit, Hispaniarumque Regnis, Soceri vice, præfuit: dum euocatus in Germaniam Inferiorem à Patre Cæsare Philippus Princeps, Belgicas prouincias sacramento fidelitatis sibi obstringit.

Triennio Hispaniarum Regnis moderandis exacto, cum Vxore ac Liberis, Barcinone Genuam appulit: atque inde per Mediolanum, Tridentum, ac Ænipontum, in Austriam est reuersus.

Intra anni vnius spatium, trium Regnorum diademate, Bohemici, Romani, & Hungarici, raro felicitatis exemplo, (quod Alberto II. Aug. etiam obtigit) donatus est.

Post Ferdinandi Parentis obitum, Imperij administrationem

CLVI.

DOMINVS PROVIDEBIT.

Vixit annos XLIX. menſ. II. dies XII. Imperauit ann. XII.

tionem suscipiens, Duce Lazaro Suendio, in Ioannem Sigismundum, Transyluaniæ Principem, auxiliis Turcicis subnixum, arma conuertit; ac munitissimas vrbes, Tocaium, Vesprinium, Tatam, aliaque oppida illi ademit.

Solymanno Turcarum Imp. infinitis ex Asiâ atque Europâ contractis copiis, anno CIↃ IↃ LXVI. in Pannoniam irruenti, ipse XXV. Equitum & LXXX. Peditum millia secum ducens, obuiam progressus est.

Et cauta potiùs consilia cum ratione quàm prospera ex casu secutus, castris ad Iaurinum positis, in omnes Solymanni conatus inuigilabat; cum binos exercitus, Ducibus Ferdinando & Carolo, Fratribus suis, Regni finibus tutandis prouidè misisset.

Zigetum vrbem Sultanus obsedit: quam licet Nicol. Comes Zerinius acerrimè propugnaret, tandem tamen post mensis vnius obsidionem expugnata fuit; ipso Comite Zerinio, cum insigni nobilium Hungarorum manu, à Barbaris interempto; at non inulto.

Quippe non tantùm xx. hostium millia in eâ obsidione cæsa sunt; sed & ipse Barbarorum Ductor Solymannus locum illum sibi fatalem sensit. Triduo enim ante vrbis expugnationem, fremens frendensque, maximâ spe suâ, quâ Viennam, ipsamque iam deuorarat Germaniam, se excidere, infelicem exhalauit animam.

A morte Sultani, in Thraciam regressus est eius exercitus: & Ioannes Sigismundus, solutâ Tocai oppidi obsidione, in Transyluaniam se recepit: atque ita liberatâ ingenti metu Germaniâ, certa salus cunctis oborta est: ipseq; Cęsar, dimissis copiis, post lustratum Comaronium, Viennam est reuersus.

Ex

Ex Mariâ Coniuge IX. Filios & VI. Filias suscepit: è quibus Annam Philippo II. Hispaniarum; & Isabellam Carolo IX. Galliarum, Regibus elocauit.

Post Henrici Valesij Regis ex Poloniâ in Gallias discessum, in Regem Polonorum electus est MAXÆMILIANVS; sed præproperâ morte ereptus, Regnum non adiit.

Viros eruditos eâ humanitate ac munificentiâ fouit, vt eius Aula plures litteratos habuerit quàm aliorum tota Regna.

Multarum linguarum ita peritus fuit, vt cum Rege Mithridate certare potuisse videatur: nam præter idioma Germanicum, Latinè, Hispanicè, Italicè, Gallicè, Hungaricè, Bohemicè ac Belgicè disertè & expeditè loquebatur.

Plurimum curæ, solicitudinis atque sumptuum impendit, vt nascentes apud Belgas bellorum ciuilium motus componeret; sed meliori id consilio est conatus quàm euentu.

Multum illi vel hoc nomine debet Belgica, quòd duos eius Filios, Ernestum & Albertum, Archiduces; illum quidem pro Philippo II. Hispaniarum Rege harum prouinciarum Moderatorem; hunc verò, ductâ Isabellâ Clarâ Eugeniâ, Philippi Filiâ, etiam Principem ac Dominum, feliciter sortita fuerit.

In Comitiis Ratisbonensibus, præmissâ Rodolphi II. Filij sui inauguratione, vitâ excessit, anno sal. CIↃ. IↃ. LXXVI. IV. Idus Octob. Conditus est Pragæ in Basilicâ Cathedrali.

Vixit annos XLIX. mens. II. dies XII. Imperauit ann. XII.

RODOLPHVS II.

Ex Pompâ Introitus FERDINANDI AVSTRIACI, *Hispaniar. Infantis, in Urbem Antuerpiam*, C. Geuartio *Auctore descriptâ.*

RODOLPHVS II. Imp. Cæs. Maxæmiliani II. Aug. Filius, nascitur Viennæ Austriæ, xv. Kalend. Sextil. anno CIↃ. IↃ. LII. Matre Mariâ, Imper. Cæs. Caroli V. Aug. Filiâ.

Adolescens in Iberiam ad Philippum II. Hispaniarum Indiarumque Regem, Auunculum suum, vnà cum Fratre Ernesto Archiduce se contulit; vbi Regum Maximi ac Sagacissimi consuetudine Ciuilem omnem Prudentiam imbibit.

In Germaniam post septennium reuersus, vigesimo ætatis suæ anno, in Hungariæ; & triennio pòst, in Bohemiæ ac Rom. Regem inungitur: moxque à morte Cæsaris Parentis sui, eidem in Imperio, consentientibus vtriusque Ordinis Principum suffragiis, succedit.

Sub ipsis Imperij primordiis Carolopolim, munimentum fortissimum, Turcarum incursionibus coërcendis, in Illyrico excitauit.

Gebhardum Truchsesium, Coloniensium Præsulem, quòd ab Orthodoxâ Religione palàm desciuisset, dignitate priuauit, ac Semptemuirorum Principum Collegio eiectum proscripsit.

Cum Amurate III. Turcarum Imper. nouennale induciarum fœdus iniit; sed iis haud multò pòst per summam Barbarorum perfidiam violatis, vix aliàs vmquam grauiora Pannoniis bella intulere Turcæ quàm hac tempestate. At id non impunè.

Anno siquidem CIↃ. IↃ. XCIII. ad Sisacum, Croatiæ arcem munitissimam, ab Hazane Purpurato Boznensi obsidione arctissimè cinctam, Cæsarianus exercitus supra XX. Turcarum mill. ad internecionem deleuit. Præter Hazanem Ducem, rupti fœderis auctorem, & Mahemetem, Amuratis Sultani ex sorore nepotem, XII. Prouinciarum Præfecti occubuere. Signa militaria omnia & castra cum tormentis impedimentisque vniuersis capta

&

CLVII.

A. D. S. I. T.

Vixit annos LIX. menſ. VI. Imperauit ann. XXXVI.

& direpta; cùm ex Cæsarianis vix L. essent desiderati.

Nec multò pòst, ad Albam Regalem, Hungariæ vrbem, cum Turcis denuò atrox prælium commissum est; eo euentu, vt, cùm hostilis Equitatus prosterni à Cæsarianis ad vtrumque aciei latus Peditatum & Prætorianas cohortes conspexisset, pauore ingenti correptus, nec primum nostrorum impetum ferre potuerit, quin illicò relictis tormentis in effusam fugam se dederit, Peditum VI. Equitum IV. millib. amissis. Atque ita de fœdifragis Barbaris vltores Superi non dubias pœnas exegerunt.

Zabatica item, Filecum, Deninia aliaque plurima Hungariæ Superioris oppida & arces, quas XXX. amplius annis hostes tenuerant, vnà expeditione recuperata sunt.

Cum Sigismundo Bathorio, Transyluaniæ & Walachiæ Principe, viciniſque Regulis fœdus de bello Turcis iunctis viribus inferendo Cæsar percussit: tantaque animorum contentione aduersus immanissimum Christianæ Religionis hostem tunc itum est, vt plurimis Byzantio proximis munitionibus feliciter occupatis, grauissimisque cladibus illatis, ipsa barbari Imperij sedes contremisceret.

Strigonium, Hattuanum, Alba Regalis, Iaurinum, Vesprinium, aliæque non ignobiles Hungariæ, Dalmatiæ & Croatiæ arces à Cæsarianis sunt expugnatæ.

Varadinum oppidum, à validissimo CXL. mil. Turcarum ac Tartarorum exercitu sex & triginta diebus continuis acerrimè oppugnatum, à nostris fortiter defensum est.

Mahemetes Hodabendes, Persarum Rex, præcellentium in RODOLPHO Aug. virtutum famâ prouocatus, splendidissimis legationibus non semel missis, eius amicitiam vltrò ambiit; vtque in communi hoste armis persequendo secum pergeret, hortatus est.

Post bellum totis annis XV. cum Ottomannis, Patre, Filio & Nepote gestum, ad Pacis desiderium compulsis Barbaris, inducias annorum XX. cum Achomate, Turcarum tyranno, V. Eid. Nouemb. anno CIↃ. IↃC. VI. ad Comaronium pepigit. Boscainam factionem, & intestinos

Procerum

Procerum motus oppressit: Transyluaniam Hungariæ Regno restituit.

Ioanne Gulielmo, Iuliæ ac Cliuiæ Duce, sine liberis mortuo, natísque de hereditatis iure Neoburgicum inter & Brandeburgicum aliosque Principes controuersiis, arbiter & sequester Cæsar Leopoldum Archiducem, Patruelem suum, cum iustis copiis in eas Prouincias delegauit; à quo Iuliacum aliaque oppida sunt occupata.

Ernestum, Matthiam, & Maxæmilianum Archiduces, Fratres suos, supremos militiæ aduersus Turcas Præfectos habuit; eorumque virtute Barbaris obiectâ, securus ipse remissiorque quibusdam visus est: ast vbi res postulabat, erectus & acer, ingentibus negotiis par erat. Et omnino nec bello felicitas, nec pace magnificentia illi defuit. Incredibilis rerum omnium peritia, iudicium elimatum, maturum consilium ei famam dabant: adeoque, sedendo vincere dictus est.

Omnium bonarum artium, & Matheseos in primis, fautor & patronus singularis exstitit; cùm & ipse suas Orbis terrarum sceptris assuetas manus ad eruditum illum puluerem demittere non dedignaretur.

Picturarum elegantiis ita est delectatus, vt quascumque Orbis haberet eximias nobilium Artificum tabulas, sumptibus & impensis maximis sibi compararet.

Demum Regnis & Prouinciis omnibus Matthiæ Archiduci, Fratri suo, resignatis, decessit Pragæ anno salutis CIↃ. IↃC. XII. Pridie Idus Ianuar.

Vixit annos LIX. mens. VI. Imperauit ann. XXXVI.

MAT-

MATTHIAS I.

Ex Pompâ Introitus FERDINANDI AVSTRIACI, *Hispaniar. Infantis, in Urbem Antuerpiam*, C. Geuartio *Auctore descriptâ.*

MATTHIAS I. Imp. Cæſ. Rodolphi II. Aug. Frater, natus eſt Viennæ anno CIↃ. IↃ. LVII. die XXIV. Februar. D. Matthiæ ſacro; felici ſanè omine & nomine. Siquidem variis aduerſus Turcas conflictibus virtus eius toties ſpectata fuit, vt inuictum illum Matthiam Hunniadem Coruinum, Hungariæ Regem, Ottomannici nominis terrorem, in illo renatum crederes.

Adoleſcentia eius ab Augerio Giſleno Busbequio, Belgâ, Imp. Cæſ. Ferdinandi I. Aug. ad Solymannum Turcarum Imp. Exlegato, optimis moribus ac diſciplinis informata, & de re militari contra Turcas inſtituendâ copioſè inſtructa fuit.

Erneſto Archiduce, Fratre ſuo, ad Belgicarum Prouinciarum Gubernacula nomine Philippi II. Hiſpaniarum Regis profecto, Pannoniæ Prorex, ſupremuſque Cæſarei exercitus aduerſus communem Chriſtiani nominis hoſtem Ductor, in eius locum ſurrogatus eſt.

Præfecturæ ſuæ primordia feliciter auſpicatus, ductis in Turcas copiis, Nouogradum expugnat: Sinanin Purpuratum cum centum armatorum millibus à Comaronij obſidione fugat.

Strigonio & Vizegrado victor potitur: ipſamque Budam magnâ vi & conatu eſt adortus, vrbe inferiore occupatâ; ſed ob grauiſſimas cæli tempeſtates pluuiaſque inuſitatas obſidionem ſoluit; cùm eodem die Turcæ à Varadino obſeſſo caſtra mouere ob eadem incommoda coacti eſſent.

Hazanem

CLVIII.

FIRMATVM CÆLITVS OMEN.

Vixit annos LXII. dies XXIV. Imperauit annos VI. menſ. IX.

Hazanem Baſſam ad Albam Regalem magnâ clade fundit, v. millib. Turcarum & Tartarorum cæſis; atque inter alios, Murate Budenſi, & Mahemete Quihaia, ſupremis caſtrorum Præfectis.

Et hæc quidem fortiter ab illo geſta; iſtud verò prudenter, quòd in diuerſa tractos Procerum Hungarorum animos magnâ iudicij dexteritate conciliauerit, Pacemque Regno reſtituerit.

Poſt vicennales cum Achomate, Turcarum Sultano, pactas inducias, Auſtriam cum Morauiâ ex ceſſione Cæſ. Fratris ſui accepit.

Anno CIↃ. IↃC. VIII. Poſonij in Regem Hungariæ, & triennio pòſt, Pragæ in Regem Bohemiæ eſt inauguratus.

Mox Annam, Ferdinandi Archiducis, & Annæ Mariæ, Mantuanæ Principis Filiam, magnifico apparatu Viennæ in Vxorem duxit.

Rodolpho Aug. Fratre ſub initium anni CIↃ. IↃC. XII. ad meliorem vitam tranſlato; MATTHIAS promerito pridem virtute ac laboribus ſuis Romani Imperij diademate à Septemuiris Principibus Francofurti inſignitus eſt III. Eid. Iul.

Aquaſgrani & Veſaliam, aliaque oppida ad Rhenum ſita, ſuis & Alberti Archiducis, Belgarum Principis, Fratris ſui, auſpiciis, ductu Ambroſij Spinulæ feliciter occupauit.

Cùm ſe prole deſtitutum cerneret, conſentientibus Archiducibus Maxæmiliano & Alberto, Fratribus ſuis, Filium adoptauit Ferdinandum Auſtriacum, Stiriæ, Ca-

rinthiæ,

rinthiæ & Carnioliæ Ducem, Patruelem ſuum, eumdemque in Bohemiæ & Hungariæ Regna ſucceſſorem deſignauit.

Anno CIↃ. IↃC. XVIII. dum Cæſar Viennæ afflictiore valetudine languet, coniurati Bohemiæ Proceres, globo armatorum facto, Arcem Pragenſem cum Armamentario ac Aulâ Regiâ occupant: inque conclaue vi irrumpentes, è Regni Gubernatoribus, aliis è ſublimi Aulæ feneſtrâ in ſubiectum ſolum deturbatis, aliis proſcriptis, velut furore lymphati populum ad libertatem vocant.

Qui præcipites acti fuerant, Deo ſuos protegente, ſalui atque incolumes, magno omnium ſtupore, ſurrexere. Omen haud obſcurum, Auſtriacam Familiam è tempeſtate iſtâ, quâ vix vmquam grauior Auguſtæ illi Domui incubuit, non modò incolumem, ſed & auctis viribus valentiorem euaſuram.

Atque iſtud eius procellæ initium fuit, quæ Bohemiam & Hungariam, finitimaſque Prouincias non paucas, in rebellionem, velut ſcopulum, adegit; totamque Germaniam, annos iam XX. & quod excurrit, continuos, Europâ vniuersâ in partes ſecedente, velut diluuio quodam inuoluit.

Cæſar integrum ferè annum cum perduellibus vario euentu luctatus, è viuis Viennæ decedit XIII. Kalend. Aprilis anno CIↃ. IↃC. XIX.

Vixit annos LXII. dies XXIV. Imperauit ann. VI. menſ. IX.

FERDINANDVS II.

Ex Pompâ Introitus FERDINANDI AVSTRIACI, *Hispaniar. Infantis, in Vrbem Antuerpiam, C. Geuartio Auctore descriptâ.*

QVÆ tria in laudatissimis Imperatoribus potissimùm commendantur, Sanctitas domi, in armis Fortitudo, vtrobique Prudentia; ita hæc in Imp. Cæs. FERDINANDO II. Aug. pariter enituere, vt velut concentu ac temperamento quodam virtutes miscuisse videretur.

Natus est Grætij in Stiriâ VII. Eid. Iul. an. CIↃ.IↃ.LXXVIII. Patre Carolo Archiduce, Imp. Cæs. Ferdinandi I. Aug. Filio, Stiriæ, Carinthiæ ac Carnioliæ Duce; Matre Mariâ, Alberti Bauariæ Ducis Filiâ.

Adolescens in Italiam profectus, Lauretanam Deiparæ Ædem insigni Pietatis studio adiens, omnem operam suam in reuocandis ad Orthodoxam Religionem subditis populis sanctè vouit.

In patriam redux, Mariam Annam, Guliel. Bauariæ Ducis Filiam, anno Sæculari CIↃ. IↃC. ad IX. Kalend. Maij, Vxorem duxit.

Ad solemnia Imperij Comitia Ratisbonæ indicta, anno CIↃ. IↃC. VIII. à Rodolpho Cæsare est delegatus, eiusque loco iis præsedit: vt iam tum, quod moderaturus olim erat, aptaretur Imperio.

Venetorum in Foro Iulij infesta arma, per triennium illata, feliciter repulit.

In Bohemiæ Regem, anno CIↃ. IↃC. XVII. ad III. Kalend. Iul. Pragæ; & sequenti anno, Posonij, ipsis Kalend. Quintil. in Hungariæ Regem solemni pompâ coronatus est.

Imp. Cæs. Matthiâ Aug. è viuis sublato, FERDINANDVS à Septemuiris Principibus Francofurti Romanorum Imperator eius nominis II. est renuntiatus V. Kalend. Septemb. anno CIↃ. IↃC. XIX.

Tum verò, excitati paulò antè ab hæreticis rebellionis motus, in apertum scelus erupere. Bohemi, FERDINANDO contra ius & fas abdicato, Fredericum, Comitem

Pala-

CLIX.

LEGITIME CERTANTI.

Vixit annos LVIII. menſ. VII. dies VI. Imperauit ann. XVII. menſ. V. dies XVIII.

Palatinum Rheni, Regem Pragæ proclamarunt. Moraui, Silesij, Lusatij, & Austriaci superiores; nec non confœderati Principes, Wirtembergicus, Hessus, Anhaltinus, Ansbachius, Durlachius, aliique Germaniæ Reguli, & Ciuitates aliquot Imperiales, cum Batauis, Palatini partibus se adiunxerunt.

Hungari Gaborem Bethlenium, Transyluaniæ Principem, Ottomannicis Tartaricisque auxiliis fretum, itidem Posonij in Regem elegerunt.

Cæsar interim, Orbis propè vniuersi in ipsum conspirantis viribus vndique circumsessus; Boiohemicis, Marcomannicis, Germanicis, Pannonicis, Dacicis, Turcicis, Scythicis armis illum oppugnantibus, causæ suæ æquitati ita confidebat, vt frequenti sermone affirmare auditus sit: Vrbes, Prouincias, Regna, Imperia, vitam ipsam sibi prius, quàm animum constantiamque ad propugnandam Dei & Religionis causam, defuturam.

Post tentatas à clementissimo Principe frustrà omnes cum perduellibus Pacis conditiones, ad arma ventum. Auxilia & suppetias validas Philippus III. Hispaniarum & Indiarum, Sigismundus Poloniæ, Reges; Albertus, Austriæ Archidux, Belgarum & Burgundionum Princeps, FERDINANDO submisere. Saxoniæ item & Bauariæ Duces, Cæsari fidi, cum Ecclesiasticis plerisque Germaniæ Principibus inito fœdere, exercitum haud modicum, Ductore Bauaro, conscripsere.

Austriâ superiore ad obsequium Cæsaris redactâ, in ipsam rebellionis arcem Pragam communibus armis animisque itum est.

Ad vrbis tergeminæ & copiosissimæ mœnia, in Albi montis vertice, iuxta Stellam (id palatio nomen est) hostilium copiarum Ductor Anhaltinus Princeps castra vallo munita collocarat: ea supra XXV. armatorum millia explebant. Cum his, ductu fortissimi Principis Maxæmiliani, Bauariæ Ducis, & Caroli, Comitis Bucquoij, Belgæ, loco licet iniquissimo, de Religione, de Imperio, collatis signis, certatum est.

Cæsa-

Cæsariani in accliuem collem eniti, fessi hostem aut inuadere, aut excipere coacti. Nihilominùs, singulari diuini Numinis ope, fusæ fugatæque hostiles copiæ: v. ampliùs millia cæsa: mille circiter Moldâ flumine absorpti: supra quingentos capti: atque inter illos, Principis Anhaltini Filius natu maximus; Stirumius, Slichius, & Rhenanus, Comites. Centum plus minùs vexilla, & x. tormenta maiora, adempta. Castra denique omnis opulentiæ plena sunt direpta. E Cæsarianis vix ducenti cecidere.

Palatinus cum vxore ac Proceribus aliquot in Silesiam fugâ euasit. Et qui pridem Romanum spe deuorarat Imperium, vix quo se tutò reciperet, reperit: errabundus in Batauiam paulò pòst dilapsus.

Obtigit cælestis hæc victoria anno CIↃ. IↃC. XX. sexto Idus Nouemb. Dominico die, quo Ecclesia vniuersa istam Dei exercituum vocem, velut pugnæ tesseram, & victoriæ auspicem intonabat: REDDITE QVÆ SVNT CÆSARIS, CÆSARI; ET QVÆ SVNT DEI, DEO.

Praga altero post pugnam die Cæsarianis se dedidit: & præsidiariorum in eâ vrbe militum IV. millia victricibus castris se adiunxerunt.

Bis vicisse Cæsar visus est: primùm armis, mox clementiâ; quâ ipsius victoriæ victor id vnum spectauit, vt perduellibus posset parcere. Nemo damnatus est, nisi pertinax in iniuriâ. Periere, qui noluere optimo Principi vitam debere.

Fredericus Palatinus, cum Anhaltino, Iagerdorffio, Hohenloio, aliisque hostibus, proscriptus, non tantùm Regno quod inuaserat, sed & Proauito Principatu exutus est: Palatinatus ad Rhenum parte Inferiore, ductu Marchionis Spinulæ; parte Superiore, duce Tyllio, Belgâ, Bauari Legato, occupatâ.

Heidelberga, vetus Principum Palatinorum sedes, operibus & præsidiis munitissima, expugnata & direpta est.

Inter spolia longè nobilissimum fuit, Bibliotheca Palatina, ingenti Principum Electorum, cum Ptolemæis Attalisque Regibus magnificentiâ certantium, studio & impensis

pensis maximis vndique congesta, ac præcellentium in omni disciplinâ Auctorum veterum, Hebræorum, Græcorum & Latinorum monumentis membranaceis, & manu exaratis codicibus instructissima. Hæc partim Bauaricæ Bibliothecæ illata; partim Romam, velut in triumphi pompam, auecta, & Gregorio XV. Pont. Max. dono data, Vaticanæ Bibliothecæ, ornamentum illius non minimum futura, adiuncta est.

Septemuiratus quoque dignitas, Frederico erepta, in Maxæmilianum, Bauariæ Ducem, est translata: atque interim deleti non semel, variis locis, Durlachij, Halberstadij Nothique Mansfeldij, perduellium, numerosissimi exercitus: ac singuli anni singulis aut geminatis victoriis distincti. Gabor item Bethlenius, Daciæ Princeps, pacem cum Cæsare iniit.

Cùm tranquillitatis toti Imperio restituendæ spes esset, Danorum Rex iam pænè fracta confœderatorum Principum arma refouens, è Saxoniæ Inferioris Prouinciis bellum Cæsari intulit. Sed vberem gloriæ segetem, palmasque nouas illi peperit, dum antiquas frustrà conatur extirpare. Etenim, copiis eius ad Calembergam, Luteram atque alibi cæsis & profligatis, felices FERDINANDI Aquilæ, quidquid Visurgim & Albim interiacet, ad Oceanum vsque Germanicum, victoriis emensæ sunt. Mox & Holsatiâ, totaque quàm latissimè patet, Cimbricâ Chersoneso subactâ, Danus ad Pacem à Cæsare petendam compulsus est.

Accessit demum ex vltimo Septemtrione excitus Suecorum Rex, Gustauus Ataulphus, vt intima Germanici Imperij viscera nouæ & bellicosissimæ gentis irruptione denuò quaterentur.

Hic priscæ Gothorum Regum gloriæ æmulus, immania Sueonum, Finnorum, Lappionumque agmina, non magis indigenâ & cognato ferro, quàm cælo suo armata, secum trahens, velut Aquilonis aut fulminis alis subuectus, vniuersam à Baltico mari, adusque Rheni & Danubij fontes Alpesque Rhæticas penetrauit Germaniam.

Post

Post Stralosondiam à Cæsarianorum obsidione assertam, Rugiamque insulam occupatam, in Continentem exscensu facto, cum Vandalorum Principe Bogislao, Pomeraniæ Duce, fœdus init: ac Stetini, eius prouinciæ metropoli, belli sedem figit. Moxque Gallicæ, Britannicæ, Moscouiticæ, aliorumque Principum ac Rerumpublicarum legationes, militis ac stipendiorum subsidia pollicentes, illum excepêre.

Cæsarianos, qui post Danicum bellum in Pomerania ac Megapoli passim statiua habebant, aggressus, vrbes munitissimas, Vologastum, Gripsovaldiam, Garthium, Griffenhagam, Deminum, Colbergam, Lansbergam, aliaque oppida pænè innumera, aut armis aut deditione in potestatem suam redigit: ipsumque ad Viadrum Francofurtum, quod præsidiariorum millia septem insederant, vno eodemque die expugnat. Hinc Albim versus mouens, Tangermundam, Verbenam & Hauelbergam intercipit. Iamque palam Brandemburgicus Marchio Gustaui, affinis sui, partibus accesserat. Hunc secutus Saxoniæ Dux cum XXIV. armatorum millibus, eidem se adiungit.

Itaque cùm vires vndique illi accreuissent, ad Lipsiam (vbi paullò antè Protestantes Principes nouo fœdere se obstrinxerant) cum Cæsareo exercitu congressus, veteranum & inoffensis victoriarum cursibus assuetum Ducem, fractâque Magdeburgensium peruicaciâ nuper ouantem, ingenti clade afficit, castrisque exuit.

His successibus ferocior, cùm insuper Hamiltonius Marchio Britannorum VIII. millia, auspiciis Suecicis militatura, iam adduxisset, Merseburgo, Halâ & Erfordiâ præsidio firmatis, in florentissimas Principum Fœderis Catholici prouincias irrumpit: ac flammæ instar, quæ vicina quæque corripit, Franconiam vniuersam depopulatur. Herbipolis adequitantem portis stupet, quem multorum dierum itinere abesse credebat. Bamberga, quam magno auri pondere Antistes redemerat, mox contra

datam fidem inuaditur: Cæſarianorum militum ardore, poſt Lipſienſem cladem, haud parum remiſſo.

Francofurtum, Hanouia, aliaque ad Mœnum Rhenumque oppida ſeſe dedidere. Quod exemplum Norimberga, Argentoratum, Spira, pluresque ciuitates Imperiales ſecutæ ſunt. Haſſiæ item Lantgrauius, cum x. ſuorum millibus, Guſtaui caſtris ſe adiunxit.

Palatinatus exinde magnam partem expugnat: traiectoque Rheno, ac Oppenhemio ſubacto, Maguntiacum, poſt dierum aliquot obſidionem, ad deditionem compellit, ac Confluentes vſque cedentia omnia armis ſuis ſenſit. Congeſtos intereà ex Eccleſiaſticorum ſpoliis, Templorum opulentiſſimis donariis, Diuorum aureis argenteiſque ſignis, & deditarum fœderatarumque vrbium tributis ac ſubſidiis theſauros immenſos in Sueciam tranſmittit; prorſus quaſi gentile Regni ſui æs ferrumque in aurum Germanicum commutare niteretur.

Cæſar, ingraueſcentibus indies publicis malis, aliiſque alibi perduellibus, Hydræ inſtar, ſuccreſcentibus, de nouo exercitu conſcribendo ſeriò cogitabat: quod Tyllius Comes, Cæſareis ac Fœderis Catholici copiis ſolus iam Præfectus, tot hoſtibus, & præſertim per prouincias diſiunctiſſimas latè graſſantibus, par eſſe propulſandis non poſſet.

Itaque Albertum Valſteinium Fridlandium, pridem exercitus ſui Præfectum ſupremum, ac deinde ob querimonias Principum quorumdam, quibus eius Fortunæ ſplendor oculos præſtringebat, exauctoratum, rurſus ad ſummum militiæ Cæſareæ faſtigium vocat. Hic magnis illico delectibus habitis, vix trimeſtri ſpatio iuſtum exercitum comparat: Pragam à Saxone occupatam recipit, & vniuersâ Bohemiâ eumdem pellit.

Sueci intereà, Hornij ductu, Alſatiam pænè totam in poteſtatem ſuam redegerant; Carolo, Lotharingiæ Duce, nequidquam obnitente, quòd Galli eius ditionem infeſtis ſignis inuaderent. Cùm deinde Palatinatus Inferioris oppida

pida non pauca Hornius occupasset, paulò pòst ad Bambergam ingenti strage à Cæsarianis, Ductore Tyllio, profligatur, duobus Suecorum millibus cæsis.

Quare Gustauus ipse Francofurto ad Mœnum (illic Reginam, coniugem suam, Stetino; & Fredericum Palatinum è Batauiâ, ad se venientes exceperat) digressus, Cæsareos insequens, Donauerdâ potitur, ipsumque Tyllium ad Lycum amnem alterâ clade fundit.

Inde, Augustam Vindelicorum, vrbem longè splendidissimam, ac situs opportunitate Germaniæ opprimendæ Italiæque inuadendæ commodissimam sibi visam, in deditionem accipit: ibique scenâ iam detectâ, qui Germanicæ Libertatis à Cæsare (vt perduelles criminabantur) oppressæ vindicem se venisse credi voluerat; ipsam mox Libertatem aggressurus, ciues Augustanos, tamquam Suecico Sceptro subditos, in sua, vt legitimi Principis & Domini; verba adigit: vrbemque nouis, iisque validissimis propugnaculis muniri curat, ac Suecici Imperij sedem destinat.

Dehinc Ingolstadium, munitissimam ad Danubium vrbem, obsidione cingit: atque illic demum hærens quasi deprehensa Felicitas Gustauum vinci posse docuit. Quippe, vbi tentatâ sæpiùs expugnatione, suos fortiter repelli animaduertisset, atque ipse, equo, cui insidebat, grauioris tormenti pilâ interempto, humi stratus, grauissimum periculum adiisset, obsidionem maturè soluit: ac Bauariæ vniuersæ incumbens, Monachium, vbi Ducis Aula est, ad deditionem compulit; faces ciuitati pulcherrimæ subiicere comminatus, ni CCC. dalerorum millibus commune excidium ciues redemissent. Mox in Rhætiam conuersis armis, Vlmam & Memmingam, aliasque illius tractus vrbes deditione accipit; Lindauio (vnde propinquus in Insubriam aditus) frustrà tentato.

Nam, dum hæc geruntur, Fridlandius cum instructissimo XXX. millium exercitu ex Bohemiâ descendit, alteroque à Norimbergâ lapide castra ponit. Gustauus,

ne fœderatæ vrbi deesset, & ipse copias suas è Rhætiâ traductas, trans Pegnesum amnem, cui Norimberga assidet, locat.

Bauariæ Dux Monachio, aliisque ditionis suæ oppidis interim recuperatis, cum XX. suorum millibus ad Fridlandium properat, vt iunctis viribus Gustauum opprimerent. Is Cæsarianorum castra noctu aggressus, iisdem strenuè fortiterque pugnantibus, ter mille circiter è suis amisit.

Cùm deinde in Franconiam Gustauus secessisset, & mox in Saxoniam, quò Cæsariani digressi erant, viribus auctior aduentaret; Fridlandius Papenhemium Comitem, qui Halam in proximo iam expugnarat, properè accersit.

Ad Lutzenium oppidum, haud procul Lipsiâ, iisdem penè, quibus anno superiore decertatum fuerat campis, Imperij Orbisque terrarum fata commissa sunt. Ac primo Suecorum impetu mediæ aciei frons læuumque Cæsarianorum cornu paulùm inclinare, donec à Fridlandio & Papenhemio, suis subsidio aduolantibus, restituta sunt: cùm ecce Gustauo Ataulpho, Cæsarianæ aciei frontem propiùs aggresso, maioris sclopi glande sinistrum brachium comminuitur. Vnde mox linquente animo, dum à suis extra aciem abducitur, in Cæsarianorum Equitum legionem incidit: à quibus vulneribus quinque confossus, vixdum siccum à Tyllianâ clade solum Regio ipse sanguine imbuit; simulque ab ignaris quem interemerant militibus spoliatus, longè à destinatione suâ iacuit.

Maiora etenim paulò antè meditatus, iamque Italiæ imminens, ad Europæ Imperium haud obscurè adspirabat. Sed iusta Nemesis profundam hominis Ambitionem & portentosam dominandi libidinem in medio vt Iuuentæ, ita rerum gerendarum cursu extinxit.

Anno Christi CCCC.XV. Pari penè fato olim Ataulphus alter, & ipse Gothorum Rex, post occupatam ab Alarico eius affine Romam,

mam, Italiamque vastatam, Barcinone, in Hispaniæ limine, cæsus est. De quo præstans æui illius Historicus refert (verba ipsius attuli) hoc eius fuisse votum, *Vt, obliterato Romano nomine, Romanorum omne solum Gothorum Imperium & faceret, & vocaret; essetq́; Gothia, quod Roma fuisset; at fieret Atavlphvs, quod quondam Cæsar Avgvstvs.* Orosius lib. VII. cap. vlt. Ast improba vota infelix exitus comitari semper solet.

Incidit Lutzense prælium in diem XVI. Nouemb. anni CIↃ. IↃC. XXXII. cùm per biennium & menses aliquot, ex quo Holmiâ, Regni sui metropoli, digressus erat, Gustauus Ataulphus arma totâ circumtulisset Germaniâ. Ad XIV. millia vtrimque cecidisse fama est: maiori Succorum clade, qui expectantes Cæsarianos iniquo loco adorti sunt. Vt autem illi Regem suum, ita hi præcipuè Papenhemium Comitem amissum lugebant; cuius eo die virtus in primis enituit.

Nec silendum hîc Excellentissimi Herois Octauij Comitis Picolominei inuictum robur ardorque; qui post Papenhemij cædem, Equitatu Cæsareo in fugam conuerso, solus cum suâ legione inter medios hostes intrepidè vsque ad prælij finem stetit; factaque septies irruptione, ac editâ latè strage, quinque equis sub se confossis, ac sex ictibus saucius, adhuc pugnans, optimi ibidem fortissimique militis ac ducis nomen, vt vbique, promeruit.

Dum de immani Catholicæ Religionis ac Imperij hoste cæso victrix Ferdinandi Pietas triumphat, alter Cæsaris ac priscæ Religionis hostis Fredericus, Comes Palatinus, prima Germanici belli fax, paucis post Gustaui mortem diebus Maguntiaci contagione grassante extinctus est. Ingens vterque mortalibus documentum, cæcâ humanæ mentis cupidine aliena & immodica cum exitio affectari, dum partâ auitaque ditione securè frui queant.

At verò externa arma felicissimis auspiciis suis propulsantem Cæsarem pænè infandum suorum scelus ac parricidium oppressit.

Albertus Valsteinius, Fridlandiæ ac Sagani Dux, è modicâ

dicâ fortunâ ad ſupremam militiæ Præfecturam euectus, ac inſuper Megapolitano Principatu aliiſque maximis beneficiis à Cæſare donatus, maiores ſpes animo coquens, Bohemici Regni Sceptro inhiabat. Itaque (vt nihil ſanctum, vbi mentem ambitus occupauit) præcipuis belli Ducibus ad defectionem ſollicitatis, conſilioque vnà cum Suecis communicato, extremum Cæſari eiuſque florentiſſimæ Stirpi exitium moliebatur.

Sed nefariâ conſpiratione à Picolomineo Comite (cuius non minùs inconcuſſa Fides quàm inuicta Virtus pro Auguſtâ Auſtriæ Domo ſemper emicuit) aliiſque Ducibus maturè detectâ, proſcriptus Fridlandius, mox Egræ, Bohemiæ oppido, cum conſciis cæſus, dignas concepti ſceleris pœnas luit: velut noua ſubinde Inſtabilitatis ſuæ ludibria & piaculares inauſpicatæ Ambitionis victimas oſtentante Fortunâ.

Publico proditore ſublato, numquam aliàs clariùs ſeſe Martia Auſtriacæ Gentis Virtus & Auguſta Soboles exerüit, fortiúſve lacertos mouit.

E diſiunctiſſimis regionibus, hinc Ferdinandus III. Hungariæ & Bohemiæ Rex, poſt Ratisbonam & Donauerdam à ſe expugnatam, inde Ferdinandus alter, Hiſpaniarum Infans, geminæ illæ ſpes oculique Imperij, cum lectiſſimis copiis ad Norlingam conuenientes; ille Cæſaris, Parentis, hic Regis Catholici, Fratris ſui, auſpiciis, ductu ſuo, de Suecis & Imperij perduellibus, hoſtium Duce Hornio capto, Victoriam poſt natos homines nobiliſſimam reportarunt anno CIↃ. IↃC. XXXIV. ad VIII. Idus Septembris.

Exinde, cùm Ludouicus Francorum Rex pridem Suecis confœderatus infeſta in vtramque Germaniam arma palàm conuertiſſet, Cæſar cum Saxoniæ Duce pacem Pragæ iniit: quam & Brandemburgicus Marchio, Pomeraniæ, Luneburgi, Brunſuici, & Megapoleos Duces, aliique Imperij Principes; vrbes item, Norimberga, Vlma, Francofurtum atque aliæ amplexæ ſunt.

Fuit

Fuit omnino FERDINANDVS II. Principum benignissimus, clementissimus, liberalissimus: viuum Pietatis & Sanctitatis exemplar. Incredibili autem animi Æquabilitate semper sui similis, nec secundis efferri, nec aduersis deprimi vmquam visus est.

Ratisbonâ Viennam redux, obiit, vt vixerat, placidissimè, ad xv. Kal. Martij, anno Salutis CIϽ. IϽC. XXXVII. Ætatis suæ LVIII. mense VII. die VI. Imperij autem anno XVII. mense V. die XVIII.

Felicitatis præcipuâ in parte illud memorandum, quòd iam senior, Valetudine labente, bimestri ferè ante obitum suum spatio (Superis nempe vitam ad hoc eius votum prorogantibus) in Regem Romanorum, sibique in Imperio Successorem Ratisbonensibus Comitiis declaratum viderit Filium suum, FERDINANDVM III. Aug. annis armisque florentissimum: & in quo Virtutes simul omnes elucent, quæ singulæ in Maioribus eius prædicantur. A quo Principe vt nouam laudatissimorum Cæsarum, sæpiusque iteratam seriem Orbi Terrarum Superi indulgeant, & Augustissimæ Familiæ in Rempub. Christianam merita, & piorum vota flagitant.

Abstine à Diuinâ illâ Domo profanos oculos tuos, infelix Liuor. Quid solidis Imperij fundamentis, PIETATE ET IVSTITIA nixam frustrà lacessis? Patere illam Generi Humano, diu ægro & affecto, mederi. Perstet, perennetque Fortitudinis Arx, Clementiæ Ara, Iustitiæ Delubrum, Religionis Propugnaculum, Virtutum omnium Sacrarium.

Symbolum Imp. Cæs. FERDINANDI III. Aug. PIETATE ET IVSTITIA.

FERDINANDVS III.

ELOGIVM hoc ſcribebat *Caſp. Geuartius* Iuriſc.

VOD præclarè à Platone dictum eſt ; tum demum Regnis ac Imperiis, adeoque Generi Humano Malorum calamitatumque finem affore, cùm Potentia & Sapientia ſimul iunctæ in vnum coiiſſent ; id ſanè Æuo noſtro, reipsâ palàm futurum, Spe certâ vt ominemur, animoque præcipiamus, licet. Is enim Orbi Chriſtiano Imperator cælitus obtigit, in quo tranſmiſſam ab Auguſtiſſimâ XII. CÆSARVM, Regumque Catholicorum, & Sereniſſimorum AVSTRIÆ Archiducum Stirpe ac Magnitudine Potentiam, atque à Diuinâ Indole, ſingularique Naturæ prærogatiuâ inſitam Sapientiam pariter elucere ſuſpicimus. Lib. v. de Rep.

IMP. CÆS. FERDINANDVS III. Aug. DIVI FERDINANDI II. & MARIÆ-ANNÆ Bauaræ Aug. Fil. natus eſt in proauitâ Illyrici Prouinciâ, Styriâ, Grætziæ, quæ Ducatus eſt Metropolis, anno Salutis M. DC. VIII. tertio Nonas Iulij.

Pueritia eius Pietate & bonarum Litterarum ſtudiis ad miraculum exculta eſt. Matheſeos omnis, Reique & Architectonices Militaris, exactam ſibi notitiam comparauit. Nec minus ſolerter abdita Naturæ arcana perſcrutatus eſt incredibilis eius Ingenij vigor, omniumque quæ Cælo continentur capax Sublimitas. Priſca Sacræ ac profanæ Hiſtoriæ monumenta, mediique ac poſterioris Æui res geſtas ſedulò excuſſit. Clariſſimorum Ducum Exemplis, ac Sapientum Monitis animum imbuit.

In primis autem, C. IVL. CÆSARIS exemplo, in Chronologiâ, ac Temporum doctrinâ verſatiſſimus, (præeunte viro iis ſtudiis exercitatiſſimo, P. Henr. Philippio, Belgâ, ex eruditâ Societate IESV, Theologo) ab ipſis Mundi Natalibus, omnis Æui ſeriem mente complexus eſt; nobiliſſimas ipſe Temporum Epochas, Aureaſque Æras,

CLX.

PIETATE ET IVSTITIA.

Æras, PIETATE & IVSTITIA Auſpicibus, mox conditurus.

Nam & Iuris ſcientiæ auidus, antiqua Cæſarum laudatiſſimorum Reſcripta ac Decreta accuratè euoluit, vt Sæculum ſuum optimis Legibus & ſanctiſſimis inſtitutis exornare queat: Speſque haud leuis affulgeat, bonas Artes ac Diſciplinas, Barbarorum irruptionibus è Germaniâ profugas, reuocante Cæſare, poſtliminiò reſtitutum iri.

Eloquentiam eius & Suadam, non minùs rerum ſententiarumque pondere grauem, quàm verborum flumine diſertam, in Reſponſis Legati, & in caſtrenſibus Allocutionibus Milites admirantur.

Denique, in omnibus tam Pacis quàm Belli Artibus ita Virtus eius eſt exercita, &, ad quod aſſumenda mox erat, apta Imperio, vt nihil diſcendum haberet tempore Imperandi.

Nulli rei, niſi Rationi ac Honeſto auſcultare ſolitus, eâ Temperantiæ & Continentiæ laude Adoleſcentiam exegit, vt Heroica eius Indoles in Regiâ Fortunâ, nec illecebris Naturæ ad voluptatem flecti, nec Aulæ otio ad ſegnitiem & luxum detorqueri potuerit.

Nimirum, qui Orbi aliquando erat imperaturus, ſibi ipſi Imperare antè didicit; Cupiditates premere; Iram in poteſtate habere; in Admiſſionibus facilem ſeſe ac benignum accedentibus præbere; Laborum, negotiorumque alternantium vices ac mutationem, otij & remiſſionis inſtar cenſere. Atque vt verbo dicam; ita vitam omnem inſtituit, vt Virtutes eius nullo vitiorum confinio læderentur. Adeoque, ſi æuo noſtro reſtitutus Socraticus ille Xenophon, perfecti Principis ac Imperatoris Ideam ſibi concipiendam formandamque deligeret, Cyro illo Perſarum Rege neglecto, FERDINANDVM AVG. haud dubiè in Exemplar ſibi proponeret.

Quocircà mirum non eſt, quòd eximiis hiſce Virtutibus prouocati Hungariæ Proceres FERDINANDVM, tum Iuuentutis Principem, vel adhuc duodeuigeſimo ætatis ſuæ anno, in Regem ſibi ab Auguſto Parente dari, Comitiis Oedenburgi habitis, flagitarint.

Quorum

Quorum votis precibusque Cæsar, pro suo in Regnum nobilissimum, ac Filium primogenitum affectu, benignè annuit. Ac mox solemni Pompâ FERDINANDVS, eius nominis TERTIVS, sexto Idus Decemb. anno M.DC.XXV. in Pannoniæ; vt & biennio pòst, in Bohemiæ Regem feliciter inauguratus est.

Dumque Posteritatis memor, de thori Sceptrique consorte assumenda cogitaret, MARIA Aug. PHILIPPI III. Hispaniarum Indiarumque Regis Potentissimi Filia, Heroina omnibus Animi, Corporis ac Fortunæ dotibus cumulatissima, quam per Legatos suos antè ambierat, illi desponsa est.

Hæc cùm à Rege, Fratre suo, PHILIPPO IV. Monarchâ summo, Mantuâ Carpetanorum Barcinonem deducta esset, triremibus conscensis, Italiam petens, Genuam appulit. Neapolim inde & Campaniæ delicias lustrauit. Hinc Hadriatico emenso mari, per Histriam, insigni comitatu Austriam adiit.

FERDINANDVS Rex desideratissimæ Sponsæ suæ obuiàm profectus, eamdem VI. Nonas Maij, an. CIↃ.IↃC.XXXI. splendidissimâ Pompâ Viennam introduxit: eodemque die in Augustinianorum templo vxorem duxit; Cardinale Ditrichstenio Augustas dextras auspicatò iungente. Regina etenim, propitiâ Lucinâ, mox lætissimâ prole editâ, Regnatricem Domum fundauit.

Nec multo pòst tempore, nefariâ Alberti Valstenij, Fridlandiæ ac Sagani Ducis, in FERDINANDVM II. Cæsarem, eiusque Augustam Sobolem, conspiratione detectâ & extinctâ, FERDINANDVS III. à Patre Cæsare supremus exercitus Ductor renuntiatus est: ac grauissimâ Suecorum Gothorumque in Germaniam irruptione, pridem concussa, ac velut nutantia Romani Imperij fata suscepit.

Felicissimis certè auspiciis Viennâ digressus, ac supra quadraginta mille hominum exercitu stipatus, pridie Non. Iunij, anni M.DC.XXXIV. RATISBONAM, vrbem munitissimam, ad Danubium sitam, à Vinariensium Du-

ce perduelli interceptam, arctâ obsidione cingit: Castrensibus ipse turmis Regium puluerem sudoremque miscens, nec tam cultu & insignibus, quàm Robore & Præstantiâ à ceteris differens.

Atque hic memorabile profectò Fortitudinis ac Constantiæ suæ experimentum dedit. Nam cùm Sueci, Imperijque perduelles, vt à Ratisbonæ oppugnatione Regem auocarent, ad Pragam, Bohemiæ Metropolim, castra fixissent; nihil isto hostium conatu motus FERDINANDVS, cœptam obsidionem, vnà cum Bauariæ Duce, Affine suo, gnauiter porrò vrgere non destitit. Prouidè enim exercitus sui parte, Gallassio Ductore, Pragam subsidio missâ, ipse alterâ parte Ratisbonam premens, absens simul præsensque, diuisâ quidem nec tamen imminutâ Virtute pugnabat. Ducentis tormentorum curulium æneis machinis mœnia quotidie verberabantur, eâ vi ac fragore, vt hiscere terram, ac misceri elementa crederes. Neque vlla profectò Poliorceticæ Artis pars aut industria illic omissa fuit.

Post acerrimas aliquot impressiones, incredibili militum, vltrò sese discrimini, Rege teste, ingerentium ardore, per menses duos continuos illatas, vrbem illam primis Militiæ tyrociniis FERDINANDVS recepit, quam auspicatissimo Imperij sui exortu, paucos deinde post annos, erat illustraturus. Vt nempe, Virtute suâ antè meruisse Imperium, quàm Electorum suffragiis in illud successisse nosceretur.

Quod autem non sine singulari Diuini Numinis beneficio factum crediderim; quo die Ratisbona est recepta, eodem etiam Praga à Suecorum ac perduellium obsidione est liberata, seruataque Bohemia.

DONAVERDA mox ad deditionem sollicitata, cùm Regiæ Virtutis Fulmen exspectare ausa esset, expugnata paullò pòst, & direpta est.

Inde NORLINGAM, Rhætiæ vrbem, Rex castra mouit & obsedit. Quâ tempestate FERDINANDVS alter, Princeps Cardinalis, PHILIPPI IV. Hispaniarum Indiarumque Regis, Fratris sui Auspiciis, ex Italiâ per Alpes Rhæ-

ticas,

ticas, cum lectissimis Hispanorum & Italorum Legionibus descendebat; ad Belgas (quibus à Rege Catholico Gubernator datus erat) iter muniens. Tum autem, rei in transcursu præclarè gerendæ occasione oblatâ, Castris FERDINANDI, Hungariæ Regis, Affinis sui, ad Norlingam obsessam, opportunè accessit: & velut Herculi iunctus Theseus, suppetias validas adduxit.

Bernardus Saxo-Vinariensis Dux, Suecici exercitus, ac Imperij perduellium supremus Præfectus, & cum eo Gustauus Hornius, Comesque Cratzius, vrbem obsidione liberare moliebantur. Cæsareus autem Regiusque exercitus, additis quibus Carolus, Lotharingiæ Dux, præerat Fœderis Catholici copiis, XIII. millia Equitum, & XX. Peditum numerabat. Hostes IX. mille & trecentos Equites; XVI. mille ac trecentos item Pedites sub Signis suis habebant.

Et quamuis exercitus Catholicus, vt caussâ, ita numero superior, hoc vnum timeret, ne timeretur, hostesque prælij aleam essent declinaturi; ea tamen Vinariensis Ducis confidentia & temeritas fuit, vt Hornio nequidquam dissuadente, Cæsarianos vltrò aggredi & lacessere decreuerit: non exspectatis quoque Othonis, Rhenani Comitis, suppetiis, qui quatuor Peditum, & duo Equitum millia perduellibus adducebat, vniusque diei itinere tantùm aberat.

Collis erat haud procul vrbe, ab Aquilis nomen sortitus, clementi iugo assurgens, vnde in proxima omnia loca patebat despectus, & in quo potissimum Victoriæ momentum versabatur. Eum sine morâ præoccupari, validisque Legionibus & tormentis curulibus, ductâque loricâ muniri protinùs mandarunt fortissimi Archistrategi FERDINANDI. Et singulari curâ ac prouidentiâ incredibili rebus omnibus ad pugnam necessariis prospicientes, summorum Imperatorum officia compleuerunt. Vtroque vitam suam, & cum eâ Spem Generis Humani, & vota periclitati sunt, certi aut vincere, aut mori. Adeò contemptores Salutis propriæ erant, dum publica Orbis & Religionis Salus periclitabatur. Neque vmquam alacres adeò visi ferun-

Vulgò Arensberg.

feruntur Sereniſſimi Principes. Ita vt è vultu eorum interrito certam Victoriæ Spem augurarentur milites. Gallaſſio autem Comiti, ac Marchioni Leganezio, ſuprema, poſt Regem & Principem Cardinalem, exercitus Catholici adminiſtrandi & diſponendi poteſtas erat.

In Colle, pro temporis anguſtiis, iam munito ac aſſerto, media acies Octauio Comiti Picolominio, & Ioanni Comiti Serbellonio, commiſſa eſt. Dextrum cornu Carolus, Lotharingiæ Dux, in ſpatioſâ ſub Collis radicibus planicie, tuebatur. Siniſtrum latus Legiones aliquot Germanicæ, cum mille Equitibus, ſeruare iuſſæ.

Syluulam Colli proximam, ab Hiſpanis inſeſſam, de nocte hoſtes, ob defenſorum paucitatem, occuparant. Quo ſucceſſu elatiores, primo manè, VIII. Idus Septembris (qui dies S. Victori ſacer) Collem ipſum cominùs aſſultare aggreſſi ſunt. Hornius quinque millia Equitum, & quatuor lectiſſimorum Peditum millia ducens; Cratzius cum totidem millibus, in Cæſarianos inuecti ſunt. Vinarienſis cum reliquis copiis iuxta ſyluulam ſubſtitit, vt deficientibus ſuis ſubſidio eſſet.

Primus hoſtium impetus in exercitus Catholici cornu ſiniſtrum detonuit, quod Legiones pleræque è tyronibus conſcriptæ tuebantur: eædemque laxatis ordinibus, loco ceſsêre. At reſtituta extemplò acies à Legionibus veteranis, quæ rupium inſtar immotæ ſtabant: ſæpiusque iteratas in ſe hoſtium impreſſiones & inſultus, cum maximâ eorumdem ſtrage repulerunt. Nec minore Virtute, in mediâ acie à Picolominio & Serbellonio, aliiſque Ductoribus alibi certatum eſt.

Lotharingiæ Dux, in planicie, Equeſtri pugnæ commodâ, cum Vinarienſi congreſſus, poſt anceps diu prælium, eumdem in latentes, poſt ruſticanas aliquot caſas & arbuſta, inſidias trahens, grauiſſimo detrimento illius Copias affecit; maioraque tormenta eius omnia, quæ in ſyluulâ erant collocata, occupauit.

Atque interim Auguſtiſſimi Bellatores, FERDINANDI ambo, quà res poſtulabat, feſſis ſigna recentia ſubmittere,

cuneos

cuneos densare, aciem instaurare, omniaque exercitatissimorum Ducum munia obire haud cessabant.

Dumque in Aquilino Colle pro Imperio, pro Religione Cæsarianorum Virtus fortiter deprӕliatur; inuictissimi Archistrategi, rectis atque immotis oculis, non Solis tantùm radios (quod de genuinis Aquilis asserunt Physici) sed & Fulmen Aquilonium intuentes, haud degenerem sese tot fortissimorum Cæsarum, ac Victricium Augustæ Domus AVSTRIÆ Aquilarum, sobolem esse commonstrarunt.

Inter tormentorum curulium globos ferreæ grandinis instar vndique volitantes, nec vultum, nec locum mutarunt. Atque adeò, cùm ad latus ipsorum Ayassus, militum Tribunus, machinæ grauioris globo ictus, exanimatusque concidisset, ac Petrus Gyronius haud leui vulnere percussus, ex equo in terram lapsabundus nutaret, eumdem suis ipse manibus Princeps Cardinalis sustentauit.

Hostes, post sexdecim acerrimos in Collem assultus sex horarum spatio à Cæsarianis Regiisque copiis inuictâ Virtute & cum ingenti strage repressos, animum despondere, ac pedem referre cœpêre. Tum verò labantem illorum aciem Victor equitatus Cæsareus incursat; Ioanne Barone Wertano, & Croatis ad quatuor milliaria fugientium tergo instantibus.

Vinariensis Dux, qui paullò ante pugnam, exercitum Catholicum arroganter despiciens, vel ientaculi vice, illum se deuoraturum iactitauerat, vbi suos, proiectis armis signisque, fugam capessere animaduertit, & ipse cum sex aut septem comitibus se subducens, equi beneficio Vlmam euasit: sed vrbe exclusus, in Wirtembergensi Prouinciâ receptum inuenit.

Quanta Serenissimi Principis, Caroli Lotharingiæ Ducis, Comitis Gallassij, & Marchionis Leganezij, itemque Octauij Comitis Picolominij, Serbellonij, Spinulæ, Granæ, Hatzueldij, Gotzij, Ioan. Wertani, Gambacurti, Guasci, Idiaquij, Toralti, aliorumque clarissimorum Ducum, in hoc prælio Virtus enituerit, iustæ Historiæ, non breuis

Elogij

Elogij res esset, enarrare. Id vnum dixisse sufficiat; non tantùm cum hostibus de Palmâ & Victoriâ, sed & inter se Duces Militesque de Virtute, de Gloriâ, de Fide in Cæsarem, Regemque ac Principem certare visos.

In loco Prælij octo hostium millia; & in fugâ totidem, aut plura, cæsa esse memorantur. Tres summi Vigilum Præfecti; Tribuni octo; Turmarum Cohortiumque Ductores plus quàm centum occubuêre. Cernere erat, per vias camposque, prostratas passim ac semianimes in sanguine suo volutari cateruas; quæ supremum spiritum in AVSTRIACÆ Virtutis admiratione, & profugi Ducis sui detestatione exhalabant.

Captiui ad quatuor millia fuêre: quos inter Gustauus Hornius, Suecorum Dux; & Comes Cratzius, transfuga, (qui deinde meritas perfidiæ suæ pœnas capite luit) Hoffkirchius, Rostochius, aliique Duces primarij, ac Tribuni quatuordecim.

Signa trecenta Hosti fuêre erepta: interque illa Ducis ipsius Vinariensis vexillum in primis erat visendum, quod eius Signifero fortissimus Lotharingiæ Dux suis ipse manibus in pugnâ extorserat. Erat vexillum illud sericeum Damascenum, candidum, in quo artifici manu, auratis gemmatisque segmentis operosè visebatur intertextum eiusmodi Emblema: Auis non ita magna, passis alis desuper in Aquilam rostro incumbens. Aui adscriptum erat Symbolum: COACTVS. Quo innuere visus Vinariensis; Salutis sese defensionisque caussâ COACTVM Aquilæ Cæsareæ aduersari. Sed post memorabilem illam cladem, præcipiti fugâ COACTVS cedere Aquilis, haud obscurus ipse Symboli sui fuit Interpres.

Tormenta maiora LXXX. Currus bellici plus quàm ter mille, & reliqua demum omnia impedimenta Victoribus cessêre.

E Cæsarianis Regiisque, mille circiter & sexcenti desiderati. In his præcipui nominis & dignitatis; Salmæ & Panigerolæ Comites; Rapallæ Marchio, Aldobrandinus Prior, Syluius Picolominius, Wormesius, & Alphonsus Nogue-

Noguerolus, alijque, præter saucios plurimos, quos enumerare longum foret.

Clarissimâ istâ post natos homines Victoriâ FERDINANDI inuictissimi anno ætatis suæ vigesimosexto potiti sunt; velut festinata Laureæ incomparabilis insignia Augustissimis Neoptolemis vltrò properante Fortunâ: vt ad summam rei Militaris Gloriam non alienis præceptis, sed suis Imperiis; non dubiis Belli euentibus, sed Victoriis ac Triumphis perueniſſe noſcerentur. Eiusdem autem ætatis cùm esset ALEXANDER Macedo, celeberrimam illam de Dario ad Arbella Victoriam (cuius præmium erat Asiæ Imperium) reportauit. At hoc discriminis est, quòd ALEXANDER in molles Asiaticos & leues Persas inciderit; FERDINANDI verò in gentes ferocissimas, nec minùs soli cælique sui inclementiâ, quàm armis validas; Moschicisque pridem ac Sarmaticis expeditionibus & Victoriis, sub Rege Bellatore GVSTAVO, exercitas & ouantes.

NORLINGANI obsessi, audito prælij euentu, mox sese Victori Hungariæ Regi dediderunt. Eorum exemplum Lauginga, Guinga, aliaque ad Danubium loca secuta sunt.

Quarto pòst die, Rex vnà cum Lotharingiæ Duce alteram Nicri fluminis ripam; Princeps Cardinalis alterum latus, bipartitis agminibus, prementes, in VVirtembergicam ditionem castra mouerunt: vrbesque plurimas, Heydenhemium, Geppingam, Eslingam, Canstadium, ac Stuckardiam, Prouinciæ Metropolim, occuparunt.

Interim in Franconiâ, Picolominij ductu, Dinkispola, Rotenburgum, Berthemium, Okzenfora, ad Mœnum, aliaque oppida sunt recepta.

Et desiderabat quidem Serenissimus Hungariæ Rex, vt hyememe istam in Germaniâ Princeps Cardinalis exigeret, secumque reliquias factionis nefariæ opprimeret; sed ille præsentiam suam difficillimis Belgicæ temporibus necessariam asserens, post complexum Affectus & Amoris plenissimum, à Rege digressus est. Perque Palatinatum Inferiorem victricia arma circumferens, Mœno Rhenoque

 transitis,

transitis, in Belgium est profectus: vbi à S. P. Q. Antuerpiensi, aliisque vrbibus, Triumphali Introitus Pompâ, exspectatissimus earum Prouinciarum Gubernator, honoratus est.

Rex, misso in hyberna milite, Viennam victor est reuersus, faustisque omnium acclamationibus exceptus. Is autem Norlinganæ victoriæ fructus vel in primis censendus est, quòd anno sequenti, Saxoniæ Dux cum Cæsare, FERDINANDO II. Aug. Pacem Pragæ inierit; quam & præcipui Principes Imperij vrbesque amplexæ sunt.

M. DC. XXXV.

Franci porrò, qui Suecis pridem Imperiique perduellibus confœderati Bellum Augustæ Domui AVSTRIÆ palàm indixerant, Dolam, Burgundiæ Comitatus vrbem primariam, anno M. DC. XXXVI. obsederant, neglecto Immunitatis iure solemniter sancito, quo Burgundiam vtramque, vel rupto Iberos inter Francosque Pacis fœdere, hostilitatis omnis Belliquc expertem fore declaratum fuerat.

Vide obsidionem DOLÆ à *Ioan. Boyuinio*, Senatus Dolani Præside, descriptam, initio.

FERDINANDVS Rex missis eò suppetiis, ductu Caroli Lotharingiæ Ducis vrbem obsidione liberauit; Condæo Principe fugato, magnâque tormentorum ac impedimentorum castrensium parte interceptâ. Dum intereà FERDINANDVS, Princeps Cardinalis, in Picardiam irrumpens, Corbeiam, aliaq; ad Somonam oppida, Francis eripuisset; ipsamque Parisiorum Lutetiam ingenti metu perculisset.

Adultâ eiusdem anni æstate, Imp. Cæs. FERDINANDVS II. Aug. iam ætate grauis, & valetudine labente, solemnia Ordinum Imperij Comitia Ratisbonæ indixit. In illis Filius eius, FERDINANDVS III. Hungariæ Bohemiæque Rex, maximis ipsius in Imperium meritis id vltrò flagitantibus, communi Electorum Principum suffragio, in Romanorum Regem electus, & Augusto Parenti suo in Imperium successor renuntiatus est: moxque III. Kalend. Ianuar. solemniter inauguratus. Quod ne fieret, ferro flammâque ab exteris, Imperij æmulis, alijsque perduellibus, euersa propè, rapinisque ac cædibus exhausta est Germania: adeoque omnes pænè Europæ Principes

in

in Augustæ Domus AVSTRIÆ perniciem aut sollicitati artibus, tractíve in partes, aut armis fatigati. Sed nempe illam à RODOLPHI Magni Pietate ortam Cæsareæ Domus amplitudinem & splendorem frustrà exstinguere nititur Impietas.

Nam (vt sæpè aliàs) ita in hac Electione singularis Dei Opt. Max. de Augustissimâ illâ Familiâ, ac Germaniæ vniuersæ Salute, Cura & Prouidentia clarissimè eluxit. Etenim non toto post Electionem istam bimestri spatio elapso, FERDINANDVS II. Aug. Terris ereptus, Cælo redditus est. Ecquis verò Pragensem Pacem anno præcedenti Diuinitùs festinatam fuisse non censeat, quâ plerique Principes Electores paullò antè diuisi, denuò Cæsari opportunè sunt conciliati? Nihil profectò ad extremam Germaniæ Imperiique perniciem certius esse poterat, quàm diuturnum Interregnum & Anarchia.

Primis autem aditi Imperij Auspiciis Hermæstenia Arx, in Treuirensi ditione, ad Confluentes, edito super Colle sita, naturâ loci operibusque munitissima, atque alterni per Germaniam commercij dudum scopulus, Francis eiectis, est expugnata: incredibili Germaniæ vtriusque gaudio, & negotiatorum commodo.

Cumque anno M. DC. XXXVIII. ineunte Carolus Ludouicus, Frederici olim Comitis Palatini Filius, ingenti exercitu comparato, ac Suecis Hessisque fœderato, Meppenæ ad Amisium, Westphaliæ flumen, Belli sedem constituisset; oppidum istud FERDINANDI III. Aug. inuictis armis cum vniuerso apparatu bellico est occupatum. Accessit deinde Lemgouiæ (est illa Comitatus Lippiæ Metropolis) ab eodem Carolo Ludouico infeliciter tentata obsidio, illamq; secuta copiarum eius ingens strages, Palatino ipso, per fugam præcipitatâ in Visurgim rhedâ, pænè submerso; ac fratre eius Ruperto à Cæsarianis capto, Lintziumque, ac deinde Viennam, in AVSTRIAM, adducto: vbi mox Cæsaream expertus Clementiam libertati restitutus est.

Missæ tum quoque à Cæsare in Belgium auxiliares co-

piæ, ductore Picolominio Comite, aduersus Francos, qui Audomaropolim, Artesiæ vrbem, in Morinis obsidebant.

Eum autem Nominis sui Virtutisque terrorem Picolominius circumferebat, vt solâ aduentus eius & in proximo transcursus famâ perculsi Bataui, qui tum Antuerpiæ imminentes Calloam aliaque ad Scaldim castella occuparant, grauissimam cladem passi fuerint. Illum namque Germanicas, quas adducebat copias Regio exercitui, cui FERDINANDVS Cardinalis, Belgij Gubernator præerat, iunxisse, atque in se cum Classe aduentare arbitrati, eo pauore afflati sunt, vt desertis Munimentis in præcipitem fugam sese dederint. Moxque à Regiis (qui & pridie antè magnam iis cladem intulerant) vndique circumuenti, ad septem millia ipsorum partim cæsa, mersa, aut capta sunt.

Vide LAVREAM CALLOANAM, quæ Pompæ Introitus FERDINANDI Hispaniarum Infantis in vrbem Antuerpiam est subnexa.

Picolominius porrò in Artesiam profectus, Bacquio, Nieurleto, aliisque validissimis propugnaculis expugnatis, Audomaropolim à Francorum obsidione cum ingenti eorumdem strage liberauit.

Vt autem variæ sunt Bellorum vices; sub eiusdem anni finem haud leuem profectò iacturam fecit Imperium. Vinariensis enim Dux in Alsatiâ Brisiacum Montem, Rheno adsitum, præcipuum Germaniæ propugnaculum, post longam obsidionem occupauit. Sed & mox ipse, paucis mensibus elapsis, in ipso æui flore extinctus, exiguum Victoriæ suæ fructum sensit. Postque eius obitum Mons Brisiacus auro Francico cessit.

Anno sequenti, cùm Theodonis-villam, Imp. Cæs. Caroli Magni olim Regiam, ad Mosellam flumen, Franci obsedissent, Picolominius è Germaniâ aduolans, Auspiciis Cæsareis nobilissimâ potitus Victoriâ, Francos castris exuit, obsidionemque soluere coëgit; sex millibus cæsis, ac Feuquerio Duce illorum inter alios capto.

Cùm autem grauissimâ Imperij mole domi Militiæque vrgeretur Cæsar, Serenissimum Principem LEOPOLDVM, Austriæ Archiducem, Fratrem suum vnicum, non Sangui-

ne

ne tantùm, ſed & Virtutibus ſibi coniunctiſſimum ac ſimillimum, in partem curarum aſſumpſit, ſupremumque exercitus ſui Præfectum declarauit.

Bannirius, Suecorum ductor, per id tempus Bohemiam latè depopulabatur: Pragæque vrbi Regiæ cum inſtructiſſimis copiis imminens, Brandiſium aliaque in propinquo oppida interceperat. Quocircà LEOPOLDVS Archidux cum ingenti Bohemiæ Optimatum Germaniæque Procerum comitatu ilicò Pragam profectus, ac fauſtis Ducum Ordinumque omnium congratulationibus votiſque eſt exceptus. Cæſareo exercitu luſtrato, vrbi aduerſus omnes hoſtium conatus & acceſſus cautè proſpexit: vnde Bannirius ſpe ſuâ deiectus, retrò ad Lytmaritium oppidum cedere coactus eſt.

Nec moratus Archidux, primo vere, anno M.DC.XL. in hoſtes mouens, Clumutzium Arcem, vnaque ciuitatem capit. Hinc Conixcratium, Brandiſium aliaſque vrbes expugnat. Quæ res ingentem in omnes Bannirij copias terrorem ſparſit.

Itaque Lytmaritio aliiſque quas in Bohemiâ occuparant vrbibus pulſos Suecos Cæſariani in Miſniam vſque perſecuti ſunt: ac decem ipſorum Legiones, quæ Voitlandiam infeſtabant, in fugam egêre. At mox Bannirius contractis vndequaque gentis ſuæ viribus, ac inſuper Gallicis, Heſſicis ac Lunæburgicis auctus copiis, Cæſarianum exercitum ad Salafeldiam ſtatiua habentem circumuenire vndique & velut indagine clauſum opprimere moliebatur. Et ſanè maximo tunc diſcrimini res Cæſareæ fuere expoſitæ. Sed prouidâ Archiducis, eiuſque Legati Picolominij Virtute, caſtris confeſtim munitis, ac tormentis aliquot grauioribus opportuno loco diſpoſitis, hoſtes ita ſunt excepti, vt recipere ſe ilicò, non ſine graui ſuorum damno, coacti fuerint.

Cæſar de Pace Imperio reſtituendâ ſollicitus, circa idem tempus Comitia Ratisbonæ indixerat. Hanc vrbem Slangius, Suecorum Tribunus, cum tribus Equitum millibus propiùs accedere auſus, diſploſis in eamdem tormentis ali-

quot curulibus, Comitia ipsa, metu repentino omnibus iniecto, disturbare conatus est. Iamque pænè obsideri Cæsar eâ in vrbe visus, quam primis armorum auspiciis ductuque suo ante sexennium expugnarat. Atque hîc, cùm haud pauci è Proceribus, Principumque Legatis, pauore perculsi discessum meditarentur, incomparabilem animi sui magnitudinem & constantiam Imperator ostendit. Nam & se & Augustâ coniuge liberisque, Securitatis publicæ velut obsidibus datis, ac Milite ex Austriâ & hybernis properè euocato, Ordines Imperij Aulamque vniuersam ibidem continuit.

Interim Slangius Neoburgi, ad Hercyniæ syluæ caput, hærebat. Illuc Picolominius Comes (qui & nunc Dux Amalphitanus) cum expedito Equitatu euolat, insigni vsus stratagemate. Comparatis enim nauibus quibus mox Cæsarem in Hungariam profecturum esse rumor de industriâ sparsus erat, Danubium ponte iungit, & derepentè traiecto flumine hostes inopinatò opprimit: magnâque clade illatâ, Ducem ipsum, Bohemorum Ger-
* Slang. manorumque sanguine pastum * Colubrum (id nomen eius gentili voce sonat) cum copiis ipsius omnibus secum Ratisbonam adduxit, Cæsarique captiuum stitit. Credas illum monstrorum domitorem Herculem Argiuorum Regi iussa adferre trophæa, ac centicipiti Hydræ auulsum caput. Bannirius clade suorum auditâ, è Chambio, Palatinatus superioris oppido, in Misniam vsque se proripiens, ibidem paullò pòst, fugæ laboribus fractus, tædiisque exhaustus, fato functus est.

Porrò Ratisbonæ in Comitiis Cæsar, insigni Clementiæ suæ exemplo, de Amnistiâ, siue delictorum publicorum obliuione, Edictum Ordinibus Imperij traditum curauit promulgari. Ac deinde, solutis Comitiis, cum aulâ vniuersâ, prono Danubio, Viennam est reuersus.

Per id tempus & Gorlitium, præcipuum Lusatiæ superioris oppidum, à Cæsarianis est receptum, ac VVolpho-buttela à Suecorum obsidione per Picolominium asserta.

Intereà

Intereà in Bannirij locum ductor suffectus Torstensonius nouas è Sueciâ copias adduxerat: perque varias Imperij Prouincias, Silesiam, Morauiam & Saxoniam grassatus, Glogauiâ, Olomutzio, Lipsiâ, aliisque vrbibus potitus est. Et ni Freybergam à Suecorum obsidione Picolominius opportunè soluisset, Saxoniæ Dux vndique pressus deuotam Cæsari fidem ægrè seruare potuisset. Franci quoque Hassis iuncti, paullò antè Rheno ad Vesaliam transito, Lamboyanas copias haud procul Coloniâ in Vbijs graui clade affecerunt, ac Nouesium aliáque ad Rhenum loca occuparunt.

Sed ista Imperij vulnera sequenti anno lætiores Cæsarianorum in Rhætiâ successus mitigarunt. Sperauerat Gebrianus Comes, Gallici exercitus & Vinariensium reliquiarum supremus Præfectus, labente Autumno in Bauariam Sueuiámque irrumpere, atque hyberna sua ibidem firmare. Viam itaque illuc muniens, Roteuillam, Rhætiæ oppidum, obsidione cingit. Quod licet à præsidiariis strenuè propugnaretur, paucos tamen post dies deditum est: sed non sine ingenti hostium strage. Siquidem supra duo hominum millia eâ in obsidione cecidêre. Atque inter alios, ipse Gebrianus Comes tormenti maioris globo ictus occubuit. Hærebat in proximo Carolus Lotharingiæ Dux cum Cæsareis Bauaricísque copijs, quæ ad octodecim millia militum numerabant. Atque is, metu simulato, præuertere hostes, ac Bauariæ confinibus aduersus eorumdem irruptionem tutandis inuigilare, præ se ferebat. Illi autem vrbe iam captâ elatiores, Lotharingum, quem obsidioni soluendæ imparem fuisse rebantur, multò minùs aperto campo cum ipsis congredi ausurum, prælijque aleam tentaturum sibi persuaserant. Quocircà, Wirtembergico Duce iuniore cum duabus Legionibus Roteuillæ imposito, Rantzouius Comes, Gebriani Optio, Danubium versus castra mouit: ac prope Dudlingam oppidum ponte flumen iungere mirâ virium suarum præfidentiâ ac securitate molitur.

Quâ re per exploratores cognitâ, Lotharingus VIII. Calend.

lend. Decembris, vijs licet densissimâ niuium mole pænè obstructis, in hostem est progressus; Hatzueldio Comite & VVertano primam aciem ducentibus. Nec mora: incredibili animi ardore castra hostilia vndique inuadunt, ac grauiorum tormentorum curules machinas omnes occupant. Neque verò pugna, sed cædes totis hostium castris per Danubij ripam sparsis est edita. Sanguineisque riuis passim decurrentibus, præaltæ niues, ipsiusque Danubij, ijs in locis orientis, fontes irrubuêre. Rantzouius ilicò Ducesque primarij cum duabus Legionibus in proximum oppidum Dudlingam se receperunt. Sed illud continuis tormentorum ictibus verberatum, post bihorium deditionem fecit. Atque interim Equitatus Cæsareus sex hostium Legiones oppressit fuditque, Duce Sporckio Tribuno, qui & paucos ante dies ad Gislingam tres eorumdem validissimas Legiones ceciderat, velut certas præsentis Victoriæ primitias.

Marchio Vitryacus, qui ad Meringam, vicinum oppidum, castra fixerat, cum Legionibus septem vltrò Cæsarianorum potestati & arbitrio se dedidit. Denique omnis Peditatus hostilis aut cæsus est aut captus, cum maximâ Equitatus parte. In vniuersum autem Legiones XVII. deletæ. Atque inter alias Mazarinia ad internecionem cæsa est, Legato solo superstite. Fugitiui plurimi aut ab agrestibus trucidati sunt, aut inter syluas niuesque frigore & fame confecti exspirarunt.

E Ducibus præcipui nominis, Rosa, cum tribus Equitum Legionibus ægrè in Brisiacum montem fugâ euasit, cladis suorum futurus nuntius. Rantzouius Comes, exercitus vniuersi post Gebriani cædem Ductor supremus, Dudlingâ deditâ captus est, & cum illo Castrorum Præfecti sex, Montozirius, Maugironius, Vitryacus, Noirmonterius, Marchiones; Sirous Baro ac Formillius: Tribuni item Ducesq; primarij, Scombergius, Sangermanus, Ohemius, Collassius, alijque. Vt de turmarum Cohortiumque Centurionibus Præfectisque minoribus sileam, qui propè ducenti fuêre. Vexilla signaque LXXIII.

tor-

tormenta XVI. cum vniuerſo apparatu bellico & impedimentis omnibus intercepta ſunt. Præda incredibilis militibus ceſſit. Nempe multorum annorum rapinis detracta Germaniæ ſpolia vno die in Cæſarianorum manus deuenerunt. Ex illis autem vix triginta in pugnâ occubuêre. Tantillo impendio maxima ſtetit Victoria. Moxq; & Roteuilla obſeſſa intra paucos dies à Cæſarianis eſt recepta.

Ceterùm, cùm iamdudum Sereniſſimus Daniæ ac Noruegiæ Rex CHRISTIANVS QVARTVS ad Pacem Concordiamque Imperio atque Orbi Chriſtiano reſtituendam ſeriò allaboraſſet; iamque bonorum omnium animi in optimam Pacificationis ſpem erecti eſſent, longè profectò aliter res euenit. Geminâq; face adaucta funeſtiſſimi Belli incendia latiùs ſparſa & propagata ſunt.

Sueci ſiquidem ſub initium anni CIↃ.IↃC.XLIV. in Daniam Cimbricamq; Cherſoneſum; & Ragotskius Daciæ (nunc Tranſyluaniam vocant) Princeps, Francis Sueciſque fœderatus, in Hungariam infeſtis ſignis irruentes, grauiſſima vtrique Regno damna intulêre. Ac Sueci quidem à Danis haud ſemel terrâ mariquc fortiter repreſſi ſunt. Nec Cæſar Regi amico defuit: ſuppetiasq; haud modicas, Gallaſſio Duce, ad illum miſit.

Ragotskio autem Ottomannicis auxilijs Tartaricíſque in Poloniam, Cæſari amicam, irruptionibus freto Gotzium Comitem cum inſtructiſſimo exercitu obiecit, qui ad Fillecum oppidum multa Dacorum millia cecidit. Ad Tibiſcum quoque amnem à Buchemio & Serinio Comitibus, ſtrenuè rem gerentibus, magna Ragotskianis clades eſt illata.

Sed & medio tempore, ad Acronium lacum Vberlinga in Rhætiâ, Chemnitium in Saxoniâ; Oppelium, Wolauia & Sueinitzium in Sileſiâ, aliáque oppida Imperio recuperata ſunt. Friburgum item, Briſgouiæ ciuitas, à Cæſarianis Bauaríſque eſt recepta.

Dum autem vires Cæſareæ Dacico pariter Cimbricoq; bello diuiſæ atque alibi aduerſus Imperij hoſtes ſparſæ diſtinentur; Franci occaſione vſi, nudatum præſidijs Rheni

latus Ludouico Borbonio Angiano Principe, Ductore inuadentes, in Palatinatum Inferiorem irruunt; ac Philippoburgum, Manhemium, Maguncíacum, Spiram, aliasque vrbes occupant. Sed Manhemio mox per Bauaros recepto ac validis præsidijs firmato, Francorum irruptio est repressa: ijdémque à Francodaliâ aliisque oppidis castra mouere coacti sunt.

Verùm enimuerò, dum tot iam lustris per vtramque Germaniam, adeóque Europam vniuersam, Mauors desæuit; Cæsar & Hispaniarum Rex (quibus pro innatâ Augustæ Domui AVSTRIÆ Clementiâ tantum Christiani sanguinis effundi peracerbum est) suos ad Pacem vniuersalem constituendam Legatos, plenâ potestate instructos, iampridem Coloniam Agrippinam, ac deinde Monasterium, Westphalorum oppidum, amandarunt. Iamque & Galliæ & Sueciæ Legati; hi Osnabrugam, illi Monasterium, loca Pacificationis colloquio constituta, aduenere.

Arbiter ac sequester vnà cum Venetæ Reipub. Legato accessit Apostolicus Nuntius S. D. N. INNOCENTII X. Pontificis Optimi Maximi, Diuinitùs nuper electi: cuius è Vaticano colle radiantia auspicatissimi ominis Insignia Gentilitia, PACIFERAM ALITEM cum OLIVÆ RAMO præferentia, Orbem vniuersum incredibili Tranquillitatis Publicæ spe votisque impleuêre. Nempe, post tot decumanos plusquam ciuilium bellorum fluctus, tot exteris Gentibus vtrique Germaniæ, aliisque Regnis & Prouincijs velut Diluuio quodam superfusis; istud vt haud dubium cælitusque ostensum secuturæ mox malaciæ ac Salutis Publicæ Signum boni omnes proni venerantur.

Et verò, quis internecinis odiis obliuione perpetuâ sepultis, sinceri Amoris & Amicitiæ nomina pridem terris exulantia potiùs reducat quàm PAMPHILIVS? Qui se non Gentis vnius, sed communem vniuersi Orbis Christiani Parentem esse meminit. Quis nocentia Humano Generi, totque Diuorum templis atque aris arma, stillantesque consanguineo cruore gladios condat, præter INNOCENTIVM?

Cumque is felicibus Pontificatus ſui Auſpiciis, anno CIↃ. IↃC. XLV. (quo hæc ſcribimus) ineunte, indictis Sacri IVBILEI ſolemnibus, ad Pacem afflictæ paſſim oppreſſæque Reipub. Chriſtianæ reſtituendam, Diuinum præſidium communibus piorum omnium precibus implorandum ſanxerit; nos ad Cælum oculis animoque conuerſi, ſupremum Numen velut publicâ Orbis Chriſtiani voce obteſtemur:

Tu, ô Conditor Conſeruatorque Generis Humani, Sator & Auctor Chriſtiani Nominis, DEVS PACIS; Orbe terrarum tot iam bellis & calamitatibus expiato, Regum Principumq; Chriſtianorum animos adamantinis ſinceræ Pacis ac Concordiæ vinculis inter ſe conſtringe: & (quò laudatiſſimorum Heroum exempla vocant) in Gentes à Diuini Nominis Tui cultu alienas, eiuſdemque iuratos hoſtes, arma ciuilibus hebetata Diſcordiis, & Chriſtianâ cæde laſſos exercitus conuerte. Vt terra illa cæleſtibus Filij Tui, Seruatoris noſtri, ſacrata incunabulis, Diuinoque imbuta ſanguine, ab impiorum Tyrannide vindicata reſpiret: Genteſque omnes, pulſis nefariæ Superſtitionis tenebris, victricia Chriſtianæ PIETATIS & IVSTITIÆ Signa agnoſcant & adorent.

FINIS.

TYPOGRAPHVS LECTORI S.

IMPERATORVM ROMANORVM *serie, rerúmque ab illis gestarum breui narratione ad nostra vsque Tempora iam deductâ; visum est hic subiungere* IMP. CÆS. FERDINANDI III. AVG. Diploma Augustale, *quo Principum ille summus, neque minùs Litterarum quàm Armorum gloriâ florentissimus*, V.C. CASPERIVM GEVARTIVM *Iurisconsultum, Archigrammataeum Antuerpianum, in* CÆSAREVM HISTORIOGRAPHVM *suum deligit; editamq; ab ipso* TRIVMPHALEM *Serenissimi Principis* FERDINANDI AVSTRIACI, *Hispaniarum Infantis Card. in vrbem Antuerpiam* INTROITVS POMPAM *(vnde Operi huic inserta* IMPP. AVSTRIACORVM *Elogia, excepto postremo, sunt desumpta) Diuino Iudicio suo ornandam censuit, pronúmque in Litteras ac Disciplinas Affectum Orbi testatum reddidit.*

IMP. CÆS.
FERDINANDI III.
PII, FEL. AVG.
DIPLOMA AVGVSTALE,
QVO
CASP. GEVARTIVM I. C.
HISTORIOGRAPHVM CÆSAREVM
DECLARAT.

ERDINANDVS III. Divina favente Clementia electvs ROMANORVM IMPERATOR semper Avgvstvs, ac Germaniae, Hvngariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, etc. REX; ARCHIDVX Avstriae; DVX Bvrgvndiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae, etc. MARCHIO Moraviae; DVX Lvcembvrgiae, ac Svperioris et Inferioris Silesiae, Wirtembergae et Teckae; PRINCEPS Svevíae; COMES Habsbvrgi, Tyrolis, Ferretis, Kybvrgi et Goritiae; LANTGRAVIVS Alsatiae; MARCHIO Sacri Romani Imperii, Bvrgoviae, ac Svperioris et Inferioris Lvsatiae; DOMINVS Marchiae Sclavonicae, Portvs Naonis et Salinarvm, etc.

Honorabili, Fideli, Nobis dilecto, Casp. Gevartio, Gratiam Noſtram Cæſaream & omne Bonum.

Qvvm in omni vitæ genere à ſupremâ omnium rerum Architectatrice Diuinitate mortalibus nihil præſtantius Litteris Diſciplinisq; datum ac conceſſum ſit: tùm inter eas, quæ rerum geſtarum Memoriam complectitur, quam Historiam vocamus, quaquauerſùs, ſiue Vtilitatem, ſiue Dignitatem, ſiue Delectationem ſpectemus, ad benè beateque viuendum plurimùm confert; adeò vt ad eamdem ampliùs atque ampliùs excolendam expoliendamque, omni attentiori curâ excubare, non minùs publicè quàm priuatim interſit.

Quâ de caussâ sapienter sanè ac laudabiliter DIVOS Prædecessores Nostros, Romanorum Imperatores ac Reges, fecisse meritò arbitramur, qui Ingenia conscribendæ Historiæ idonea singulari quâdam diligentiâ perquirenda, & condignis Honorum præmiis fouenda putauerunt. Quibus vti in supremam, quæ in terris colitur, sæcularem potestatem, Deo Opt. Max. propitio volente, successimus; ita præclara eorumdem exempla Nobis sedulò proposuimus imitanda. Atque ita, cùm Imperatorij Nostri muneris partes à Nobis postulare visæ sunt, tùm ipsa etiam summa Respublica flagitare; vt posteaquam res quæpiam cùm ductu, tùm auspicio imperióve Nostro gestæ fuerint, quæ vel ad immortalis in primis Dei gloriam, vel ad Augusti Nominis Nostri splendorem, vel ad horum Temporum explanationem, vel ad secuturæ Posteritatis exemplum pertineant, eas viro alicui Ingenio atque Eruditione præstanti idoneis litterarum monumentis consignandas committeremus, eumque benigniori Cæsareæ Nostræ Indulgentiæ fauore tamquam stimulo, ad capessendam alacriùs prouinciam hanc & accuratiùs gerendam excitaremus, & Auctoritatis Nostræ præsidio contra quosuis obtrectantium muniremus insultus.

Quandoquidem igitur non modò luculentis eorum, quorum Nobis de hâcce Disciplinâ probatum est Iudicium, testimoniis edocti sumus, de eâ, quâ te, CASP. GEVARTI, ad conscribendam Historiam instructum esse perhibent facultate; sed etiam ex elimato isto tuo Opere, quo Reuerendissimi ac Serenissimi quondam D. FERDINANDI, Cardinalis Infantis Hispaniarum, Consobrini & Affinis Nostri charissimi, piissimæ recordationis, in vrbem Antuerpiensem INTROITVS POMPAM, Iconibus suis ad viuum expressis, Epigraphis Elogiisque eleganter perscriptis adornatam, publicis excusam typis, Augustoque Nomini Nostro consecratam, in publicum edidisti; cùm præclarum addictæ tuæ erga Nos & Augustam Domum Nostram Fidei, Deuotionis & Obsequij studium, tùm Ingenij quoque tui Amœnitatem, Iudicij Maturitatem, Venustatem Styli, multiplicem politioris Litteraturæ Peritiam, insigni veterum Elegantiarum memoriâ exornatam, cognouimus; dignum certè te iudicauimus, cui res Nostras, Nostrique temporis, litteris mandandas committeremus, adeoque HISTORIOGRAPHVM NOSTRVM declarandum, & tàm Reipublicæ quàm tuæ Securitatis caussâ (quo & maleuolorum hominum Calumnias tutiùs contemnere, & Veritatis sincerum præconem agere fidentiùs posses) Cæsareæ Nostræ Auctoritatis munimine tegendum susciperemus; prout adeò præsentium tenore, MOTV PROPRIO, maturâ ac deliberatâ accedente voluntate, & de Cæsareæ Nostræ potestatis plenitudine, te CASP. GEVARTIVM, CÆSAREVM Nostrum HISTORIOGRAPHVM declaramus, atque in Patrocinium Nostrum suscipimus. Auctoritate, quâ pollemus Cæsareâ, facultatem tibi dantes, vt Historiam Nostrarum præcipuè rerum, quæque his connexæ sunt, tibique memoriâ dignæ videbuntur, ex recto, vero, æquo ac bono perscribere, perscriptam in lucem emittere, ac iuris publici facere possis ac valeas, absque vllius impedimento, aut contradictione.

Ac mandamus proinde omnibus & singulis Nostris & Sacri Romani Imperij, ceterorumque Regnorum, Prouinciarum ac ditionum Nostrarum hereditariatum, fidelibus subditis, cuiuscumque Ordinis, status, gradus, dignitatis, conditionis ac fortunæ fuerint, tàm Ecclesiasticis quàm Sæcularibus,

bus, iis præcipuè, qui suo vel Superiorum suorum nomine Ius dicunt, ac Iustitiam exercent, ne te prædictum CASP. GEVARTIVM, in huius vsurpatione Priuilegij, concessionisque Nostræ Cæsareæ, vllo pacto turbent, turbarive ab aliis patiantur, sed defendant potiùs & tueantur; & contrafacientes conuenientibus mediis reprimant coërceantque, sub indignationis Nostræ Cæsareæ grauissimâ interminatione. Idque *Augustalis* huius Nostri *Diplomatis* fide testatum publicè volumus. Quod manus Nostræ subscriptione & Sigilli Nostri Cæsarei appensione munitum dedimus in Ciuitate Nostrâ VIENNÆ, die decimaquintâ Februarij, anno Domini M. DC. XLIV. Regnorum Nostrorum, Romani octauo; Hungarici decimonono; Bohemici verò decimoseptimo.

FERDINANDVS.

Subsignatum erat,

V[t] Ferdinandus, Comes Curtius.

In plicaturâ:

Ad mandatum SAC. CÆS. MAIEST. *proprium,*

Ioannes Walderode.

Appensum Sigillum SACRÆ CÆSAREÆ MAIESTATIS *in cerâ rubrâ, flaua cera margine circumfuso.*

SERIES IMPERATORVM QVI HOC OPERE CONTINENTVR.

XLVIII.

CXXXIII.

FINIS.

